

35350

VII, B, e II

110
96

Liturgika

ali

sveti obredi pri vnanji službi božji.

Za gimnazijalno, realno in sploh odraslo mladino

spisal

Anton Lésar

bivši profesor na c. kr. veliki realki v Ljubljani

Četrty popravljeni natis.

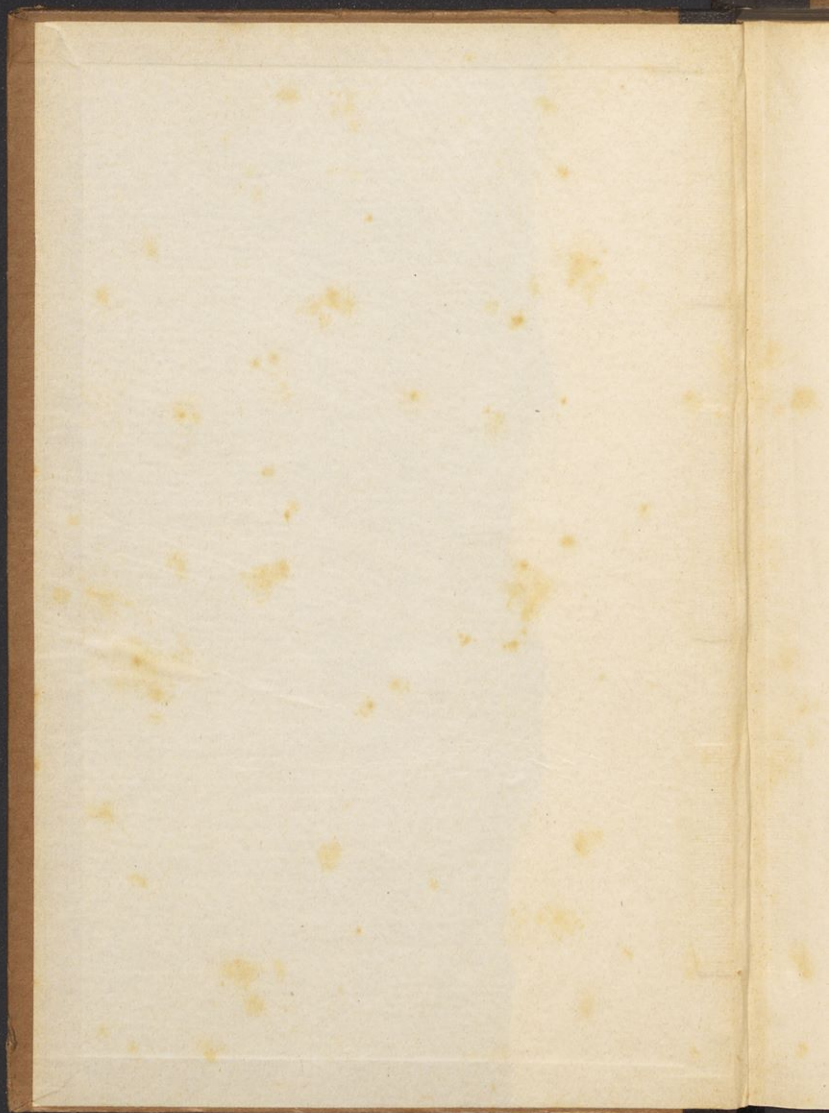
I. in II. del.

Odobrilo visokočastito ljubljansko knezskotijstvo vsled odloka z dne
4. marejja leta 1896., št. 634.

V Ljubljani.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

1896.

Liturgika

sveti obredi pri vsajni službi božji.

Za gimnazijsko, realno in sploh vsako srednjo

šolo.

Anton Lesar

Četrta popravljena tiska

Lina Ledol

V Ljubljani

1935

Liturgika

ali

sveti obredi pri vnanji službi božji.

Za gimnazijalno, realno in sploh odraslo mladino

spisal

Anton Lésar

bivši profesor na c. kr. véliki realki v Ljubljani.

Četrty popravljeny natis.

I. in II. del.

Odobrilo visokočastito ljubljansko knezoškofijstvo vsled odloka z dne
4. marcija leta 1896., št. 634.

V Ljubljani.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

1896.

Obseg.

Vvod.

	Stran
§ 1. Kaj je vnanja služba božja, kaj njen namen in kako jo delimo? . . .	1
§ 2. Ali nam je vnanje službe božje treba?	2
§ 3. Kdo je vnanjo službo božjo upeljal in uredil?	3
§ 4. Kolikera služba božja je bila in je še v katoliški cerkvi?	4
§ 5. V katerem jeziku je katoliška cerkev sveti evangelij oznanovala in ga še oznanuje?	5
§ 6. V katerem jeziku je katoliška cerkev službo božjo opravljala in jo še opravlja?	5
§ 7. Ali je kristjanu treba vedeti pomen vnanjih znamenj službe božje? .	8

Prvi del.

§ 8. Posvečevalni obredi	9
------------------------------------	---

Prvi oddelek.

O daritvi svete maše.

§ 9. Nauk o daritvi svete maše	9
§ 10. Tvarina daritve svete maše	11
§ 11. Česa je za daritev svete maše še treba?	12
a) Duhovska obleka	12
b) Cerkevna posoda pri sveti maši	16
§ 12. Nekoliko poglobitviših cerkvenih določil o sveti maši	17
§ 13. Obred daritve svete maše sploh	20

Posamezni obredi svete maše.

Prvi del svete maše.

§ 14. Začetek svete maše do vhoda	21
§ 15. Vhod, Kyrie eleison, gloria, dominus vobiscum	23
§ 16. Zbirna molitev, berilo (list), gredna molitev, tractus, sequentia . . .	24
§ 17. Evangelij, credo (vera)	25

Drugi del svete maše.

§ 18. Darovanje sploh	27
§ 19. Obred darovanja	28
§ 20. Mašnik si roke umiva, molitev sredi altarja, «orate fratres», «secretata» ali tiha molitev	29
§ 21. Predglasje, «sanctus»	30

Tretji del svete maše.

Stran

22.	Spreminjevanje sploh	31
23.	Molitve pred spreminjevanjem	32
24.	Spreminjevanje kruha in vina in povzdigovanje	33
25.	Molitve po spreminjevanji	34
26.	Spomin za mrtve, blagoslavljanje vseh pirodnih pridelkov	35

Četrty del svete maše.

27.	Sveto obhajilo sploh	36
28.	Pripravljanje k svetemu obhajilu: Očenaš, lomljenje svete hostije, jagnje božje, tri molitve pred svetim obhajilom	36
29.	Sveto obhajilo	39
30.	Po svetem obhajilu	39
31.	Konec ali sklep svete maše	40
32.	Črna sveta maša, t. j. maša za mrtve v črni obleki	41

Drugi oddelek.

O svetih zakramentih.

33.	Obredi pri svetih zakramentih sploh	42
34.	I. Sveti krst. — O svetem krstu sploh	43
35.	Obred svetega krsta pri otrocih	45
36.	II. Sveta birma. — O sveti birmi sploh	48
37.	Obred svete birme	49
38.	III. Presveto rešnje telo. — O presvetem rešnjem telesu v obče)	51
39.	Obred svetega obhajila	53
40.	Kako se sveto obhajilo bolnikom deli v popotnico?	54
41.	IV. Sveta pokora. — O sveti pokori sploh	55
42.	Obred pri sveti pokori	56
43.	O odpustkih	58
44.	V. Sveto poslednje olje. — O svetem poslednjem olji v obče	60
45.	Obred svetega poslednjega olja	61
46.	VI. Sveti mašnikov red. — O svetih redovih (posvečevanjih v obče)	63
47.	Strizenje (tonsura)	64
48.	Štirje nižji redovi	64
49.	Višji redovi: Podslužništvo	65
50.	» » Služništvo	66
51.	» » Mašnikovo posvečevanje	67
52.	Škofovo posvečevanje	69
53.	VII. Zakrament svetega zakona. — O svetem zakonu v obče.	71
54.	Kaj se mora zgoditi pred prejemo svetega zakona?	73
55.	Obred svetega zakona	73

Tretji oddelek.

Cerkvena posvečevanja, blagoslavljanja in blagoslovi.

56.	O cerkvenih posvečevanjih, blagoslavljanjih in blagoslovih v obče	75
57.	Zarotovanje	76
58.	Posvečevanje	76
59.	Blagoslov	77

I. O cerkvenih posvečevanjih posamezno.

A. O osebnih posvečevanjih.

Stran

§ 60.	Volitev in kronanje svetega Očeta papeža	78
§ 61.	Kaj so redovni ljudje?	79
§ 62.	Kako cerkev posvečuje redovne ljudi?	80
§ 63.	Kolikeri so duhovni redovi?	81
§ 64.	Kako cerkev posvečuje opata?	81

B. O rečnih posvečevanjih.

Posvečevanje katoliških cerkvâ.

§ 65.	Začetek katoliških cerkvâ in njihov pomen.	82
§ 66.	Vnanje lice katoliških cerkvâ.	83
§ 67.	Katoliške cerkve od znotraj	84
§ 68.	Zaljšanje katoliških cerkvâ	86
§ 69.	Posvečevanje katoliških cerkvâ	87

II. O cerkvenih blagoslavljanjih.

A. Rečno blagoslavljanje.

§ 70.	Kako se blagoslavlja pokopališče?	92
§ 71.	Kako se zvonovi blagoslavlajo?	94
§ 72.	Kako sveta cerkev blagoslavlja sveto olje?	95
§ 73.	Blagoslavljanje krstne vode?	96
§ 74.	Kako se voda sploh blagoslavlja?	97

B. Osebno blagoslavljanje.

§ 75.	Kako sveta cerkev blagoslavlja verno ljudstvo pri službi božji?	97
§ 76.	Blagoslavljanje zakonskih mater po porodu?	98
§ 77.	Kako sveta cerkev umirajoče blagoslavlja?	99
§ 78.	Kako sveta cerkev mrliče blagoslavlja?	99

Drugi del.

Poveličavna ali častilna služba božja.

§ 1.	Poveličavna služba božja v občé?	103
------	--	-----

Prvi oddelek.

Molitev.

§ 2.	Kaj je molitev in kako jo delimo?	103
------	---	-----

A. O cerkvenih molitvah pri službi božji.

§ 3.	Posebne lastnosti cerkvenih molitev	104
§ 4.	Šege pri opravljanji cerkvenih molitev in pri molitvah v občé.	105
§ 5.	Cerkvene molitve pri službi božji	108
§ 6.	«Oče naš» ali «Gospodova molitev»	108
§ 7.	«Češčena si Marija»	110
§ 8.	«Angelj Gospodov»	111
§ 9.	Rožni venec	112
§ 10.	Litanije	114

B. O cerkvenem petji pri službi božji.

	Stran
§ 11. Cerkevne pesmi	117
§ 12. Svetopisemske pesmi ali psalmi	117
§ 13. Druge svete pesmi	118
§ 14. Slovenske cerkevne pesmi	119
§ 15. O cerkvenem petji	119
§ 16. Nekoliko cerkvenih določb o cerkveni glasbi	121

C. Razne cerkvene pobožnosti.

§ 17. Popoludanska služba božja ob nedeljah in praznikih	122
§ 18. Pobožnost križevega pota	123
§ 19. Štirideseturna molitev pred presvetim rešnjim Telesom	124
§ 20. Pobožnosti ali molitve ob kvaternih tednih	124
§ 21. Breviarska molitev	125
§ 22. Bratovščine	126
§ 23. Procesije ali cerkveni obhodi	126
§ 24. Božja pota ali romanje	127
§ 25. Nekoliko o najpoglavitnejših cerkvah v Rimu, zlasti o romarskih	129

Drugi oddelek.

Sveti časi in dnevi,

§ 26. Kaj in čemu so sveti časi in dnevi?	132
§ 27. Kdo je kristijanom svete čase in dneve odločil?	132
§ 28. Kaj je cerkveno leto in kako je delimo?	133
§ 29. Nedelja	134
§ 30. Katere dolžnosti nas vežejo ob nedeljah?	134
§ 31. Od česa smo dolžni ob nedeljah počivati?	135
§ 32. Katera dela in opravila so nedeljskemu posvečevanju nasproti?	135
§ 33. Kako smo dolžni nedeljo posvečevati?	135
§ 34. Kako nam je nedeljo še posvečevati?	137
§ 35. Kako nas katoliška cerkev opominja in napeljuje, skrbeti tudi ob delavnikih za izveličanje?	138

I. Božična dôba.

§ 36. Božična dôba sploh	139
§ 37. Pripravljanje na božične praznike ali advent	139
§ 38. Božič ali Sveti dan	140
§ 39. Pobožični sveti dnevi sploh	142
§ 40. Božična osmina	142
§ 41. Prazniki, božični dôbi vpleteni:	
a) prazniki v božični osmini	142
§ 42. b) prazniki po božični osmini	143
§ 43. Navadne nedelje po svetih treh kraljih	145

II. Velikonočna dôba.

§ 44. Velikonočna dôba sploh	146
§ 45. Pripravljanje na velikonoč ali sveti postni čas (quadragesima)	146
§ 46. Cerkevne zapovedi za postni čas	147
§ 47. Cerkevne šege v postu	148
§ 48. Sveti veliki teden (hebdomas major)	149
§ 49. Cvetna nedelja (dominica palmarum)	150
§ 50. Velika sreda. Jutranjice (matutinum, Mette)	151

§ 51. Veliki četrtek (coena domini, Gründonnerstag)	152
§ 52. Veliki petek (parasceve)	154
§ 53. Velika sobota (sabbatum sanctum)	156
§ 54. Velika noč (pascha)	158
§ 55. Povelikonočni dnevi in prazniki	160
§ 56. Vnebohod Gospodov (ascensio)	161

III. Binkoštna dōba.

§ 57. Binkoštna dōba sploh	161
§ 58. Predbinkoštni dnevi ali pripravljanje na binkošti	162
§ 59. Binkoštni praznik (Duhovo, pentekoste)	162
§ 60. Pobinkoštni sveti časi	163
§ 61. Praznik presvete Trojice (ss. Trinitatis)	164
§ 62. Praznik presvetega rešnjega telesa (telovo ali telesovo, «corporis Christi», «Frohnleichnam»)	164
§ 63. Manjši prazniki Gospodovi v binkoštni dōbi	166
§ 64. Praznik cerkvenega posvečevanja	167

Marijini prazniki.

§ 65. Cerkevno češčenje prečastite Device Marije	168
Zapovedani Marijini prazniki so:	
§ 66. Neomadeževano spočetje	169
§ 67. Praznik Marijinega očiščenja	169
§ 68. Praznik Marijinega oznanenja	169
§ 69. Praznik Marijinega vnebovzetja ali veliki Šmaren (velika Gospojnica)	169
§ 70. Praznik Marijinega rojstva (mali Šmaren, mala Gospojnica)	170
§ 71. Manji in nezapovedani godovi ali sóprazniki Matere božje	170
§ 72. Praznik svetih angeljev	172
§ 73. Prazniki svetnikov božjih	173
a) Kaj so svetniki? Koga katoliška cerkev med svetnike stavi in kakó?	
§ 74. b) Zakaj in kako katoliška cerkev časti svetnike?	174
§ 75. c) Zapovedani in nekateri nezapovedani prazniki svetnikov	175
§ 76. Vseh vernih duš dan	176

Vvod.

§ 1.

Kaj je vnanja služba božja, kaj njen namen in kako jo delimo?

Vsa vidna znamenja, katera je Jezus Kristus postavil in njegova sveta cerkev po Jezusovem pooblastenji vpeljala, da po njih kristijan ali milost božjo zadobiva ali očitno razodeva in spoznava svojo zvezo z Bogom, t. j. sveto vero, imenujemo vnanjo službo božjo katoliške cerkve.

Namen vnanje službe božje je tedaj dvojen:

- a) da nam po nji dohaja milost božja,
- b) da ž njo očitno spoznavamo in v sebi oživljamo sveto svojo vero.

Po tem poglavitnem namenu vnanjo službo božjo na dva dela delimo:

- a) v posvečevalno (zakramentalno), po kateri nam dohajajo mnoge potrebne milosti;
- b) v poveličalno (častilno, latrévtično), s katero očitno poveljučujemo ali častimo Boga ter kažemo, pričamo ali naznanjamo svojo vero.

Vender je pa posvečevalni službi božji tudi poveličalni namen pridružen, poveličalni pa posvečevalni; n. pr. pri sveti maši ne dobivamo le mnogoterih milosti, ampak ž njo tudi Boga poveljučujemo; prav tako z molitvijo ne poveljučujemo le Boga, ampak ž njo ga tudi mnogih milosti prosimo in jih tudi od njega prejemo.

Vsa vnanja znamenja in šege, ki jih je cerkev odločila kakemu cerkvenemu opravilu vnanje službe božje, obred (ritus) imenujemo, n. pr. obred svete maše, svetega krsta, cerkvenega posvečevanja, in dr.

Vse obrede vseh cerkvenih opravil pri vnanji službi božji bogočastje (cultus) ali sploh vnanjo službo božjo imenujemo.

Kdor obrede opravlja, je obrednik; nauk o obredih pa obredoslovje (liturgika).

§ 2.

Ali nam je vnanje službe božje treba?

Vnanje službe božje, posvečevalne in povelikalne, nam je bistveno treba:

1.) Posvečevalne službe božje nam je treba, ker je Jezus milosti, ki nam jih je pridobil s svojo smrtjo na križi, z vidnimi znamenji sklenil in jih hoče z vidnimi znamenji deliti. Pri tem je pa imel Jezus najmodrejše namene.

Z vidnimi znamenji je Jezus hotel:

- a) nas zagotoviti, da v resnici prejmemo milost božjo, in nam tudi naznaniti, kedaj jo prejmemo;
- b) naši slabosti na pomoč priti ter nas po vnanjih znamenjih od posvetnih reči k nebeškim povzdigovati;
- c) nam dati znamenja, s katerimi kažemo, da smo v zvezi in občestvu z njegovo sveto cerkvijo.

2.) Povelikalne vnanje službe božje nam je treba:

- a) človek je iz duše in telesa, torej se mora tudi telo udeleževati poveličevanja in česčenja božjega ali bogočastja; to se pa prav s tem godí, da človek svoje notranje pobožne misli, želje in čutila na znanje daje z vidnimi znamenji;
- b) vnanja služba božja je človeški naravi celó primerna, ker ste duša in telo v tako tesni zvezi med seboj, da se vse, kar se enemu usodi, tudi v drugem čuti in ako se človek nalašč ne potaji, tudi v posebnih dejanjih glasí. To potrjuje tudi pregovor: «Kar je v srei skrito — bode vse očito», kateri je posnet po vsakdanji skušnji. Ako tedaj pobožna čutila, misli ali želje navdajajo človeka, pokazala ali razodela se bodo gotovo tudi v vnanjem vedénji njegovem; nasproti pa tudi vnanja služba božja notranjo pobožnost budí, oživlja in krepča;
- c) kakor posamezen človek svoja notranja verska čutila posamezno očitno kaže, prav tako smo vsi, ki smo združeni v eno cerkev in smo v Kristusu udje enega telesa, dolžni, svojo vero skupno ali združeni na znanje dajati, t. j. skupno in združeni Boga častiti, poveličevati in moliti. Skupna ali združena služba božja pa ne more na skrivnem, t. j. le znotranja ostati, temveč se mora tudi v vnanjem vedenji razodevati ali kazati.

Nikdo pa ne reci: Kristus vелеva, «Boga v duhu in resnici moliti», on je tedaj zavrgel vnanje česčenje božje. Jezus je s temi besedami samaritanski ženi hotel reči: Prepri, kateri imate z Judi zavoljo edinega jeruzalemskega tempeljna, bo jenjal, ko bo stara

postava, ki določuje le eden kraj za daritve, nehala in prišla ob veljavo; potem pa bo slehern kraj na zemlji za pravo službo božjo pripraven in posvečen. Vi Samarijani Boga sicer molite in mu darujete, pomena svojih daritev pa prav ne spoznate; njih pomen se vam je zgubil, daritve so pri vas le vnanje brez pravega duha, podobne so pisanju, čegar črk ne poznate, ker niste sprejeli razodenja, katero je Bog dajal po prerokih. Mi Judje pa obhajamo na sijonski gori postavno službo božjo z daritvami, katere imajo svet pomen in so predpoda, in jih tudi umemo in vemo. «V duhu in resnici moliti» se tedaj pravi: v pravem duhu in v pravem namenu moliti, t. j. pomen vnanje službe božje umeti, in sicer prav umeti, kakor so ga umeli pobožni Judje, ki so vedeli, da je njihova služba božja le predpoda prave službe božje, ki jo bo vpeljal obljubljeni Mesija. Z besedami: «Boga v duhu in resnici moliti» Jezus torej vnanje službe sploh ni zavrgel, zavrgel je le vnanjo službo božjo samo na sebi, t. j. vnanjo brez notranje.

Da Jezus ni sploh zavrgel vnanje službe božje, tudi iz njegovega lastnega vedanja spoznamo; — prav vseč mu je bilo, ko so mu bili naproti prišli ljudje iz Jeruzalema ter so pred njim razgrinjali svoja oblačila in veje sekali in pokladali na pot, po katerem je na oslici jezdil v Jeruzalem; — zagovarjal je grešnico, ki mu je z lepo dišečimi mazili mazilila lasé in s solzami močila mu nogé; — Jezus sam je tudi na glas molil, povzdigoval pred in med molitvijo oči k nebeškemu očetu; — molil je klečé, da je na znanje dajal, kako svojo človeško naravo ponižuje pred veličastvom božjim; on je še celó spolnoval šege, ki so bile zapovedane le za staro zavezo.

Iz tega je razvidno, da nam je neobhodno treba vnanjih znamenj pri službi božji ali vnanje službe božje.

§ 3.

Kdo je vnanjo službo božjo vpeljal in vredil? — komu je čuti nad njo?

Slethernemu kristijanau ne more biti na voljo dano, ne pri domači, ne pri očitni in skupni službi božji voliti in rabiti šege in navade ali vnanja znamenja božjega česčenja, kakoršna si bodi, sicer bi se utegnilo kaj vpeljati, kar bi bilo sveti veri nasproti in bi vsled pregovora: «Kolikor glav, toliko misli» nastale velike zmešnjave, raztresenje ali smeh pri očitni in skupni službi božji.

Zato je Jezus sam že določil bistvene dele posvečevalne in poveljalne službe božje pri daritvi sv. maše in pri sv. zakramentih; nebistvene dele vpeljati in vrediti pa je prepustil onim, katere je postavil, da vladajo njegovo sv. cerkev, t. j. aposteljnomo in njihovim

naslednikom, škofom. Torej so aposteljni obširnejšo vnanjo službo božjo vredili ter skrbeli, da se je pri nji vse pristojno, pošteno in po redu godilo in ravnalo (Kor. 14, 40); prav tako so apostolski nasledniki ob vseh časih čuli nad službo božjo in zastran nje dajali po posebnih okoliščinah raznih časov tudi posebne zapovedi.

Iz Jezusovih določil, apostolskih sporočil in mnogih zapovedi apostolskih naslednikov so tedaj navade in svete šege, po katerih se katoliški kristijani dandanašnje vêdemo pri službi božji.

Ker je Jezus svojim aposteljnem in njihovim naslednikom, t. j. sveti cerkvi izročil službo božjo, tedaj je očitno, da ima ona edino in izključljivo pravico, čuti nad njo ter gledé nje dajati veljavna vodila. Ta oblast je za vesoljno cerkev sveti apostolski stol, občni cerkveni zbori in od apostolskega stola za obredne cerkvene zadeve postavljena kongregacija — tako imenovana *S. Congregatio Rituum* — zbor za svete obrede.

Po posameznih škofijah pa imajo škofje oblast in dolžnost, skrbeti za to, da se izpolnujejo cerkvene določbe.

§ 4.

Kolikera služba božja je bila in je še v katoliški cerkvi?

Dasi tudi edinost v vnanji službi božji kaj močno pospešuje in podpira edinost v sveti veri, vendar so bile in so še dandanašnji mnoge različnosti v katoliški cerkvi pri nebistvenih delih vnanje službe božje.

Edina vera in notranja pobožnost se namreč razno razodevate ali očitno kažete po raznih človeških naravnih, dušnih in telesnih lastnostih in od tod izhajajočih šegah in navadah v vnanjem vedenji.

V velikem rimskem cesarstvu, po katerem so aposteljni sveti evangelij večidel oznanovali, so bili v tem oziru zlasti dvoji narodi poglobitni: izhodnji in zahodnji; obojim so že aposteljni vnanja znamenja službe božje, kolikor je bilo mogoče ob tistih nemirnih časih, vredili in primerili njihovim lastnijam. — Kakor učeni sploh mislijo in trdijo, ustanovil je izhodnjim kristijanom, katere sploh Grke imenujemo po jeziku, ki so ga skorej vsi omikani izmed njih umeli in govorili, službo božjo po večem sv. apostelj Jakob, ki je bil v Jeruzalemu ostal; zahodnjim kristijanom, katerim sploh Rimljani pravimo po glavnem mestu Rimu, ali Latinci po jeziku, katerega so sploh umeli, pa sv. Peter, rimski škof in poglavar vesoljne cerkve.

Ko je nehalo splošno preganjanje in so kristijani smeli očitno spoznavati sveto vero in vnanjo službo božjo očitno opravljati, razširili in pomnožili so škofje apostolsko vnanjo službo božjo, t. j. pridejali so mnogotere šege in obrede apostolskim sporočilom. Izhodnjim kristijanom sta jo vredila zlasti sv. Bazilij, cezarejski

škof, in sv. Janez Krizostom, carigrajski patrijarh; zahodnjim pa sv. papež Leon Véliki, Gelazij in Gregor Véliki.

Ščasoma se je pa ta in una vnanja služba božja še z mnogoterimi vnanjimi znamenji in obredi pomnožila, ozaljšala in dopolnila, predno se je ustanovila, kakoršna je dandanašnja.

Iz tega je torej razvidno, da je že od začetka v katoliški cerkvi dvojna poglobitna vnanja služba božja; posebna za izhodne kristijane, ki jo torej imenujemo izhodno ali po poglobitnem jeziku grškega obreda; posebno za zahodne kristijane, kateri pravimo rimska po glavnem mestu Rimu, ali latinskega obreda po jeziku, ki je bil sploh obrazilni jezik po vsem zahodu.

Opomin 1. Vender pa ni misliti, da bi se bili vsi izhodni narodi grških in vsi zahodni latinski obredov poprijeli brez vsega premena; v poglobitnejših delih so sicer ohranili izhodni narodi grško, zahodni pa latinsko podobo službe božje; v marsikaterih manj poglobitnih delih pa ni prijala njih naravnim svojstvom, šegam in navadam; torej so jim jo njihovi cerkveni predniki nekoliko preuredili. In od tod izhaja, da imajo n. pr.: Armeni, Sirijani, Kopti, Etijopljani sicer grške; Francozi in Lahi milanske škofije latinske obrede, vender pa nekoliko različne od čisto grških in latinskih.

Opomin 2. V marsikaterih obredih se še celó posamne škofije med seboj nekoliko ločijo, n. pr.: v deljenji svetih zakramentov, v pokopavanji mrličev i. dr. V tem oziru imajo škofije večidel svoje lastne obredne bukve, ki jim jih pa morajo seveda potrditi vidni poglavar vesoljne cerkve: rimski papež, kateremu je čuti, da se nikjer ne vpelje nič nepristojnega.

Po tem takem je sveta katoliška cerkev veličastna kakor v edini veri, tako tudi v različni službi božji.

§ 5.

V katerem jeziku je katoliška cerkev sveti evangelij oznanovala in ga še oznanjuje?

Aposteljni in njihovi nasledniki so vsakemu narodu v njegovem jeziku sveti evangelij ob vseh časih oznanovali, in tako se še dandanašnji godí, saj se tudi drugače ne dajo dopovedati verske resnice nobenemu narodu.

Oznanovalci svetega evangelija so se torej, preden so tujim narodom oznanovali sveto vero, seznanili z njihovimi jeziki, in tako je še dandanašnji.

§ 6.

V katerem jeziku je katoliška cerkev službo božjo opravljala in jo še opravlja?

Tudi vnanje službe božje katoliška cerkev ni opravljala in je tudi dandanašnji ne opravlja le samo v enem jeziku, ampak kakor kardinal Bona dokazuje, aposteljni in njihovi nasledniki so jo

opravljali v raznih krajih v jezikih raznih narodov, katerim so oznanovali sveti evangelij; torej v Jeruzalemu in Palestini v hebrejskem (kaldejskem ali aramejskem), v Aleksandriji, Antijohiji in družih grških mestih v grškem, v Rimu in po vseh zahodnih krajih v latinskem. Ti trije jeziki so bili namreč poglavitni jeziki tistih narodov, pri katerih so aposteljni sveti evangelij oznanovali. Ko se je krščanstvo razširilo po deželah onkraj Evfrata in Tigrida pri Sirijanih in pri Armenih, Koptih, Etijopljanih in družih narodih, vpeljali so se tudi njihovi jeziki v službo božjo.

Za nas Slovence je zlasti znamenito in mikalno vedeti, kedaj in kako je bil slovanski jezik, ki ga imenujemo staro-slovenski, vpeljan v službo božjo.

Pri zahodnih Slovanih, ki so, kakor mi Slovenci, sveti evangelij prejeli po latinskih učениkih rimske cerkve, je bil seveda latinski jezik vpeljan v službo božjo. — Drugače pa je bilo pri izhodnih slovanskih narodih, katerim sta prišla sveta brata Ciril in Metod iz izhoda oznanovat sveto vero. Po vzgledu prvih krščanskih časov sta národni, tedaj slovanski jezik, vpeljala v službo božjo. Ta jezik je bil namreč že takrat toliko izobražen, da je bilo to mogoče. Papež, poglavar vesoljne cerkve, se je iz začetka temu podjetju ustavljal, ker se mu je naznanjalo, da je slovanski jezik še nesposoben za službo božjo. Papež Janez VIII. je 14. junija l. 879. v ti zadevi sv. Metodu tako-le pisal: «Slišali smo, da sveto mašo poješ v surovem, neomikanem jeziku (lingua bárbara), t. j. v slovanskem (sclavónica).» Ko se je pa po možeh, ki so slovanski jezik dobro znali in katerih je veliko živelo po Dalmaciji in v Benetkah, prepričal, da so slovanske cerkvene (obredne) bukve prav in dobro prevedene, dovolil je Slovanom rad, národni jezik rabiti pri službi božji, in v tem dovolilnem pismu med drugim tudi rekel: «On, ki je ustvaril tri poglavitne jezike: hebrejski namreč, grški in latinski, ustvaril je tudi vse druge v čast in slavo svojo» — («Quoniam, qui fecit tres linguas principales, hebræam scilicet, græcam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam»).

Dasi je bilo po tem takem več jezikov vpeljanih v službo božjo, opravljala se je služba božja vendar le pri večini katoličanov in se še opravlja v latinskem jeziku, in sicer po vseh krajih in pri vseh narodih, katerim so prišli oznanovat rimski misijonarji sveti evangelij, in to se je zgodilo po vsem zahodu; in ne le v Evropi, ampak tudi v družih delih sveta. V zahodu se je ob istem času, ko se je krščanstvo pričelo, tako le latinski jezik sploh govoril. Ko so pa divji narodi iz severno-zahodne Azije privihrali v rimske pokrajine zahodne Evrope, došla je rimski cerkvi zopet sveta

naloga, te divje narode pokristijaniti in njihova divja srca in navade požlahtniti s sveto vero. Sveto, goreče prizadevanje rimskih oznanovalcev je Bog milostivo blagoslovil, in sčasoma so se vsi novi narodi udali sveti veri. Ker so pa bili njihovi jeziki še neomikani, vredili so rimski misijonarji pri teh narodih službo božjo v latinskem jeziku že iz strahú, da bi se visokim svetim skrivnostim z neomikano in nepristojno besedo ne godila nečast in po tem takem tudi ne popačila sveta vera s kako neprimerno besedo. Pozneje, kakor tudi dandanašnji, rimsko cerkev, glavo vesoljne cerkve, pa zlasti želja po edinosti vodi, da se pri službi božji, posebno pri daritvi svete maše, ne vpelje kak nov jezik, temveč da se ohrani in rabi latinski jezik pri vseh narodih, ki so po rimskih misijonarjih prejeli sveti evangelij, dasi so tudi že zadosti izobraženi njihovi jeziki.

Vsi jeziki, ki so bili vpeljani v službo božjo, so pa sčasoma zamrli, t. j. ali več ni narodov, ki jih govore, ali pa so se narodni jeziki toliko spremenili, da jezika, kakoršen je bil vpeljan v službo božjo, noben narod več ne rabi v domačem govoru. Tako so tedaj vsi liturgiški jeziki dandanašnji mrtvi jeziki.

Da se pri službi božji mrtvi jeziki še vedno rabijo, izhaja iz visocega spoštovanja do presvetih skrivnosti, katero naj se v tem razodeva, da ostane tudi zagrinjalo vedno enih svetih skrivnosti in opravil vedno eno, t. j. da je jezik, čeravno že zastaran ali celó mrtev, vedno ravno tak, kakoršen je bil iz začetka vpeljan.

Opomin. Vender pa ni misliti, da je živi narodni jezik kje popolnoma izpahjen iz službe božje. Kar ima sveta cerkev opravljati ali govoriti z ljudstvom, v ljudstvenem živem jeziku opravlja in govori; tako n. pr. v živem narodnem jeziku božjo besedo oznanjuje, z ljudstvom v domačem jeziku pri popoldanski službi božji in pri vseh pobožnostih moli, ljudstvu v njegovem živem jeziku dolžnosti razlaga, pri svetih zakramentih marsikaj govori v narodnem jeziku, i. dr.

Ker je pa koristno in tudi treba, da kristijani umejo vso službo božjo, torej tudi to, kar se v mrtvem jeziku opravlja, pride se jim po drugem potu na pomoč, in sicer zlasti s tem, da se jim svete obredne bukve v živi domači jezik prelože in služba božja razlaga v narodnem jeziku.

Vrh tega pa namen službe božje ni le pouk in spodbuda, ampak njen poglavitni namen je, prositi ali podeliti milost božjo. Da se doseže ta poglavitni namen, pa ravno treba ni, da bi človek, kateremu sveta cerkev milosti prosi ali mu jo deli, tudi umel jezik, v katerem mu milosti prosi ali deli; v tem oziru mu je zadosti, da sploh ume pomen svetega opravila in da svoj namen sklene z namenom svete cerkve.

§ 7.

Ali je kristijanu treba vedeti pomen vnanjih znamenj službe božje?

Pri službi božji smo s pravo pobožnostjo in koristjo le takrat pričujoči, kadar razumevamo, kaj pomenjajo njene šege in vnanja znamenja; torej nam je sveta dolžnost, seznaniti se z vnanjimi znamenji službe božje.

Da se pa to zgorí, cerkev svojim služabnikom zapoveduje, vernemu ljudstvu vnanjo službo božjo tako razlagati v domačem jeziku, da jo umejo, akoravno se opravlja v tujem, t. j. v katerem koli zamrlem jeziku.

Katoliški škofje in mašniki to svojo dolžnost povsod polnujejo s tem:

- a) da vernemu ljudstvu v pridigah in krščanskih naukih službo božjo razlagajo v domačem jeziku;
- b) da spisujejo in priporočajo brati bukve, v katerih so vsi obredi katoliške cerkve od besede do besede preloženi v živi narodni jezik; tako da verni molijo v svojem jeziku prav to, kar škofje in mašniki v tujem;
- c) da vernim v pouk spisujejo in v roke dajejo knjige, katere razlagajo vso službo božjo ali natanko, ali le bolj ob kratkem v domačem jeziku.

In uprav v ta namen so spisane tudi bukve, katere imaš zdaj v roki.

Prvi del.

§ 8.

Posvečevalni obredi.

Posvečevalnim obredom prištevamo: *a)* daritev svete maše; *b)* svete zakramente (svetstva) in *c)* svetila (zakramentale). — Središče in solnce vse službe božje ali vsega bogočastja je daritev svete maše; o nji bodi torej najprej govorjenje.

Prvi oddelek.

O daritvi svete maše.

§ 9.

Nauk o daritvi svete maše.

1.) Sveta maša je vedna daritev nove zaveze, v kateri se Kristus Gospod v podobah kruha in vina svojemu nebeškemu Očetu po mašnikovih rokah nekrvavo daruje, kakor se je krvavo daroval na svetem križi, ali z drugimi besedami: sveta maša je veden spomin in nekrvavo ponavljanje krvave daritve Kristusove na križi.

Beseda «maša» se večjidel razlaga iz latinske besede «missa» ali «missio» = «izpuščanje», ker je bila v starodavnih časih navada, ljudstvo slovesno izpuščati po dokončani daritvi. Beseda «maša» = «missa» torej ne zaznamuje bistva presvete daritve. Cerkveni učeniki pa so presveto daritev «missa» imenovali zavoljo tega, da so presveto skrivnost prikriili nevernikom in jo varovali oskrunjenja; a verni so že vedeli, kaj naj si mislijo pri tej besedi. Iz spoštovanja do starosti in ker je bilo to ime že sploh prišlo v navado, ohranilo se je do današnjega dne v vseh jezikih za presveto daritev nove zaveze.

2.) Daritev svete maše je prvič Jezus sam opravil pri zadnji večerji, ko je kruh spremenil v svoje telo in vino v svojo kri, daroval se v podobah kruha in vina svojemu nebeškemu Očetu

za vse ljudi in se zavžiti dal aposteljnom. — To presveto daritev je pa Jezus pri zadnji večerji tudi za vse čase postavil ter jo ustanovil v svoji cerkvi, ker je dal aposteljnom oblast in povelje, prav to delati, kar je sam storil pri zadnji večerji, t. j. prav tisto sveto daritev vedno opravljati v njegovem imenu in njemu v spomin. «To storite v moj spomin.»

3.) Aposteljni so povelje Kristusovo: «To delajte v moj spomin» zvesto spolnovali, isto tako njihovi nasledniki, in je še vedno spolnujejo mašniki svete katoliške cerkve, kateri pri sveti maši prav to delajo, kar je Jezus storil pri zadnji večerji.

4.) Pri sveti maši se Bogu prava daritev daruje; Jezus Kristus jo sam opravlja, ki se daruje v ločenih podobah kruha in vina, v podobah krvave smrti, nebeškemu Očetu po mašnikovih rokah; opravlja jo pa tudi mašnik, ki Jezusa daruje nebeškemu Očetu in verno ljudstvo z mašnikom vred.

5.) Sveta maša je bistveno prav tista daritev, kakor daritev na svetem križi:

- a) ker tu in tam prav tisti daruje — Jezus Kristus;
- b) ker je tu in tam prav tisti dar — Jezus Kristus;
- c) ker se tu in tam prav tistemu daruje — nebeškemu Očetu.

Daritev svete maše se od daritve svetega križa v tem razločuje:

- a) da je Jezus na križi pretil svojo kri, pri sveti maši je pa ne pretila. Ta je torej nekrvava daritev, ker Jezus več ne trpi, več ne umrje, una pa je bila krvava;
- b) da se je Jezus na križi sam daroval; pri sveti maši se Jezus sicer tudi sam daruje, darujemo ga pa tudi mi.

Po mašnikovih besedah, ki jih v Kristusovem imenu izgovori, je pričujoče Kristusovo telo v podobi kruha in Kristusova kri v podobi vina; ker ste podobi očitno ločeni, stavi se nam tako Kristusova smrt nekrvavo in skrivnostno pred oči.

6.) Sveta maša se daruje Bogu in v čast svetnikov. Pri sveti maši se spominjamo svetnikov, da se Bogu zahvaljujemo za milosti, darove in zveličanje, katero jim je Bog že podelil, in da jih kličemo na pomoč.

Sveta maša se pa Bogu daruje:

- a) v častno daritev. Izmed vseh opravil Kristusova darovalna smrt Boga najbolj povečuje, ker se v nobenem dejanji neskončna svetost in milost Božja tako lepo ne razodeva, kakor pri sveti maši; ni ga torej opravila, ki bi zamoglo Bogu prijetnejše biti, kakor spreminjevanje kruha in vina, t. j. ponavljanje Kristusove smrti;

- b) v zahvalno daritev. V zahvalo za vse milosti in dobrote, ki nam jih je Bog skazal in dodelil;
- c) v prosno daritev. Kakor ni dejanja, ki bi bilo bolj v božjo čast od svete maše, prav tako je prošnja, sklenena z obhajanjem Jezusove rešnje smrti, najmočnejša, najsilnejša, Bogu najvšečnejša, ker nam je Jezusova smrt zadobila vse milosti;
- d) v spravno daritev. V nji zadobivamo milost pravega spreobrnjenja in kesanja nad svojimi grehi in odpuščanje časnih kazni, za katere se nam je po odpuščenih grehah še pokoriti.
- 7) Sveta maša se opravlja za vse, ki morejo doseči večno izveličanje; splošnega sadú svete maše se torej udeležujejo vsi pravoverni kristijani na zemlji in duše v vicah; posebnega pa:

- a) mašnik, ki sveto daritev opravlja;
- b) tisti, za katere jo zlasti opravlja;
- c) vsi, ki so pri sveti maši pričujoči ali pa želé, pričujoči biti.

Sveta maša se opravlja:

- a) za vse žive pravoverne kristijane: za pravične, da bi jih Bog obvaroval v pravičnosti; — za grešnike, da bi jim Bog dodelil milost pravega spokorjenja. Tudi se sme opravljati za krivoverce, da bi jih Bog pripeljal v svojo edino izveličalno cerkev; — in tudi za nekrščene, naj bi jim Bog dal priti k spoznanju resnice;
- b) za vse, ki so umrli v cerkvenem občestvu in so v vicah.
- Za tiste pa, ki v cerkvenem občestvu niso umrli, se daritev svete maše ne sme opravljati, ker cerkev nima poročstva, da njena molitev more pomagati tem, ki v življenji niso hoteli biti v zvezi ž njo. — Torej sveti cerkvi vedno rabi pravilo: «S temi, s katerimi v življenji nismo bili v občestvu, tudi po smrti ne moremo imeti občestva; nje ima le Bog v rokah.»

§ 10.

Tvarina daritve svete maše.

Tvarina daritve svete maše sta kruh in vino.

Kruh mora biti spečen, kakor kruh sploh, toda iz pšenične moke in le z vodo umešen. — Daritev svete maše je veljavna, bodisi kruh opresen, t. j. neprekvašen, bodisi prekvašen. Vender se pa v katoliški cerkvi latinskega in armenskega obreda k sveti maši jemlje le opresni kruh zato, ker je zeló verjetno, da je Jezus spremenil opresen kruh. Bila je namreč zadnja večerja «prvi dan opresnih kruhov», in takrat je bilo Judom pre-povedano, imeti kaj neopresnega kruha v hiši.

Opresni kruh pa tudi prav lepo naznanja čistost Kristusovega telesa in dušno čistost, ki je potrebna k svetemu obhajilu.

Hostije iz opresnega kruha so pri latinskem obredu okrogle, hostije iz prekvašenega kruha pri grškem obredu pa tudi štirioglate.

Opomin. Tudi Maroniti, Kaldejci v Malabaru in Grki v «Grotiferati» in pri Materi Božji «de Grafeo» jemljejo opresni kruh k sveti maši.

Vino mora biti nepokvarjeno, iz grozdja vinske trte, kakoršno je Jezus imel pri zadnji večerji. — Vinu se po cerkvenem povelji nekoliko vode (kake tri kapljice in k večjemu za tretjino vina) priliva.

Prav modro in primerno je naš Izveličar sveti maši kruh in vino v tvarino izvolil, kajti

- a) s tem nam je zljajšal vero v čudovito spreobrnjenje. Vsak dan namreč vidimo in čutimo, da se kruh in vino po naravni poti spreminjata nam v meso in kri; koliko lažje nam je torej verovati, da se kruh in vino na Jezusovo besedo spreminjata v telo in kri njegovo;
- b) nam je tudi lažje umeti, da je presveto rešnje telo naši duši duhovna hrana.

Kruh za sveto mašo, ki je bil ob vseh časih tenak in okrogel, se imenuje hostija, t. j. dar; večjidel mu je vtisnena ali podoba svetega križa ali križanega Jezusa ali presvetega njegovega imena.

Vino sme biti barve katere koli; vendar se je zlasti belo (rudeče) vino za sveto mašo jemalo in se še dandanašnji najraje jemlje.

§ 11.

Česa je za daritev svete maše še treba?

Za sveto mašo treba tudi: a) posebne duhovske obleke in b) posebnih posod.

a) Duhovska obleka.

Po starodavni navadi, ki se opira na apostolska sporočila, imajo duhovni pri službi božji posebna oblačila, in sicer iz naslednjih vzrokov:

- 1.) zato, da se presvete skrivnosti ločijo od navadnih posvetnih opravil;
- 2.) zato, da se po njih naznanja sveta služba in visoka čast katoliškega duhovna;
- 3.) zato, da je visoki pomen, ki ga imajo duhovna oblačila, duhovnemu samemu v mnogotero opominjevanje, vernemu ljudstvu pa v poučenje.

I. Duhovščini sploh lastna oblačila pri božji službi in tudi zunaj nje so:

1.) Talár. Talár sega do petâ in je brez vse posvetne lepотиje, in torej duhovna opominja, skrbeti, da bi le Bogu bil všeč, ne pa svetu, in da bi vsa njegova dejanja bila poštena. Papež imajo talár bele barve, kardinali škrlatove, škofje vijolične, duhovni črne, menihi pa, kakor je v njihovem redu zapovedano, ali črne, rjave ali bele.

2.) Ovratnica ali kolár (colare).

3.) Mašna kapa (naglavnica, biret ali kvadrat). Njeni trije kviško moleči konci pomenjajo presveto Trojico.

II. Mašna oblačila mašnikom lastna so:

1.) Poramnica (oglavnica, amikt, humerale), katero so nekedaj čez glavo potegovali, dandanašnji jo pa tako oblačijo, da rame, pleča in vrat ogrinja. — Humerale pomenja čelado izveličanja, s katero se nam je vojskovati zoper skušnjave, ki izvirajo iz počutkov, kateri nas kaj radi k hudemu vlečejo.

2.) Mašna srajca (alba), t. j. bela, platnena srajca do petâ. — Njena belina pomenja čistost in nedolžnost, ki ste največja lepota in najboljše pripravljanje za presveto daritev.

3.) Pas (cingulum), s katerim se mašna srajca nad ledjem podpaše. — Pas mašnika opominja dolžnosti do treznosti in vzdržnosti, da mu počutki čistosti ne omadeževajo.

4.) Naročnica (rokavnica, manipulus) na levici; ona je bila nekedaj platnen robec (platnena rutica), s katerim si je mašnik pot brisal. Ona tedaj mašnika opominja, v Gospodovem vinogradu pridno truditi se in spokorno živeti.

5.) Nadramnica (naprsnica, štola); ona mašniku visi okoli vrata z ram, pri sveti maši pa se čez prsi križema preprega. Bila je nekedaj bel, platnen, širok robec; pomenja pa oblačilo pravičnosti, svetosti in neumrjočnosti, ki so nam v zgubo šle po Adamovem grehu in nam jih je zopet pridobila Kristusova smrt na križi. — Štola je tudi znamenje mašniške oblasti, torej je ne sme čez obe rameni viseče obleči, kdor ni mašnik; in mašnik nobenega svetega opravila brez nje razen sile ne sme opravljati.

6.) Mašni plašč (casula). Mašni plašč je bil nekedaj široko in sešito oblačilo, ki je ves život ogrinjalo. Pomenja, kar se posnema iz škofovih besedi pri mašnikovem posvečevanju, ljubezen, ki vse Gospodove zapovedi kakor sladák jarem prejemlje in natanko izpolnjuje.

Pri družih duhovnih opravilih mašnik oblači srajčico (korsko srajco, «*superpelliceum*» ali «*cotta*»), ki je prikrajšana mašna srajca s širokima rokavoma. Rokét, t. j. korsko srajco z

ozkima rokavoma, nositi imajo pravico le škofje, svetni prelati in oni, katerim je dovoljeno vsled apostolske svoboščine. Pri posebnih slovesnostih, kakor n. pr. pri procesijah, večernicah in dr., rabi se pa tudi še širok, v krogu vrezan plašč (véliki plašč), ki se po latinsko *pluviale* (dežni plašč) zôve ali pa tudi imenuje večernični plašč.

III. Škof imajo zraven mašnih oblačil za slovesno sveto mašo še posebna oblačila v znamenje višje oblasti in še svetejše službe; ta so:

1.) Posebni črevlji (*sandalia*), ki naznanjajo, da so škof neutrudljivi oznanovalec svetega evangelija.

2.) Prstan (*annulus*), ki je znamenje, da so škof še v tesnejši zvezi z vernimi svoje škofije in tako rekoč zaročeni z njimi.

3.) Zlati prsni križ (prsnik, *pectorale*) v znamenje ljubezni do križanega Jezusa.

4.) Leviti (štihar, *dalmatica*, *tunicella*) v znamenje, da imajo vsa duhovna posvečenja in polno duhovsko oblast.

5.) Rokavice (*chiroteca*), one pomenjajo blagoslovila, ki jih škofje vernim delé.

6.) Škofovska kapa (*mitra*, *ínfula*); ona pomenja visoko čast in službo, ki jo imajo škofje kakor namestniki Kristusovi; ona je čelada, ki škofa opominja, svojo službo opravljati srčno in brez strahú pred ljudmi. — Njena dva na kviško moleča konca pomenjata veličastvo, v katero je nebeški oče Jezusa povzdignil (Fil. 2, 8. 9.) in od tod tudi visoko škofovsko čast in službo.

7.) Pastirska palica (*pastorale*) v znamenje, da imajo škof višjo oblast nad vernimi svoje škofije.

Papež tudi nekaterim mašnikom in redovnim predstojnikom zavoljo njihove službe to čast dodelé, da smejo pri duhovnih opravilih imeti škofovska oblačila, ki jih «škofovska znamenja» imenujemó. — Take mašnike zovemo prelate.

IV. Nadškof ali véliki škof (*archiepiscopus*) imajo vrh mašniških in škofovskih oblačil še *pallium* ali kreželec ali plaščec, to je blagoslovljeno belo volneno, s šestimi črnimi križci pretekano ovratnico v znamenje polne škofovske oblasti.

V. Levitom, ki mašniku pri slovesni sveti maši strežejo, lastna oblačila so:

1.) Naramnica, mašna srajca, pas, naročnica, kakoršne imajo mašniki.

2.) *Dalmatica* in *tunicella* (za dijakona in poddijakona, dandanes pri nas enake oblike), ki imate široke rokave, kar po-

menja radodarnost in usmiljenje do ubozih, kakor so aposteljni dijakone izvolili in postavili zlasti iz namena, da so prevzeli skrb za uboge.

Oblačilo se imenuje «dalmatika», ker so nekedaj po Dalmaciji nosili taka oblačila, ki so bila zelo podobna oblačilu dijakonov.

3.) Dijakon nosi tudi štolo, toda le na levi rami, ki jo pod desno pázduho s pasom priveže.

Tudi dečki, ki pri božji službi duhovnom strežejo, in cerkveniki imajo posebna oblačila; bela kratka srajčica jih opominja, naj bi bili nedolžni in pobožnega duhá, kakor angelji božji, ki so se, kakor nam sveto pismo pripoveduje, večkrat v belih oblačilih prikazali ljudem.

Pri sveti maši streči je velika čast: kakor je mašnik božji namestnik, so strežaji namestniki angeljev, ki so božji služni duhovi.

Vse perilo, v cerkveno rabo namenjeno, mora platneno ali prteno biti.

Mašni plašč, naročnica, štola in večernični plašč so za razne čase in opravila raznih barv (boj). Cerkevne barve in njihovi pomeni so:

1.) Bela (sreberna ali zlata), in sicer:

- a) o vseh Gospodovih praznikih v znamenje veselja nad veličastvom Kristusovim in nad dobrotami, ki smo jih prejeli po njem;
- b) o praznikih Matere božje, angeljev in vseh svetnikov, ki niso mučenci, v znamenje njih nedolžnega ali spokornega življenja.

2.) Rdeča:

- a) o binkoštih v znamenje ljubezni, katero je sveti Duh binkoštni praznik v podobi ognjenih jezikov nad aposteljne izlil in jo še vedno s svojo milostjo izliva vernim v srca;
- b) o praznikih svetih mučenicov (spričevalcev, mučencev) v znamenje njihove ljubezni do Jezusa, ki jih je gnala, da so zanj prelili svojo kri.

3.) Zelena ob nedeljah po sv. treh kraljih in po binkoštih, ob katerih nobenega posebnega svetniškega spomina ne obhajamo, v znamenje upanja večnega izveličanja, ki ga nam je Jezus pridobil.

4.) Vijolna (vijolična), v adventu in postu, priprosnih in spokornih procesijah v znamenje ponižnosti in spokornosti.

5.) Črna véliki petek, pri maši za duše v vicah in pri pogrebih v znamenje žalosti.

Modra in rumena niste cerkveni barvi.

b) Cerkvena posoda pri sveti maši.

1.) Kelih (kupa, calix) za vino in presveto rešnje kri;
 2.) patena (božja skledica) za hostijo in presveto rešnje telo;

3.) posodici (vrčiča, urceoli, ampullæ) za vino in vodo.

Kelih in patena sta zlata ali sreberna ali bakrena po premožnosti cerkve ali župljanov; če nista zlata, morata biti pa vsaj pozlačena iz spoštovanja do presvetega zakramenta.

Kelih se za sveto mašo takó-le pripravi:

- a) privesi se čez kelih brisalna rutica (otiralo, purificatorium), s katero mašnik kelih in svoje prste, s katerimi se je dotikal svetega rešnjega telesa, obriše po presvetem obhajilu;
- b) na purifikatorij se položi patena;
- c) patena se pokrije s pokrivalom, ki se «palla» imenuje; ž njo je tudi kelih po darovanji pokrit;
- d) ogrne se ves kelih s plaščičem (ogrinjalo, velum), ki je iz enacega blaga, kakor mašni plašč; pred darovanjem se kelih odgrne in po svetem obhajilu zopet pogrne;
- e) nad plaščec se dene mašna bursa, t. j. večje pokrivalo, v katerem je telesnik (corporale), ki se na altarji razgrne, da se nanj postavi kelih in po darovanji tudi hostija položi.

Kelih in pateno smejo škofje, vso drugo cerkveno obleko pa tudi mašniki, v to pooblaščeni, blagoslavljati.

Opomin. Cerkvena posoda, ki se potrebuje pri družih opravilih službe božje:

1.) Monštranca ali kazalnica (monstrantia, ostensorium) z lunico (lunin srp) v sredi, kamor se presveto rešnje telo dene, da se k molitvi izpostavlja in v procesijah nosi. — Monštranca je le pri nas katoliških kristijanah v navadi, ker le pri nas vera živi, da je Jezus v presvetem zakramentu resnično pričujoč. — Lunico smejo le škof blagosloviti.

2.) Obhajilni kelih (ciborium), podoben mašnemu kelihu, samo da je pokrit s pokrovom in ogrnjen z belim svilnatim plaščem. V njem se hranijo male svete hostije, s katerimi se verni obhajajo.

3.) Mivnica za umivanje rok po darovanji; bila je nekedaj potrebna, ker so si škof ali mašnik pri razločevanju darov roke onesnažili. Sedanje umivanje rok pri sveti maši spominja le nekdajšnjih časov, mašnika pa opominja, da mora čistega srca biti, kdor opravlja skrivnost presveto.

4.) Kadilnica (thuribulum) in čolnič (navicula) z žličico (cochlear) za kajo pri slovesni sveti maši in pri mnogih drugih cerkvenih opravilih. S kadilom pri službi božji kaditi je že starodavna navada; še celó neverske narode nahajamo, ki so svojim malikom kadilo zažigali. Drago dišeče kadilo so tudi Judje pri svoji službi božji vžigali, in kralju Davidu je bil v nebo se vzdigajoči kadilni dim podoba Bogu prijetne molitve. Kadila so tudi sveti trije kralji novorojenemu Jezusu v dar prinesli in ž njim, kakor razlagajo sveti cerkveni očaki, božjo naturo novorojenega Jezusa naznanjali. V skrivnem razodenji se molitve angeljev in svetnikov naravnost imenujemo kadilo v zlatih skledicah. (5, 8.) — Prvi kristijani so dišeče kadilo zažigali, da so si v votlinah in podzemeljskih kletih, kjer so zavoljo preganjanja skrivaj opravljali službo božjo, preganjali smrad.

Zdaj pri službi božji s kadilom kadimo:

- a) v spomin na prve žalostne čase;
- b) da skazujemo Bogu dolžno čast in
- c) v opominjevanje, kako naj naša molitev k Bogu puhti.

5.) Krstni kamen (baptistérium) za krstno vodo; oni je redno znamenje župnijske cerkve, ker se le v njih deli sv. krst.

6.) Kropilni kamen za blagoslovljeno vodo, s katero se kropimo, kadar v cerkev stopimo ali iz cerkve gremo.

7.) Posode za svetó olje, ki se rabi pri svetem krstu, pri sveti birmi in pri poslednjem olji, pri mašnikovem posvečevanju in pri nekaterih cerkvenih blagoslovilih, ki jih smejo le škof opravljati, n. pr. pri posvečevanju keliha in patene, cerkve in altarja itd.

Opomin. Cerkevne knjige so:

a) Mašne bukve (missale); b) obredniške bukve (rituale); c) škofovske obredniške bukve (pontificale); d) molitvene bukve ali brevijar (breviarium) in e) cerkvena pratika ali koledar (directorium).

§ 12.

Nekoliko poglobitviših cerkvenih določil o sveti maši.

1.) Daritev sv. maše se sme opravljati le na altarji, ki mora biti zidan in da ga sami škof posveté, po vrhu mora imeti kameneno ploščo vzdano, sicer pa vložen štirioglat kamen, ki so ga škof posvetili in ki se imenuje portátile ali prenesljiv altar.

Kakor ni nobenega ljudstva brez katere vere in brez daritev, ga tudi ni, ki bi za svoje daritve ne imelo altarjev, t. j. nekoliko zvišanih krajev, kamor so polagali daritve. Ko je Noe iz ladije stopil, postavil je altar in je Bogu daroval zahvalno daritev. Mojzesu je sam Bog zapovedal postaviti dva altarja, eden za žgalne daritve zunaj šotoru, drugi za kadilo v sv. šotoru.

V krščanski cerkvi je bil prvi altar sv. križ, na katerem se je Jezus daroval v spravo za grehe vsega sveta. Ko je Kristus postavil nekrvavo daritev nove zaveze pri zadnji večerji, bila je navadna miza njegov altar. Prav tako so tudi aposteljni sveto skrivnost v začetku obhajali na navadnih mizah, pozneje so bile pa posebne mize ali altarji v to določeni, toda tudi leseni, lahko prenesljivi in premakljivi, ker so zdaj tu, zdaj tam darovali in zavoljo preganjanja niso imeli posebnih krajev, službi božji določenih. Še dandanašnji kažejo v Rimu v lateranski cerkvi tak lesen altar, na katerem je daroval sv. Peter in njegovi nasledniki. Od časov Konstantina Vélikega so začeli v zidanih cerkvah tudi altarje zidati ali iz rezanega kamenja, še celó iz samega mramorja so je stavili. Papež Silvester (l. 314 do 335) pa je dal zapoved, da morajo biti altarji ali iz samega kamenja ali vsaj zidani:

- a) že po vzgledu očaka Jakoba, ki je kamen, kateri mu je bil iz očetove hiše bežečemu, vzglavje po noči, v spomin božje prikazni postavil ter ga posvetil s tem, da je nanj olja vлил, Bogu v dar, in
- b) ker kamen ali skala pomenja Kristusa, ki je prav za prav naš altar, dar in mašnik.

Le samo tisti leseni altar, na katerem je sv. Peter maševal, pripustil je papež Silvester iz spoštovanja še ter določil, da le papeži smejo maševati na njem. Prav ta papež je ustanovil tudi obred, po katerem se posvečujejo cerkve. — V petem stoletji so bili kristijani tako vneti za božjo čast in veličastno službo božjo, da so sem ter tjà altarje delali iz čistega srebrá ter so jih zaljšali z dražimi kameni in biseri. Pulherija, sestra Teodozija mlajšega, je véliki cerkvi v Carigradu v dar podelila še celó altar iz čistega zlata. Taki dragi altarji so bili seveda posebne izjeme.

V prvih stoletjih ob preganjanji so sveto mašo najraje opravljali na grobéh svetih mučenikov, kamor so torej premakljive altarje postavljali mučenikom v čast in da so se spodbujevali k stanovitnosti in spoznanju svete vere. Pozneje so na njihovih grobéh zidali cerkve, in ker grobov sv. mučenikov ni bilo povsod, kjer je bilo cerkve treba, dala je cerkev v spomin stare nekedanje navade zapoved, da se sveti ostanki ali kostí svetih mučenikov denejo v altar pod njegvo ploščo ali v ploščo samo, ali pa da se vsaj kamen (portatile) vloži v altar, v kateri so škof zazidali svete ostanke. Iz prav tega vzroka se altarne mize skoraj sploh delajo tudi v podobi mrtvaških rakev.

Opomin. Misijonarji in vojaški duhovni, ki hodijo od kraja do kraja, imajo še dandanašnji le premakljive in prenesljive altarje.

2.) Altar, pri katerem se mašuje, mora biti pognjen s tremi belimi, platnenimi prti, ki nas spominjajo belih prtov, v katere je bilo zavito Jezusovo teló v grobu.

3.) Na altarji mora biti bridka martra (razpelo) v živi spomin krvave daritve na križi, ki se pri sv. maši nekrvavo ponavlja.

4.) Na altarji morata biti najmanj dva svečnika, na katerih ste natakneni čisto voščeni sveči, ki morate goreti pri sveti maši.

Luč pri sveti maši in sploh pri službi božji ima mnogo pomenov:

- a) Ona nam pomenja Jezusa samega, živega Boga, ki se sam imenuje « luč sveta »;
- b) ona pomenja tudi aposteljne, ki so luč Kristusovo, t. j. večne resnice svete vere, oznanjevali in razširjali po vsem svetu; torej se v bolj premožnih cerkvah nahaja po dvanajst svečnikov pri večjih slovesnostih, zlasti na velikem altarji;
- c) ona nas opominja k pobožnosti; kakor plamen na kvišku plamti, tako naj se naša srca vzdigujejo k Bogu;
- d) ona nas obudi k dobrim delom; kakor luč z milo svojo svetlobo razsvetljuje temni kraj, tako tudi mi bodimo s pobožnim življenjem lep vzgled svojim bližnjim in luč, da naša dobra dela vidijo in poveljujejo nebeskega Očeta;
- e) ona je znamenje veselja; sveto pismo rajsko veselje in izveličanje rado imenuje večno luč, žalost in pogubljenje pa temo, trdo temo;
- f) poslednjič nas luč pri božji službi spominja prvih krščanskih časov o preganjanji, ko so se kristijani morali skrivati v temne in podzemeljske kraje s službo božjo, ali jo po noči obhajati. in jim je luči treba bilo, kakor je je tudi nam treba, kedar jo opravljamo ob temnem času ali v temnem kraju.

Sveče, katere goré pri sveti maši, morajo biti čisto voščene, v znamenje, da se v nji daruje Jezus, najčistejši sad deviškega Marijinega telesa, kakor je vosek najčistejši cvetni sad. — Naj bi pač tudi naša srca bila vselej čista ali vsaj očiščena v pravi pokori.

5.) Daritev svete maše se sme opravljati v posvečenih cerkvah; le v sili in s škofovim privoljenjem v katerem drugem pristojnem kraju, toda vselej na posvečenem kamenu, kateri imenujmo portátile, t. j. prenesljiv, premakljiv altar.

6.) Sveta maša se smé vsak dan opravljati, le véliki petek ne; véliki četrtek in véliko soboto je v vsaki župnijski in meniški cerkvi le ena sveta maša pripuščena.

Opomin. Véliki petek se nekrvava daritev svete maše ne opravlja: a) ker nam je spomin krvave daritve preživo pred očmi; b) ker je s sveto mašo vselej nekako veselje združeno, véliki petek pa le tuga in žalost vejete.

7.) Sveta maša se navadno smé opravljati le od jutranje zore do poludné, da se obhaja bolj brez raztresenja in z večjo pobožnostjo.

Jezus je sicer obhajal presveto skrivnost zvečer; toda le zato, ker so Judje velikonočno jagnje jedli le zvečer in je Jezus prav takrat, ko je velikonočno jagnje zadnjikrat jedel z aposteljni, hotel resnično velikonočno jagnje, t. j. svoje teló in svojo krí v dušno hrano dati aposteljnóm, in tako dopolniti, kar je pomenjala predpoda. — Sicer pa Judje zvečer začenjajo svoj dan.

Opomin. Jutranja zora po cerkvenem zaumenu se pa ne določuje, kakor v vsakdanjem govoru, le nekoliko pred solnčnim izhodom, ampak se 21. decembra prične 52 minut po petih, ter se do meseca junija vedno primika polnoči, tako, da 21. junija se smé že 25 minut po eni čez polnoč maševati; od 21. junija se pa zopet polnóči odmikuje do 21. decembra. (Directorium Labacense.) — Iz tehtnih vzrokov pa se sme tudi pred jutranjo zoro maševati in tudi nekoliko popoldne, n. pr. pri cerkvenem posvečevanju, po sveti birmi, ako se sveta opravila pred poludném ne dovrše.

8.) Vsak mašnik smé sveto mašo le enkrat na dan obhajati. Le božični dan je vsacemu mašniku pripuščeno trikrat maševati; tudi v sili smejo škof pripustiti, da mašnik več ko enkrat na dan mašuje.

9.) Mašnik mora maševati le po obredu mašnih bukev; ne smé ničesa premeniti, ničesa pridejati, ničesa opustiti; tudi brez tehtnih vzrokov ne prenehati v maševanju.

10.) Mašnik mora sveto mašo komu nameniti, t. j. sad svete maše komu v prid odločiti, ako hoče, da komu dojde posebni sad svete maše.

Mašnik moli za vse verne pri vsaki sveti maši, torej vsaka sveta maša vsem koristi. Ako pa hoče, da imajo nekateri verni posebni sad od svete maše, še posebni spomin zanje stori. Že od starih časov so kake darove prinašali tisti, ki so želeli, da bi mašnik posebej zanje spomin storil. Tako še dandanašnji verni za svete maše dajejo, t. j. kak dar mašniku podelé, da ga ž njim zavežejo, spomin storiti zanje ali za tiste, katere mu oní priporočajo. Se vé da so taki doneski mašniku tudi v poboljšek njegovih dohodkov, ker sv. Pavel (1. Kor. 9, 13) pravi: «Kateri služijo altarju, prejemajo delež od altarja.» Z drugimi besedami pa Jezus to isto velí (Mat. 10, 10. Luk. 10, 7).

§ 13.

Obred daritve svete maše sploh.

Poglavitni deli svete maše so: 1.) darovanje, 2.) spreminjevanje in 3.) obhajilo, prav tako, kakor pri zadnji večerji, ko se je sveta maša prvikrat opravljala. Jezus je namreč najprej vzel kruh in kelih z vinom v svoje svete roke, zahvalil

nebeškega Očeta, blagoslovil darova (darovanje); potem ju je s svojo vsegamogočno besedo spremenil v svoje sveto telo in v svojo sveto kri (spreminjevanje); poslednjič je dal svoje sveto telo in svojo sveto kri aposteljnomo zavžiti (zavživanje). — Kar je pred darovanjem, je le pripravljajanje za sveto mašo, ter ima namen, mašnika in pričujoče verno ljudstvo pripraviti v tisti dušni stan, ki ga je treba, da se vredno opravlja sveta maša in da se vsi pričujoči vdeležé sadú presvete daritve. Po tem takem navadno štejemo štiri dele svete maše.

Ozir vnanje slovesnosti pri sveti daritvi imenuje se sveta maša: 1.) tiha ali zasebna maša (missa privata), pri kateri mašnik ne poje, ampak le tiho moli in bere. Verniki smejo tako mašo s petjem spremljevati. — 2.) Ako je mašnik brez duhovskega spremstva pri altarji in nekatere dele svete maše poje, imenuje se peta maša (missa cantata). — 3.) Kadar mašniku pri sveti maši dijakon in poddijakon ali več duhovnov streže, mašnik, dijakon in poddijakon gotove dele pojó in se kadilo rabi, imenuje se slovesna ali vélika maša (missa solémnis).

V domačem govoru je pa vernim slovesna maša vsaka, ki se obhaja z nenavadnimi slovesnostmi, tedaj ne le kadar mašniku strežeta levita ali se maša poje, ampak tudi kadar verni pri nji pojejo ali njih petje orgle spremljajo, ali je altar bolj olepšan ali se več sveč prižge.

Posamezni obredi svete maše.

Prvi del svete maše ali pripravljajanje za sveto mašo.

§ 14.

Začetek svete maše do vhoda.

1.) Ko mašnik pride k altarju, postavi kelih na razgrnjeni korporal, strežaj pa položi mašne bukve na blazinico leve ali listove altarjeve strani; mašnik gre k bukvam ter jih tam odpre, kjer je dnevna maša. Potoma premišljuje presveto opravilo, ki je hoče ravno kar obhajati, pa se tudi spominja človeške nevrednosti sploh, zlasti svoje, torej se razpelu sredi altarja prikloni ter se ponižno podá k najnižji stopnjici pred altar, kjer se zaznamenja s svetim križem in nastopno molitev moli s strežajem, ki mu odgovarja v imenu pričujočega ljudstva.

Nastopna molitev ali molitev pred altarjevimi stopnicama ima tri dele, ti so:

- a) 42. psalm, v katerem je izgovorjeno poželenje po presvetem opravilu, svestje človeške nevrednosti, želje po mi-

losti božji, veselo zaupanje v božjo moč, torej vsa čutila, katera naj bi mašnika in ljudstvo presunila pri sveti daritvi. — Psalm se sklepa s hvalnico: «Čast bodi Očetu, Sinu in svetemu Duhu, kakor je bila od začetka do zdaj in vselej in od vekomaj do vekomaj. Amen.»*

- b) Očitna izpoved (confiteor), v kateri spoznavamo svojo nevrednost zavoljo pregreh, s katerimi smo razžalili Boga, in se tudi mašnik vernim in verni mašniku priporočajo v priprošnjo.

Očitno izpoved najprej moli mašnik globoko priklonjen in potem strežaj v imenu vernega ljudstva. Očitna izpoved se tako glasi: «Izpovem se Bogu vsegamogočnemu, sveti Mariji, vselej devici, svetemu Mihaelu, vélikemu angelju, svetemu Janezu Krstniku, svetima apostelnoma Petru in Pavlu, vsem svetnikom in vam, bratje (tebi, Oče!), da sem veliko grešil z mislijo, besedo in dejanjem. Kriv sem, kriv sem, silno sem kriv. Torej prosim sveto Marijo, vselej devico, svetega Mihaela, vélikega angelja, svetega Janeza Krstnika, sveta aposteljna Petra in Pavla, vse svetnike in vas, bratje! (in tebe, Oče!) molite za-me pri Gospodu, našem Bogu.»

Pri besedah «Kriv sem» se mašnik in strežaj trikrat na prsi trkata v znamenje svoje nevrednosti in zadolženja.

Svojo pregrešnost spoznavamo ne le Bogu, ampak tudi angeljem in svetnikom in vernim na zemlji, ker greh ne razžali le Boga, ampak tudi vse občestvo svetnikov, in ker nas zavest naših grehov priganja, priprošnje prositi svetnike, zlasti prečastito devico Marijo, kraljico angeljev in svetnikov, sv. arhangelja Mihaela v imenu vseh angeljev, sv. Janeza Krstnika, namesto vseh svetnikov starega zakona, sv. Petra in Pavla, namesto vseh svetnikov novega zakona.

- c) Medsebojne molitve, v katerih mašnik strežaju in strežaj v imenu vernih mašniku milosti prosita.

Po opravljeni nastopni molitvi gre mašnik zopet pred altar in gredé moli za dušno očiščenje sebi in vsem pričujočim. Ko do altarja pride, glavo globoko prikloni, vse svetnike sploh, zlasti pa tiste, katerih svetinje so v altarji shranjene, njihove priprošnje prosi in altar poljubi, da skaže čast in spoštovanje svetnikom in njihovemu začetniku Jezusu Kristusu.

* Amen je hebrejska beseda, ki ima dvojen pomen. — Konec molitve ali prošnje pomenja: zgôdi se, česar prosimo, ali: Bog naj nas usliši, in torej pravi, da od Boga upamo, česar ga prosimo. — Konec vere ali prisege pa pomenja: gotovo je tako ali resnično je tako, torej potrjuje izgovorjene besede.

Pri slovesni sveti maši mašnik kadila v kadilnico dene in kadi presveto rešnje telo, če je izpostavljeno, sicer pa razpelo in altar. Kadilo je znamenje moljenja in spoštovanja; iz spoštovanja do mašnika, ki je namestnik Kristusov zlasti pri sveti maši, dijakon tudi mašnika pokadi, kateri naj se spomni, da se dvigaj tudi njegova molitev kakor kadilo proti nebu.

§ 15.

Vhod, Kyrie eleison, gloria, dominus vobiscum.

1.) Potem se mašnik podá na listovo ali levo stran altarjevo, t. j. tisto, ki mu je na levici, kedar se k ljudstvu obrne, in prične, prekrižaje se, iz mašnih bukev brati vhod svete maše (pristop, *introitus*). — Nekedaj so pevci in verni peli ves psalm, ki se je vjemal s praznikom, kedar je mašnik k altarju šel, od tod imé vhod. Zdaj je pa le predpevek ali *antiphona* in prva vrstica kakega psalma s sklepom: Čast bodi Očetu in dr., ali kaj malega iz svetega pisma, kar mašnik bere in ki se vjema z dnevom.

Vhod se, kakor navadno vsak psalm, sklepa s hvalnico: čast bodi in dr., s katero se daje presveti Trojici čast in hvala.

Po prvi besedi v vhodu se nedelje in svete maše imenujejo, n. pr.: *rorate, requiem, laetare* in dr.

2.) Po vhodu se mašnik zopet spomni človeške slabosti in reve in sred altarja gre, kjer s strežnikom za božjo milost prosi, rekoč trojno «*kyrie eleison*», trojno «*Christe eleison*» in zopet trojno «*kyrie eleison*», t. j. «*Gospod, usmili se (Gospod, pomiluj), Kriste, usmili se, Gospod, usmili se!*» Prva prošnja je do Boga Očeta, druga do Boga Sina, tretja pa do sv. Duha. — Trikratna vsaka prošnja pa pomenja, kako silno nam je potrebno usmiljenja božjega in kako trdno zaupamo, da bomo uslišani.

3.) Pri pogledu svetega razpela se spominja mašnik prevelike ljubezni nebeškega Očeta, kateri je svojega edinorojenega Sina dal, da bi se ne pogubil nikdo, ki v njega živo veruje, in v trdnem zaupanju, da je že uslišana njegova prošnja, neizmerne in preobile dobrote in ljubezni prevesel mašnik iz globočine hvaležnega srca moli (pri slovesnih svetih mašah zapoje): «*Gloria in excelsis Deo*», t. j. «*Slava Bogu na višavah*» in dr., v kateri pesmi presveti Trojici presrečno čast in hvalo daje za vse podeljene dobrote in milosti. Pri zadnjih besedah se mašnik prekriža, da potrdi, kar so usta govorila.

V adventu, v postu, križeve dni in pri svetih mašah za mrtve (pri svetih mašah v vijolični ali črni barvi) gloria umolkne, ker

se taka vesela pesem ne vjema s pokoro in žalostjo. Tudi pri zaobljubnih mašah (missa votiva) — razun matere Božje v soboto in svetih angeljev — «gloria» izostane.

4.) Po gloriiji mašnik altar poljubi, obrne se k ljudstvu, roke razpne in sklene, rekoč: «Dominus vobiscum», t. j. «Gospod (bodi) z vami»; — na kar strežnik ali kór v imenu ljudstva odgovori: «Et cum spiritu tuo», t. j. «In s tvojim duhom».

Ta pozdrav je sila star in lep. Že v starem zakonu je angelj božji Gedeona (bukve sodnikov 6, 12) in višji angelj Gabrijel prečisto devico Marijo ž njim pozdravil. In zares, kaj boljšega se ne dà vernim želeti, kakor da bi bil Bog ž njimi, t. j. njihov vedni spremljevalec, pomočnik in varuh, da bi njihovo pobožnost blagoslovil ter uslišal njihove molitve; pa tudi verni svojemu dušnemu pastirju boljšega ne morejo želeti, kakor da bi ga Gospod Bog spremljeval, razsvetljeval, varoval in krepčal. Tako si želijo mašnik in verni najboljših nebeških darí. Mašnik roke razpne in sklene v znamenje, da hoče vse objeti s svojo ljubeznijo in vsem voščiti in sprostiti nebeških darov.

§ 16.

Zbirna molitev, berilo (list), gredna molitev, tractus, sequentia.

1.) Po tem blazem pozdravu se mašnik zopet k mašnim bukvam poda, z besedo «oremus», t. j. «molimo», verne k molitvi vabi in potem sam moli v imenu vseh cerkvene molitve, ki so za ta dan odkazane in katerim «collectae», t. j. zbirne molitve, pravimo, ker se zbirajo in opravljajo v imenu vseh za vse potrebe.

Ako je več kolekt pri sveti maši, vjema se njih prva vsikdar z dnevom ali praznikom, druge pa se opravljajo na čast svetniku, čegar spomin cerkev na ta dan še obhaja, ali za kakošno posebno ali splošno potrebo. O višjih praznikih je le ena kolekta, ker pri tolikih preobilnih milostih naša srca vnema le eden občutek hvale in veselja, ki se izreka tudi v eni molitvi.

Ko mašnik kolekte moli ali poje, roke razpne in povzdigne, kar pomeni, kako silno in goreče hrepeni uslišan biti. — Sklepajo se skoraj vse kolekte in sploh vse cerkvene molitve z besedami: «Po našem Gospodu Jezusu Kristusu, Sinu tvojem, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti sv. Duha, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen. S tem sklepom nas sveta cerkev uči, da moramo vselej moliti v Jezusovem imenu, ako hočemo uslišani biti, t. j. po njegovem nauku in v zaupanji v njegovo zasluženje, kakor nam on sam obljublja, rekoč: «Vse,

kar boste prosili Očeta v mojem imenu, vam bo dal». (Jan. 16, 23.) Strežnik odgovarja: «Amen», t. j. zgodi se, kakor smo prosili.

2.) Po zbirnih molitvah bere mašnik berilo, t. j. kak oddelek iz svetega pisma stare ali nove zaveze, ki ga sploh list imenujemo, ker je to berilo največkrat vzeto iz aposteljskih listov.

Iz svetega pisma kaj brati pri sveti maši je stara šega, ki sega v aposteljske čase. Pri službi božji kaj iz svetega pisma brati, je bila navada, tudi pri Judih. Jezus sam je, kakor sv. Luka (4, 16) pripoveduje, bral v Nazareški shodnici iz proroka Izaija.

Konec lista strežnik mašniku odgovori: «Deo gratias», t. j. Bogu zahvala za božje nauke, ki smo jih prejeli po prorokih in aposteljnih.

Pri tihi maši mašnik list na glas bere, pri péti pa ga sam (če nima levitov), ali subdijakon poje, v opomin, da naj bi danih naukov nikdo pričujočih ne preslišal.

3.) Da bi verni utegnili zaslišane nauke bolj premisliti, peli so v prvih časih pevci psalme; današnji dan namestu njih mašnik le na tihem bere nekoliko vrstic, ki se vjemajo s praznikom ali dnevom, katerim navadno pristavlja: «alleluja», t. j. hvalite Gospoda. — Te psalmske vrstice se imenujejo graduale, t. j. gredna molitev, ker jo je pevec (cantor) nekedaj na stopnicah (gradus = gred) pred altarjem pel.

4.) Pri mašah v vijolični barvi od nedelje septuagesima do velike sobote, ob kvaternih dneh in v mašah za mrtve izostane alleluja. Moli pa se v namestek molitev žalostne ali spokorne vsebine: tractus, t. j. zategnjena molitev imenovana; poje se bolj počasno in zategnjeno (trahitur) in od tod ima tudi svoje ime.

5.) Pri sveti maši o veliki noči, o binkoštih, o sv. rešnjem telesu, v praznik Matere božje sedem žalosti in pri črnih mašah se berejo po gradualu ali traktu še posebno lepe svete pesmi, ki se jim pravi «sequentia», t. j. naslednjica. Zeló so stare; da so bili pisalci z božjim duhom obilo navdani, priča to, da so vedno nove, ker njihovi glasovi, kolikorkrat jih slišimo ali beremo, vedno enako globoko segajo v srce in vnemajo pobožnost.

§ 17.

Evangelij, credo (vera).

1.) Ko je vse to izmolil, gre mašnik sred altarja, ponižno se prikloni, roke sklene in milosti božje prosi, da bi vredno in dostojno oznanoval sveti evangelij. — Med to molitvijo pri tihi maši strežnik, pri slovesni pa subdijakon prenese mašne bukve

na desno altarjevo stran, bodisi, da se na levi strani prostor naredi za mašne darí, bodisi v pomen, da se je prava vera od Judov preselila h kristijanom, bodisi v opomin, da se sveti evangelij oznanuje od kraja do kraja.

Pri tihih mašah mašnik evangelij na glas bere, pri petih pa ga mašnik, če nima levitov, sam poje; če jih ima, pa dijakon. Dijakon evangeljske bukve med tem, ko mašnik evangelij bere, sred altarja položi v znamenje, da je v njih le božja beseda, potem nad spodnjo stopnico poklekne in za očiščenje srca in ustnic moli; po tej molitvi bukve z altarja vzame, pred mašnika poklekne ter ga prosi pooblaščenja in blagoslova k oznanovanju svetega evangelija. Ko je zadobil oboje, mašniku desnico, ki jo je položil na evangeljske bukve, poljubi, vstane ter se pod spodnjo altarjevo stopnico poda, kjer stoji subdijakon; zdaj dijakon odprte evangeljske bukve subdijakonu, ki se na evangeljski strani obrne k ljudstvu, v roke dá ter pred nje stopi, strežnika pri subdijakonu obstaneta s svečnikoma, na katerih sveči gorite, v znamenje, da je sveti evangelij luč, ki razsvitljuje človeštvo. Preden začne sveti evangelij peti, bukve pokadi v spoštovanje Jezusovih besedi.

Konec evangelija mašnik odbrani ali odpeti evangelij v znamenje zahvale za veselo oznanilo našega odrešenja poljubi, rekoč: «Po evangeljskih besedah naj nam bodo izbrisani naši grehi.» — Strežnik na to odgovori: «Laus tibi Christe», t. j. hvala tebi Kristus! da se ljubemu lzveličarju zahvali za njegov sveti nauk, za njegovo življenje, trpljenje in smrt.

Ko mašnik začne evangelij brati, prekriža evangelij in sebe; tudi verni se prekrižajo v znamenje, da se svetega evangelija ne sramujejo, ampak da ga hočejo pričati z besede in dejanjem; potem vstanejo in med branjem ali petjem svetega evangelija stojé, da svoje spoštovanje do božje besede naznanjajo ter se pripravljene kažejo, jo zvesto spolnovati.

Vojaki in duhovni križniki pri evangeliji orožje v rokah držé, v znamenje, da hočejo, ako bi treba bilo, sveti evangelij braniti z mečem.

V starih časih se je odbrani evangelij na prižnici razlagal; tudi v naših krajih je ob nedeljah in praznikih še skoraj sploh ta navada, le s tem razločkom, da se pred pridigo še moli pri sveti maši vera. Le v večjih mestih se je ta stara navada že bolj popustila, tako, da je tu pridiga večjidel pred sveto mašo.

Po pridigi so bili iz cerkve izpuščeni:

- a) katekumeni, t. j. tisti, ki so bili v krščanski veri poučevani in še niso bili krščeni;
- b) očitni spokorniki;
- c) Judje in

d) neverniki, ker je bil poučevalni del svete maše končan; le pri tem delu so smeli namreč le-ti pričujoči biti, zato so ta del svete maše imenovali «maša poučevancev» (missa catechumenorum); naslednji deli pa se imenujejo «maša vernih» (missa fidelium).

2.) Po evangeliji ob nedeljah in višjih praznikih se moli (pri slovesni sveti maši pa se zapoje) «credo», t. j. verujem.

Ta vera se imenuje Nicejsko-Carigrajska, ker je bila zložena v vesoljnih zborih: Nicejskem in Carigrajskem, in se od aposteljske vere le v tem loči, da so v nji neki verski člani bolj natanko razloženi, zato je tudi nekoliko dalja. Vera se vselej stoji moli. Le pri besedah: «Et incarnatus est», in «se je včlovečil», mašnik na desno koleno poklekne, da Jezusovo skrivnostno včlovečenje počasti. Izgovarjaje zadnje besede se mašnik prekriža v znamenje, da si moremo le po Kristusovi daritvi na križi svesti biti častitljivega vstajenja in večnega izveličanja.

Drugi del svete maše.

§ 18.

Darovanje sploh.

Darovanje se imenuje tisti del pri sveti maši, pri katerem mašnik Bogu prinaša kruh in vino, kateremu nekoliko vode prilije. Kruh in vino nista še prava daritev: edino naš pravi dar je Jezus Kristus sam, ki je pričujoč še le po spremenjenji kruha in vina; kruh in vino sta torej le tvarina, katero pri tem delu svete maše za sveto daritev podarimo in posvetimo. Darovanje je tedaj priprava za sveto daritev, ne pa daritev sama.

Pred darovanjem kruha in vina so v prvih časih verni, kateri so se navadno vsi pri službi božji udeleževali svetega obhajila, svoje dari (kruh, vino ali kaj družega), ki so jih za sveto mašo seboj prinesli, mašniku izročili. Izmed prinesenih darov je mašnik najpoprej odbral, kar je bilo treba za sveto mašo in za sveto obhajilo, položil na altar in Bogú daroval ali posvetil; kar je od več bilo, ostalo je mašniku * ali za uboge. — Dandanašnji verni za vse cerkvene in zlasti za mašne potrebe po drugi poti skrbé, in mašnik kruh in vino za sveto mašo sam preskrbljuje.

* Od tod današnja navada, mašniku «za svete maše dajati». Glej § 12., stran 20; 10.

Ostanki te nekedanje šege so tako imenovana «darovanja», t. j. darovi, ki jih verni okoli altarja gredé na altar pokladajo v kak dober namen, za uboge, za misijone, za pogorelee, za cerkvene potrebe, duhovnim pastirjem v živež, i. dr.

§ 19.

Obred darovanja je:

1.) Mašnik altar poljubi in obrnivši se k ljudstvu govori pozdrav: «Gospod z vami», pričujoče k molitvi vabi, rekoč: «Oremus», t. j. molimo, in kratek psalmov predpevek (antiphono) bere. — Med tem ko je v nekedanjih časih mašnik darí prejemal od vernih in jih za daritev odločeval, pel je kor eden psalm, s predpevkom (antiphono), ki se je imenoval «offertorium» v tesnejem pomenu. In ta predpevek je še dandanašnji v mašnih knjigah, da se bere kakor vhod v drugi del svete maše.

2.) Ko je mašnik to psalmovo vrstico zbral, kelih razgrne, postavi ga s korporala na stran in ž njega pateno s hostijo v roke vzame ter kruh daruje, rekoč:

«Vzemi, sveti Oče, vsegamogočni večni Bog! ta prečisti dar, katerega jaz, tvoj nevredni služabnik, darujem tebi, svojemu živemu in pravemu Bogú za brezštevilne grehe, zamere in zanikernosti in za vse pričujoče, pa tudi za vse verne kristijane, žive in mrtve. Daj, da bo meni in njim v izveličanje in večno življenje. Amen.» — Pri zadnjih besedah naredí s pateno znamenje svetega križa nad altarjem v opombo, da nam izveličanje izhaja le po Jezusovi smrti na križi, in hostijo na korporal, pateno pa pod korporal na altar položi.

3.) Mašnik v kelih vlije vina in nekaj kapljic vode:

- a) zato, ker je najbrže tudi Jezus po judovski navadi nekaj vode vinu prilil;
- b) zato, ker ste iz Jezusove prebodene strani pritekale kri in voda;
- c) zato, ker to zmešanje pomenja zedinjenje vernega ljudstva s Kristusom; v ta namen meri tudi molitev, katero vodo prilivaje moli. — Vino pomeni Kristusa, voda pa verno ljudstvo. Zmes vina in vode nam torej pred oči stavi Kristusa, ki je z verno občino neločljivo sklenen. Kakor se vino sprime z vodo, tako da se ne dá več ločiti od vina, tako se Kristus z verno občino sklene in jo stori deležno božje moči in popolnosti svojega življenja. — Ker vino pomenja Jezusa, se ne blagoslavlja; voda pa se blagoslavlja, ker je podoba vernega ljudstva, ki božjega blagoslova potrebuje pri vseh svojih delih.

Mašnik kelih v roke vzame in drže ga nad korporalom moli, rekoč:

«Darujemo ti, Gospod! kelih izveličanja, ter prosimo tvojo milost, da naj gre pred obličje tvojega božjega veličastva v prijeten dar za izveličanje naše in vsega svetá. Amen.»

Pri zadnjih besedah znamenje križa nad altarjem naredi s kelihom ter ga postavi na korporal in s palo pokrije.

4.) Po darovanji vina mašnik moli:

«V duhu ponižnosti in s potrjim srcem stojimo pred teboj; vzemi naš dar, o Gospod, in godí naj se pred tvojim obličjem danes naša daritev takó, da ti bo prijetna, Gospod Bog!»

Ko se je mašnik pred Bogom tako ponižal, skloni se zopet; proti nebu pogleda, svoje roke razprostre in kvišku povzdigne, kakor da bi videl odprta nebesa in sv. Duha v njih in ga prosi, da naj pripravljeni dar posvetí, in poln zaupanja roke zopet sklene ter moli, rekoč:

«Pridi, posvečevalec, vsegamogočni večni Bog! in posveti ta dar, pripravljen svojemu svetemu imenu.»

Pri slovesni sveti maši mašnik darí, križ, altar in svetinje pokadí v znamenje spoštovanja; dijakon pa mašnika in druge pričujoče duhovne v opomin k pobožno zbrani molitvi.

§ 20.

Mašnik si roke umiva, molitev sredi altarja, «orate fratres», «secreta» ali tiha molitev.

1.) Po darovanji si mašnik na levi altarjevi strani roke umiva. V nekedanjih časih je bilo mašniku treba, roke umiti, ker si jih je lahko pri odločevanju mašnih darov kaj onesnažil; sedanje umivanje rok pa in psalm, ki ga moli med umivanjem, mašnika le opominja znotranje čistosti srca; ona se spodobi temu, ki stoji pred altarjem in sv. obličjem božjim.

2.) Po umivanji rok se mašnik sred altarja vrne, prikloni se ponižno in moli:

«Vzemi, sveta Trojica, to daritev, katero ti darujemo v spomin trpljenja, vstajenja in vnebohoda Gospoda našega, Jezusa Kristusa, in v čast sv. Marije, vselej device, sv. Janeza krstnika, sv. aposteljnov Petra in Pavla, njih in vseh svetnikov. Naj bo njim v čast, nam pa v izveličanje, in naj prosijo v nebesih za nas, ki obhajamo njihov spomin na zemlji. Po ravno tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

3.) Zdaj se mašnik k ljudstvu obrne in vse k molitvi vabi, rekoč: «Molite bratje, da bo moja in vaša daritev prijetna pri Bogu, vsegamogočnem Očetu.» — In strežnik v imenu vsega ljudstva mašniku odgovori, rekoč: «Naj vzame Gospod ta dar iz tvojih rok v hvalo in čast svojega imena, tudi v naš prid in vse svoje svete cerkve.» — Mašnik natihoma odgovori: «Amen.»

4.) Ko se mašnik zopet k altarju obrne, moli natihoma eno ali pa več molitev, kakor praznik nanese. Ta molitev se imenuje «*secretam*», t. j. tiha (odbirna) molitev, ki je zelo podobna *collectam*, samo da je v tesnejši zvezi z darovanjem; tudi se sklene kakor *collecta*; — ali kakor da bi pobožnosti vneto srce prekipelo, mašnik zadnje besede «od vekomaj do vekomaj» glasno moli, pri slovesni maši pa zapoje; strežaj ali pevski zbor pa z «amen» pritrdi vsemu, česar je prosil mašnik v «*tihi*» molitvi.

§ 21.

Predglasje, «*sanctus*».

1.) Predglasje je slovesna zahvala za vse milosti nebeškega Očeta in hvalitev božjega veličastva.

Ko je mašnik tiho molitev na glas sklenil, pozdravi verne, rekoč: «*Dominus vobiscum*», potem svoje roke povzdigne in oči proti nebu obrne, kakor da bi se hotel vsega v nebo povzdigniti in govori: «*Sursum corda*», t. j. srca na kviško. S tem pa tudi verne opominja, da naj se povzdignejo s svojimi mislimi in željami zlasti zdaj k Bogu, ko se bodo godile svete reči. Kristijani po svojem služabniku odgovoré: «*Habémus ad Dominum*», t. j. imamo jih k Bogu (povzdignjene), že v Boga mislimo, smo že za svete reči pripravljeni. — Na to mašnik nadaljuje: «*Gratias agamus Domino Deo nostro*», t. j. zahvalimo se Gospodu, svojemu Bogu, in svoje roke sklene, ter se z glavo prikloni, kakor da bi bil svetlobo božjega veličastva ugledal in bi se želel pred njim do tal ponižati. — Služabnik odgovori: «*Dignum et justum est*», t. j. spodobno in prav je.

Zdaj mašnik našteva, zakaj se pri tej sveti maši zlasti zahvaljujmo in zakaj posebno Boga častimo in hvalimo; proti koncu pa Boga ponižno prosi, naj nam pripusti, pridružiti se zveličanim duhovom, ter ga hvaliti in častiti z vsemi angelji, kateri neprenehoma in v en glas pravijo:

2.) «Svet, svet, svet, Gospod, vsegamogočni Bog! Polna so nebesa in zemlja tvoje slave. Hozana po višavah! Bodi češčen, ki pride v imenu Gospodovem. Hozana po višavah!»

Beseda hozana toliko na znanje daje, kolikor naše: Bog ga ohrani! besede, s katerimi sprejemamo cesarja.

To je predglasju sklep, kateri je nekedaj ljudstvo pelo in ga še zdaj tam poje, kjer se opravlja sveta maša v domačem jeziku. — V znamenje, da se je ta sklep pričel, strežnik trikrat z zvončekom pozvoni. Pa tudi za to se pozvanja ali posebna sveča prižge ali še več bakelj, da se verni opominjajo, srčno in pobožno moliti, kolikor najbolj morejo, da vredno pozdravijo ljubelega Izveličarja, ki se že pripravlja in bliža, na altar stopiti v najmenitnejšem delu svete maše: v spreminjevanji.

Predglasje ni pri vsaki sveti maši eno; enajstero jih imamo: desetero za večje praznike in godove (za božič, razglasenje, post, za praznike svetega križa, za velikonoč, vnebohod, binkošti, za praznike presvete Trojice, Matere božje in aposteljnov), eno pa sploh za vsak dan, kadar ni nobenega posebnega godu.

V naših krajih je strežniku navada štirikrat, drugod trikrat pozvanjati pri sveti maši; pri razgrnjevanji keliha pred darovanjem, konec predglasja, pri povzdigovanji in pri svetem obhajilu.

V nekaterih naših krajih je lepa in posnemanja vredna navada, zlasti o praznikih in nedeljah, z velikim zvonom v zvoniku pozvanjati, ne le iz spoštovanja do poveljnih delov svete maše, temveč zlasti v naznanilo tistim (bolnikom in njihovim strežnikom), ki bi bili radi pričujoči pri sveti maši, pa jim ni mogoče, da se domá z mislimi, željami in molitvami sklenejo z njimi, ki so pri sveti maši.

Tretji del svete maše.

§ 22.

Spreminjevanje sploh.

Spreminjevanje je svete maše najsvetejši del, v katerem kruh in vino postaneta v telo in kri Jezusa Kristusa. — Spreminjevanje se godi vedno po enem in nespremenljivem pravilu (kánon), zato se ta del svete maše imenuje «kánon», ki je sestavljen iz lastnih besed Gospodovih, iz apostoljskih sporočil in iz pobožnih molitev in naredb rimskih papežev.

Molitve v kánonu se po cerkveni zapovedi natihoma molijo iz visocega spoštovanja, ki gré najsvetejši skrivnosti; od tod se kanon tudi imenuje «tiha sveta maša».

Strežnik pri tihni maši nič ne odgovarja. Kakor je namreč veliki duhoven v starem zakonu sam šel za ogrinjalo v najsvetejše, da bi tam ljudstvo spravil z Bogom, ravno tako se tudi

mašnik nove zaveze od ljudi popolnoma loči, sam pred sedež božji stopi, spusti se z Bogom v prijazen in tih pogovor in Najsvetejšega prosi za vse verno ljudstvo. Na jutrovem še celo mašnika pri spreminjevanji z ogrinjalom zagrnejo, da ga odtegnejo očem pričujočega ljudstva.

§ 23.

Molitve pred spreminjevanjem.

1.) Mašnik tiho sveto mašo s tem prične, da povzdigne oči in roke proti nebu v znamenje svojih gorečih želja, s katerimi pričakuje Jezusa z nebes na altar, da bi spremenil kruh in vino v svoje telo in svojo kri in nekrvavo daritev opravil; potem roke pred seboj sklene in se z životom prikloni v spoznanje svoje nevrednosti, pred božjim sedežem stati, sklenene roké na altar nasloni ter moli:

«Ponižno te tedaj prosimo, neizmerno usmiljeni Oče! po Jezusu Kristusu, tvojem sinu, Gospodu našem, da sprejmi in posveti te † ponudbe, ta † darila, te † prečiste svete darove, katere ti darujemo zlasti za tvojo sveto cerkev, da ji mir daš, jo varuješ, jo v edinosti ohraniš in vladaš po vsem svetu; pa tudi za tvojega služabnika našega papeža I. in našega škofa I. in našega cesarja I. in za vse, kateri se držé prave katoliške in aposteljske vere.»

Blagoslavljanje mašnih darov v znamenji svetega križa pomenja, da moremo le po Kristusu od Boga kaj dobiti in le po njem Bogu prijetni biti.

2.) Zdaj mašnik za tiste, katerim hoče sad svete maše zlasti nakloniti, kakor tudi za vse pričujoče moli. Ta molitev se imenuje po prvi besedi «Memento» (Spomni se), t. j. spomin za žive (commemoratio pro vivis);

3.) da bi mašnikova molitev bolj krepka bila, zateče se k prečastiti devici Mariji, svetim apostelnom, mnogim mučencem in vsem svetnikom sploh, ter jih prosi njihove priprošnje. Aposteljne po imenu kliče in tudi mučence iz prvih časov krščanstva;

4.) ko so se mašnik in verni s svetniki v nebesih sklenili in njihovi prošnji priporočili, mašnik svoje roke stegne, drži jih nad darjenim kruhom in vinom in med tem tako-le moli:

«Prosimo te torej, o Bog! sprejmi potolažen ta dar, katerega ti darujemo tvoji hlapeci in z nami vred vsa tvoja družina; daj nam v tvojem miru preživeti svoje dni, reši nas večnega pogubljenja in daj nam štetim biti med tvoje izvoljene. Po Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

Kakor so duhovni stare zaveze svoje roke pokladali na glavo tisti živini, ki je bila Bogu v dar namenjena v znamenje, da so svoje in grehe vsega ljudstva nanjo znesli in jo namesto vseh dali v klalni dar, tako mašnik nove zaveze s poklado rok nad mašne dari naznanja, da je Jezusova daritev prava namestilna daritev za grehe vsega sveta.

5.) S sklenenima rokama zdaj mašnik moli:

«Daj, te prosimo, o Bog, da bo ta dar ves † posvečen, † sprejet, † potrjen, resničen in prijeten, da nam bo spremenjen v † telo in † kri tvojega preljubega Sina, Gospoda našega, Jezusa Kristusa.»

§ 24.

Spreminjevanje kruha in vina in povzdigovanje.

1.) Nezapopadljivi čudež božje vsegamogočnosti prihaja zdaj na vrsto. Doslej je mašnik govoril in delal le v imenu vernega ljudstva; zdaj pa govori in dela v imenu Jezusa Kristusa, čegar namestnik je. Mašnik dela ravno to, kar je, kakor nam sveti evangelij pripoveduje, delal Jezus pri zadnji večerji. Vzame v roke kruh in govori: «On (Jezus) je pred svojim trpljenjem tisti dan vzel kruh v svoje svete in častite roké in vzdignil oči proti nebu k tebi, svojemu vsegamogočnemu Očetu, se zahvalil in ga posvetil, razlomil, ter dal svojim učencem, rekoč: Vzemite in jejte vsi od tega,

zakaj, to je moje telo».

In glej! na te besede se zgodi velik čudež božje neskončne ljubezni do nas. Kruh se spremeni v Kristusovo rešnje telo; nič več ni kruha, ampak v podobi kruha je zdaj v mašnikovih rokah Jezus Kristus sam pričujoč z dušo in s telesom, s krvjo in mesom, kakor Bog in človek. Torej mašnik pripogne desno koleno do tal pred svetim rešnjim telesom, da Jezusu skaže božjo čast. Želi pa, da bi ga tudi verni kristijani po cerkvi molili; torej sveto rešnje telo nad glavo povzdigne ter je pokaže klečečemu vernemu ljudstvu, da je moli, ter na prsi trkaje prosi odpuščenja grehov.

2.) Ko je mašnik presveto rešnje telo iz rok dejal na korporale, odkrije kelih, vzame ga v roke, rekoč:

«Prav tako je vzel po večerji tudi ta prečudni kelih v svojo svete in častite roké, zopet se zahvalil in ga posvetil ter dal svojim učencem, rekoč: Vzemite in pijte vsi iz njega, **zakaj, to je kelih moje krvi, nove in večne zaveze, skrivnost vere, katera bo za vas in za njih veliko prelita za odpuščenje grehov.**

Kolikorkrat boste to delali, storite v moj spomin.»

In s temi besedami je vino v Jezusovo rešnje kri spremenjeno, in več ni vina, je pa v podobi vina v kelihu Jezus Kristus pričujoč z dušo in telesom, s krvijo in mesom, kakor Bog in človek; torej mašnik pred sveto rešnje krvijo desno koleno do tal pripogne v znamenje, da jo moli in ji skazuje največjo čast, katera gre le samemu Bogu; in da bi jo tudi pričujoči po cerkvi molili, povzdigne jo v kelihu in nad glavo pokaže vernim.

Pri povzdigovanji svetega rešnjega telesa služabnik z malim zvončekom požvenklja, ter verne opominja, da z živo vero in s trdnim zaupanjem molijo Jezusa v presvetem rešnjem telesu. — Pri slovesni sveti maši subdijakon med povzdigovanjem kadi sveto rešnje telo in sveto rešnje kri.

§ 25.

Molitev po spremenjenji.

1.) Mašnik zopet v imenu vernega ljudstva moli, rekoč:

«Po tem povelji tedaj obhajamo, o Gospod, mi, tvoji služabniki, in tvoje sveto ljudstvo spomin presvetega trpljenja, od smrti vstajenja in častitega vnebohoda isto tega Kristusa, Sina tvojega, Gospoda našega, in darujemo tvojemu predčudnemu veličastvu od tvojih darov in daril ta čisti † dar, ta sveti † dar, ta brezmadežni † dar, sveti † kruh večnega življenja in kelih † večnega izveličanja.»

Križi, ki jih dela mašnik po spreminjevanji kruha in vina, vse kaj družega pomenjajo, kakor pred spreminjevanjem. Mašnik kruh in vino z znamenji svetega križa blagoslavlja, torej križi pred spreminjevanjem pomenijo le prošnjo, da bi Bog na ta dar poslal svoj blagoslov; da bi bila naša daritev po neskončnem zasluženji Jezusove smrti na križi Bogu všeč, nam pa zaslužljiva; da bi se kruh in vino spremenila v Jezusovo rešnje telo in njegovo rešnje kri, kadar bo mašnik izgovoril Jezusove besede nad kruhom in vinom.

Po spreminjevanji pa križi pomenjajo, da je na altarji prav tisto Jezusovo telo, ki so je bili Judje na križi pribili, ravno tista kri, ki je iz Jezusovih ran tekla, da je torej sveta maša le ponavljanje tiste daritve, ki jo je Jezus opravil na križi, po kateri nam dohajajo vsi blagoslovi božji.

2.) Mašnik moli:

«Poglej na te dari s potolaženim in milostivim obličjem in sprejmi jih, kakor si bil sprejel dari svojega služabnika, pravičnega Abelja, in daritev našega očaka Abrahama, in pa sveto daritev in brezmadežno posvečbo, katero ti je daroval tvoj véliki duhoven Melkizedek.»

Ta sveta daritev je sicer že sama po sebi Bogu neskončno prijetna, ker se v nji daruje Jezus sam nebeškemu Očetu; vendar ga prosimo, da bi jo Bog milostivo sprejel, ker je tudi naša daritev, t. j. da bi tudi mi bili Bogu tako prijetni, kakor so bili pobožni očaki, katere imenujemo in ki so bili predpodobe Kristusove in njegove prave daritve.

3.) Mašnik moli:

«Ponižno te prosimo, vsegamogočni Bog, reci prinesti té dari po rokah svojega svetega angelja na svoj visoki altar, pred svoje božje veličastvo, da bomo vsi, kar nas bo deležnih tega altarja, in zavžilo presveto † telo in presveto † kri tvojega Sina, napolnjeni z vso nebeško † dobroto in milostjo. Po ravno tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

Med to molitvijo prvič in drugič prekriža mašnik presveti zakrament, tretjič pa samega sebe.

§ 26.

Spomin za mrtve, blagoslavljanje vseh prirodnih pridelkov.

Z nastopnimi molitvami mašnik sad ali dari svete maše v prid naklanja:

1.) Vernim dušam v vicah (commemoratio pro defunctis), rekoč:

«Spomni se tudi, Gospod, svojih služabnikov in služabnic I. I., ki so šli pred nami z znamenjem vere in spé v miru.»

Po teh besedah obmolči in se z nagneno glavo spominja tistih mrtvih, za katere je posebno dolžan moliti; potem roke razpné, glavo vzdigne ter dalje moli:

«Prosimo te, Gospod, da te in vse, kateri počivajo v Kristusu, deneš v kraj hladu, luči in miru. Po ravno tistem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

2.) Živim kristijanom, rekoč:

«Tudi nam grešnikom, svojim služabnikom, ki zaupamo v tvoje veliko usmiljenje, daj kaj deleža in družbo s svojimi aposteljni in mučenci in vsemi svetniki (zdaj jih nekoliko imenuje), v katerih družbo nas vzemi ne zavoljo našega zaslužnja, temveč zavoljo svoje milosti. Po Kristusu, Gospodu našem.»

Pri besedah: «Nobis quoque peccatoribus» — «tudi nam grešnikom», katere bolj glasno izgovori v znamenje očitnega spoznanja svojih grehov, udari se na prsi, kakor se je cestinar nekedaj trkal v Jeruzalemskem templju v znamenje ponižnosti in kesanja.

3.) Mašnik dalje moli:

«Po katerem vse te dobrote, Gospod, vselej stvariš, † posvetiš, † oživiš, † blagosloviš in nam podeliš.»

S temi besedami so njega dni kruh in vino blagoslavljali, kar so potem konec maše razdelili med tiste, ki niso še smeli pristopiti k svetemu obhajilu; papež Evtihijan je v 3. veku po Kristusu tudi zapovedal, da naj se sadje, med, mesó, zelišča in druge take reči na altar položé, da jih mašnik pred Očenašem blagoslovi in od Boga milosti prosi, da bi vse te dari zavžili v svoje izveličanje. — To blagoslavljanje med sveto mašo je v izhodni cerkvi še v navadi in se imenuje «evlogion»; v zahodni cerkvi je nehalo in se preneslo na druge čase, n. pr. na velikonoč. Molijo se pa te besede med prekriževanjem še zdaj pri sveti maši, in mašnik v podobah kruha in vina, ki ste na altarji pričujoči, in tako rekoč nadomestujete vse prirodne pridelke, danes blagoslavlja vso narodo.

Zadnje besede te molitve so:

«Po † njem, ž † njim in v † njem je tebi, Bogu Očetu † vsegamogočnemu, v edinosti svetega † Duha vsa čast in slava od vekomaj do vekomaj. Amen.»

Te besede nam kažejo, da more samo Jezus Kristus Bogu dati tisto čast in slavo, ki so mu jo dolžne vse stvari v nebesih in na zemlji. — Prve tri križe naredi mašnik s sveto hostijo nad kelihom, zadnja dva med kelihom in sabo; pri poslednjih besedah pa mašnik sveto hostijo in kelih ob enem nekoliko povzdigne, kar pomenja, da je bil tudi Jezus na križ povzdignjen v božje poveličanje.

Strežnik odgovori: «Amen» v imenu vernega ljudstva, da potrdi, kar je mašnik govoril.

Četrty del svete maše.

§ 27.

Sveto obhajilo sploh.

Sveto obhajilo je pravo zavžitje presvetega rešnjega telesa in presvete Kristusove rešnje krvi.

§ 28.

Pripravljanje k svetemu obhajilu: Očenaš, lomljenje svete hostije, jagnje božje, tri molitve pred svetim obhajilom.

1.) Ker med vsemi molitvami ni lepše in imenitniše memo Očenaša, ki ga je Jezus Kristus sam učil od besede do besede, zapovedala je sveta cerkev, da naj se mašnik in verni pred vsemi

druzimi molitvami z molitvijo svetega Očenaša pripravljajo za sveto obhajilo. In to po vsi pravici, ker Očenaš ima v sedmerih svojih prošnjah v sebi vse, česar koli sme kristijan od Boga želeli in ga prositi za dušo in telo. — In da bi verni tolikanj bolj Gospodovo molitev spoštovali in se pri svoji pregrešnosti ne bali, Boga imenovati svojega Očeta, ž njim po otročje govoriti in z otročjim zaupanjem prositi ga, pové jim mašnik, da je sam Kristus zapovedal, to molitev moliti, ko pravi, ali pri slovesni sveti maši zapoje:

«Z Izveličarjevo zapovedjo opominjani in ž njegovim božjim naukom poučeni si upamo govoriti».

In po teh besedah še le začne Očenaš moliti, ali peti.

Zadnjo prošnjo služabnik moli (pri slovesni maši pevci pojó) v imenu vernega ljudstva; mašnik pa molitev z besedo Amen sklene ter ž njo kakor božji namestnik v Jezusovem imenu prošnjo ponovi.

Ker mašnik želi, da bi odvrnil Bog od njega in vseh kristijanov vse hudo, razlaga zadnjo prošnjo «Očenaša» ter dalje moli:

«Reši nas, prosimo, Gospod Bog, vseh zlegov, preteklih, sedanjih in prihodnih, in daj nam milostljivo mir v naših dneh, da bomo s tvojo pomočjo vselej brez greha in obvarovani vse zmote.»

Med to molitvijo vzame mašnik pateno v desno roko, sebe ž njo prekriža, poljubi jo iz spoštovanja in hostijo nanjo položi.

2.) Ko je mašnik dejal sveto rešnje telo na pateno, odkrije kelih, poklekne, vstane in vzame s patene sveto hostijo, ter jo nad kelihom čez sredo prelomi in polovico, ki jo ima na desnici, položi na pateno, rekoč: «Po ravno tem Gospodu našem, Jezusu Kristusu, Sinu tvojem, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti sv. Duha, Bog —» (in od one polovice v levici še košček odlomi, položi jo tudi na pateno, mali košček pa še v desni roki med prvima prstoma nad kelihom drži in na glas moli [ali poje],* rekoč:)

«od vekomaj do vekomaj.»

Služabnik (ali pevci)* mu odgovarja: «Amen.»

Mašnik stori potem s koščekom tri svete križe nad kelihom, ter reče (ali poje):*

«Mir Gospodov bodi vedno z vami.»

(Pax † Domini sit † semper vobis † cum.)

Služabnik (ali pevski zbor)* mu odgovori:

«In s tvojim duhom.»

* Pri slovesni ali peti maši.

Zdaj mašnik izpusti košček svete hostije v kelih, da se s presveto rešnjo krvijo zmeša in med tem moli:

«Ta zmes in posvečba telesa in krvi Gospoda našega, Jezusa Kristusa, bodi nam, ki jo prejmemo v večno življenje. Amen.»

In kelih zopet zakrije.

3.) Prelomljenje svete hostije nas spominja:

- a) zadnje večerje, pri kateri je tudi Jezus kruh razlomil, in
- b) ločenja Jezusove duše od telesa ob njegovi smrti, katere spomin obhajamo prav pri sveti maši.

4.) Zmešanje Jezusovega telesa z rešnjo krvijo pomenja:

- a) združenje Jezusovega telesa s krvijo in dušo v grobu, t. j. Jezusovo častito vstajenje;
- b) združenje in sklenitev Jezusa Kristusa s človekom pri svetem obhajilu; na to meri pozdrav: «Mir Gospodov bodi vedno z vami»;
- c) večno sklenitev Jezusovo s cerkvijo, katere glava je Jezus, udje pa so verni kristijani in vsi njegovi služabniki, ki se bodo z Bogom Očetom sklenili in bodo v tej sklenitvi vživali večni mir in pokoj. K tej sklenitvi z Bogom v nebesih nas pa pripravlja sveto obhajilo, česar nas opominja molitev, med katero spusti košček svete hostije med sveto rešnjo kri.

5.) Mašnik se Jezusu prikloni ter trikrat govori:

«Jagnje božje, ki grehe sveta odjemlješ, usmili se nas;» tretjikrat pa pristavi «daj nam mir» in se trikrat na prsi udari v znamenje ponižnosti in kesanja zavoljo svoje pregrešnosti.

6.) Potem mašnik še tri molitve pred svetim obhajilom moli.

Sveto obhajilo je znamenje miru in edinosti, zato precej v prvi prosi za mir in edinst katoliške cerkve in vseh njenih udov.

V znamenje bratovske ljubezni so se verni pred svetim obhajilom poljubovali; ker je pa s časoma to poljubovanje razuzdanim srcem začejalo biti priložnost k nespodobnostim, morala se je ta lepa šega opustiti; spremenila se je v objemanje in je dandanašnji le še pri velicih mašah z leviti med duhovščino pri altarji v navadi. — Pri črnih svetih mašah se v znamenje velike žalosti opušča to objemanje in tudi molitev za mir.

Z drugo in tretjo molitvijo se pa mašnik za sveto obhajilo pripravlja ter prosi za odpuščenje grehov in za milost vredne prejeme presvetega rešnjega telesa in presvete rešnje krvi.

§ 29.

Sveto obhajilo.

Ko mašnik te molitve odmoli, poklekne s strahom pred sveto hostijo, da Jezusu skaže vso čast, zopet vstane in sveto hostijo v roke jemaje govori:

«Kruh nebeški bom prejel in klical v Gospodovo ime.»

Ali spominjaje se svoje ne vrednosti se trikrat na prsi udari, vselej rekoč:

«Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, ali reci le z besedo in ozdravljena bo duša moja.»

Da vsi pričujoči vedó, kedaj mašnik te besede izgovarja, služabnik z zvončekom trikrat požvenklja.

Mašnik zdaj stori s sveto hostijo križ čez se v znamenje, da živo veruje, da bo prejel prav tisto telo, ki je bilo na križi umorjeno, ter pravi:

«Telo Gospoda našega, Jezusa Kristusa, ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen;»

in presveti zakrament zavžije v podobi kruha.

Po nekolikem premišljevanji neskončne Kristusove ljubezni in svoje neizmerne sreče, da ima zdaj pod streho svojega života Jezusa Kristusa, poklekne pred sveto rešnjo krvijo, vstane in s pateno skrbno pobira drobtinice svete hostije s korporala, postrže jih med sveto rešnjo kri v kelih s patene in med tem moli:

«Kaj povrnem Gospodu za vse, kar mi je dal? — Kelih izveličanja bom vzel in klical v Gospodovo ime. Klical bom v Gospoda ter oznanoval njegovo hvalo in v zavetji bom pred svojimi sovražniki.»

Na to vzame mašnik kelih, stori ž njim križ čez se v znamenje, da je v njem prava sveta rešnja kri Jezusova, in pravi:

«Kri Gospoda našega, Jezusa Kristusa, ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen;» in presveto kri iz keliha izpije.

§ 30.

Po svetem obhajilu.

1.) Po svetem obhajilu mašnik prosi, da bi vedno sad svetega obhajila ohranil v sebi. Med molitvami kelih z vinom, ki ga služabnik vanj vlije in svoje prste, s katerimi se je svete hostije dotikal, z vinom in vodo, ki ju služabnik nanje vlije, poplakne, ko bi se bila kaka drobtinica svete hostije prijela prstov.

Med tem, ko mašnik po svojem obhajilu kelih z belim prtičem briše in ga tako pregrinja, kakor ga je bil prinesel iz zakristije (žagrada), služabnik mašne bukve na levo stran prenese.

2.) Ko je mašnik zakril kelih, gre k mašnim bukvam in iz njih nekatere svetopisemske besede bere, ki se jim pravi «*communio*», t. j. obhajilna molitev. — Ta kratka molitvica je dandanašnji namesto celega psalma, ki se je njega dni pel med obhajilom vernega ljudstva po cerkvi.

§ 31.

Konec ali sklep svete maše.

1.) Po obhajilni molitvi gre mašnik sred altarja, ga poljubi, obrne se k vernim, da jih pozdravi, rekoč: «Gospod z vami.» Služabnik mu pozdrav vrne, po navadi rekoč: «In s tvojim duhom.» — Potem gre mašnik precej zopet k mašnim bukvam, ter ondi moli «*postcommunio*», t. j. poobhajilne molitve, s katerimi se zahvaljuje za sad svete maše ter prosi, da bi vedno v nas ostal. Ozira se poleg tega na praznik in je tako istega značaja, kot «*collecta*» in «*secreti*.» — Poobhajilnih molitev je vselej toliko, kolikor je zbirnih in tihih, in se, kakor te sklepajo: «Po Jezusu Kristusu G. n.» i. dr.

2.) Po dokončanih poobhajilnih molitvah mašnik (večji del mašne bukve zapre, gre zopet sred altarja, ga poljubi, obrne se proti vernim, ter jih pozdravi, rekoč: «Gospod z vami.» — Ko je služabnik odgovoril: «In s tvojim duhom», mašnik vernim konec svete maše napové, rekoč: «Idite, spuščenje je (ali spuščeni ste) (Ite, missa est).» — Služabnik v imenu vernih za srečo, da so mogli pri sveti maši biti, zahvalo izreka, rekoč: «Bogu bodi hvala.» (Deo gratias.)

V mašah v adventu, postu in predprazniške dni, kadar je pri sveti maši vijolična barva, kakor tudi večinoma pri zaobljubnih mašah, pravi mašnik, proti altarju obrnen: «Zahvalimo Gospoda» (benedicamus Domino) v spomin nekedanje šege, ker njega dni niso hodili ljudje v zgoraj omenjenih dnevih precej po maši iz cerkve, temveč so še v cerkvi ostajali in opravljali po sveti maši posebne molitve, torej se jim ni smelo rêči, iz cerkve iti precej po maši; še le opominjati jih je bilo treba, da naj se vnovič pripravijo, božjo hvalo prepevati.

3.) Mašnik se k altarju obrne, sklenene roke nanj nasloni ter priklonjen moli:

«Naj ti bo vseč, sveta Trojica, opravilo moje službe in daj, da bo daritev, ki sem jo daroval nevreden človek

pred očmi tvojega veličastva, tebi prijetna, za me pa in za vse, za katere sem jo opravil, iz tvoje milosti spravna. Po Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

Po tej molitvi mašnik želi pričujoče ljudstvo blagosloviti, torej poljubi altar v znamenje, da on sam, takó rekoč, ta blagoslov od Kristusa prejema; potem roke in oči povzdigne proti nebu ter pravi: «Blagoslôvi vas vsegamogočni Bog», obrne se proti vernim, nad njimi križ stori, rekoč: «Oče, Sin † in sveti Duh.» — Služabnik odgovori «Amen», t. j. naj bi se spolnilo, kar nam voščiš.

4.) Naposled je zadnji evangelij, in sicer večji del začetek svetega evangelija, v katerem nam sv. Janez pred oči stavi neskončno ljubezen Jezusovo do nas, da se je včlovečil za nas. — Nedelje, vsi dnevi v postu, kvaterni in nekateri predprazniški dnevi imajo svojo mašo. Kadar pa kateri teh dni obhajamo kak višji god, bere se sveta maša višjega godú in imenovanih dni se le spominjamo. Takrat je zadnji evangelij od nedelje ali dneva; torej strežnik mašne bukve prenese na evangeljsko stran.

Kakor je mašnik k altarju šel, tako gre tudi od altarja, in sveta maša je sklenena.

§ 32.

Črna sveta maša, t. j. maša za mrtve v črni obleki.

Črna sveta maša se imenuje tista sveta maša, ki se opravlja po mrtvih (ali za verne duše v vicah) v črni obleki. Tudi črne svete maše so ali tihe ali pete (slovesne).

Črno mašo brati je pripuščeno: vseh vernih duš dan, večjidel dan pokopa vpričo mrliča in sploh tiste dni, ko obhajamo praznik nižje vrste (*festum semiduplex*).

Svete maše za verne duše v vicah v črni obleki brati ni sicer treba, ker se vsaka sveta maša, tudi o največjih godovih, opravlja za žive in mrtve; vendar pa verni želé, da se bere v črni barvi, ker je v nji več molitev zlasti za ranjce.

Črna sveta maša se od drugih v obredu precej razločuje, in sicer:

1.) V nastopni molitvi se izpušča (razun antiphone) 42. psalm, ker je vesele vsebine; pri črnih mašah nam je pa le trpljenje duš v vicah pred očmi.

2.) Vhodna molitev (*introitus*) se vselej prične z besedami: «Večni pokoj jim daj, o Gospod, in večna luč naj jim sveti.» — Mašnik ne pokriža sebe, ampak čez mašno knjigo z roko križ stori v znamenje, da ne bo tolikanj zase, ampak veliko bolj za

verne duše v vicah daritev svete maše opravljal in jim torej precej v začetku večni mir in pokoj vošči po neskončnem zasluženju Jezusove smrti na križi.

3.) Izpušča se gloria, ker je vesela pesem; prav tako tudi alleluja. — Za «*tractusom*» pa se bere prelepa pesem: «Dan jeze.»

4.) Po evangeliju mašnik ne poljubi mašne knjige, ker verne duše, za katere se zlasti daruje, niso še dosegle popolne sprave in sklenitve z Bogom.

5.) Voda, ki se vinu prilije, se ne blagoslovi, ker voda pomenja verne; pri črnih mašah pa želi mašnik posebno dušam v vicah pomagati, in zlasti nje udeležiti sadu te presvete daritve.

6.) Konec psalma pri umivanju rok se izpušča hvalnica: «Čast Očetu in Sinu in sv. Duhu» i. dr.

7.) Besedam: «Jagnje božje» se v prvo in drugo pristavlja: «Daj jim pokoj» in v tretje: «Daj jim večni pokoj,» in mašnik se ne udarja na prsi v znamenje, da Jezusa, nebeško jagnje, veliko bolj prosi za mrtve, kakor zase.

8.) Prva molitev pred svetim obhajilom za mir in edinost svete cerkve se ne moli v znamenje velike žalosti.

9.) Namesto: «*Ite missa est*» mašnik pravi: «*Requiescant in pace,*» t. j. «Naj v miru počivajo,» in strežnik odgovarja: «*Amen.*»

10.) Konec svete maše se ljudstvo ne blagoslavlja, ker se pri črnih mašah moli zlasti za ohlajenje in rešenje vernih duš v vicah.

Drugi oddelek.

O svetih zakramentih (svetstvih).

§ 33.

Obredi pri svetih zakramentih sploh.

1.) Zakrament je vidno znamenje nevidne milosti božje, ki ga je Jezus postavil v naše posvečenje. Vidna znamenja nevidne milosti ne naznanjajo le, one jo tudi delé, kakor solnce ne naznanja le dneva, ampak ga tudi naredi.

2.) V obredu vsacega zakramenta je pomniti:

- a) vidno znamenje, s katerim je Jezus sklenil nevidno milost, in katero deli milost (bistvena znamenja);
- b) vidna znamenja, ki jih je cerkev pristavila (nebistvena znamenja), ki bistvena znamenja spremljajo ali obdajajo.

Da se zakrament veljalno podeli, ne sme se v bistvenih znamenjih nikdar nič opustiti ali spremeniti; pa tudi nebstvena znamenja, dasi niso potrebna k zakramentu, se ne smejo opuščati ali spreminjati razen sile.

3.) Cerkev je svetim zakramentom nekaj vidnih znamenj pristavila:

- a) da bi prejemalce z večjim spoštovanjem do svetih zakramentov navdala ter je v njih povikšala; in da ž njimi verne opominja k vrednemu prejemanju svetih zakramentov pripravljati se;
- b) da nam pred oči postavi posebne milosti svetih zakramentov ter nam jih globočeje v spomin vtisne;
- c) da bi se zvikšala pobožnost in spoštovanje do svetih zakramentov tudi pri tistih, ki vidijo svete zakramente deliti.

I. Sveti krst (baptismus).

§ 34.

O svetem krstu sploh.

1.) Sveti krst je prvi in najpotrebniši zakrament, v katerem je nekrščeni človek z vodo in božjo besedo izvirnega greha in vseh pred svetim krstom storjenih grehov očiščen in v Kristusu kakor nova stvar k večnemu življenju preroben in posvečen.

2.) Bistvo pri svetem krstu je: da krščevalec človeka z vodo oblije (ali pokropi) in med oblivanjem (ali kropljenjem) izgovarja besede: «Jaz te krstim v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.»

K svetemu krstu je torej bistveno treba:

- a) Vode, in sicer prave prirodne vode. Čeravno pa zadosti prava prirodna voda, vendar cerkev veleva, da se pri slovesnem krstu iz spoštovanja do svetega zakramenta jemlje blagoslovljena voda, in sicer tista, ki se blagoslavlja veliko in binkoštno saboto, katera se torej tudi imenuje krstna voda. — Jezus je po svoji neskončni modrosti svetemu krstu v vidno znamenje odločil vodo, ker je bilo to vnanje znamenje že Judom znano in ker voda kaj očito in živo naznanja milosti svetega krsta. Kakor namreč voda opere telo, prav tako sveti krst človekovo dušo očisti madežev vseh grehov; — kakor voda zemljo rodovitno dela, istotako sveti krst človekovo dušo pripravno stori, doprinašati dela, ki so ji sad za večno življenje, t. j. zaslužljiva za nebesa;

- b) da se človekovo telo na glavi z vodo zmoči, kar se more zgoditi s potapljanjem, kropljenjem ali z oblivanjem. Dandanašnji se v katoliški cerkvi latinskega obreda krst sploh z oblivanjem deli;
- c) da se med oblivanjem izgovarjajo imenovane besede, katere se kar nič ne smejo spreminjati.

3.) Vsak človek more veljavno krstiti, bodisi stanú ali spola ali vere katerekoli, da ima le namen tako krstiti, kakor je Kristus veleval kršćevati, in da tako krsti, kakor je Kristus zapovedal. — Redni delilec svetega krsta so pa škof ali mašnik in ž njihovim privoljenjem tudi dijakon; zavoljo vnanjega reda in ker ima vsaka soseska svojega duhovnega očeta, smejo kršćevati le tisti duhovni, kateri so tisti občini predstojniki ali župniki in ž njihovim privoljenjem ali pooblaščenjem drugi duhovni.

4.) Vsak še nekršćeni človek, da je le še v življenji, more veljavno kršćen biti, bodisi odrašćen ali še otrok.

Ker je sveti krst tako silno potreben, da brez njega ne more nikdo izveličan biti, imajo stariši sveto dolžnost skrbeti, da se njihovi otroci krstijo, kakor hitro je mogoče. Pri otrocih krst odlašati je silno nevarno.

5.) Sveti krst se vsak čas in v vsacem kraji veljavno deli; vender se pa spodobi, da se deli v blagoslovljenih ali svetih krajih, t. j. v cerkvi. Na domu se sme sveti krst deliti v smrtni nevarnosti, sicer pa le s škofovim privoljenjem.

6.) K svetemu krstu se jemljejo od starodavnih časov botri, da so kršćenikom tako rekoč duhovni stariši, priče podeljenega krsta, in da v imenu otrok apostolsko vero molijo in storé krstno oblubo. Botri dolžnost prevzamejo, ako otrokom stariši odmrjó ali so zanikrni, kršćence v katoliški veri vzrediti in k pobožnemu življenju napeljevati. Treba le enega botra, bodisi možki ali ženska, k večjemu se smeta pa dopustiti dva, toda nikoli dva tistega spola. Ako jih več pride, so drugi le priče podeljenega krsta in ne stopijo v duhovno sorodstvo s kršćencem. H krstu v sili pa botra še celó treba ni.

Botri ne smejo biti:

- a) Lastni stariši, koji imajo že tako dolžnosti, katere prevzamejo botri,
- b) redovniki in
- c) nedorasli, ker botrovih dolžnosti ne morejo izpolnovati,
- d) nekršćeni,
- e) nekatoličani,
- f) očitni grešniki,
- g) očitno izobčeni in

h) taki, ki niso pri zdravi pameti ali v poglavitnih krščanskih resnicah ne poučeni, ker od vseh teh ni pričakovati, da bi mogli in hoteli krščence vzgojevati v katoliški veri, ker so ji sovražni; pač pa bi bilo tudi nespodobno, ako bi boter slovesno v imenu krščenca spoznaval, česar sam ne veruje ali ne vé.

7.) Krščeneec pri svetem krstu dobi ime. Cerkev veleva, da se le imena svetnikov božjih dajó pri svetem krstu; tako ima krščeneec nad svetnikom vzgled pobožnega življenja in priprošnjika (patrona) pri Bogu.

§ 35.

Obred svetega krsta pri otrocih.

a) Pred krščevanjem.

1.) Krščevanec pred cerkvenimi durmi duhovnega krščevalca pričakuje. — Kdor še ni posvečen Jezusu Kristusu, našemu Gospodu, še ne sme stopiti z vernimi v hišo božjo. Mašnik v superpeliceji *) in z vijolično štolo h krščevancu pristopi, botra povpraša, kako naj bo otroku ime in kaj od cerkve božje želi, rekoč: «I., kaj želiš od cerkve božje?» — Boter odgovarja: «Vero», t. j. krščanstvo z vsemi zveličalnimi pripomočki. — Dalje mašnik povpraša: «Kaj ti vera daje?» Boter odgovarja: «Večno življenje», t. j. večno izveličanje. — Potem krščevalec dalje govori: «Ako hočeš iti v življenje, izpolnuj zapovedi: ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca in iz vse svoje duše in iz vse svoje misli in svojega bližnjega kakor samega sebe.» — S temi besedami krščevalec naznanja, da vera brez izpolnovanja zapovedi, brez dobrih del še ni zadosti za večno življenje.

2.) Duhovni krščevancu trikrat v obraz dihne; pač lepo znamenje krstnih milosti. Kakor je Bog prvemu človeku vdihnil življenje in Kristus apostelnom svetega Duha, prav tako se v svetem krstu človeku podeljuje čeznaravno dušno življenje, t. j. posvečujoča milost božja.

3.) Mašnik krščevancu čelo in prsi z znamenjem svetega križa zaznamenja. — S tem na znanje daje, da krščeneec stopi v cerkev križanega Jezusa. Znamenje svetega križa na čelu krščevanca opominja, da mora nauke križanega Jezusa verovati in če treba, tudi očitno spoznati; na prsih pa, da mora živeti po njegovih naukih.

*) Rimski in ljubljanske škofije *rituale* govori le o «superpeliceji» in ne o «roketu».

4.) Krščevalec krščevancu svojo roko na glavo položi in med tem polaganjem prosi božje pomoči. — Polaganje roke pomenja, da bo krščevanec v posebnem božjem varstvu, s katerim mu bo tudi moč živeti po Jezusovih naukih.

5.) Duhovnik krščevancu dene nekoliko blagoslovljene soli v usta. — Sol je znamenje modrosti; kakor sol jedila dela jedilna in okusna ter varuje gnjilobe, prav tako modrost dušo Bogu prijetno stori in varuje greha. Vera in življenje po veri, to je prava modrost, ki človeka stori prijatelja božjega ter ga varuje večnega pogubljenja.

Z doseďanjimi znamenji cerkev krstne milosti naznanja; treba pa, da se tudi odpravijo zadržki, ki ovirajo krstne milosti. Poglavitni zadržek je pa hudobnega duha oblast, kateri je človek zapadel po izvirnem grehu; — torej zdaj nasledujejo zarotovanja, s katerimi se hudobnemu duhu odvzame vsa oblast nad krščevancem.

6.) Krščevalec s slovesnimi molitvami in večkratnimi znamenji svetega križa opravlja zarotovanja, s katerimi v cerkvenem imenu zmagalno naznanja hudobnemu duhu, da jenjuje njegova oblast nad krščevancem, ki bo zdaj pridružen cerkvi božji.

So pa tri zarotovanja, konci katerih mašnik krščevancu čelo s palcem prekriža, rekoč: «In tega znamenja svetega križa, katero mu na čelo dajemo, si, hudobni duh, ne prizadevaj nikdar oskriniti. Po ravno tistem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

7.) Mašnik krščevanca v cerkev h krstnemu kamenu pelje; konec štole na njega položi in na štolo svojo desno roko v znamenje božjega varstva, katero čuje nad njim, in pravi: «I., — pojdi v cerkev božjo, da boš s Kristusom deležen večnega življenja. Amen.»

Ko pridejo do krstnega kamena, mašnik in botri molijo apostolsko vero in Očenaš, ki sta poglavitni del krščanske vere in krščanskega upanja.

8.) Duhovnik krščevancu ušesi in nosnici pomaže s slino, rekoč: «Efeta», t. j. «odpri se.» — To spominja čudeža, s katerim je bil gluhomutec ozdravljen, in naznanja, da naj krščevanec rad posluša božjo besedo ter si prizadeva, s pobožnim življenjem «lepa dišava biti pred Bogom» po besedah sv. Pavla. (2. Kor. 2, 15.)

9.) Krščevalec krščevanca poprašuje: «Ali se odpoveš hudobnemu duhu? — in vsemu njegovemu dejanju? — in vsemu njegovemu napuhu?»

Boter na vsako vprašanje odgovori: «Se odpovem.» — Potem mašnik krščevancu mazili prsi in medplečje s svetim krstnim oljem (oleum catechumenorum). — V starih časih so

se bojevalci z oljem mazali, da so bili pri bojevanji krepkejši in gibičnejši; prav tako se krščevanec pomazili v znamenje, da v svetem krstu prejme duhovno moč, protiviti se vsem skušnjavam hudobnega duha in lastnemu mesenemu poželjenju in sladki jarem Gospodov nositi, t. j. njegove zapovedi spolnovati.

Zdaj krščevalec vijolično spokorno štolo z belo, veselo spremeni; kajti že se bliža trenutek, ko bo krščevanec prerujen za nebesa. Še enkrat mašnik krščevanca poprašuje, rekoč: «Ali veruješ v Boga, vsegamogočnega Očeta, stvarnika nebes in zemlje? — Ali veruješ v Jezusa Kristusa, njegovega Sina, edinorojenega, ki je bil rojen in je trpel? — Ali veruješ v sv. Duha, sveto katoliško cerkev, občestvo svetnikov, odpuščanje grehov, vstajenje mesa in večno življenje?» — Boter na to trojno vprašanje odgovarja: «Verujem.» — Potem krščevalec še vpraša: «I., ali hočeš krščen biti?» — Boter mu odgovori: «Hočem.»

Odpovedovanje hudobnemu duhu in spoznavanje poglobitnih verskih resnic sta bistvena dela krstne obljube in tudi vsega krščanskega življenja. Torej smo dolžni, krstno obljubo večkrat ponavljati, t. j. to, kar so krstni botri v našem imenu obljubili, tudi prostovoljno spolnovati. Krstno obljubo zlasti ponavljajmo: rojstni in krstni dan, v dan svojega godu, ki nam pred oči stavi vzgled našega nebeškega priprošnjika, in tudi vselej pred ali po svetem obhajilu.

b) Pri krščevanji.

Krščevalec krščevancu glavo trikrat z vodo oblije v znamenji svetega križa in med oblivanjem govori: «I., jaz te krstim v imenu Očeta † in Sina † in svetega † Duha.» — Oblivanje se godi v podobi križa v znamenje, da ima sveti krst svojo moč v Jezusovi daritvi na križi, in sicer na glavi, ker je glava poglobitni del našega telesa. Med krščevanjem boter otroka na rokah drži, botra pa desnico nanj položi.

c) Po krščevanji.

1.) Duhovni krščencu glavo na temenu med molitvijo s sveto krizmo mazali. — To maziljenje naznanja, da je krščeneec že ud duhovnega telesa Kristusovega in da ima delež njegove duhovske in kraljevske časti; duhovske, ker se udeležuje daritve svete maše in se z zvesto pokorščino daruje Bogu v prijetni dar; kraljevske pa, ker je pri svetem krstu postal dedič Jezusa Kristusa, s katerim bo kraljeval v nebesih.

2.) Mašnik na krščeneega belo oblačilo položi v znamenje, da ga je sveti krst popolnoma očistil, in v opomin, da naj prejeto krstno čistost in nedolžnost prinese pred sodni stol Gospoda našega, Jezusa Kristusa, da prejme večno življenje.

3.) Poslednjič duhovni krščenu (botru) prižgano svečo v roko podá v opomin, da hodi v luči svetega evangelija, trdno in nepremakljivo sledi Jezusovim naukom ter po njih vedno ravna svoje življenje.

Popisane obrede svetega krsta smejo opravljati le mašniki. — Kadar se sveti krst deli v sili, opravijo se le krstna (bistvena) znamenja. Ako pa otrok pri življenji ostane, dostavijo se tudi še nebistvena. Krstna znamenja se ne smejo nikedar ponavljati. Le kadar duhovni dvoji, da bi bil otrok v sili prav in veljalno krščen, vse obrede svetega krsta opravi, toda bistvenemu obredu pristavi: «Ako še nisi krščen, te krstim i. dr.»

II. Sveta birma (potrdba, potrdilo, confirmatio).

§ 36.

O sveti birmi sploh.

1.) Sveta birma je zakrament, v katerem sveti Duh krščenege človeka s pokladanjem škofovih rok, s sveto krizmo in z božjo besedo potrdi v milosti, da svojo vero stanovitno spoznava in živi po nji.

2.) Bistvo svete birme je:

- a) maziljenje s sveto krizmo. Krizmo imenujemo oljkino olje, kateremu je nekoliko balzama primešanega; škof jo véliki četrtek posvečujejo z družimi sveti olji. Sveta krizma kaj lepo milost svete birme naznanja. Olje radi svoje maščobe v svetem pismu pomenja vso srečo in milost; — in pri sveti birmi človek v resnici prejme vse darove svetega Duha; — dalje olje udom podeljuje moč in gibčnost, zato so si v starih časih bojevalci mazali ude z oljem; tudi pri sveti birmi duša zadobi moč za boj s sovražniki našega izveličanja. — Balzam pa lepo dišavo daje, ravno tako naj tudi birmanec, ker je polnost milosti zadobil, lepo dišavo krščanskih čednosti okoli sebe razširja in stanovitno spoznava sveto vero ter druge spodbuja z lepim vzgledom;
- b) poklada škofovih rok med maziljenjem, znamenje posebnega varstva svetega Duha, in
- c) molitev.

3.) Redni delilec svete birme so škof; more pa birmovati tudi mašnik, katerega papež v to pooblastijo, n. pr. misijonarji.

4) Vsak krščeni, pa še ne birmani človek more sveto birmo veljavno prejeti. — Primerno pa je, da otroci sveto birmo še le prejmejo, kadar k pameti pridejo; zato je svetovati, da se ta zakrament navadno odloži do sedmega leta.

K vredni prejemi svete birme treba:

- a) da je birmanec v stanu milosti božje,
- b) da je dobro pripravljen, t. j. da je v poglavitnih krščanskih resnicah dobro poučen, in da ima srčne želje po milosti svetega Duha, katere naj prosi v goreči molitvi.

5.) Sveta birma se sme deliti vsak čas; zlasti se pa deli o binkoštih, ker je prav binkoštno nedeljo prvikrat prišel sveti Duh v zakramentu svete birme, in sicer nad aposteljne.

6.) Po starodavni navadi se jemljejo tudi k sveti birmi botri, da birmancem v duhovnem boji na strani stoje z ukom, svetom, opominjevanjem in lastnim vzgledom. Kakor krstni boter s krščencem, tako stopi tudi birmanski boter z birmancem v duhovno sorodstvo.

Birmanski boter mora z birmancem biti enega spola, že birman in starosti, v kateri more spolnovati botrove dolžnosti. Lastni stariši, tudi očim ali mačeha, očitno neverni ali očitni grešniki in nekatoličani ne smejo biti botri pri sveti birmi. Tudi naj bo birmanski boter drug od krstnega botra

7.) Pri sveti birmi se birmancu zopet dá ime svetnika božjega, in sicer (navadno) botrovo; če sta pa boter in birmanec enega imena, škofovo; ako so pa vsi trije tistega imena, dano je birmancu na voljo, izbrati si birmansko ime.

§ 37.

Obred svete birme.

1.) Napovedani dan se birmanci s svojimi botri v cerkvi snidejo in s srčnim hrepenenjem po svetem zakramentu v molitvi škofa pričakujejo. Ko škof v cerkev pridejo, podajo se na svoj sedež, da se oblečejo v cerkvena oblačila; birmanci pa takó v vrsto stopijo, da je za vsacim njegov boter, birmanci možkega spola na moški, ženskega pa na ženski strani.

2.) Škof stopijo pred altar ter pričnó moliti nad birmanci, kateri klečé med molitvijo. — Škof se k birmancem obrnejo in s sklenenima rokama v začetku molitve prosijo, da bi sveti Duh prišel nad birmance ter jih varoval vsacega greha; — potem roke nad njimi razprostrejo in s povzdignjenim glasom molijo, rekoč:

«O Bog, pošlji nad nje sv. Duha z njegovimi sedmerimi darovi.» — Odgovor: «Amen.» — «Duha modrosti in umnosti.» — Odg.: «Amen.» — «Duha svetovanja in moči.» — Odg.: «Amen.» — «Duha učenosti in pobožnosti.» — Odg.: «Amen.» — «Napolni jih s svojim strahom.»

Končavši molitev škof nad vsemi znamenje svetega križa naredé. — To molitev prvi blagoslov imenujemo. Pokladanje rok pomenja, da sv. Duh birmanca vzame v svoje posebno varstvo ter ga potrdi v dobrem.

3.) Potem gredo škof k vsacemu birmancu posebej, dajo mu ime in vsacega s sveto krizmo na čelu mazilijo, rekoč: «I., — zaznamenjam te z znamenjem križa in te potrjujem z mazilom izveličanja: v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.» Odgovor: «Amen.» — Maziljenje se godi v znamenji križa v opomin, da nam je milost sv. Duha zadobila Jezusova smrt na križi; na čelu pa v pouk, da se birmanec nikdar ne sme sramovati svetega križa, ampak da je dolžan, očitno spoznavati vero v križanega Jezusa.

Med maziljenjem boter desno roko na desno birmančevo ramo položi, s čimur pokaže, da hoče vedni pomočnik in varuh biti mlademu Kristusovemu bojevalcu.

Po maziljenji duhovnik birmancu čelo z bombažem zbríše, boter pa mu je z vezilom zaveže, katero drug duhovnik odveže, ki mu še enkrat čelo obriše.

4.) Škof birmanca nekoliko na lice udarijo, rekoč: «Mir bodi s tabo.» Udarec birmanca opominja, da mora po Jezusovi veri stanovitno živeti in jo srčno pričati do smrti, ko bi moral še toliko trpeti zavoljo nje. — Voščilo miru pa je birmancu v tolažbo, da bo pravega miru deležen le tisti, ki zaradi Kristusa in po njegovem vzgledu prenaša vse težave in bridkosti.

5.) Poslednjič škof vse birmance še blagoslové, memo družih besed govoreč: «Blagoslovi † naj vas Gospod iz Siona, da boste jeruzalemske blagre gledali vse dni svojega življenja in imeli večno življenje.» Odgovor: «Amen.» — To je zadnji blagoslov, pri katerem morajo pričujoči biti vsi birmanci.

Po prejetem zakramentu naj birmanci zahvalno molitev opravijo; dan svete birme naj si dobro v spomin vtisnejo ter si ga med najjimenitniše dneve svojega življenja štejejo. Večkrat naj se tega dneva spominjajo, zlasti o binkoštih, ter ponavljajo sklep, vero v križanega Jezusa brez vsacega strahu spoznavati z besedo in dejanjem.

Botri naj si dobro zapomnijo, da ne smejo birmancu nikedar, zlasti birmanski dan ne, biti v pohujšanje; darila, ki jih dadó birmancem, naj jim nikedar ne bodo v spodtikljej; bodo naj pa lepi in primerni spominki veselega dneva in vedni opomini lepega krščanskega življenja.

III. Presveto rešnje telo (eucharistia).

§ 38.

O presvetem rešnjem telesu v obče.

1.) Presveto rešnje telo je najsvetejši zakrament, je pravo telo in prava kri našega Gospoda Jezusa Kristusa v podobah kruha in vina.

2.) Sveto obhajilo je resnično zavžitje presvetega rešnjega telesa duši v hrano ali živež.

3.) Sveta cerkev latinskega obreda vernim sveto obhajilo le v podobi kruha deli; sam mašnik je prejema pri sveti maši v obeh podobah.

V prvih časih so je tudi kristijani, ki so bili pri sveti maši pričujoči, v obeh podobah prejemale, zunaj svete maše pa navadno le v podobi kruha.

4.) Cerkev je sveto obhajilo le v podobi kruha zapovedala iz naslednjih vzrokov:

- a) v oziru presvetega zakramenta samega, da ga varuje vse nečasti, ker se podoba vina lahko razlije in se ne dá tako dobro in dolgo shraniti;
- b) v oziru vernih, da jim sveto obhajilo zljajša, ker nekateri v podobi vina ne smejo zavžiti, nekaterim pa se studi piti iz tistega keliha, iz katerega tudi drugi pijejo;
- c) tudi vina v vsacem kraji ni lahko dobiti;
- d) v oziru vere krivovercem nasproti, ki so tajili, da bi bil Jezus le v eni podobi resnično pričujoč.

5.) Presveto rešnje telo prejemati nam Jezus zapoveduje (Jan. 6.); zlasti smo je dolžni prejeti v nevarni bolezni, v smrtni nevarnosti in sploh večkrat v življenji. — Kolikokrat naj sveto obhajilo prejmemo, to določiti je Jezus svoji cerkvi prepustil. V prvih krščanskih časih so verni navadno pri vsaki sveti maši, pri kateri so bili, pristopali k svetemu obhajilu; ko so kristijani mlačnejši postajali, zapovedala je cerkev, trikrat v letu presveto rešnje telo prejeti: o božičnem, velikonočnem in binkoštnem času. Dandanašnji pa zapoveduje, da je vsak kristijan, ki je pri pameti in v veri poučen, vsako leto najmanj enkrat prejme, in sicer o velikonočnem času. Kdor ga iz kakoršnih koli vzrokov o velikonočnem času ne prejme, dolžan je, kakor hitro mu bo mogoče, po velikonočnem času je prejeti.

Da presveto rešnje telo prejemajmo o velikonočnem času, zapovedala je sveta cerkev zato, ker je Jezus prav o tem času postavil presveti zakrament, in v opomin, da novo življenje prav o tem času pričnimo, v katerem je vstal Kristus od smrti. — Spomladi se tudi prenavlja vsa природа.

Sveto velikonočno obhajilo po cerkvenih željah v svoji župnijski cerkvi prejemajmo; le iz tehtnih vzrokov ali kjer je splošna drugačna navada, sme se zgoditi v kateri cerkvi koli.

Sveta cerkev tudi srčno želi, da bi verni večkrat prejemali sveto obhajilo. K večkratnemu svetemu obhajilu nas priganja ljubezen do Jezusa in lastna korist.

6.) Za vredno sveto obhajilo treba dvojne priprave: dušne in telesne.

Dušna priprava je v tem:

- a) da človek skrbno preiskuje, če je brez smrtnega greha; ako se smrtnega greha zavé, mora se pred svetim obhajilom v pokori spraviti z Bogom. Kdor se pa po izpovedi spomni smrtnega greha, ki ga je brez svojega zadolženja pozabil pri izpovedi povedati, naj tudi, ako se lahko zgodi, še pred svetim obhajilom gre k izpovedi; ako se pa lahko ali celó ne more zgoditi, naj se pozabljenega greha skesa ter se ga pri prihodnji izpovedi izpové;
- b) da si človek prizadeva, tudi malih odpustljivih grehov očistiti se;
- c) da človek obudi vero, upanje in ljubezen in srčno hrepeni, z Jezusom skleniti se, ter se mu popolnoma izročiti. Tudi se svetuje, pred svetim obhajilom in po svetem obhajilu, ako je mogoče, biti pri sveti maši.

Telesna priprava k svetemu obhajilu pa je v tem:

- a) da je človek od prejšnje polunoči tešč, t. j. da ni celó nič zavžil ali pil. Tešč biti je pod smrtnim grehom zapovedano iz spoštovanja, ki se spodobi presvetemu zakramentu.

Bolnikov, ki sveto rešnje telo prejmejo v popotnico, ta zapoved ne veže;

- b) da človek snažno oblečen stopi k mizi Gospodovi in da se vsega zdrži, kar bi razodevalo premajhno spoštovanje do svetega rešnjega telesa, če tudi samo na sebi ni pregrešno.

7.) Sveto obhajilo se ne deli: sveti večer, veliki petek, po noči. Navadno se sicer deli dopoludne, kakor se tudi sveta maša navadno le dopoludne opravlja, da bi se verni z večjo pobožnostjo in bolj zbranim duhom obhajali; sme se pa, se vé da, tudi popoludne deliti onim, ki so tešči.

Za popotnico se presveti zakrament sme vsak čas deliti in prejemati.

§ 39.

Obred svetega obhajila.

Sveto obhajilo se sme deliti in prejemati pred sveto mašo, med mašo, po maši in tudi zunaj maše. Ako se zunaj svete maše deli, morate se, kakor pri sveti maši, dve sveči prižgati.

Sveto obhajilo se tako-le deli:

1.) Strežaj z malim zvončekom verne k svetemu obhajilu pokliče, potem pa očitno izpoved moli v imenu vernih, kateri med tem obudé popolnoma kes nad svojimi grehi.

2.) Mašnik sveto rešnje telo v ciboriji iz tabernaklja vzame, je na altar postavi, obrne se k vernim in moli nad njimi, rekoč: «Usmili se vas vsegamogočni Bog, odpusti vam vaše grehe ter vas pelji v večno življenje. — Prizanesenje, odvezo in odpuščenje vaših grehov naj vam podeli vsegamogočni in usmiljeni Gospod.» — S temi besedami mašnik ne podeli odpuščenja grehov, temveč le prosi odpuščenja, ker ga je strežaj v očitni izpovedi prosil njegove priprošnje.

3.) Mašnik eno sveto hostijo iz ciborija vzame in jo vernim kaže, rekoč: «Glejte jagnje božje, ki odjemlje grehe sveta»; — po tem trikrat zapored govori: «Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, ampak reci le z besedo in ozdravljena bo moja duša.» — Verni te besede z mašnikom vred ponižno molijo ter se skesano trikrat na prsi udarijo. Trikrat se te besede govore v znamenje, da so si svesti zadolženja in svoje nevrednosti.

4.) Mašnik gre k vsakemu posebej, blagoslovi ga s presvetim rešnjim telesom v znamenji svetega križa ter je vsakemu posebej na jezik položi (v latinskem jeziku) govoreč: «Telo našega Gospoda Jezusa Kristusa ohrani tvojo dušo v večno življenje. Amen.»

Verni zahodne cerkve sveto obhajilo klečé prejemajo, spoznavajoč versko resnico, da je v presvetem zakramentu resnično pričujoč Jezus, pred katerim naj se uklanjajo vsa kolena.

Opomin. V izhodni cerkvi pa verni sveto obhajilo stojé prejemajo.

5.) Po svetem obhajilu, kadar se ne deli med sveto mašo, po nekaterih škofijah mašnik s presvetim rešnjim telesom obhajance blagoslovi; če je pa presveto rešnje telo izpostavljeno ali mrlič ali mrtvaški oder v cerkvi, ali če je ravno pred bil blagoslov s presvetim rešnjim telesom, nad njimi le z roko znamenje svetega križa naredi, govoreč: «Blagoslov Boga vsegamogočnega, Očeta, Sina in svetega Duha pridi nad vas in vedno ostani nad vami.»

Po svetem obhajilu naj obhajanci nekoliko časa pobožno molijo, saj ni dražjega in milosti polnejšega časa od časa po svetem obhajilu.

Zahvaljujmo se Jezusu za neskončno milost, ki nam jo je skazal, da je hotel k nam priti, ponižno ga molimo ter mu darujmo svojo dušo in telo, prosimo ga, da s svojo milostjo vedno v nas ostane; vero, upanje in ljubezen obujajmo, vse dobre sklepe ponavljajmo ter mu potožimo vse svoje dušne in telesne reve in nadloge.

§ 40.

Kako se sveto obhajilo bolnikom deli v popotnico?

Vsak kristijan v smrtni nevarnosti je dolžan presveto rešnje telo prejeti. Sveto obhajilo, ki je bolniki prejemajo na smrtni postelji ali v smrtni nevarnosti, se imenuje popotnica, ker je najmočnejša dušna hrana na potu v nebeško domačijo, pravo duhovno zedinjenje z Bogom.

Sveta popotnica daje največjo moč zoper skušnjave hudobnega duha in najzdatniše tolažilo v smrtni uri. Bolnik naj tedaj ne odlaša, prejeti svete popotnice, ker je smrtna ura sploh neznan, še bolj pa pri bolniku v nevarni bolezni.

Po cerkveni zapovedi se presveto rešnje telo očitno in slovesno k bolnikom nosi, in sicer v naslednjem redu:

- a) S cerkvenega zvonika se verni z zvonom vabijo v cerkev, da bi prejeli blagoslov s presvetim rešnjim telesom in je spremljali do bolnika.
- b) Mašnik presveto rešnje telo iz tabernaklja vzame, pričujoče ž njim blagoslovi ter pot do bolnika nastopi; pred njim gre cerkvenik, v levi roki nese svetilnico s prižgano lučjo, v desni pa mali zvonček, s katerim pozvanja. — Prižgana luč pomenja ljubega Izveličarja, ki nas skozi smrtno temo vodi v nebeško svetlobo; pozvanja se pa, da verni, mimo katerih se presveto rešnje telo nese, spodobno čast izkazujejo preljubemu Izveličarju ter ga milosti prosijo za bolnega človeka.

Prav lepa, ginljiva in posnemanja vredna je navada, da verni v mestih, trgih ali župnijskih vaseh presveto rešnje telo od cerkve do bolnika spremljajo in potoma molijo ali pojó presvetemu zakramentu na čast. Takemu pobožnemu spremljevanju je sveta cerkev tudi odpustke podelila. — Prav tako lepo in ginljivo je, da verni na kmetih iz vseh vasi, skozi katere mašnik presveto rešnje telo nese, presvetemu zakramentu pred vas naproti gredó, ter je z molitvijo ali petjem spremljajo skozi vas.

- c) Ko mašnik do hiše pride, kjer leži bolnik, spremljevalce pred hišo blagoslovi s presvetim zakramentom, potem v izbo

stopi, rekoč: «Mir bodi tej hiši in vsem, ki v nji prebivajo.» — Pokropivši bolnika in izbo z blagoslovljeno vodo, bolniku prosi božjega varstva.

- d) Bolnik se mašniku izpové, ako ni bil že poprej izpovedan, in potem sveto obhajilo med prav tistimi obredi prejme, kakor zdravi; le besede, s katerimi mu mašnik sveto hostijo na jezik položi, so druge, namreč: «Brat (sestra), prejmi za popotnico telo našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki naj te varuje hudobnega sovražnika in pelje v večno življenje. Amen.» Po svetem obhajilu mašnik za bolnika moli.

IV. Sveta pokora (poenitentia).

§ 41.

O sveti pokori sploh.

Sveta pokora je zakrament, v katerem pooblaščen mašnik na božjem mestu grešniku po svetem krstu storjene grehe odpusti, ako se jih prav kesa, čisto izpové in ima resnično voljo, popboljšati se in pravo pokoro delati.

1.) K zakramentu svete pokore je potrebno:

- a) od grešnikove strani, da se svojih grehov prav kesa, se jih izpové in za nje zadosti ali vsaj resnično voljo ima, popboljšati se in zanje zadostiti, t. j. pravo pokoro delati;
- b) od mašnikove strani pa, da grešnika njegovih grehov odveže ali mu jih odpusti.

Opomba. Katekizem sicer našteva pet reči k zakramentu svete pokore potrebnih; to, da se tukaj le tri imenujejo, naj nikogar ne moti, zakaj kesati in izpovedati se grehov človek ne more, ako jih ne vé in ne pozna, k temu pa je treba izpraševanja vesti; prav tako je vsak pravi kes sklenen z resničnim trdnim sklepom. Privzemi torej še to dvoje, in pet reči k sveti pokori potrebnih boš imel, kakor ti jih našteva vsak katekizem.

2.) Delilci zakramenta svete pokore so škofje in po njihovem pooblaščenju tudi mašniki. — Škofovo pooblaščenje je mašniku tako potrebno, da je (razven smrtne nevarnosti) odveza neveljavna, ako jo podeli nepooblaščen mašnik. Odvezo dati ali jo odreči je namreč sodba, katero spovednik nad grešnikom izreče; veljavno soditi koga le zamore, kdor ima oblast čez njega, ki ga sodi. Škof so pravi in višji pastir vseh vernikov svoje škofije, ker so postavljeni «vladati cerkev božjo», oni imajo torej oblast čez vse verne svoje škofije. Kdor tedaj hoče verne veljavno soditi, mora škofovo pooblaščenje imeti, t. j. škof morajo verne, da jih mašnik veljavno sodi, njemu izročiti; in prav to škof storé s pooblaščenjem, ki je mašnikom podelé, izročevaje jim krščansko občino.

Ker škof mašnikom pooblaščenje delé, morejo jim je tudi zopet odvzeti in jim meje postaviti bodisi v ozir oseb, bodisi v ozir grehov. — Take grehe, v katerih mašniki veljavno ne morejo odvezovati brez še posebnega pooblaščenja, imenujemo pridržane grehe. Papež in škofje si namreč odvezo od nekaterih grehov pridržavajo iz naslednjih namenov:

- a) da vernim pokažejo ostudnost in veliko hudobijo imenovanih grehov, katerih naj se zlasti bojé;
- b) da bi take grešnike pripeljali k natančnejšemu spoznanju, k večjemu kesu in ostrejši, gorečnejši pokori.

V smrtni nevarnosti pa ima vsak mašnik oblast, od vseh grehov veljavno odvezati.

3.) Zakrament svete pokore more prejeti, kdor je po svetem krstu grešil in kolikorkrat je grešil.

4.) Zakrament svete pokore je vsakemu, ki je po svetem krstu smrtno grešil, k izveličanju bistveno potreben; komur je nemogoče, prejeti ga, more odpuščenje grehov, toda le s popolnim kesom zadobiti, kateri je sklenen z željo, prejeti sveto pokoro, ako bi le mogoče bilo, in človeka opraviči. — Zlasti smo pa dolžni prejeti sveto pokoro na smrtni postelji, v smrtni nevarnosti, kadar je lahko verjetno misliti, da bomo javalne môgli še kedaj prejeti zakrament svete pokore, n. pr. pred nevarnim potovanjem po morji, pred vojsko ali bitvo, dalje pred vsakim zakramentom, ako nismo v stanu milosti božje.

Tudi cerkvena zapoved veleva prejemati sveto pokoro, in sicer najmanj enkrat vsako leto; želi pa, da bi se večkrat v letu zgodilo:

- a) ker človek večkrat greši in je nevarno, z Bogom odlašati spravo;
- b) ker nas večkratna izpoved v milosti kreпча in greha varuje;
- c) ker pogostne izpovedi močno povekšujejo čistost in občutljivost vestí.

§ 42.

Obred pri sveti pokori.

1.) Preden se grešnik začne izpovedovati, k izpovednici poklekne, prekriža se in izpovedniku govori: «Prosím, duhovni oče, svetega blagoslova, da se svojih grehov prav in čisto izpovem.»

2.) Izpovednik grešnika blagoslovi, rekoč: «Gospod bodi v tvojem srci in na tvojih ustnicah, da se prav in čisto izpoveš svojih grehov.»

3.) Grešnik po prejetem blagoslovu očitno izpoved moli, rekoč: «Jaz ubogi grešnik, se izpovem Bogu vsegamogočnemu, Mariji,

materi božji, vsem ljubim svetnikom in vam, častitljivemu mašniku, božjemu namestniku, da sem po svoji zadnji izpovedi, ki sem jo opravil — (povej, kedaj?) — velikokrat in obilno grešil z mislimi, z željami, z besedami in z dejanjem, posebno se pa obtožim, da sem»:

Zdaj se začni izpovedovati svojih grehov; — po končani obtožbi pa izpoved skleni, rekoč:

«Ti in vsi moji drugi grehi, ki se jih spomnim ali ne, ki sem jih ali sam storil, ali pa sem kriv bil, da so jih drugi storili, žal so mi iz srca, ker sem Boga, njega samo sveto in preljubeznjivo dobroto, ž njimi razžalil. Trdno sklenem, nič več ne grešiti in vseh priložnosti v greh se varovati. Prosim, duhovni oče, izveličalne pokore in svete odveze.»

4.) Izpovednik grešnika, ako se mu potreba zdi, da njegov dušni stan spozna, kaj povpraša, dá mu potrebne nauke in opominjevanja, izveličalno pokoro naloži in potrebne pripomočke k poboljšanju priporoče vaje naznani.

Izpovednikovim vprašanjem odkritosrčno in razločno odgovarjaj; njegove nauke in opominjevanje verno poslušaj, ter si pripomočke in naloženo pokoro vtisni dobro v spomin. — Ako te izpovednik nič ne vpraša in ti nobenega opominjevanja ne dá, zavoljo tega ne bodi nepokojen, zakaj to ni bistvo svetega zakramenta. — Ako želiš v katerem koli oziru sveta ali poučenja, svojo željo izpovedniku zaupljivo razodeni.

5.) Izpovednik grešniku sveto odvezo dá ali pa mu jo odloži ali odreče do prihodnje izpovedi ob odločenem času.

Preden izpovednik grešniku dá sveto odvezo, vелеva mu, skesati se grehov; kar se tako-le zgodi:

«O moj Bog! vsi moji storjeni grehi so mi iz srca žal, ker sem tebe, svojega preljubeznjivega Boga, tebe, vso svetost in neskončno dobroto, ki te iz vsega srca ljubim, ž njimi razžalil. Trdno sklenem, s tvojo milostjo svoje življenje poboljšati in vse, tudi smrt raje pretrpeti, kakor tebe, svojega Boga, tebe, neskončno svetost in dobroto, še kedaj s kakim grehom razžaliti. Daj mi milost, spolniti ta svoj sklep. Tega te prosim po neskončnem zasluženji tvojega božjega sina, našega Gospoda in Izveličarja, Jezusa Kristusa. Amen.»

Izpovednik grešniku sveto odvezo z naslednjimi molitvami dodelí:

- a) Izpovednik grešniku odpuščenja grehov prosi, rekoč: «Naj se te usmili vsegamogočni Bog, naj ti odpusti tvoje grehe ter naj te pelje v večno življenje. Amen.» — «Prizanesenje, odvezo in odpuščenje tvojih grehov naj ti dodelí vsegamogočni in usmiljeni Gospod. Amen.»

- b) Izpovednik grešnika odveže vseh cerkvenih kazni, katerih se je morebiti krivega storil. — Cerkev je za nekatere grehe postavila duhovne kazni, n. p. odreko svetih zakramentov ali celó izobčenje. Ako je pa grešnik tak greh storil s hudobno voljo vedóč, da je cerkev nanj kazen postavila, treba je izpovedniku posebnega pooblaščenja, da ga more veljalno odvezati od nje. — Ker je pa mogoče, da je kdo tak greh storil nevedoma, da je nanj postavljena cerkvena kazen, izpovednik vsacega grešnika, ker bi utegnil cerkvenih kazni kriv biti, odveže, kolikor on premore in grešnik tega potrebuje.
- c) Sveto odvezo izpovednik podeli mimo družih besed, rekoč: «Odvežem te tvojih grehov v imenu Očeta † in Sina in svetega Duha. Amen.» — Znamenje svetega križa, ki ga nad izpovedencem mašnik naredi, pomenja, da je odpuščenje grehov sad daritve Jezusove na križi.
- d) Po dodeljeni odvezi izpovednik dalje moli: «Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa, zasluženje prečastite Device Marije in vseh svetnikov, in kar koli si sam dobrega storil ali hudega pretrpel, ti bodi v odpuščenje grehov, v pomnoženje milosti in v plačilo večnega življenja. Amen.»

Po prejeti odvezi se Bogu za dodeljeno opravičenje zahvalimo, storjene dobre sklepe ponovimo, Boga milosti, stanovitnosti prosimo in naloženo pokoro, kolikor je takrat mogoče, opravimo; potem se pa za sveto obhajilo pripravljajmo.

Pokoro, ki nam jo izpovednik naloži, vselej dobrovoljno sprejmimo ter jo zvesto in natanko opravljajmo, kakor jo je izpovednik naložil.

Vsak greh nas stori dolžnike pravici božji, velik večje, mali manje. Pravici božji pa mora za vsak greh zadoščeno biti ali v tem ali v prihodnjem življenji. Zadostovati mora grešnik sam za svoje grehe. Zamore mu pa tudi sveta cerkev na pomoč priti s tem, da mu podeli odpustek, t. j. da mu iz svojega zaklada, namreč iz neskončnega zasluženja Jezusa Kristusa in iz zasluženja svetnikov, podeli toliko, kolikor mu je odpustila zadostovanja.

§ 43.

O odpustkih.

1.) Odpustki so odpuščenje časnih kazni, ki bi jih morali za grehe, po svetem krstu storjene, ali v sedanjem življenji ali pa v vicah trpeti.

2.) Odpustki so ali popolnoma, t. j. odpuščenje vseh še ne prestanih časnih kazni, ali nepopolnoma, t. j. odpuščenje

nekoliko kazni; taki so odpustki 40 ali 100 dni, enega leta, 7 ali 20 let, t. j. odpustek toliko kazni, kolikor bi si jih grešnik z ostrimi pokorili izbrisal v 40 ali 100 dneh, v enem, 7 ali 20 letih.

Po starih spokorilnih cerkvenih postavah so bila raznim grešnim dejanjem odmerjena razna pokorila na 40 ali 100 dni, na eno, sedem ali dvajset let.

Toliko cerkvene pokore je bilo torej grešniku opraviti, kolikor je je bilo odmerjene vsacemu grešnemu dejanju, ki je je storil. — Nepopolnoma odpustkov za tisoč ali še več let papeži niso delili in jih tudi današnji ne delé; goljufni so torej listki ali knjige, ki za kaka dela ali molitve obetajo takih odpustkov.

3.) Odpustki so ali osebni, krajni ali rečni:

- a) osebni odpustki se tisti imenujejo, kateri so osebam podeljeni, n. pr. udom pobožnih bratovščin, umirajočim i. dr.;
- b) krajni odpustki pravimo tistim, ki so s kacim krajem skleneni, t. j. katere moremo zadobiti le v katerem kraji, n. pr. v kaki cerkvi, pri kacem altarji;
- c) rečne pa imenujemo tiste, ki so s kacimi rečmi skleneni, n. pr. z blagoslovljenimi razpéli, podobami, moleki i. t. d.

Krajni in rečni odpustki so ob enem tudi osebni, ker jih zadobé le tisti, kateri obiščejo odločeni kraj; ali reč, s katero so skleneni, poljubujejo, pri sebi nosijo ali nanjo molijo.

4.) Odpustke deliti imajo zlasti papež oblast in tudi škofje, toda omejeno. Popolnoma odpustke le papež delé.

5.) Odpustke zadobiti morejo le katoliški kristijani.

6.) Odpustki svetega leta so popolnoma odpustki. — V svetem letu papež izpovednikom dajo oblast, od zadržanih grehov odvezovati, cerkvena pokorila prizanašati in neslovesne obljube, razen obljube čistosti, spreminjati v druga dobra dela.

Navadno sveto leto je vsako petindvajseto leto, nenavadno o posebno važnih priložnostih papež razpišejo, n. pr. v velikih stiskah ali preganjanji svete cerkve.

Navadno sveto leto ima svojo predpodobo v svetem letu stare zaveze, v katerem so bili izbrisani vsi dolgovi in oproščeni vsi sužnji.

V zadobljenje odpustkov svetega leta so navadno postavljeni naslednji pogoji:

- a) eno cerkev večkrat ali več cerkvá po enkrat, ali tudi po večkrat obiskati;
- b) sveto pokoro in presveto rešnje telo prejeti;
- c) moliti, da bi se vedno širila prava cerkev, da bi nehala vsa krivoverstva, da bi krščanski vladarji v miru in edinosti vladali in sploh moliti v papežev namen;
- d) kaj v ubogajme dati.

Kdor je že kakor si bodi dolžan, eno ali več teh del opraviti, mora jih v zadobljenje odpustkov še posebej opraviti.

7.) Odpustki, katere papež v to odločijo, se morejo dušam v vicah v prid odločiti, toda le po priprošnji, t. j. verni Boga prosimo, da bi odpustki, katere bi mi zase zadobili, zalegli dušam v vicah in njim bile odpuščene časne kazni, ali vse ali le nekatere, kakor so odpustki, ali popolnoma ali nepopolnoma. — Taki odpustki so v prid sploh vsem dušam v vicah, zlasti pa tistim, katerim jih podarimo.

Da odpustki zaležejo dušam v vicah, treba, da imamo pri njihovem zadobljenju namen, podariti jih dušam v vicah.

V. Sveto poslednje olje (maziljenje, extrema unctio).

§ 44.

O svetem poslednjem olji v obče.

1.) Sveto poslednje olje je zakrament, v katerem bolnik po maziljenji s svetim oljem in po zapovedani mašnikovi molitvi posebno milost božjo prejme k dušnemu in večkrat tudi k telesnemu ozdravljenju.

2.) K zakramentu svetega poslednjega olja bistveno gre:

a) maziljenje s svetim oljem in

b) med maziljenjem molitev: «Po tem svetem maziljenji in po svoji presveti milosti ti Bog odpusti, kar si grešil s pogledom (poslušanjem, duhanjem, govorjenjem, tipanjem, hojo, sladnostjo ledij).»

Olje za ta sveti zakrament škof veliki četrtek posvečujejo. Olje kaj očitno naznanja milost tega zakramenta: olje telesne rane hladi in bolečine polajšuje, milost poslednjega olja pa dušne rane, žalosti in bolečine zmanjšuje; olje trudne telesne ude krepča, prav tako poslednje olje daje moč v smrtnem boji in skušnjavah ob smrtni uri; olje marsikatero bolezen ozdravi, pri poslednjem olji bolnik dušno, in ako je v njegovo izveličanje, tudi telesno zdravje zadobi.

3.) Poslednje olje sme vsak mašnik veljavno deliti; razven sile pa sveta cerkev dopušča, deliti je le lastnemu bolnikovemu župniku ali mašniku, katerega župnik v to pooblasti.

4.) Poslednje olje se sme deliti le vernim, ki so k pameti prišli in so nevarno (za smrt) bolni, ali so pa tako stari, da utegnejo za starostjo vsak čas umreti; ne sme se pa deliti zdravim, in sicer tudi takim zdravim ne, ki so v smrtni ne-

varnosti, n. pr. hudodelnikom, k smrti obsojenim; vojščakom, ko v vojsko gredó.

Poslednje olje se sme tolikrat prejeti, kolikorkrat bolnik pride v novo smrtno nevarnost, če tudi v eni dolgi bolezni.

Prav nespametno je, poslednje olje iz strahu pred smrtjo odlašati; poslednje olje ne pospeši smrti, marveč ozdravljenje, ako je duši v izveličanje. Bolnik bolj gotovo in lažje ozdravi, ako rabi pripomoček, ki ga je dal sam Bog. Ako pa ozdravljenje ni v božji previdnosti, gotovo nič drugega ni bolj želeti, kakor da se bolnik za srečno smrt pripravi in pokrepča za smrtni boj.

5.) Za sveto poslednje olje naj se v izbi, kjer bolnik leži, pripravi:

- a) naj se miza s čisto opranim prtom pogrne;
- b) na mizo naj se postavi sveto razpélo, njemu na vsako stran prižgana sveča;
- c) na levo stran mize naj se dene posoda z blagoslovljeno vodo in kropilnico, ako je pri hiši; sicer pa kaka zelena vejica, s katero mašnik bolnika in po izbi kropi — na desno stran mize pa na krožniku sedem kosmičev bombaža ali prediva, s katerim se maziljeni kraji bolniku brišejo — nekoliko soli na kruhu in kozarec vode, s čimur si mašnik po maziljenji prste izmiva, in prtič, s katerim si obriše roke;
- d) pred mizo se postavi nizka klopica ali stolček, kamor mašnik poklekujе.

Sol, kruh, voda in kosmiči, bombaž ali predivo se v ogenj vržejo in sežgó.

Kadar se pred poslednjim oljem presveto rešnje telo bolniku deli, naj se na mizo dene še jeden kozarec vode, v kateri si mašnik prste po svetem obhajilu umije; ta voda se dá ali bolniku izpiti ali se pa vrže v ogenj.

§ 45.

Obred svetega poslednjega olja.

1.) Mašnik v izbo stopi rekoč: «Mir bodi ti hiši!» — in strežaj mu odgovori: «In vsem, ki v nji prebivajo.» Potem mašnik dá bolniku sveto razpélo poljubiti in z blagoslovljeno vodo bolnika, izbo in pričujoče z znamenjem svetega križa pokropi, govoreč antifono: «Pokrôpi me, o Gospod, z izopom in očiščen bom; opêri me, in bolj bel bom kakor sneg.» Nato moli prvo vrstico 50. psalma: «Usmili se me», sklene jo s hvalnico: «Čast bodi Očetu» i. dr. in antifono ponovi.

Bolnikovo kropljenje spominja dušne čistosti, pri svetem krstu zadobljene, ter ga opominja k vredni prejemi svete pokore, ako je to čistost omadeževal z grehom.

2.) Potem se bolnik izpoveduje, ako že poprej ni bil izpovedan, torej pričujoči izbo zapusté. Po sveti izpovedi mašnik tri molitve za telesno in dušno zdravje vseh hišnih prebivalcev moli. Na to pa bolniku s psalmom: «Iz globočine» i. dr. usmiljenja prosi in v posebnih prelepih litanijah, v ta namen odločenih, v katere vplete župnijskega in bolnikovega patrona, vse svetnike kliče na pomoč; dalje moli strežaj očitno izpoved, mašnik pa molitvi: «Naj se te usmili vsegamogočni Bog» in «Prizanesenje, odvezo in odpuščenje» (glej § 42, stran 56).

3.) Zdaj pričujoče opomni, da molijo za bolnika sedem spokornih psalmov in litanije vseh svetnikov ali druge molitve, med tem ko bo on delil sveto poslednje olje; potem k bolniku stopi, položi mu desno roko nad glavo in nad njim moli.

Ta poklada rok bolniku naznanja, da se mu ni bati, ker je pod varstvom božjim, kateremu naj se popolnoma izroči.

4.) Na to sledi bistveno vnanje dejanje: Mašnik desni palec v sveto olje pomoči ter ž njim v podobi svetega križa bolniku oči, ušesi, nosnici, ustnici, roki, nogi in ledje mazili in pri vsacem maziljenji moli, rekoč: «Po tem maziljenji in po presvetem svojem usmiljenji ti Bog odpusti, karkoli si grešil s pogledom (poslušanjem, duhanjem, govorjenjem, tipanjem, hojo, sladnostjo ledij).»

Maziljene kraje z bombažem ali predivom sproti zbrisuje; — bolnika mazili na telesnih počutkih, ker so ravno počutki veliko grehov krivi; — mazili je v podobi svetega križa, ker vse milosti izhajajo od presvete daritve na križi.

Vernim se roki na dlani mazilite, mašnikom in škofom pa od zunaj iz spoštovanja do prejetega še višjega maziljenja pri mašnikovem redu.

5.) Po maziljenji mašnik moli tri molitve, v katerih prosi, da bi Bog po tem maziljenji, kakor je po svojem apostelju Jakobu obljubil, bolniku dodelil ne le dušne moči in tolažbe, ampak tudi telesnega ozdravljenja.

6.) Po tem bolnika s svetim razpelom blagoslavlja z milo prošnjo, da bi ga Jezus Kristus branil, varoval in krepčal. — Iz tega naj bi bolnik spoznal, da se mora le križanemu Jezusu zahvaliti za odpuščenje grehov in za vse prejete milosti.

7.) Poslednjič mu desno roko na glavo položi ter prosi, da bi ga ozdravil Bog Oče, ki ga je vstvaril, Bog Sin, ki je zanj trpel na križi, in sveti Duh, ki mu je bil vlit pri svetem krstu — in mu podá sveto razpelo poljubiti s prisrčnim

opominom, da naj zaupa v milega svojega Izveličarja in se udá v njegovo sveto voljo.

Pred poslednjim oljem bolniki navadno prejemajo sveto pokoro in presveto rešnje telo v popotnico; vsi trije zakramenti se torej imenujejo zakramenti umirajočih.

Bolnika, ki je bil s svetimi zakramenti previden, je dobro nekoliko časa samega pustiti, da se némočen Bogu zahvaljuje za prejete milosti in da v sebi obudi vero, upanje in ljubezen.

Po svetem poslednjem olji se bolniku navadno še deli papežev blagoslov.

Škofje imajo namreč od papeža oblast, bolnikom po pooblaščenih mašnikih papežev blagoslov deliti s popolnoma odpustki za smrtno uro. Ta popolnoma odpustek bolniku še le v smrtni uri dojde, torej papeževega blagoslova nad bolnikom ni treba ponavljati, če je tudi bolezen dolga. Le, ako bolnik ni bil v stanu milosti božje takrat, ko se mu je delil ta blagoslov, ali če je od tistega časa zopet smrtno se pregrešil, naj ga vnovič prosi.

VI. Sveti mašnikov red (mašnikovo posvečevanje, ordo).

§ 46.

O svetih redovih (posvečevanjih) v obče.

1.) Sveti red je zakrament, v katerem posvečenci od Boga zadobe potrebno oblast in milost k svoji duhovski službi, da jo opravljajo v božjo čast, sebi in bližnjemu pa v dušno izveličanje.

Duhovnih redov je sedem; delimo jih v štiri nižje in tri višje; zakrament pa je le eden red ali mašnikovo posvečevanje; v njem se namreč sveti zakrament posvečencu podeli. Škofovo posvečevanje oblasti mašnikovega reda razširja in dopolnuje; dijakoni imajo tudi delež pri svetem zakramentu. Drugi redovi niso zakramenti in jih tudi Jezus Kristus ni postavil, ampak njegova sveta cerkev.

2.) Mašnikov red le škofje delé.

3.) Da kdo mašnikov red veljavno prejme, mora biti krščen in imeti namen, sveti zakrament prejeti.

4.) Vredno ta sveti zakrament prejmo:

- a) ki so v stanu posvečujoče milosti božje,
- b) ki so tudi že birmani,
- c) ki imajo lastnosti, katere sveta cerkev hoče imeti pri svojih služabnikih.

Vsi posvečenci so v duhovskem stanu, kateri duhovstvo ali duhovščino imenujemo; mašniki se pa imenujejo le tisti, ki so v zakramentu mašnikovega redu prejeli oblast, daritev svete maše opravljati.

V duhovski stan sveta cerkev s striženjem (tonsura) sprejema.

§ 47.

Striženje (tonsura).

1.) Kogar sveta cerkev sprejme v duhovski stan, da se na redove ali posvečenja pripravlja, temu škof tonzuro dajo, katera pa ni red, ker prejemniku ne podeli nobene duhovske oblasti in službe.

2.) Tonzuro škof tako-le delé:

- a) Kdor hoče v duhovski stan stopiti, prirežejo ali pristrižejo mu škof na temenu, zatilniku in sencih lasé v opomin, da se mora odpovedati vsi posvetni gizdi in ničemurnosti in le Gospodu živeti, kateri je bil venčan s trnjem. — V spomin trnjeve krone Jezusove in v znamenje, da pričakujejo krono večnega veličastva, ako zmagajo sovražnike svojega izveličanja, duhovni strižejo na temenu lase na okroglo do polti, t. j. tonzuro ali plešo nosijo;
- b) oblečejo mu škof čez talár belo cerkveno prikrajšano srajčico (superpelliceum).

§ 48.

Štirje nižji redovi.

Sveta cerkev je že od nekedaj za manja in nižja opravila pri službi božji služabnikov potrebovala ter jim s posvečevanjem izročevala duhovno službo v posebnih štirih redovih. — Sčasoma so ta opravila ali jenjala, ali so jih prevzeli svetni ljudje, cerkveniki in strežaji; cerkev pa nekedanjih redov vender ni opustila, nekaj v spomin preteklih časov, nekaj iz spoštovanja do mašnikovega reda, da se do njega prihaja od stopinje do stopinje. — Pa tudi zato jih je sveta cerkev ohranila, da se prepričuje, če so, v duhovski stan sprejeti, tudi za duhovski stan; in da sprejeti sami sebe dalj časa poskušajo, bodo li mogli težke dolžnosti duhovskega stanu sebi in vernim v izveličanje spolnovati in da se pripravljajo nanj.

Ti nižji redovi in njihove (nekedanje) službe so:

1.) Red vratarstva (ostiariat); njihova služba je nekedaj bila: verne skrivaj klicati k službi božji ter jim naznanjati kraj

in uro službe božje, tam pa vrata odklepati in zaklepati in čuti, da se k službi božji niso vrinjali hudobni Judje, zlobni neverniki in izobčenci, kateri bi bili utegnili pri službi božji nemir delati ali jo oskrunjevati. — V pomen te službe jim škof izročé pri posvečevanju cerkvene ključe in zvonček.

2.) Red bralstva (čitalstva, lectorat); — služba bralcev je bila: vernim sveto pismo in škofove ukaze pri službi božji brati. — V spomin te službe jim škof podajo pri posvečevanju knjigo.

3.) Red zarotništva (exorcistat); služba zarotovalcev je bila: nad obsedenci in pri svetem krstu opravljati cerkvene zarotilne molitve.

V spomin te službe jim škof pri posvečevanju izročé bukve ali knjigo, v kateri so cerkvene zarotne molitve.

4.) Red strežništva (acolythat); — cerkvenih strežnikov nekedanja služba je bila: skrbeti za svečavo in kadilo in pripravljati vino in vodo za sveto daritev.

V spomin te službe jim škof pri posvečevanju podadó svečnik in vrčke za vino in vodo.

§ 49.

Višji redovi.

a) Podslužništvo (subdiaconatus).

Podslužništvo je red, v katerem se s posvečevanjem dodeli oblast, svete posode k altarju nositi, čediti ali čistiti jih, list pri sveti maši slovesno brati, pri darovanju vodo v kelih vlivati in dijakonu pri sveti maši streči.

Subdijakonat ni zakrament, vendar se pa višjim redovom prištevava, ker je v nekaki zvezi s sveto mašo v pripravljanju presvetega rešnjega telesa in ker se ž njim prevzema dolžnost, v duhovskem stanu vse svoje žive dni ostati, brevijar moliti in živeti v vednem devištvu.

Brevijar so bukve molitev, katere duhovni višjih redov molijo v cerkvenem imenu vsak dan po cerkvenem povelji. Te molitve se imenujejo tudi cerkvene dnevne ure, ker se ob raznih dnevnih urah molijo.

Zapoved vednega devištva je sile stara. V prvih časih so se sicer tudi oženjeni jemali v duhovski stan, kadar ni bilo zadosti neoženjenih. Ko pa je bilo zadosti tacih, ki so radi obljubili vedno devištvo, oživela je zopet stara nekedanja zapoved v katoliški cerkvi latinskega obreda.

Ta cerkvena zapoved se naslanja na Kristusove besede, da je deviški stan popolnejši od zakonskega. Spodobi se pa, da do popolnejšega življenja hrepené zlasti mašniki, ki tolikokrat oprav-

ljajo daritev svete maše, se presvetega rešnjega telesa dotikajo ter je prejemajo. Vrh tega so mašniki dolžni, z nerazdeljenim srcem Bogu služiti in za svoj sveti poklic živeti, kar se v zakonskem stanu ne more zgoditi tako lahko. — Tudi je samski stan božjih služabnikov vernim po vzgledu Kristusovem v veliko večjo korist od zakonskega.

Subdijakon se med sveto mašo po dokončanih zbirnih molitvah tako-le deli:

1.) Škof akolytha (strežnika) nagovoré ter mu velevajo, dobro preudariti dolžnosti, ki je prevzame, ako stopi v ta duhovni red. Če posvečevanec ostane pri svojem sklepu, vleže se pred altarjem na obličje in s škofom litanije vseh svetnikov moli ter je na pomoč kliče; pri prošnji: «Da nas uslišati hočeš» škof vstanejo, strežnika blagoslové, rekoč: «Da tega izvoljenega blagosloviti †, posvetiti † in posvečiti † hočeš! — prosimo te, usliši nas.»

2.) Po dokončanih molitvah škof posvečencu imenujejo službo in naštevajo opravila tega svetega reda, ki so: svete posode čediti, kelih in pateno k altarju nositi, kruh in vino za sveto daritev pripravljati, pri sveti maši vino dijakonu podajati ter tu vode vinu prilivati, potem tudi korporale izpirati, preden pridejo v navadno perilo. — Nato mu na srce položé; da naj opravlja svojo službo čuječe, zmerno in s čistim srcem.

3.) Potem sledi bistveni obred tega posvečevanja:

Škof namreč posvečencu podadó prazen kelih s prazno pateno, rekoč: «Glej, čegava služba da ti je izročena, torej te opominjam, da se tako vedeš, da bodeš Bogu všeč»; in subdijakon se keliha z desnico dotakne. — V znamenje, da je njegova dolžnost, dijakonu streči, poda mu veliki dijakon: vrčka z vinom in vodo, mivnico in teračo; vsega tega se subdijakon z desnico dotakne.

4.) Zdaj mu škof temu redu pristojno obleko podadó, namreč: humerale, manipel in tunicello.

5.) Naposled posvečevanje škof s tem dovršé, da subdijakonu v roke dadó listne bukve ter mu podelé oblast, list pri sveti maši brati. Subdijakon se bukev z desnico dotakne in potem list na glas bere s škofom.

§ 50.

b) Služništvo (diaconatus).

Dijakon se je red, v katerem se s posvečevanjem prejme oblast, škofu ali mašniku pri sveti maši streči, evangelij peti, s posebnim privoljenjem slovesno krščevati in sveto obhajilo vernim deliti.

Dijakonatski se med sveto maše po odbranem listu deli s tem-le obredom:

1.) Škof mašnika, kateri jih v cerkvenem imenu prosi, da bi pričujočemu subdijakonu podelili red dijakonata, vprašajo, rekoč: «Ali veš, da je vreden?» — Mašnik škofu odgovori: «Kolikor človeška slabost premore vedeti, vem in spričujem, da je vreden za breme te službe.» — Potem se škof obrnejo k pričujočim vernim, rekoč: «Ako ima kdo kaj zoper posvečenje tega izvoljenca, naj se v božjem imenu oglasi ter naj pové, kaj?» — Ako se nihče ne oglasi, škof subdijakonu v nagovoru razlagajo imenitno službo levitov stare in dijakonov nove zaveze, potem naštevajo dolžnosti, katere prevzame v dijakonatu; te so zlasti: altarju streči, krščevati in pridigovati; nato ga opominjajo, sveto živeti, svoje dolžnosti zvesto spolnovati po vzgledu sv. Štefana; subdijakon se potem na svoje obličje vleže in za škofom litanije vseh svetnikov moli, kakor subdijakoni pred svojim posvečenjem.

2.) Zdaj sledi bistveni obred tega posvečevanja:

Škof duhovščino in pričujoče ljudstvo nagovoré, da molijo za posvečevance, in tudi sami molijo molitev, ki se kmalu spremeni v slovesno «praefatio», med katero položé posvečevancu desno roko na glavo, rekoč: «Prejmi svetega Duha, da se ž njegovo močjo zoperstaviš hudobnemu duhu in skušnjavam njegovim: v imenu Gospodovem.» — S prošnjo, da bi sveti Duh novega dijakona s svojimi sedmerimi darovi pokrepčal v vseh čednostih, škof to slovesno molitev sklenejo.

3.) Potem novemu dijakonu izročé dijakonsko obleko, namreč: štolo na levo ramo ter mu jo pod desno pazduho zvežejo, in dalmatiko.

4.) Poslednjič škof novemu dijakonu podelé še oblast, sveti evangelij pri sveti maši brati, in v ta namen mu podajo evangeljske bukve, rekoč: «Prejmi oblast, evangelij v cerkvi božji brati za žive in mrtve: v imenu Gospodovem.» — Dijakon se z desnico evangeljskih bukev dotakne in potem pri sveti maši s škofom evangelij na glas bere.

§ 51.

c) Mašnikovo posvečevanje (presbyteratus).

Mašnikovo posvečevanje je zakrament, v katerem se posvečencu deli mašniška oblast: t. j. daritev svete maše opravljati in grehe odpuščati s posebno milostjo, dolžnosti mašniškega stanu zvesto spolnovati.

Mašniški oblasti ste torej zlasti dve:

- a) oblast, kruh in vino spreminjati v pravo telo in v pravo kri našega Gospoda Jezusa Kristusa;
- b) oblast, grešnikom grehe odpustčati ali zadrževati.

Mašnikov red se med sveto mašo pred poslednjo gredno ali gradualno vrstico deli s tem-le obredom:

1.) Kakor pred dijakonom, tako tudi pred presbiteratom škof vprašajo, je-li ta dijakon vreden, da se v mašnika posveti? — Potem mu v primernem nagovoru dolžnosti naštevajo, katere prevzame v tem redu in litanije vseh svetnikov molijo, kakor pred subdijakonom in dijakonom.

2.) Klečečemu dijakonu škof oberoki na glavo položi, in tako tudi vsi pričujoči mašniki storé. — To pokladanje rok pomenja izročenje mašniške oblasti.

3.) Škof in vsi pričujoči nad posvečevancem razprostrte desne roke držé, sami škof pa med tem molijo, rekoč:

«Molimo, preljubi bratje, Boga, Očeta vsegamogočnega, da nad tem svojim služabnikom, katerega je izvolil v svojo službo, pomnoži nebeške darove, i. dr.»

Potem škof posvečevancu zapored podelé pooblaščenje, posamezna mašniška opravila opravljati.

4.) Denejo mu štolo okoli vratú ter mu jo križem na prsih zvežejo, potem mu podajo mašni plašč, kateri pa ostane na hrbtu še privit.

5.) Zdaj škof prično moliti pesem: «Pridi, stvarnik Duh», katero pričujoči duhovni dalje molijo; med to molitvijo pa posvečevancu palca, kazalca in dlani s svetim oljem (sanctum oleum) mazilijo. — Mašnikove roke namreč vernim božjo milost v svetih zakramentih delé, one blagoslavljajo, posvečujejo, krščujejo in se še celó dotikajo presvetega telesa Gospodovega; treba torej, da se s svetim oljem posveté.

6.) Potem škof posvečevancu podadó kelih z vinom in vodo in pateno s hostijo; on se obojega z desnico dotakne, in med tem mu škof pravijo: «Prejmi oblast, Bogu daritev svete maše opravljati za žive in mrtve, v imenu Gospodovem. Amen.»

7.) Zdaj škof sveto mašo dalje beró. — Pri darovanji novi mašnik škofu podari prižgano svečo.

Opomin: Tudi pri vseh prejšnjih posvečevanjih posvečenec škofu prižgano svečo podari, katera posvečenca lepo opominja, z ukom in vzgledom vernim biti duhovna luč.

8.) Novi mašnik s škofom od darovanja naprej sveto mašo od besede do besede na glas bere; to pomenja edinost med glavo in udi; to edinost tudi lepo oznanja, da škof novega mašnika prijazno objamejo in obhajajo.

9.) Po svetem obhajilu novi mašnik apostolsko vero pred škofom moli v potrdilo, da hoče ljudstvu oznanovati pravi apostolski nauk.

10.) Škof posvečencu roke na glavo položé, rekoč: «Prejmi svetega Duha, katerim bodeš grehe odpustil, so jim odpuščeni, katerim jih bodeš zadržal, so jim zadržani.» — Še le zdaj mu škof mašni plašč na hrbtu razvijejo v znamenje, da ima novi mašnik vso mašniško oblast.

11.) Potem novo posvečeni mašnik svoji roki v škofovi položi in škof ga vprašajo: «Ali obljubiš meni in mojim naslednikom spoštovanje in pokorščino?» — «Obljubim», mašnik klečé odgovori. — Nato ga škof na lice poljubijo, rekoč: «Mir Gospodov bodi vselej s teboj», — opominjajo ga v nagovoru k svetemu življenju, podelé mu škofovski blagoslov, potem mašo dalje beró. Pred zadnjim evangelijem pa se zopet obrnejo k novemu mašniku, ter mu velevajo, po prvi svoji sveti maši tri svete maše brati: eno od svetega Duha, eno častiti Mariji, vselej Devici, na čast in eno za verne duše v vicah. — Novemu mašniku v molitev priporočivši se, škof z novim mašnikom vred zadnji evangelij beró, in tako je mašnikovo posvečevanje dovršeno.

Prvo daritev svete maše, ki jo daruje novi mašnik, novo mašo (primitiae) imenujemo in se navadno z veliko slovesnostjo obhaja. — Verni v novo posvečenem mašniku mašniško službo časté in svoje veselje naznanjajo, da je sveta cerkev zopet zadobila novega služabnika, krščanska občina pa novega dušnega pastirja.

Mašniki spomin svoje nove maše v 25. in v 50. letu, če so ji doživeli v svetem stanu, slovesno obhajajo Bogu v srčno zahvalo, za vse v teh letih prejete dobrote in milosti; ono imenujemo sreberno, to pa zlato novo mašo.

§ 52.

Škofovo posvečevanje.

Škofovo posvečevanje je najvišje posvečevanje, v katerem se mašniku podeli posebna duhovska oblast: birmovati, svete redove deliti, v verskih zadevah soditi in vse reči, k službi božji potrebne, posvečevati in blagoslavljati.

Ker je škofovska služba tolikanj imenitna, papež mašnika, preden se v škofovsko službo povzdigne, izprašajo in potrdijo. Pred tem papeževim potrjenjem se ne sme nikdo posvetiti za škofa.

Škofovo posvečevanje, pri katerem naj bodo, ako le mogoče, trije škofje pričujoči (eden posvečuje, druga dva pa mu strežeta), se deli v nedeljo ali dan katerega aposteljna ali s papeževim privolenjem zapovedan praznik med sveto mašo z naslednjim obredom:

1.) Izmed strežnih škofov eden škofa posvečevalca takó-le nagovori: «Častiti oče! naša mati (katoliška) cerkev želi, da tega mašnika povzdignete v škofovsko službo.» — Nato škof posvečevalec vpraša: «Ali imate apostolski (papežev) ukaz?» Odg.: «Imamo ga.» — «Naj se bere.» — Ko se je prebralo papeževo potrdilno pismo, priseže v škofa izvoljeni mašnik papežu zvestobo na sveti evangelij.

2.) Potem se sveta maša prične, ki jo bere posvečevani izvoljenec ob jednom s škofom posvečevalcem, in sicer ta pri vélikem altarlji, oni pri stranskem, ki se je postavil v ta namen. Začetno mašno molitev odmolita pred stopnicami vélikega altarja: izvoljeni posvečevalcu na levici. Potem gresta vsak k svojemu altarlju, kjer sveto mašo bereta do zadnje vrstice graduala ali trakta; zdaj se posvečevanec k posvečevalcu podá in se vleže pred njim na obraz; vsi trije škofje pa nad njim litanije vseh svetnikov molijo, kakor pri poprejšnjih višjih redih.

3.) Po dokončanih litanijah se izvoljencu odprte evangeljske bukve nad pleča in zatilnik položé, v opomin, da se mora, akoravno je vernim poglavar, tudi sam podvreči evangeljski postavi.

4.) Zdaj se prične pravo škofovo posvečevanje. — Škofje nad izvoljenca roke položé, rekoč: «Prejmi svetega Duha.»

5.) Med primernimi molitvami se izvoljencu s sveto krizmo mazilijo: glava na temenu in roki v znamenje, da je prejel vso polnost duhovske oblasti; torej se mu tudi izročé znamenja škofovske oblasti, časti in službe: pastirska palica in prstan; potem se mu dajo evangeljske bukve v roke, rekoč: «Prejmi evangelij in pojdi in ga oznanuj izročnemu ti ljudstvu.» — V znamenje edinosti izvoljenca vsi trije škofje poljubijo, rekoč: «Mir s teboj»; on pa vsacemu odgovori: «In s tvojim duhom.»

6.) Izvoljenec se k svojemu altarlju vrne in sveto mašo do darovanja nadaljuje; zdaj gré k vélikemu altarlju ter škofu posvečevalcu dva hleba kruha, dva sodca vina in dve sveči klečé daruje v znamenje, da hoče po Jezusovem vzgledu svoje življenje Bogu darovati in vernim svetiti z lučjo lepega vzgleda in krščanskega življenja. — Ti darovi spominjajo nekedanje šege, da so verni, ki so prišli k sveti maši in zlasti oni, ki so hoteli pristopiti k svetemu obhajilu, seboj prinesli dari, ki so za daritev potrebni.

7.) Od darovanja posvečevalec in posvečenec na vélikem altarlji sveto mašo bereta, toda le z eno hostijo in z enim kelihom in tudi sveto obhajilo prejmeta od ene hostije in iz enega keliha — lepo znamenje bratovske edinosti in ljubezni.

8.) Po danem blagoslovu svete maše škof posvečevalec novemu škofu podajo še druga znamenja škofovske oblasti: škofovsko kapo (mitro), rokovice in prstan, kateri pomenja zaročenje škofovo sè škofijo; potem pa novi škof zapoje zahvalno pesem: «Te Deum laudamus.»

9.) Med tem petjem gre novo posvečeni škof, katerega škofa strežnika spremljata, po cerkvi ter verne blagoslavlja, poslednjič pa vsem vkup podeli slovesni blagoslov od vélikega altarja.

Nadškofje nimajo višjega posvečevanja kakor škofje; le večjo čast imajo in večjo oblast pri vladanji svete cerkve.

Škofje brez škofij so pravi posvečeni škofje, navadno so škofom pomaganci dani; imenovali so jih sploh od 11. stoletja do našega časa tudi «škofe v krajih nevernikov» (in partibus infidelium), t. j. škofe posvečene za škofije, iz katerih so izgnali neverniki škofe, ko so si bili iste kraje podvrgli. Ker so pa nekatere teh dežel v Aziji in Evropi zopet prišle pod krščansko vladno, zaukazali so sveti oče Leon XIII., da se taki pomožni škofje ne zovejo več «in partibus infidelium», ampak «*episcopi titulares*», t. j. «nazovni škofje».

VII. Zakrament svetega zakona (matrimonium).

§ 53.

O svetem zakonu v obče.

1.) Sveti zakon je nerazvezljiva zveza, s katero se neoženjen kristijan in neomožena kristijana vzameta in zaročita, da jima Bog dá milost, v zakonskem stanu do smrti po krščansko živeti in svoje otroke v strahu božjem rediti.

2.) K temu zakramentu je bistveno potrebno:

- a) privoljenja ženinevega in nevestinega v zakon, katero razodeneta z besedo «da»;
- b) dati se mora to privoljenje vpričo dveh prič pred lastnim župnikom ženinovinim ali nevestinim, ali pa pred mašnikom, katerega so ali župnik ali škof v to opravilo pooblastili.

Ako sta ta dva pogoja spolnjena, mašnik njuno zvezo blagoslovi.

3.) Od njih, ki hočejo v sveti zakon stopiti, cerkev zahteva:

- a) da med njimi ni nobenega zakonskega zadržka;
- b) da iz pravega namena v zakonski stan stopijo;
- c) da so v krščanskem nauku dobro poučeni in
- d) da v strahu božjem in s čisto vestjo zakon sklenejo, torej poprej prejmejo sveto pokoro in presveto rešnje telo.

4.) Da sveta cerkev svojim vernim zakona rada ne pripušča, temveč da ga odsvetuje z nekatoličani, vodijo jo naslednji tehtni vzroki in blagi, sveti nameni:

- a) ker je katoličan v takem zakonu v vedni veliki nevarnosti, svojo vero izgubiti ali oslabiti: «Kdor nevarnost ljubi, v nji pogine»;
- b) ker je v tacih zakonih krščanska pobožna izreja otrok silno pomanjkljiva ali še celó nemogoča;
- c) ker je javalne tudi sreča, edinost in zadovoljnost med zakonskimi, ki so v veri, v najimenitniši zadevi, različni med seboj.

5.) Sveta cerkev nerada sicer, pa vender pri tehtnih vzrokih pripušča take zakone, toda le z naslednjimi pogoji:

- a) da katoliški del more brez vseh ovir po svoji sveti veri živeti;
- b) da si katoliški del prizadeva, nekatoliškega soproga k spoznanju prave vere spreobrniti;
- c) da se vsi otroci po katoliški veri vzgájajo.

Katoličan, ki z nekatoličanko zakon sklene brez obljube teh pogojev se smrtno pregreši in cerkev njegovega zakona ne more blagosloviti.

Zadržki, katere je Bog postavil zakonu, nikedar ne jenjajo; zadržke pa, katere je cerkev postavila, tudi cerkev more iz tehtnih vzrokov razvezati, t. j. svoje prijenjanje dati zaročencema, da smeta sveti zakon skleniti.

V državljskih zadržkih pa deželska gosposka prijenjanje daje; zanje treba torej pri nji prositi.

Z razvezalnimi zadržki v zakon stopiti in zakon med katoličani in nekatoličani privoljujejo le papež; v oviralnih zadržkih pa in po papeževem pooblaščenji tudi v nekaterih razvezalnih zadržkih dajejo privoljenje škofje.

Za vsakoršno prijenjanje se pri škofu prosi, ki je ali sami dadó ali pa namesto prosilca pri papežu zanje prosijo.

Za papeževo prijenjanje morajo premožnejši prosileci nekoliko plačati; ta denar se pa splošni cerkvi v prid rabi, n. pr. misijonarjem na pomoč, i. dr.

Cerkev prijenjanja ne prodaja, kakor nekateri njeni nasprotniki trdijo; ona, kakor pri odpustkih, le hoče, da isti, ki prijenjanje zadobé, v ta namen storé kako dobro delo, in sicer, da ubogajme dadó.

6.) Sveti zakon je zakrament živih, torej morajo tisti, ki ga prejmo, v stanu posvečujoče milosti božje biti.

7.) Zakon se sme vsak čas deliti in sklepati, ker je svet zakrament; toda, ker se ženitvam navadno družijo gostovanja,

plesi, godba in drugo razveseljevanje, ki motijo tihoto nekaterih svetih časov, kateri so zlasti pokori odločeni, prepovedala je cerkev ženitnine (svatbe) od prve adventne nedelje do svetih treh kraljev in od pepelnične srede do bele, t. j. prve nedelje po veliki noči, ker so prav ti časi odločeni za skrbnejše duhovno primišljevanje, za pokoro in molitev.

§ 54.

Kaj se mora zgoditi pred prejemo svetega zakona?

Ženin in nevesta pri lastnem župniku svoj zakon napovesta. Župnikova dolžnost je:

- a) preiskovati, ali ni med njima nobenega zadržka;
- b) prepričati se, ali sta v krščanskem nauku zadosti poučena; ako nista, ju pa poučevati;
- c) poučiti ju v dolžnostih zakonskega stanu;
- d) napovedani zakon tri nedelje ali praznike pri očitni službi božji oklicati.

Iz tehtnih vzrokov škof morejo privoliti, da se opusti drugi in tretji oklic; v sili še celo prvi, toda zaročenca morata, ako se vsi trije oklici opusté, priseči, da jima ni znan nobeden zakonski zadržek.

Po prejetem cerkvenem odjenjanji je treba še prijenjanja od državljskega zadržka prositi pri deželski gosposki.

§ 55.

Obred svetega zakona.

1.) Ženin in nevesta naj pred svetim zakonom vredno prejmeta sveto pokoro in sveto rešnje telo. — Ako hočeta ženin in nevesta, podeli se jima presveto rešnje telo tudi med sveto mašo za poročevance (missa pro sponsis).

2.) Napovedani dan ženin in nevesta v cerkev prideta in dve priči ž njima; stopita pred altar, in sicer tako, da ženin ob nevestini desnici stoji in priči za njima.

3.) Mašnik poročevalec ženina in nevesto nagovori, razlaga jima v svojem nagovoru pomen svetega zakona in njune zakonske dolžnosti ter jima zatrjuje, zvesto in natanko je spolnovati.

4.) Po nagovoru poročevalec najprej ženina vpraša: «Ali je vaša resnična volja, pričujočo nevesto I. . . v zakon vzeti?» — Ženin mora z «da!» tako razločno odgovoriti, da poročevalec in priči slišijo njegovo privoljenje; — potem mašnik nevesto povpraša: «Ali je vaša resnična volja, pričujočega ženina I. . . v

zakon vzeti?» — Tudi nevesta mora odgovoriti «da!», kakor je ženin storil.

5.) Ženin in nevesta poročevalcu zakonska prstana podasta, ki sta lepo znamenje nespreneljive zvestobe do smrti, in prstana se na altar položita.

6.) Ženin in nevesta si podasta desni roki: sklenitev rok pomenja, da si pred Bogom in krščansko družbo sveto potrđita, jeden drugemu ne zapustiti, dasi jima Bog nadlog pošlje, temveč vedno ljubeznjivo in jeden drugemu pomagaje tako dolgo skupaj ostati, da ju bode ločila smrt.

7.) Poročevalec v znamenje, da sta sklenila nerazvezljiv zakon vpricho svete cerkve, skleneni roki s štolo obviije, na njo desno roko položi in pravi: «Jaz vaji zvežem v zakon v imenu Očeta † in Sina in svetega Duha. Amen» — ter ju z blagoslovljeno vodo pokropi.

8.) Poslednjič poročevalec zakonska prstana, na altar položena, z lepo molitvijo blagoslovi, ter jima ju poda, rekoč: «Vzemita prstan, kateri naj vaju vedno opominja, da med seboj zakonsko zvestobo, ki si jo zdaj drug drugemu obljubljata, držita do smrti natanko. V imenu Boga Očeta † in Sina in svetega Duha. Amen.»

Med temi besedami mož ženi in žena možu blagoslovljen prstan na prstanec leve roke natakne.

9.) Poslednjič poročevalec za nova zakonska še nekoliko moli in potem vsacega posebej, najprej možá, potem ženo z blagoslovljeno vodo v znamenji križa pokropi, kar pomenja, da jima želi božjega blagoslova v vsi obilnosti.

Sveti zakon se deli dopoludne ali popoludne; s sveto mašo ali tudi zunaj svete maše; vender pa cerkev želi, da bi se sveti zakon sklepal med sveto mašo, in v ta namen je posebno mašo sestavila (missa pro sponsis).

Kadar se sveti zakon prav po cerkveni želji med sveto mašo sklepa, obrne se mašnik po odmoljenem Očenašu k novima zakonskima, nad njima moli in jima v lepi molitvi prosi za blagoslov božji, za zdravje na duši in na telesu, za visoko srečno starost; in tudi po «Ite missa est» — jima še enkrat blagoslov podeli.

Prav po želji svete cerkve je, ako nova zakonska prejmeta med sveto mašo tudi sveto obhajilo, katero jima mašnik podeli po svojem obhajilu.

Žakonski ljudje, ki so preživeli 25 ali celó 50 let v zakonski zvezi, ako hočejo, slovesno obhajajo dan svoje poroke in se iz globočine svojega srca premilemu Bogu zahvaljujejo za vse dobrote in milosti, v svojem dolgem zakonu prejete, ter si tudi še za prihodnje dni prosijo posebnega božjega varstva.

Taka pobožna hvaležnost zakonskih ljudi je prav po volji svete cerkve, katera 50 letnim zakonskim tudi poseben blagoslov deli; vendar pa ta blagoslov ni nova poroka, ker je zakon nerazvezljiv do smrti enega poročenih.

Slovesni pobožni spomin poročnega dneva po 25. letih sreberno, po 50. letih pa zlato poroko (ženitnino) imenujemo.

Tretji oddelek.

Cerkvena posvečevanja, blagoslavljanja in blagoslovi (blažila, zakramentali, sacramentalia).

§ 56.

O cerkvenih posvečevanjih, blagoslavljanjih in blagoslovih v obče.

1.) Cerkvene zakramentale ali blažila imenujemo tiste svete obrede ali šege, katere je cerkev postavila v zadobljenje mnogih milosti in dobrot.

2.) Cerkveni zakramentali so nekoliko podobni svetim zakramentom, ker so tudi pri njih vnanja znamenja, ki ne naznajo le duhovnih milosti, ampak se po njih duhovne milosti tudi delé.

3.) Vendar pa je med svetimi zakramenti in cerkvenimi zakramentali bistven razloček, in sicer ta-le:

- a) svete zakramente je postavil Jezus Kristus, zakramentale pa je vpeljala njegova sveta cerkev vsled oblasti, katero ji je izročil Jezus;
- b) sveti zakramenti zlasti posvečujočo milost delé ali množé; zakramentali pa nas ali le pripravljajo za vredno prejemo svetih zakramentov ali po njih prejemo milosti, toda druge, kakor pri svetih zakramentih;
- c) sveti zakramenti imajo svojo moč od Kristusa samega; zakramentali pa le na priprošnjo svete cerkve;
- d) sveti zakramenti imajo v sebi božjo moč, bodisi vreden ali nevreden njihov delilec ali prejemalec (nevredni delilec ali prejemalec jih deli ali prejema sebi v pogubljenje); — zakramentali pa ne sploh tako.

V tem oziru so zakramentali dvojni, osebni in rečni; kakor so podeljeni ali stvarem ali osebam. Stvarjem podeljeni imajo vselej svojo moč, bodisi delilec vreden ali nevreden, po volji svete cerkve vsled njene oblasti; osebam podeljeni pa nimajo vselej svoje moči.

4.) Zakramentali so: a) ali zarotovanje (exorcismus), b) ali posvečevanje (consecratio et benedictio), c) ali blagoslovi (benedictio).

§ 57.

Zarotovanje (exorcismus).

Zarotovanje imenujemo molitve, s katerimi sveta cerkev hudobnemu duhu slovesno zapoveduje, zdržati se vseh sovražnih napadov do človeka.

Hudobni duh človeka ali sam napada ali po čem družem; sam človeka napada, ako ga sam k hudemu ali v greh napeljuje ali po božjem pripuščenji njegove dušne in telesne moči tako vzame v posest, da on sam v človeku hudobijo doprinaša; tak človekov stan imenujemo obsedenje, človeka pa obsedenca. — Po čem drugem hudobni duh človeka napada, ako po posvetnih rečeh slepi njegovega duha, ali v greh vabi in mika, ali po posebnem božjem pripuščenji njegovemu telesu kakor si bodi škoduje, kakor n. pr. pri Jobu.

Zarotovanje je v katoliški cerkvi v navadi:

- a) pri obsedencih; za tako zarotovanje treba vselej posebnega škofovega privoljenja;
- b) pri krščevancih in
- c) pri blagoslavljanji mnogoterih stvari, da se oblasti hudobnega duha odzamejo, da le-ta po njih ne more škodovati, ampak da one le k dobremu rabijo.

§ 58.

Posvečevanja (consecratio, benedictio).

Posvečevanje v splošnem in širjem pomenu je vsako cerkveno opravilo, s katerim sveta cerkev osebi kako čast ali cerkveno službo podeli ali pa kakošno reč odloči v božjo službo.

Posvečevanje je torej ali osebno ali rečno in ima vsled cerkvene oblasti vselej svojo moč, bodisi delilec ali prejemalec vreden ali nevreden.

Vsled svetega cerkvenega opravila so posvečevanja dvoja: višja (consecratio) in nižja (benedictio). — Višja posvečevanja, katerim tudi naravnost le posvečevanja se vé da v tesnejšem pomenu pravimo, imenujemo večjidel tista, pri katerih se rabi sveto olje in jih opravljajo le škofje; nižja pa, katera navadno in sploh blagoslavljanja imenujemo, so vsa druga, katera smejo opravljati tudi mašniki ali že iz mašniške svoje oblasti ali pa s posebnim škofovim pooblaščenjem.

Višja osebna posvečevanja je Kristus postavil, torej so sveti zakramenti, in se delé v zakramentu reda, tedaj škofom, mašnikom.

Višje rečno posvečevanje pa je sveta cerkev vpeljala in je deli cerkvam, altarjem, kelihom in patenam.

Tudi blagoslavljaajo se osebe in reči: in sicer osebe, n. pr. opati, opatinje (opaticice), menihi, nune, katoliški vladarji pri kronanji i. dr.; — reči pa, n. pr. cerkve, pokopališča, vsa cerkvena orodja (razen zgorej imenovanih) in oblačilo za daritev svete maše, zvonovi, podobe in razpéla, olje, voda sploh, zlasti krstna voda, sveče, pepel, oljke in palme, jedila, i. t. d.

Bogu posvečene ali blagoslovljene reči se smejo le Bogu v čast in iz svetega namena rabiti; nikoli se torej ne sme ž njimi nespodobno ravnati; one nikdar ne smejo v posvetne ali še celó v pregrešne namene biti, in kadar niso več za rabo; se sežgó. — Pa tudi rečem, ki so ljudem v prid blagoslovljene, gre večja čast in višje spoštovanje, kakor neblagoslovljenim.

§ 59.

Blagoslov (benedictio).

Blagoslov (blažilo) je tisto sveto opravilo, s katerim cerkev Boga prosi, da bi komu pri kaki priliki ali po kaki reči podelil svojo pomoč ali mu skazal milost.

Blagoslovi nimajo vselej za gotovo svoje moči; oni svoj namen, kakor molitev sploh, dosežejo, kadar Bog po svoji neskončni modrosti za dobro spozna, uslišati željo, voščilo ali prošnjo tega, ki blagoslavlja, ali tistega, kateri blagoslov prejema; njihova moč se torej ravna po vrednosti delilca in prejemalca, kakor sploh moč molitve.

Blagoslovi so ali cerkveni, kadar duhoven v cerkvenem imenu v zaupanji v Jezusovo neskončno zasluženje komu prosi pomoči ali milosti; ali necerkveni, kadar neduhoven to stori, n. pr. ko oče ali mati svojim otrokom svoj blagoslov delé ali na smrtni postelji ali pred svetim zakonom ali pri kaki drugi priliki.

Cerkveni blagoslovi imajo pa večjo vrednost in moč, kakor necerkveni, ker Bog bolj gotovo usliši cerkveno molitev memo vsake druge; tega nas zagotavlja Kristusova obljuba. (Matej 10, 13.)

Sveta katoliška cerkev svojim vernim blagoslov deli ali naravnost (neposrednje) ali po blagoslovljenih rečeh; tega imenujemo rečen, onega pa oseben blagoslov.

Osební blagoslov cerkev vernim deli, n. pr. s presvetim rešnjim telesom, konec svete maše, po pridigi, petdesetletnim zakonskim (glej § 55, stran 75), umirajočim, mrličem, po novo-posvečenem mašniku, i. dr.

Rečni blagoslov pa vernim deli po blagoslovljenih rečeh, kakor so n. pr.: pokopališča, zvonovi, podobe, sveta razpéla, molekí, voda, sveče, pepel, polje in sad, hiše, šole, barke, železnice, jedila, i. dr.

Opomin 1. Pri rečnih blagoslovih sta torej združena dva namena: prvič se réci z blagoslavljanjem podeli neka večja čast, od tod se to opravilo imenuje blagoslavljanje, latinski «benedictio»; in drugič se po blagoslovljeni réci vernim prosi za pomoč in milost božjo, kar imenujemo blagoslov, latinski tudi «benedictio».

Opomin 2. Blagoslovljene reči so nam koristne, in sicer ne le s tem, da nas opominjajo k dobremu, ampak zlasti zavoljo molitve, ki jo duhoven opravlja pri blagoslavljanji. Tako n. pr. blagoslovljena jed človeka spominja, da je Bog delilec vsega dobrega in ga opominja, Boga hvaležno častiti; blagoslovljeno sveto razpélo, podoba ali svetinja nas spominjajo Kristusovega trpljenja, čednosti Matere božje, svetnikov; opominjajo nas pa tudi, z božjo milostjo, za katero se je prosilo pri blagoslavljanji, pobožno premišljevatí Kristusovo trpljenje, posnemati lepe čednosti in svete sklepe delati. — Razen tega pa še kake posebne dobrote po teh rečeh prejemamo zavoljo molitve, ki jo duhovni opravljajo v imenu svete cerkve pri blagoslavljanji.

I. O cerkvenih posvečevanjih posamezno.

A. O osebnih posvečevanjih.

§ 60.

Volitev in kronanje svetega Očeta papeža.

1.) Sveti Oče ali papež so najvišji poglavar Jezusove cerkve, ker so rimski škof, t. j. naslednik sv. Petra, katerega je Jezus dal svoji cerkvi vidnega poglavarja. — Oni so duhovni oče vseh pravovernih kristijanov, zato jih imenujemo papež, t. j. oče; ker so namestnik Kristusov na zemlji, je njihova služba najvišja in najsvetejša izmed vseh, torej jim pravimo sveti oče.

2.) Po papeževi smrti jim kardinali naslednika volijo. Skupščino kardinalov imenujemo «sveti kolegij, (zbor) cerkve», t. j. tiste škofe, mašnike in dijakone, ki so papeževi posebni svetovalci, jim pri altarji strežejo in torej prednost imajo pred vsemi družimi škofi in mašniki. Sveti zbor šteje 6 kardinal-škofov, 50 kardinal-mašnikov in 14 kardinal-dijakonov.

Kardinali novega papeža tako-le volijo:

Po papeževi smrti se kardinali napovedani dan v cerkvi zberó in svetega Duha na pomoč pokličejo, da bi jim dal spoznati, kdo bi bil papež po božji volji; potem se v katero papeževo poslopje podajo, kjer je vsacemu kardinalu pripravljena sobica ali celica. Ko se kardinali tam zberó, zazidajo se vrata v poslopje, in razen bolezní ne smé nikdo iz poslopja. Kardinali se k volitvi

tolikrat snidejo, da kdo dobi dve tretjini glasov vseh pričujočih volilcev. — To zbirališče papeževih volilcev imenujemo *conclave*, t. j. zaprtje.

Ko so novi papež izvoljeni, dajo si sami novo ime, v znamenje, da se odpovedó svoji rodovini in da hočejo živeti edino sveti cerkvi v prid; potem oblečejo papeževa bela oblačila, kardinali volilec pa se jim poklanjajo ter jim roko in nogo poljubujejo. Dokončana volitev se ljudstvu naznani in zazidana vrata prebijejo.

3.) Osem dni po volitvi je kronanje novo izvoljenega papeža, katerega na stolu v šentpetersko cerkev nesó k altarju, pod katerim počivajo ostanki sv. Petra in sv. Pavla, v opomin, da morajo biti tudi oni pripravljeni, svojo kri, ako bi treba bilo, preliti in življenje dati za sveto vero. Nesenje je znamenje spoštovanja, ki gre najvišjemu vidnemu poglavarju svete cerkve. — V cerkev gredé duhoven, ki vspečuje procesijo, papežu pred očmi tri šopke prediva zažge, vselej govoreč: «Sveti Oče, tako mine veličastvo sveta»; — resno opominjevanje, da se v svoji najvišji službi in časti na zemlji spominjajo minljivosti vsega posvetnega veličastva ter ohranijo ponižnost.

Ko procesija dojde v šentpetersko cerkev, trije kardinali-škofje nad izvoljenim papežem molijo ter jim «*pállium*» ogrnejo, v znamenje nadškofovske in patrijarhalske oblasti. Papež potem daritev svete maše opravljajo, pri kateri se list in evangelij bereta v latinskem in grškem jeziku v znamenje, da so papež poglavar vseh pravovernih kristijanov latinskega in grškega obreda.

4.) Po slovesni sv. maši se novo izvoljeni papež vsedejo na sedež in eden kardinal-dijakonov jim na glavo dene tiaro, t. j. trojno krono, duhovščina in ljudstvo pa med tem «*Kyrie eleison*» molijo ter milosti prosijo njemu, ki mu je izročena najvišja čast in služba.

Poslednjič podelé papež vsemu krščanstvu (*urbi et orbi*, mestu in vsemu svetu) slovesni blagoslov.

§ 61.

Kaj so redovni ljudje?

Redovne osebe so tiste, ki so v kakem duhovnem redu. — Duhovni red pa imenujemo posebno društvo, v katerem živé verni pod posebnim poglavarjem. Po pravilu, ki je je cerkev potrdila, svoje življenje ravnajo in po krščanski popolnosti hrepené s spolnovanjem evangeljskih svetov: radovoljnega uboštva, vedne čistosti in pokorščine pod duhovnim poglavarjem.

Redovno ali samostansko življenje se je že v prvih časih krščanstva pričelo, in sicer vsled Kristusovega vabila k spolnovanju čednosti na podlagi evangeljskih svetov.

Tiste ljudi, ki so se odpovedali svetu, ki evangeljske svéte združeni spolnujejo in svoje življenje ravnajo po onem pravilu, duhoven red imenujemo; vsako hišo, v kateri prebivajo ljudje enega reda, samostan ali klošter kličemo, posameznim osebam pa pravimo redovniki, in sicer moškim samoživci (samotniki) ali menihi, ženskam pa nune.

Opomin: Nuna je egiptovska beseda in pomeni v našem jeziku devica.

Po božji previdnosti je bilo sčasoma in po mnogoterih krajih ustanovljenih mnogo redov, katere je cerkev potrdila, ker jih je za tiste čase in kraje spoznala koristne.

Samostansko življenje je jako koristno za redovne ljudi same in je tudi na duhovni in telesni prid sploh vsemu človeštvu.

1.) Samostansko življenje je redovnikom koristno:

- a) redovni stan je sploh popolnši od svetnega, ker se v njem evangeljski sveti spolnujejo, le Bogu služi in skrbi za izveličanje;
- b) redovniška dobra dela imajo pred Bogom večjo vrednost, ker so posvečena z obljubo;
- c) v njem je veliko manj ovir in zaprek krščanske popolnosti, manj raztresenja in skrbi, nasprotno pa več molitve in lepih živih vzgledov, ki vedno spodbujajo in vnemajo gorečnost redovnih ljudi.

2.) Pa tudi vsemu človeštvu sploh so duhovni redovi zelo koristni:

- a) z lepimi, živimi vzgledi popolnejšega življenja;
- b) z molitvijo, zatajevanjem in dobrimi deli, ki se vedno opravljajo v redovih;
- c) s svojim trudom in z vnanjo delavnostjo, kakor n. pr. s poučevanjem mladine, z oznanjevanjem svete vere, z misijoni, s postrežbo bolnikov in sploh z dobrimi deli usmiljenja, duhovnimi in telesnimi.

Redovni ljudje, ki se svetu odtegnejo, niso torej človeštvu nikakor na škodo, kakor veliko slabovernežev trdi, temveč so mu še le v večji prid, kakor bi mu bili, ko bi bili svetni ostali.

§ 62.

Kako cerkev posvečuje redovne ljudi?

1.) Kogar redovni prednik sprejme v duhovni red, obleče ga z redovnim oblačilom, pristriže mu lase in mu dá novo ime v znamenje, da mora kakor nov človek v svetosti živeti. — Jezuiti in lazaristi obdržé svoje krstno ime.

2.) Sprejeti in preoblečeni redovnik novinec je eno ali več let, kakor je v tem redu pravilno, na poskušnji, katero imenujemo novicijat. Ta čas je v to odločen, da se vsprejeti redovni novinec poskusi, če bode mogel natanko spolnovati redovne dolžnosti, redovni prednik pa prepriča, če je vsprejeti novinec za red sposoben in pripraven.

Če novinec sprevidi, da redovno življenje ni zanj ali če prednik spozna, da novinec ni za red, novinec redu ali redovni prednik novinecu slovo dá.

3.) Ko novincu čas poskušnje preteče, stori profes, t. j. slovesno objubo, s katero se zaveže, ves čas svojega življenja ostati v redu. — Obred, med katerim se to godi, redovnika opominja, da mora svetu popolnoma odmreti, ako hoče biti redovnik po volji božji.

§ 63.

Kolikeri so duhovni redovi?

Duhovni redovi se ločijo v dve vrsti:

1.) So redovi, katerih hiše so po vsem svetu med seboj v zvezi, tako da se dadó njihovi udje iz hiše v hišo premestiti ali prestaviti; taki so n. pr. frančiškani, kapucini, barnabiti, jezuiti i. dr. Tak red ima za ves svet le enega višjega prednika ali poglavarja.

2.) So redovi, katerih pozamezne hiše niso v nikakeršni zvezi med seboj, ampak je vsak samostan zase, tako da se ne more nikdo iz samostana v samostan svojega reda prestaviti; taki so n. pr. benediktini večjideli, cistercijenzi i. dr. Vsak samostan teh redov ima zase svojega prednika, ki ni podložen nikomur, kakor papežu.

Redovni prednik prve vrste se imenuje redov general (splošni prednik), prednik v eni samostanski hiši gvardijan (čuvaj, varuh), prior (prednik) ali superior (višji) — prednik več samostanskih hiš večjega okrožja pa provincijal (okrožni, okrajni prednik).

Redovi druge vrste nimajo splošnega prednika ali generala; imajo pa ali posamezni samostani ali njih več svojega predstojnika, ki se imenuje opat (pri ženskih: opatinja, opatica), in tak samostan se zôve opatija.

§ 64.

Kako cerkev posvečuje opata?

Prednike si redovniki obeh vrst sami volijo za nekaj let; le jezuitski general in opati so voljeni za čas življenja.

Redovom prve vrste se predniki le volijo, posvečujejo ali blagoslavljujejo se pa ne.

Redovom druge vrste se predniki ali opati volijo in posvečujejo ali blagoslavljaajo.

Opat je sicer le mašnik, ima pa nad svojimi podložnimi duhovni škofu slično oblast; torej je njegovo posvečevanje škofovemu zelo podobno, pri katerem se mu dadó tudi škofovska znamenja: oblačila, mitra (infula) in pastirska palica.

B. O rečnih posvečevanjih.

Posvečevanje katoliških cerkva.

§ 65.

Začetek katoliških cerkvâ in njihov pomen.

Cerkev imenujemo hišo ali poslopje, službi božji odločeno.

Tako hišo ali poslopje imenujemo cerkev, ker je krščanska občina, ki se v nji zbira, lepa podoba vidnega zbora pravovernih kristijanov po vsem svetu, ki se imenuje cerkev. — Pravimo jim tudi hiše (veže) božje ali hrami božji, ne le zato, ker so odločene v božjo čast in Bogu posvečene, ampak tudi zato, ker je v njih v resnici pričujoč pravi živi Bog v presvetem rešnjem telesu. — Ime tempelj je dandanašnji manj v navadi; v prvih časih pa so se ga kristijani še celó ogibali, da so se tolikanj bolj ločili od Judov in nevernikov, ki so svoje svete kraje templje imenovali.

Prvi kristijani niso imeli in tudi niso mogli imeti posebnih krajev in lastnih cerkvâ za službo božjo.

Aposteljni so od začetka presveto daritev svete maše obhajali v navadnih hišah, ki so prav s tem postale hiše božje. Ko se je število vernih kristijanov množilo, zidali so si kristijani v mirnih časih lastne hiše ali cerkve v ta namen, toda ob času preganjanja so jim jih sovražniki Kristusovega imena podirali, in tako so bili kristijani, ako so hoteli obhajati službo božjo, prisiljeni, obhajati jo skrivaj ali v navadnih hišah, kakor v prvem začetku, ali po logih in gozdih ali v podzemeljskih jamah (katakombah); jetniki celó v jetnišnicah.

Ko je pa krščanska vera zmagala in cesar Konstantin Veliki dovolil kristijanom službo božjo očitno in prosto opravljati, jela so se po vseh krajih posebna poslopja za službo božjo ali cerkve zidati in kolikor je bilo moč lepšati. Lepa in okinčana hiša božja je znamenje za čast božjo vnetih kristijanov in torej veselje in radost krščanskih občin.

V tem oziru je tudi naš slovenski narod vse hvale vreden. Opomnim le naše male kranjske dežele in škofije, ki ima 316 župnijskih, 1001 podružniško, 9 samostanskih cerkvâ in 189 majhnih kapelic, ki so žive priče, da je sveta vera trdne korenine pognala med Slovenci. Celó ptujci, ki v naše slovenske kraje zahajajo, jim hvalo dajejo. Da bi pač nikdar ne usahnila, nikdar ne oslabela sveta vera med nami.

Da bi bele cerkvice po ravninah in dolinah, na holmcih, gričih, hribih in gorah slovenskih tudi nas in vse potomce budile in vнемale k pobožnosti in gorečnosti za božjo čast!

Kako visok namen ima vsaka hiša božja, razvidi se že tudi iz njenega vnanjega in notranjega lica.

§ 66.

Vnanje lice katoliških cerkvâ.

1.) Cerkev ali hiša božja je višje zidana, kakor hiše človeškemu stanovanju odločene, v znamenje, da je stanovališče Najvišjega.

2.) Cerkve naše so zidane ali na samem, na kakem holmci, griči, hribu ali visoki gori v znamenje misli, da nam je Bog bližje na višavah; ali sredi sel v znamenje, da je dobri pastir vedno med svojimi vernimi ovčicami. Obrnene so, ako je le mogoče, proti solnčnemu vzhodu, t. j. tako, da so verni, k velikemu altarcu gledé, proti vzhodu obrnjeni. To nam oznanuje, da naj bodo vse naše misli in želje vedno obrnene v Jezusa Kristusa, v našo edino pravo luč.

3.) Vnanja oblika katoliških cerkvâ je:

- a) ali podolgasta štirivogljina ali podoba križa v čast križanemu Jezusu;
- b) ali krogeljina v kupljo obokana v znamenje krone nebeškega izveličanja.

4.) Cerkvi je prizidan stolp, ki mu pravimo zvonik, ker so v njem obešeni zvonovi. Visoko nad cerkev stolp molí in proti nebu kipí, kakor bi nas opominjal, rekoč: «Isčíte, kar je zgoraj, kjer je Kristus v veličastvu.» (Kol. 3, 1.)

Vrh zvonika je postavljen križ, znamenje našega odrešenja, ki je zasajen v pozlačeno jabolko, katero pomenja odrešeni svet.

V zvonik tudi postavljamo uro, ki zunaj zvonika kaže dnevne ure, in nam ravno s tem oznanuje resnobno resnico: «Kako naglo izginja čas našega življenja», ter nas živo opominja, «delati, dokler je še dan, ker pride noč, ko ne bo več moč delati.»

Zvonovi v zvonikih pa nas vabijo ter kakor glasovi iz nebes kličejo k službi božji in pridno delati delo svojega izveličanja.

§ 67.

Katoliške cerkve od znotraj.

Notranji cerkveni prostor se na dva dela deli:

- a) svetišče ali duhovnišče, t. j. prostor za duhovščino, in
- b) ladija ali čoln, t. j. prostor za krščansko občino.

Ladijo loči od svetišča kamenita, železna ali lesena pregraja, katera, s prtom pregrnena, služi tudi za obhajilno mizo.

1.) V svetišči je veliki altar in sredi velikega altarja župnijskih cerkvâ je večjidel postavljen tabernakelj ali svetišotor, t. j. stanovanje Jezusovo v presvetem rešnjem telesu. Spodobi se torej, da je tabernakelj najlepša stvar v cerkvi. Tabernakelj mora biti znotraj prevlečen z belo svilo, dno pa pokrito s korporalom, na katero se monštranca in obhajilni kelih postavljata. Zunaj nad tabernakeljom je kraj pripravljen, kamor se presveto rešnje telo izpostavlja, sem ter tjà obdan z zlatimi ali vsaj pozlačenimi žarki. Tabernakelju na vsako stran se postavljate dve podobi klečečih angeljev Kerubov, ki verne opominjata, spodobno in pogostoma moliti Jezusa v presvetem zakramentu.

Pred tabernakeljom, ako in kadar je v njem shranjeno presveto rešnje telo, noč in dan gori luč, ki se imenuje večna luč, ker nam naznanja Jezusovo pričujočnost, ter nas opominja k ljubezni in pobožnosti, Jezusu pa razodeva našo ljubezen in pobožnost.

Nad altarjem in tabernakeljom je večjidel podoba ali slika ali presvete Trojice, ali Matere božje, ali kakega angelja ali svetnika; ta podobščina naznanja varuha, komur na čast je cerkev sezidana ali altar postavljen.

Kar je več altarjev v cerkvi, imenujejo se stranski altarji. Tudi stranski altarji naj bi bili ločeni od ladije s pregrajami.

2.) Ladija se imenuje prostor za krščansko občino, ker se krščanska cerkev primerja čolnu ali ladiji, katera med viharji in nevarnostmi jadra v večnost. Ta prilika je vzeta od Petrovega čolna, s katerega je Jezus ljudstvo učil, ali pa od Noetove barke, ki je bila predpoda krščanske, edinozveličalne svete cerkve.

V cerkveni ladiji so:

- a) kancelj ali leca ali prižnica, večjidel na evangeljski strani, s štirimi evangelisti ali s podobami svetih cerkvenih učenikov. Na stropu strešice, ki je nad prižnico, se pogostoma nahaja golobček, ki je podoba svetega Duha, in mašnika in ljudstvo opominja, pred pridigo prositi božjega razsvetljenja sebi in poslušalcem. — Sveto razpelo na prižnici pa naznanja, da se tukaj oznanuje le samo nauk križanega Jezusa;

- b) krstni kamen, v katerem je shranjena krstna voda; na njegovem pokrovu je pogostoma podoba krsta Jezusovega v reki Jordanu. Pogled krstnega kamena nas spominja krstnih milosti in obljub, ter opominja, krstno nedolžnost ohraniti do zadnjega izdihljeja našega življenja;
- c) spovednice, ki nas vabijo in kličejo k zakramentu svete pokore;
- d) kropilni kamen pri cerkvenih vratih z blagoslovljeno vodo, s katero se kropimo v cerkev stopivši, ali preden cerkev zapustimo, nam v opomin, s čistim srcem pred obličje božje hoditi in tudi zunaj cerkve čisto živeti;
- e) darilnice ali cerkvene skrinjice, v kateri verni vlagajo mile darí za cerkvene potrebe, ali za uboge, ali sploh v kak dober namen; one nas torej sploh k milodarnosti budijo in opominjajo, zlasti na tihem, da levica ne vé, kaj je dala desnica.

3.) Nad vhodnimi ali velicimi cerkvenimi vrati je kór za orgle in pevce, na obeh straneh ob ladiji so v nekaterih cerkvah stranski kori ali molitvenice.

4.) Vsaki cerkvi je po cerkveni zapovedi prizidan žagrad ali zakristija, t. j. kraj, kjer se duhovščina zbira, oblači, po cerkvenem opraviilu slači, in kjer so shranjena cerkvena oblačila in orodja.

Sveti kraji razen cerkvâ so še tudi:

1.) Kapelice po gradéh ali po hišah. Kapele so dvojne: očitne ali domače.

a) Očitne so, katere so s škofovim privoljenjem sezidane, za vselej službi božji odločene in imajo vhod tudi s ceste; očitnim se prištevajo tudi kapele v bolnišnicah, semeniščih, samostanih, v škofovem poslopji; — očitne kapelice imajo skoraj vse pravice pravih cerkvâ.

b) Domače kapelice imenujemo pa iste, ki so kje sred poslopja in nimajo vhoda s ceste. Da se v njih vedno sme maševati, treba je papeževega privoljenja; sem ter tja v njih maševati pa smejo dopustiti tudi škof.

2.) Kapelice ali molitvenice po gradéh, v hišah ali po vaseh, v katerih se sveta maša ne bere, ampak se hišna družina ali vaščani zbirajo k skupni molitvi, zlasti večerni; pač lepa in posnemanja vredna navada.

3.) Znamenja ali pili na gričih in mosteh, v logih ali na polji, ob cestah ali na razpotjih. Njih veliko je postavljenih v spomin kake imenitne dogodbe ali nesreče na istem kraju. Vanje stavijo sveto razpelo in podobe svetnikov.

4.) Sem ter tja pri katem mestu ali cerkvi ali na katem griču je po 14 tacih znamenj sezidanih, v katerih so postavljene podobščine 14 postaj ali štacijonov križevega pota; tak griček imenujemo kalvarijo.

§ 68.

Zaljšanje katoliških cerkvâ.

Altarje ali cerkvene stene katoliški kristijani mnogo-tero zaljšamo, zlasti s podobami, slikanimi ali iz kamena ali iz lesa izrezanimi, in sicer iz naslednjih namenov:

- 1.) cerkvam v lepoto in kinč;
- 2.) Kristusu in svetnikom božjim na čast in
- 3.) vernim v pouk, ker nam pred oči stavijo ali skrivnosti svete vere ali kako prigodbo našega odrešenja ali pobožno življenje kacega svetnika.

Presveta Trojica se nam tako-le stavi pred oči: Bog Oče v podobi častitljivega starčeka, na njegovi desnici Jezus s križem v podobi človeški in sveti Duh v podobi goloba nad njima. — Sploh se Bog Oče v podablja kakor starček na zemeljski krogli počivaje; Bog Sin kakor človek v kaki dogodbi svojega življenja, trpljenja ali smrti, n. pr. kakor dobri pastir, kakor jagnje ali na križi; Bog sveti Duh pa skoraj povsod le v podobi goloba.

Prečastito Devico Marijo umetniki mnogovrstno upodablajo: ali kakor devico v belem oblačilu z vencem na glavi, kateri obdaja 12 zvezd, lilijo v roki, na kači stojé. (1. Mojz. 3, 15.) — Ta podoba nam pred oči stavi Marijo brez madeža izvirnega greha spočeto; ali kakor mater z božjim detetom Jezuščekom v naročji; — ali kakor žalostno mater, z mečem v srce zabodenim, ki je presunil njeno srce. (Luk. 2, 35.)

Angelji, poslanci božji, se upodablajo: ali kakor otročiči ali kakor mladeniči v belih oblačilih s perutnicami v znamenje hitrosti, s katero spolnujejo božja povelja; tudi s kelihom, križem ali kadilnico, ker naše molitve in dobra dela nabirajo in pred sedež božje milosti nosijo.

Sv. Peter se upodablja s ključema v roki kot poglavar svete cerkve, ker mu je Jezus ključe nebeškega kraljestva izročil; sv. Pavel z bukvami, ker je veliko listov pisal, in z mečem, ker je bil ž njim dejan ob glavo; sv. Janez z bukvami, ker je veliko pisal, in s kelihom, okoli ali iz katerega se strupena kača vije, v znamenje, da mu je bil dan v kelihu strup, katerega je brez vse škode izpil; drugi aposteljni pa vsak z orodjem, s katerim mu je bilo vzeto življenje.

Sveti evangelisti imajo pomenljive podobe zraven sebe, ki so posnete iz začetka vsacega evangelija: sv. Matej s človeško podobo, ker svoj evangelij začenja z rodovinskimi bukvami Jezusa Kristusa, ki skazujejo, da je Jezus pravi človek; sv. Marka z levom ali oroslanom, ker svoj evangelij začenja z Janezom krstnikom, ki je glas vpijočega v puščavi; v duhovnem pomenu je lev znamenje božje moči svetega evangelija; sv. Lukež z volom, ker s Caharijevo daritvijo začenja svoj evangelij; sv. Janez s postojno ali orlom, ker se je v svojih mislih najvišje povzdignil, pričenši pisati o Jezusovi božji naravi.

Sveti mučenci se upodabljaajo s palmovo vejico, katera pomenja njihovo slavno zmago, in s posebnimi znamenji njihove mučeniške smrti.

Drugi svetniki se nam pred oči stavijo v oblačilih svojega stanu v znamenje čednosti, s katero nam svetijo; n. pr. z lilijo, ako je njihova viteška čednost bila sveta čistost; ali z znamenji hudega, kar so premagali.

Vsem svetniškim podobam lastno pa je, da imajo svetlobo v podobi okroglega venca okoli glave; pri podobah Jezusovih in Marijinih pa vrhu tega še ves život neka svetloba obseva.

Naj bi cerkveni predniki skrbeli, da bi se ne stavile v cerkev ali v druge svete kraje take podobe, ki so sveti veri ali šegi nasproti, ali če imajo kaj nespodobnega ali celó spodtakljivega nad seboj.

Tudi je želeli, da so vse podobe in podobščine po cerkvi umetne, ker le take podobe k pobožnosti budijo in človeškega duha povzdigujejo k nebeškim rečem; spodobne in umetne podobe imajo veliko moč do človeških sre.

Slovenci svete podobe sploh visoko čislajo, torej si jih radi omišljujejo ne le za svete kraje, ampak tudi za dom; med njimi se lahko ne najde hiša, katere najlepši kinč bi ne bile svete podobe na stenah. Da bi le nespodobnih ne kupovali in ne obešali na stene, kakeršnih se po sejnih veliko vidi. Boljše nič kakor spake.

§ 69.

Posvečevanje katoliških cerkvâ.

Preden se začne cerkev zidati, škof ali v to pobleščen mašnik na mesto, kjer naj bo veliki altar, križ postavijo v znamenje, da v imenu Kristusovem vzamejo ta prostor v posest. Potem ves prostor, za cerkev odločen, z blagoslovljeno vodo pokropijo, vogeljni ali stalni kamen na štiri vogle blagoslové ter ga na odločeno mesto v dno med primernimi molitvami vložé. Ta kamen, ki se po latinski zôve «Lapis primarius angularis»,

pomenja Kristusa, na katerem je sveta katoliška cerkev zidana ali ustanovljena, kajti Kristus je «vogeljni kamen, katerega so delavci (Judje) zavrgli»; «druzega dna namreč nihče ne more vložiti razen tega, ki je vloženo, katero je Jezus Kristus.» (1. Kor. 3, 11.)

Ko je cerkev dodelana, posvetijo jo škof slovesno. Dan pred cerkvenim posvečevanjem je po cerkveni zapovedi škofu posvečevalcu in vsi duhovniki zapovedan post, da bi sprosili od Boga milost za to imenitno opravilo, in tudi v znamenje, da moremo le po spokorni poti priti v nebeško kraljestvo, katerega lepa podoba je cerkev.

Na večer pred posvečevanjem se prenese svetinje (od treh mučencev), ki so jih škof odločili za cerkev, v šotor, kateri je v ta namen zunaj cerkve postavljen. Zraven svetinj se postavita najmanj dva svečnika s prižganima voščenima svečama; — potem duhovni molijo jutranjice in hvalnice v čast svetnikom, katerih svetinje so v šotoru. — Verni pa vso noč pred svetinjami čujejo, molijo ali svete pesmi prepevajo.

Dan posvečevanja zarano se jamejo v šotoru na svetinjah svete maše brati.

Cerkveno posvečevanje se opravlja s temi obredi:

1.) Škof z vso pričujočo duhovščino gredó v šotor pred svetinje, kjer vseh sedem spokornih psalmov molijo, v znamenje, da se moramo s pokoro očistiti, ako hočemo iti v nebeško kraljestvo, katerega podoba je posvečena cerkev.

2.) Po kratki molitvi se začne klečé moliti litanije vseh svetnikov. Izrekši prošnjo: «Od vsega hudega — reši nas, o Gospod», škof vstanejo, z duhovščino in ljudstvom v procesiji trikrat okoli cerkve gredó (prvič in drugič na desni in tretjič na levi strani pričenshi), ter spotoma cerkvene vnanje stene (v prvo, kolikor visoko dosežejo, v drugo ob tleh in v tretje v srednji višavi) kropijo, rekoč: «V imenu Oče-† ta in Si-† na in svetega † Duha» v znamenje, da v imenu presvete Trojice v posest vzamejo cerkveno poslopje ter je za vselej odločijo v službo božjo. — Cerkvene vnanje stene se z blagoslovljeno vodo kropijo v znamenje, da to poslopje ne bo v nikakeršno posvetno rabo, ampak vselej le Bogu v čast. — Ko škof pridejo do zaprtih velicih vrat prvič in drugič, obakrati s pastirsko palico na nja potrkaajo, katera se jim pa ne odpró, v znamenje, da je nekedaj človeštvo zastonj zdihovalo po nebesih, ki jim jih je bil zaprl izvirni greh; v tretje pa s pastirsko palico znamenje svetega križa naredé na vratih, in koj se jim odpró, v znamenje, da nam je le daritev svetega križa odpela nebesa.

3.) Potem škof le z duhovščino v cerkev gredó s pozdravom: «Mir bodi tej hiši»; sredi cerkve se ustavijo, ter

spomnivši se visocega pomena hiše božje za svoje sveto opravilo svetega Duha na pomoč pokličejo s cerkveno pesmijo: «Veni, creator Spiritus!»

Ko se ta pesem moli, eden strežnikov cerkvena tla s pepelom potrese navskriž do črevlja na široko od vogla do vogla; potem duhovščina litanije vseh svetnikov dalje moli, vanje pristavljajoč prošnjo, «da bi Bog hotel to cerkev blagosloviti in posvetiti».

Po dokončanih molitvah škof s pastirsko palico grško in latinsko abecedo (*A. B. Γ. Δ.* itd.; *A. B. C. D.* itd.) pišejo v navskriž potreseni pepel, v znamenje, da je le ena prava cerkev, ki v sebi strinja verne izmed vseh narodov.

Potem škof blagoslové zmes, ki so jo naredili iz vina in vode, soli in pepela in se imenuje «gregorijanska voda».

Sol pomenja neumrjočo dušo človeško, pepel umrljivo telo; torej oboje človeka. Vino pomenja božestvo Jezusa Kristusa, voda njegovo človeštvo; torej vino in voda Boga-človeka Jezusa Kristusa. Vse štiri snovi zmešane torej pomenjajo zedinjenje človeka s Kristusom v sveti daritvi, ki se ima na altarlji opraviti. Papež Gregorij je vpeljal to blagoslovljenje, in odtod ime.

6.) Zdaj se prične

posvečevanje velicega altarja.

- a) Po nekaterih molitvah škof v gregorijansko vodo palec potaknejo in ž njim znamenje križa naredé sredi altarja in na njegovih štirih voglih, kjer so v površno kamenato ploščo križeci vsekani; potem kropé altar sedemkrat okoli njega gredé, med katerim opravilom se 50. psalm poje

Vse to pomenja:

- α) da nam vsi darovi in milosti, ki se v hiši božji delé, izvirajo iz presvete daritve, ki se opravlja na altarlji;
β) pet vsekanih križecev pa pomenja pet ran, iz katerih je tekla v naše odrešenje Jezusova kri.

7.) Zdaj gredó škof za altar in odtodi na desno začnó z gregorijansko vodo kropiti notranje cerkvene stene ob tleh; prav tako v drugo, le da stene kropé v srednji višavi, t. j. v višavi svojega obraza; v tretje se pa izza altarja obrnejo na levo stran in stene nekoliko višje kot v drugo kropé. Med vsakim obhodom se psalm poje.

Po tretjem kropljenji škof z ostalo gregorijansko vodo cerkvena tla kropé od velicega altarja naravnost do velicih vrat in potem navskriž od vogla do vogla; med tem kropljenjem se pojejo trije predpevki ali antiphone s svojimi vrsticami.

Dovršivši kropljenje cerkvenih tal, škof sredi cerkve obstojé, iste vode na vse štiri strani sveta izlijejo in k velicim vratom obrnjeni glasno molijo.

8.) Obred vsega tega kropljenja spada k cerkvenemu posvečevanju; zdaj se pa zopet altar dalje posvečuje:

- b) Škof z ostalo vodo in nekoliko apnom malto napravijo ter jo blagoslové, kar pa gregorijanske vode še ostane, polije se okoli altarja po tleh;
- c) zdaj gredó škof v procesiji po svetinje v šotor; ko tam nekatere molitve opravijo, dva mašnika na ramo vzdigneta svetinje, katere dva duhovna vedno kadita, ter neseta v procesiji do cerkvenih velicih vrat, od tod okoli cerkve, ljudstvo pa vedno kliče k Bogu za usmiljenje, rekoč: «Kyrie eleison»;
- d) po dokončani procesiji duhovna svetinje pred velika vrata na tla postavita in škof sami ali kak duhoven, večjidel dekan istega okrožja, pričujoče ljudstvo, zlasti pa duhovnijane, zunaj cerkve v primerni kratki pridigi nagovoré;
- e) po nagovoru škof pričujoče verne opominjajo moliti za te, ki so cerkev sezidali ali ustanovili in za tiste, ki so prosili, da bi se posvetila v božjo čast, ter je zagotavljajo, da bodo deležni vsega dobrega, ki se bo storilo in godilo v tem poslopiju. — Po kratki molitvi s sveto krizmo velika vrata od zunaj v znamenji svetega križa pomazilijo. Potem mašnika svetinje vzdigneta, ter je v procesiji med petjem neseta v cerkev, kamor zdaj tudi verni smejo iti, ter je pred velicim altarjem na tla deneta, strežniki pa jim svečnike s prižganimi svečami pristavijo;
- f) zdaj škof začnó posvečevati grob za svetinje vsekán, t. j. jamico, katera je v povrhnjo ali sprednjo ploščo vdolbena; oni jo s sveto krizmo pomazilijo na vseh štirih vogalih, skrinjico s svetinjami vanjo položé, svetinje pokadé in tudi malo ploščico ali pokrovec s sveto krizmo pomazilijo na strani, ki bo v grob obrnena. Potem jo z lastno roko nanjo vzdajajo, zazidano pa tudi na vnanjem licu s sveto krizmo pomazilijo in altar kadé na desno in levo, od spredaj in zgoraj; zdaj se škof vsedejo, strežniki pa altarjevo povrhnjo ploščo z belim prtom zbrišejo;
- g) potem škof jamejo posvečevati povrhnjo altarjevo ploščo: oni jo najpred sredi in na vseh štirih vogalih v podobi svetega križa kadé, potem pa ves altar okoli njega gredé; na to pet križcev v ploščo vsekanih dvakrat s svetim krstnim oljem in enkrat s sveto krizmo mazilijo, in sicer v tem le redu:

†		†
2	†	5
†	1	†
4		3

Po vsacem maziljenji škof altar okoli njega gredé kadé; med maziljenjem in vsem daljnim posvečevanjem eden duhoven okoli altarja hodé vedno s kadihom kadi, drugi duhovni pa psalme pojejo.

Po dokončanem trikratnem maziljenji križcev škof krstnega olja in svete krizme po plošči izlijejo, ter ju po plošči povrh z desnico razmažejo tako, da je vse njeno zgornje lice pomaziljeno.

8.) Zdaj gredó škof za altar, od tod se na desno obrnejo in cerkvene stene na dvanajsternih mestih, po vsi cerkvi razdeljenih in s križci zaznamovanih, zapored s sveto krizmo mazilijo in maziljene s kadihom pokadé. — Dvanajstera mesta pomenjajo dvanajst aposteljnóv, katere je Jezus svoji cerkvi stebre dal, ki so njegov nauk nesli po vsem svetu.

h) Potem škof zopet k altarju gredó, tam 25 kadilnih zrníc blagoslové, položé jih pet v vsak izsekani in že maziljeni križec, in na kadilna zrnica denejo križec iz drobnih voščenih svečíc, katere zažgó, da s kadilnimi zrnici vred pogoré; med gorenjem škof na altarjevi spodnji stopnici klečé molijo, rekoč: («Alleluja.») «Pridi, sveti Duh, napolni srca svojih vernih in užgi v njih ogenj svoje ljubezni.»

i) Po nekaterih molitvah škof s sveto krizmo znamenje svetega križa na srednji altarjevi plošči naredé in še altarjeve zveze, na štirih voglih, kjer so plošče spojene, s sveto krizmo mazilijo; in s tem maziljenjem je dovršeno cerkveno in altarjevo posvečevanje.

Zdaj si škof roké brišejo in umivajo; eni strežniki altar z belimi prti zbrisujejo, eni pa na altar nosijo prtové, posode in orodja, ki so potrebna za službo božjo, da jih škof v ta namen blagoslové.

Potem ali sami škof (ali kak mašnik) daritev svete maše na uprav posvečenem altarji opravijo in pričujoče verne slovesno blagoslové ter jim eno leto odpustka podelé ta in vsak obletni dan cerkvenega posvečevanja, ako posvečeno cerkev obišejo iz namena pravega.

Opomba: 1. Kadar iz katerega koli vzroka ni mogoče, da bi škof posvetili cerkev, blagoslovi jo mašnik, v to pooblaščen, toda z veliko krajšim in manj pomenljivim obredom, in sicer:

a) Po opravljeni začetni molitvi, v kateri mašnik prosi, da bi Gospod Bog spremljal vsa naša dela, katera naj se vsa v njem začnejo in končajo, moli predpevek: «Pokropi me, Gospod, z izopom, in očiščen bom; umij me, in bel bom, bolj kakor sneg». Na to pričujoči duhovni in pevci zapojejo 50. psalm «miserere», mašnik blagoslavljalec pa med tem, obrnivši se na desno stran, cerkvene stene okoli in okoli prvič v višavi, potem pa ob tleh pokropi z blagoslovljeno vodo.

b) Vrnivši se moli, da bi Bog po zasluženji prečastite Marije, vselej Device, in svetega I. (svetnika, na čegar čast je cerkev zidana) in vseh svetnikov ta kraj obiskal, s svojo milostjo očistil in očiščenega ohranil, in da bi vernim proušnje uslišal in voščila izpolnil

- c) Na to duhovščina v procesiji v cerkev pred veliki altar gredé litanije vseh svetnikov poje. Po prošnji: «da vernim dušam v vicah večni pokoj dodeliš — prosimo te, usliši nas», blagoslavljaec litanijam dostavi prošnjo: «da to cerkev in ta altar na svojo čast in na ime svojega svetnika I. očistiš in † blagosloviš»; potem se litanije po navadi dalje pojejo do konca.
- d) Po dokončanih litanijah opravi dve kratki molitvi; potem moli predpevek: «Blagoslovi, Gospod, to hišo, svojemu imenu na čast sezidano», pričujoča duhovščina 119., 120. in 121. psalm poje, in med tem petjem blagoslavljaec cerkvene stene, pričenski na evangeljski strani, kakor je storil od zunaj, v višavi in ob tleh z blagoslovljeno vodo kropi; z molitvijo, da bi bili uslišani vsi, ki bodo ondi klicali na božje ime, je blagoslovljenje dovršeno. Na altar se dene vsa potrebna naprava, katero blagoslavljaec blagoslovi in prva sveta maša se na njem slovesno obhaja.

Že po obredu se tedaj od cerkvenega posvečevanja jako loči blagoslavljanje; posvečevalni obred je veliko dalji, slovesniši in pomenljivši; še večji je pa razloček v molitvah samih. Blagoslavljalne molitve bolj merijo na to, da se sezidana hiša iz oblasti odvzame satanu, kateremu je po grehu zapadla tudi vsa naroda in da jo odločijo službi božji; — posvečevalne molitve pa nimajo le samo tega v sebi, temveč še dalje merijo, in sicer zlasti na to, da sezidano poslopje v resnici posveté ter je spremené v pravo sveto hišo božjo. Torej je vernim, ki si sezidajo novo župnijsko cerkev, prva in poglavitna skrb, škofa naprositi, da jim jo posveté, ko najprej morejo.

Opomba 2. Posvečena ali blagoslovljena cerkev neha biti posvečena ali blagoslovljena, ako se v nji zgodi kaka velika hudobija, zlasti ako je bila v nji kri siloma prelita ali kadar se podere kak poglaviten del. Da je razposvečena ali oskrunjena cerkev zopet svet kraj in za službo božjo pristojna, mora se sê svetim namenom spraviti, in to je cerkvena sprava.

Opomba 3. Cerkevno posvečevanje je zavoljo tega nekoliko obsirnejše razloženo, da bi si verni, zlasti pa šolska mladež, dobro zapomnila, koliko važnost imajo katoliške cerkve, kako visoko spoštovanje jim torej gre. Da bi se pač vselej spodobno in lepo vedli na tem svetem kraju!

Opomba 4. Altar sam se posvečuje z obredom v tem paragrafu — s črkami a), b), c), d), e), f), g), h), i) — zaznamovanim, izpusti se pa vse, kar gre k cerkvenemu posvečevanju.

II. O cerkvenih blagoslavljanjih.

A. Rečno blagoslavljanje.

§ 70.

Kako se blagoslavlja pokopališče.

Katoliško pokopališče je kraj, kamor pokopujemo pravovernih trupla. Pomenljivo in lepo je ime, s katerim Nemci označujejo pokopališče, pravijo mu «njiva božja», ker je le Bog, edini Gospod življenja in smrti, poseva s človeškimi trupli, ki

bodo vstala k novemu življenju, enako semenskim zrnom, ki iz svojega strohnenja poganjajo nove, žive kali. — Pokopališča se zovejo tudi «počivališča» (Friedhöfe) ali «spavališča» (cœmetria), kjer v grobeh trupla v miru počivajo od posvetnega vojskovanja; tudi «cerkveni dvori» (Kirchhöfe) jim pravijo, v spomin, da so nekedaj pokopavali kristijani svoje mrličke okoli cerkve.

1.) Zvečer ta dan pred blagoslavljanjem se na pokopališči pet križev postavi, v sredi eden in na vsakem voglu eden; pred vsak križ se v zemljo zabije kol s tremi roglji, na vsak rogelj se pa natakne sveča.

2.) Katoliško pokopališče škof tako-le blagoslavlja:

- a) Pred vsem se vse sveče pred križi prižgó; to nam oznanja tolažbe polno versko resnico našega vstajenja;
- b) škof pred srednji križ pokleknejo ter Boga prosijo, da bi blagovolil blagosloviti in posvetiti odločeni kraj;
- c) potem škof pred srednjim križem kleče litanije vseh svetnikov molijo;
- d) po litanijah škof po vsem pokopališči gredó, kropé je na desno in levo z vodo, v ta namen blagoslovljeno, vrnejo se pred srednji križ ter molijo, da bi Bog večno poveličanje dodedil vsem truplom, ki bodo počivala na tem mestu;
- e) potem vsak križ posebej pokadé, sveče s kolov snamejo ter je na križe nataknejo, eno vrh križa, eno na desno in eno na levo ročico;
- f) ako je na pokopališči cerkev ali kapelica, v kateri se sme maševati, opravi se daritev svete maše za vse, katerih trupla bodo počivala na tem blagoslovljenem kraji.

Sred pokopališča, kjer je bil zasajen križ pri blagoslavljanji, se postavi večji križ s podobo križanega Jezusa v znamenje naše vere, našega upanja; — za pri vratih na pokopališče se spodobi posoda z blagoslovljeno vodo, da bi grobe ranjelih, kadar na pokopališče gremo, kropili ter večni mir in pokoj voščili vernim, zlasti tem, katerih trupla tukaj počivajo.

Lepa in posnemanja je vredna navada, da verni tudi na posamezne grobe stavijo tolažbe polna znamenja svojega odrešenja. Sem ter tja so videti tudi druga pomenljiva znamenja, ki nas spominjajo verskih resnic, n. pr. smrt s koso, angelj s trobento, skleneni roki, pšenični klas, bršlin, ki ostane vedno zelen, cipresino drevo i. dr. — Znamenja, ki so bila ali so še v navadi pri nevernikih ali nekatoliških kristijanah in le na žalost spominjajo, ne pa na tolažbo ali upanje, se ne spodobijo grobom ranjelih katoliških kristijanov.

Vsako pokopališče mora biti po cerkvenem povelji ograjeno ali obzidano iz spoštovanja do blagoslovljenega kraja in da živina ali zverina nanj ne more; od tod imenujejo Nemci pokopališče tudi «Freithof» (ograjeni dvor).

Opomin: Tudi blagoslovljena pokopališča se z velikimi hudobijami, na njih storjenimi, zlasti s siloma prelito krvjo ali s pokopanjem nekrščenega človeka, oskrunijo in taka se morajo spraviti s posebnim obredom.

§ 71.

Kako se zvonovi blagoslavlja?

Zvonovi imajo namen, da verne kličejo k službi božji ali prejemi svetih zakramentov, da prazniške dni napovedujejo, povečujejo ali sploh slovesnost povikšujejo in razodevajo veselje; da mrliče v večni mir in pokoj spremljajo in žive verne k molitvi budé in vabijo. Zvonovi so v katoliški cerkvi že iz sedmega stoletja sploh v navadi.

Opomin: Kolikor nam je znano, bili so stari Egipčani prvi, ki so imeli male zvončke, in od njih so jih menda sprejeli Izraelci. Veliki duhoven namreč je imel male zlate zvončke našite na oblačilu, ki je je nosil veliki spravni dan. — Nekako žvenkljanje je izumil in upeljal Salomon blizo templja, da je plašilo in odganjalo lastovke, da bi na njem ne gnezdile in ga ne oskrunile. — Tudi Grki in Rimljani so rabili male zvončke; Grki so ž njimi k malikovalskim daritvam klicali ljudstvo in na ribjih trgih znamenje dajali, ko je kdo rib prinesel na trg; Rimljani so pa ljudstvo na očitne trge ž njimi klicali in hudodelnikom naznanjali smrt. — Večji zvonovi so bili še le od začetka petega stoletja po Kristusovem rojstvu izumljeni.

Jude so leviti s trobentami klicali k službi božji; kristijanje so se pa ob časih preganjanja na tihem zbirali v skrivnih krajih k službi božji; dijakonov in drugih nižjih cerkvenih služabnikov (vratarjev) dolžnost je bila, vernim naznanjati službo božjo in kraj zbirališča.

Kadar ni bilo preganjanja, torej jim ne treba skrivati se, imeli so kako suho desko kje obešeno in nanjo so s kladivom tolkli cerkveni služabniki in tako verne klicali k svetim skrivnostim. Od tod so še dandanašnji drdre in klepetei zadnje tri dni vélicege tedna. — Sploh pišejo (kar pa ni zagotovljeno), da je okoli leta 400. po Kristusovem rojstvu izumil in upeljal zvonove Pavlin, nolanski škof. Nola je mesto blizo ognjenika Vezuva v pokrajini Kampanija na Napolitanskem. Od te pokrajine se zvon v latinskem jeziku zôve «campana», od mesta pa «nola». — Okoli leta 550. so bili zvonovi upeljani na Francoskem; leta 680. je na Britanskem (Angleškem) zapel prvi zvon; od osmega stoletja so pa sploh v navadi.

V ta visoki pomen škof zvonove tako-le blagoslavlja jo:

- 1.) Škof zvon od znotraj in od zunaj z blagoslovljeno vodo omijejo v znamenje, da si s kesanjem in pokoro očistimo dušo, preden gremo k službi božji, kamor nas kličejo zvonovi;
- 2.) potem škof zvon s svetim bolniškim oljem na osmerih mestih zunaj in sveto krizmo na štirih krajih od znotraj mazilijo v znamenje, da pri službi božji, kamor nas vabijo zvonovi, zadobivamo očiščenje grehov in vse dari svetega Duha;
- 3.) potem škof zvon s kadilom kadé vernim v opomin, da naj se s pravo pobožnostjo udeležujejo vseh svetih opravil, h katerim nas kličejo zvonovi;
- 4.) poslednjič se bere sveti evangelij (Luk. 10.), ki pripoveduje, da je bil Jezus prišel v Lazarjevo hišo, kjer je govoril pomenljive besede: «Le eno je potrebno.» To tehtno resnico nam sploh oznanjujejo zvonovi, kadar nas kličejo v svetišče.

§ 72.

Kako sveta cerkev blagoslavlja sveto olje?

V katoliški cerkvi se rabi troje sveto olje: krizma, krstno in bolniško olje.

Olje le škof blagoslavlja jo, in sicer véliki četrtek med sveto mašo. Skofa obdaja dvanajst mašnikov v belih oblačilih, sedem dijakonov in sedem subdijakonov. Dvanajst mašnikov spominja na dvanajst aposteljnov, ki so bili okoli Jezusa pri zadnji večerji; sedem dijakonov na sedem dijakonov, ki so si jih bili aposteljni v pomoč izvolili, in sedem subdijakonov, da jih je bilo toliko v starih časih pri vsaki škofovi ali stolni cerkvi.

Olje se tako-le blagoslavlja jo:

1.) Olje za bolnike ali za zakrament svetega poslednjega olja se blagoslavlja po dokončani tihi maši z molitvijo: «da bi maziljenje s tem oljem ozdravilo vse dušne in telesne bolezni.»

2.) Sveta krizma se tudi med sveto mašo po svetem obhajilu blagoslavlja s temi obredi:

- a) Škof v podobi svetega križa trikrat dihnejo v olje, v ta namen pripravljeno; to pomenja cerkveno prošnjo, da bi milosti svetega Duha prejeli vsi, ki bodo maziljeni s sveto krizmo;
- b) potem škof nekoliko balzama vlijejo v olje ter med mešanjem molijo, rekoč:

«Ta zmes bodi vsem, ki bodo ž njo maziljeni, v spravo in izveličavno varstvo od vekomaj do vekomaj.» Odgovor: «Amen».

- c) Škof se pred sveto krizmo trikrat priklonijo, vselej pojé, rekoč: «Češčena bodi, sveta krizma»;
- d) poslednjič škof posodo svete krizme na gorenjem robu poljubijo Jezusu v zahvalo za svete zakramente.

Kar so škof a), c), d) storili, vse to tudi 12 mašnikov zapored za njimi stori, le da mašniki sveto krizmo klečé pozdravljajo.

3.) Krstno olje se precej po blagoslavljanji svete krizme z enakimi šegami, kakor krizma blagoslavlja; le molitve so druge.

To troje sveto olje se precej vsem škofijskim dekanijam in od tod vsem duhovnijam razpošlje, da je rabijo do vélike sabote prihodnjega leta.

§ 73.

Blagoslavljanje krstne vode.

Krstna voda se veliko in binkoštno saboto blagoslavlja, in sicer v spomin, da je cerkev nekedaj odraščence ob teh dneh krščevala.

Krstno vodo mašnik blagoslavlja in sicer tako-le:

1.) Mašnik vodo, v veliki posodi pripravljeno, z dlanjo v podobi križa razdeli v znamenje, da ima sveti krst posvečujočo moč od daritve Kristusove na križi;

2.) dotakne se z dlanjo vode po vrhu v znamenje, da bo ta voda pod posebnim varstvom božjim, ter očistila vse, ki bodo krščeni ž njo;

3.) nad vodo tri križe zapored z roko naredi in potem pljuske nekoliko vode iz posode na vse štiri kraje sveta; — to pomenja prošnjo, da bi bila vsem ljudem vseh narodov v izveličanje Jezusova daritev na križi, od katere ima sveti krst svojo moč;

4.) potem v vodo trikrat dihne v znamenje, da zadobi svojo moč od Boga;

5.) zdaj prižgano velikonočno svečo v vodo trikrat potakne s prošnjo, rekoč: «Štopi naj v to vodo moč svetega Duha»;

6.) potem mašnik vzame nekoliko te blagoslovljene vode v malo posodo, iz katere pričujoče verne po cerkvi gredé kropi v opomin, da se naj vsi Bogu srčno zahvalijo za milosti, pri svetem krstu prejete; te blagoslovljene vode iz velike posode tudi verni na dom jemljejo;

7.) zdaj z blagoslovljeno vodo napolni kotlič, kateri v krstni kamen postavi in vanj izlije nekoliko svetega krstnega olja, potem nekoliko svete krizme in poslednjič obojega ob enem, v znamenje milosti, ki se delé pri svetem krstu;

8.) po dovršenem blagoslavljanji se mašnik k velicemu altarju vrne in začne gredé (nekoliko okrajšane) litanije vseh svetnikov peti; ko pride pred veliki altar, vleže se na njegove stopnice na obraz ter litanije leže dalje poje. — Z litanijami vse svetnike na pomoč kliče, da bi se po njihovi priprošnji vsi ljudje udeležili milosti svetega krsta; na obraz se pa vleže zato, da spoznava svojo nevrednost in ponižnost in srčne želje po uslišanji, naj bi se vsi ljudje v večnem izveličanji zedinili z božjimi svetniki.

§ 74.

Kako se voda sploh blagoslavlja?

Blagoslovljena voda se že od začetka krščanske cerkve rabi. Vodo mašniki navadno vsako nedeljo, v potrebi pa tudi druge dni blagoslavljaajo s tem-le obredom:

Mašnik pred vsem blagoslovi nekoliko soli; potem nad vodo moli: naj bi Bog to vodo z nebeško močjo napolnil, da bi od njih, ki se bodo ž njo kropili, odvrnil vse peklensko zalezovanje in telesne betežnosti, njihove duše pa očistil in z milostmi napolnil, ter rečem, ki bodo ž njo pokropljene, odvzel vse, kar bi človeku utegnilo škodovati. Po opravljeni molitvi iztrese blagoslovljeno sol med vodo.

Blagoslovljena voda se v katoliški cerkvi pogostoma rabi; ž njo se kropi verno ljudstvo pred in po službi božji in vse blagoslovljene reči, kakor n. pr. obleka in orodje, altarji, hiše, sveče, pepel, oljke, jedi i. dr.

Pa tudi verni kropé sami sebe in svoja pohištva in polja z blagoslovljeno vodo, kakor n. pr., kadar v cerkev ali iz cerkve gredó, preden se podajo od doma na delo, kupčijo ali kako potovanje, preden se vležejo spat, svete tri božične večere, t. j. na večer pred božičem, obrezovanjem Jezusovim in svetimi tremi kralji. Torej ni skoro najti krščanske hiše, kjer bi ne bilo blagoslovljene vode v posodici, za njo namenjeni. — Ta lepa katoliška šega ni vraža, ker se opira na cerkveno molitev pri blagoslavljanji vode.

B. Osebno blagoslavljanje.

§ 75.

Kako sveta cerkev blagoslavlja verno ljudstvo pri službi božji?

Sveta cerkev krščansko občino blagoslavlja:

1.) S presvetim rešnjim telesom, ki je ali v monštranci ali v obhajilnem kelihu. — Mašnik molché naredi s sveto hostijo nad klečečim vernim ljudstvom znamenje svetega križa,

ker Jezus Kristus sam blagoslavlja, kakor je nekedaj, ko je živel na zemlji, zlasti ravno preden je v nebesa šel, blagoslovil svoje učence;

2.) z blagoslovljeno vodo ob vseh nedeljah pred službo božjo.

Kropljenje pred službo božjo, med katerim se poje 50. psalm, je sveta cerkev upeljala, da vernim prosi milosti, z očiščenim in spokornim srcem biti pri sveti maši; to je tudi pomen, da se verni sami kropé z blagoslovljeno vodo, ki je v kropilniku ali v kaki drugi posodi pri cerkvenih vratih, v cerkev in iz cerkve gredé;

3.) konec svete maše in po dokončani pridigi, ko duhoven med primerno molitvijo z roko križ naredi nad vernim ljudstvom.

Pa tudi zunaj službe božje škofje in mašniki blagoslavlajo, ako so prošeni. — Naši verni Slovenci kaj radi novoposvečenega mašnika blagoslova prosijo, kateri zlasti radi tega tako visoko cenijo, ker se zaupljivo nadejajo, da je Bogu posebno prijetna blagoslovna molitev tistega, ki je ravnokar pri njem dosegel veliko milost in visoko čast svetega mašništva.

§ 76.

Blagoslavljanje zakonskih mater po porodu.

Krščanske zakonske matere po porodu, posnemáje Devico Marijo, v cerkev gredó blagoslova prosit, in sicer zato:

- a) da ravnajo po vzgledu Matere božje,
- b) da Bogu skazujejo svojo hvaležnost,
- c) da novorojeno dete darujejo Bogu.

Sveta cerkev krščanske matere po porodu blagoslavlja tako-le:

1.) Mašnik mater, ki pred cerkvenimi vratmi stoji in prižgano svečo drži v roki, pokropi z blagoslovljeno vodo. — Prižgana sveča naznanja, da mati hoče svoje dete vzgojevati v pravi veri ter mu vedno svetiti z lepim vzgledom.

2.) Potem mašnik moli 23. psalm, materi štolo poda ter jo v cerkev vêde pred altar. To pomenja, da se mora mati dati le Jezusu in njegovi sveti cerkvi vladati, ako hoče svoje dete vzgojiti prav po volji božji.

3.) Mati pred altar poklekne ter Boga zahvali za prejete dobrôte, mašnik pa nad njo moli: naj bi ji Bog dodelil, da po tem življenji z detetom vred doseže večno izveličanje po zasluženji in priprošnji prečastite Matere božje.

§ 77.

Kako sveta cerkev umirajoče blagoslavlja?

Blagoslavljanje umirajočih kristijanov tudi imenujemo priporočanje njihovih duš v božjo milost.

Mašnik umirajočega kristijana večkrat z blagoslovljeno vodo pokropi in s pričujočimi za umirajočega opravlja cerkvene molitve, s katerimi njegovo dušo priporoča milosti božji.

V mnogih krajih je lepa in posnemanja vredna navada, da imajo poseben zvon, ki mu pravimo mrtvaški zvon, s katerim sosesko vabijo moliti za umirajočega, ali ravno kar umrlega. — O, da bi tega milega glasu ne preslišali nikedar! Tudi nam bo ljubo in koristilo, ako bodo verni molili ob naši smrtni uri za nas.

§ 78.

Kako sveta cerkev mrliča blagoslavlja?

Sveta cerkev človeka precej po njegovem rojstvu v svoje naročje sprejme pri svetem krstu, ter ga ogrne z oblačilom posvečujoče milosti božje; ona mu ob njegovi smrtni uri na strani stoji, pa tudi spremlja njegovo dušo v večnost in njegovo truplo v grob.

Z blagoslavljanjem mrličev daje sveta cerkev na znanje:

- a) da telesa vernih kristijanov časti tudi po smrti. Tudi truplo človeško je časti vredno, ker je bilo pri svetem krstu v tempelji božjem posvečeno in je prejelo presveto rešnje telo in presveto rešnje kri Jezusa Kristusa, ki je poroštvo častitega vstajenja;
- b) da naznanja versko resnico v občestvo svetnikov, katero ne jenja tudi ne s smrtjo.

Ko umrje človek, umije se njegovo truplo, obleče in položi na oder, v ta namen pripravljen; v roke, na prsih sklenene, mu dajo sveto razpelo v znamenje, da ranjcega duša svojega izveličanja le po Jezusovi daritvi na križi pričakuje, ali pa tudi rožni venec v znamenje, da se zanaša na priprošnjo prečastite Device in Matere božje. Mrtvaškemu odru se na obeh straneh po mestih pristavite najmanj dve goreči sveči, po kmetih pa sem ter tja kaka svetiljka pri zglavji brli, oboje v znamenje žive vere, s katero se je ranjki kristijan ločil s tega sveta.

V popolno prepričanje, da je človek zares umrl in da bi koga živega ne pokopali, truplo ostane 48 ur na odru; potem se v mrtvaško krsto položi ter pregrne z belim prtom. Poslednjič se krsti pokrov pribije in mrlič nese k pogrebu.

Sveta cerkev pokopava svoje odrasle mrliče tako-le:

1.) Mašnik se s črno štolo v mestih in tudi po kmetih, v župnijskih vaseh, poda pred hišo, v kateri je mrlič, sicer pa tja, kjer je v tistem kraju navada, mrliče sprejemati; tukaj moli 129. psalm: «Iz globočine upijem» . . ., v katerem v mrličevem imenu Boga prosi usmiljenja, potem mrtvaško krsto pokropi z blagoslovljeno vodo, kar naznanja željo, da bi Bog ranjcega dušo očistil vseh madežev in ga s kadilom pokadi, kar pomenja prošnjo, da bi ga Bog častitljivo obudil poslednji dan.

2.) Mrliča nosci vzdignejo, zvonovi žalostno zapojó, in pogrebeci se uredijo v procesijo, ter ga spremljajo ali v župnijsko ali v cerkev na pokopališči. Naprej se nese križ, znamenje našega odrešenja; za križem gre mašnik, ki je ranjcega po Jezusovem nauku in s svetimi zakramenti vodil na tem svetu po potu v sveta nebesa, in gredé moli 50. psalm: «Usmili se» . . .; za mašnikom nesejo mrliča, in za njim gredó sorodniki, prijatelji, znanci, sosedge in drugi verni iz sooseske.

3.) Mrliča nosci tako postavijo sredi cerkve na tla, da je obrneno njegovo znožje k altarju; mrliče duhovne pa nasproti z zglavjem proti altarju, tako da bi verni, ako bi vstali iz krste, gledali k altarju, duhovni pa od altarja k vernim, prav kakor pri službi božji.

4.) Ako je pogreb dopoludne, opravijo se potem v mnogih krajih večjidel bilje, t. j. mrtvaške molitve, in daritev svete maše, in namreč, če je tisti dan po cerkvenih postavah pripuščeno, v črni barvi za ranjcega ali ranjco; sicer pa, in če je pogreb popoludne, mašnik v cerkev stopivši kratko molitev in «libera» (Reši me, o Gospod) moli za njegovo ali njeno dušo, da bi jo Bog v nebesa vzel po svoji milostljivi sodbi; potem mrliča z blagoslovljeno vodo pokropi in pokadi s kadilom.

5.) Zdaj nosci mrliča vzdignejo ter ga zopet v sprevedu nesó na pokopališče k izkopani jami. Mašnik jamo pokropi z blagoslovljeno vodo, rekoč: «Posvečena bodi, mrtvaška jama, v imenu Očeta † in Sina in svetega Duha. Amen.» — Nosci mrliča v jamo spusté in potem mašnik govori: «Vzemi, zemlja, kar je tvojega, Kristus naj sprejme, kar je njegovega; mesó je iz zemlje, duh pak je vdihnjen od zgoraj.» — Potem mašnik mrliča še z blagoslovljeno vodo pokropi, rekoč: «Z nebeško roso naj napoji tvojo dušo Bog Oče † in Sin in sveti Duh. Amen» — in s kadilom pokadi, rekoč: «Z nebeškim duhom (dišavo) naj napase tvojo dušo Bog Oče † in Sin in sveti Duh. Amen». — Poslednjič mašnik z lopatico trikrat po nekoliko prsti na mrtvaško krsto v grob vrže, rekoč: «Iz prsti si ga (jo) naredil, s kostmi in kitami si ga (jo) sklenil; obudi ga (jo), o Gospod, poslednji dan. Po

Jezusu Kristusu, Gospodu našem. Amen.» — In zdaj nosci zagrebejo mrliča.

6.) Ko je mrlič zagreben, mašnik za ranjega ali ranjco in za duše vseh tistih moli, katerih trupla počivajo na tem pokopališči.

Pogreb nedolžnih otročičev se od pogreba teh, ki so Boga že katerikrat razžalili, loči v tem-le:

1.) Mašnik gre z belo štolo s pogrebom v znamenje, da je otročičeva duša prišla čista pred božje obličje.

2.) Molitve se ne opravljajo za dušo ranjega otročiča, temveč mašnik v njih še-le Boga hvali, da ga je v krstni nedolžnosti poklical k sebi; moli pa za vse pričujoče spremljevalce in za duše vseh tistih, katerih trupla počivajo na tem pokopališči, da bi na priprošnje vseh svetnikov dosegli večno izveličanje.

Katoliška cerkev nekaterim cerkveni pogreb in še celó pokop odrekuje na blagoslovljenem pokopališči, in sicer:

a) vsem, ki niso bili ž njo v zvezi, tedaj: nekrščenim, krivovercem in izobčencem. — Katoliška cerkev je namreč po vsem svetu le ena velika družina božja, in njena pokopališča so njena lastnina, do katere nimajo nobene pravice mrličí, ki niso bili v svojem življenji v ti družini ali so se še celó ločili sami iz nje;

b) vsem tistim svojim udom, od katerih gotovo vé, da so se z velikimi pregrehami prav ob smrti uri nevedne storili cerkvenega občestva, kakor so n. pr. samomorilci, ako se samomor ni v norosti zgodil in niso dali pred smrtjo nobenega znamenja kesa; v dvoboju usmrčeni, če so tudi pred smrtjo na znanje dajali kesanje; in tudi tisti, ki so se na smrti postelji, pred pričami, ubranili prejeti zakramente umirajočih: t. j. svete pokore, presvete popotnice in poslednjega olja.

Drugi del.

Poveličavna ali častilna služba božja.

§ 1.

Poveličavna služba božja v obče.

Poveličavni, častilni ali latrevtični službi božji prištevamo: a) molitev in b) posvečevanje svetih časov in dni; — torej ta del razpada v dva oddelka.

Prvi oddelek.

Molitev.

§ 2.

Kaj je molitev in kako jo delimo?

1.) Molitev je povzdigovanje duha k Bogu ali pogovor z Bogom.

V molitvi se ali sami naravnost k Bogu obračamo ter ž njim pogovarjamo ali pa posredno, da svetnike božje častimo in na pomoč kličemo s prošnjo, da oni govore za nas pri Bogu. Vsaka molitev je torej obrnena k Bogu, ker le od njega pričakujemo vsega dobrega.

2.) Kristijan je molimo, ali da Boga, svojega najvišjega Gospoda, po dolžnosti častimo, ali da mu za prejete dobrote dajemo spodobno zahvalo, ali da ga potrebnega prosimo, zlasti odpuščanja grehov in pomoči v vseh nadlogah in revah; molitev je tedaj v oziru svoje vsebine trojna: častilna, zahvalna in prosilna.

3.) V molitvi ali le misli in želje svojega duha k Bogu povzdigujemo (notranja molitev), ali svoje misli in želje tudi z besedo izrekujemo (vnanja molitev); obojo molitev je opravljal tudi Jezus sam.

Notranjo molitev imenujemo tudi premišljevanje.

Ker je le vnanja molitev očitno česčenje božje, cerkev pri očitni službi božji opravlja le vnanjo molitev.

4.) Cerkvena vnanja molitev se pri očitni službi božji ali le moli (govori, izrekuje) ali pa poje, t. j. iz živejših in bolj povzdignjenih čutil (po posebnih pravilih, v to postavljenih) slovesniše moli.

5.) V raznih okolščinah in iz mnogih svetih namenov se razne molitve in pesmi s cerkvenim potrjenjem strinjajo in te molitve in pesmi imenujemo cerkvene pobožnosti.

A. O cerkvenih molitvah pri službi božji.

§ 3.

Posebne lastnosti cerkvenih molitev.

1.) Cerkvene molitve so pogovori, v katerih cerkev občuje z Bogom z določenimi besedami, ki se ne spreminjajo kar nič.

2.) Cerkvene molitve imajo svoje posebne lastnosti, po katerih se ločijo od molitev posamnih ljudi; one imajo svoj poseben začetek, svojo posebno osnovo in svoj poseben sklep.

Cerkev začinja svoje molitve:

- a) z besedami «Gospod bodi z vami»; — «in s tvojim duhom», ali ljudstvo samo ali v njegovem imenu odgovarja strežnik. S temi besedami si mašnik in ljudstvo gotovo najboljša in potrebniša voščila izrekujeta, namreč: naj bi Bog mašnika in ljudstvo napolnil s svojo milostjo; zakaj če nam Bog vsem ne stoji ob strani, ne moremo še celó kaj dobrega misliti ne, tudi ne moliti, še manj prav moliti;
- b) z besedo «oremus», t. j. «molimo», s katero mašnik opominja verno ljudstvo, naj bi se v duhu združilo ž njim, ki moli v imenu vsega krščanskega ljudstva.

Cerkev je svoje molitve zložila za službo božjo tako-le:

- a) da so vse v množini, ker se tudi zares opravljajo za vse in v imenu vsega krščanskega ljudstva;
- b) da so kratke, krepke in jederne; one v malo besedah obsegajo in izrekujejo potrebe in želje vsega vernega ljudstva;
- c) da so večjidel osnovane do nebeškega Očeta; v Bogu Očetu, v katerem imata Bog Sin in Bog sveti Duh svoj izvirek, presveto Trojico molimo, kakor tudi Bogu Očetu sploh pripisujemo sklepe našega odrešenja in posvečenja.

Cerkev sklepa vse svoje molitve:

- a) ako se glasé do Boga Očeta, z besedami: «Po Jezusu Kristusu, tvojem Sinu, Gospodu našem, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti svetega Duha, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen»;
- b) če so do Boga Sina, z besedami: «Kateri živiš in kraljuješ z Bogom Očetom v edinosti svetega Duha, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen»;
- c) če je v molitvi spomin svetega Duha, pa z besedami: «Po Jezusu Kristusu, tvojem Sinu, Gospodu našem, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti prav tistega svetega Duha, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen.»

Sklep cerkvenih molitev nam naznanja, da zamoremo potrebne milosti od Boga prejeti le po Jezusu Kristusu, t. j. v njegovem imenu; kar je Jezus tudi sam učil, rekoč: «Ako boste Očeta kaj prosili v mojem imenu, vam bo dal.» (Jan. 16, 23.)

§ 4.

Šege pri opravljanju cerkvenih molitev in pri molitvah v obče.

Šege pri cerkvenih in v obče pri molitvah so:

1.) Znamenje svetega križa, ki ga delamo pred molitvijo in po molitvi, prav tako pred in po vseh opravljenih službah božje. Prekriževati se je v navadi že od apostolskih časov v katoliški cerkvi.

Prvi kristijanji delali so sveti križ mnogotero. Trojni je še dandanašnji v navadi:

- a) Prvič ga delamo tako, da se s koncem svojih prstov desne roke dotaknemo čela, potem prs na sredo, potlej na levo in poslednjič na desno stran (ramo). Tako ga mašniki n. pr. delajo pred začetkom svete maše; imenujemo ga latinski križ. Tako ga pa tudi delajo še vsi, ki latinski izgovarjajo imena presvete Trojice. — Ta križ se imenuje veliki ali latinski.

Opomin. To križanje na čelu, prsih in obeh ramah naznanja naš trdni sklep, da hočemo misliti, želiti in delati le, kar je presveti Trojici všeč.

- b) Drugič križ tako delamo, da si s palcem desne roke na čelu naravnost od zgoraj doli, potlej pa od leve na desno potegujemo čez sredo, na to se prav tako zaznamovamo na ustnicah in poslednjič tudi na prsih. Po tem takem si prav za prav tri križce napravimo, eden na čelu, na ustnicah

drugi in tretji na prsih; vendar pa te tri križce sploh imenujemo le en križ. (Pač lepo znamenje presvetih treh božjih oseb in enega Boga.) — Tako križ delamo, kadar med križanjem izgovarjamo tri božje osebe v domačem jeziku. — To je mali križ.

Opomin. Mali križ dela tudi mašnik začetkom evangelija. To križanje na čelu, ustnicah in prsih je znamenje našega trdnega sklepa, da hočemo misliti, govoriti in želeči, kar je trojedinemu Bogu všeč.

c) Tretjič so delali prvi kristijanje tudi takó križ, da so z stegneno desnico potegnili od zgoraj doli in potlej od leve na desno pred seboj. Take križe mašniki delajo nad rečmi, katere blagoslavlajo, ali nad vernimi, ko jim n. pr. konec svete maše ali po pridigi delé blagoslov. — To je grški križ.

Križ delaje so kristijani tudi vselej izgovarjali kake svete besede s ponižno častjo. Dandanašnji so zlasti v navadi nastopne besede:

a) pri latinskem križi: «V imenu Očeta (na čelu) in Sina (sredi prs) in Duha (na levi rami) svetega (na desni rami). Amen» (ko se roki zopet sklenete).

b) Kadar se prekrižujemo s tremi križci, pravimo: «V imenu † Očeta (na čelu) in † Sina (na ustnicah) in svetega † Duha (na prsih). Amen» (ko se roki sklenete).

c) Pri tretjem načinu pa večjidel, kakor konec svete maše: «Blagoslôvi vas vsegamogočni Bog Oče in Sin † in sveti Duh»; — sicer pa večjidel, kakor n. pr. po pridigi: «Blagoslov Boga vsegamogočnega, Očeta in Sina † in svetega Duha pridi nad vas in vedno ostani (pri vas, nad vami). Amen.»

S prekriževanjem ali z znamenjem svetega križa:

a) pričamo svojo vero, ker spoznavamo dve najpoglavitniši skrivnosti svete vere: presveto Trojico z besedami, ki jih izgovarjamo med prekriževanjem in naše odrešenje po Jezusu Kristusu na križi, z znamenjem križa, ki ga delamo na čelu, ustih in prsih; ali na čelu, prsih in ramah;

b) izrekujemo prošnjo, naj bi bili po Jezusovem zasluženju na križi obvarovani vseh dušnih in telesnih zlegov;

c) sebe in druge budimo, živo vero v križanega Jezusa ohraniti in za križanim Jezusom hoditi z voljno potrpežljivostjo v križih in nadlogah.

Pobožni kristijani se tudi prekrižujejo sicer pogostoma, ker je znamenje svetega križa močno sredstvo zoper skušnjave hudobnega duha in poseben pripomoček, od trojedinega Boga izprositi potrebnega blagoslova. Prekrižujejo se:

- a) pred jedjo in po jedi, da bi jim k dobremu teknilo;
- b) pred vsemi svojimi opravili, naj bi jim jih Bog blagoslovil, da bi jim srečno izpod rok šla in bila v zasluženje;
- c) preden gredó spat, da bi bili vsega zlega obvarovani po noči, in ko se zbudé, da posveté novi dan Bogu;
- d) v nevarnostih in skušnjavah, da bi jim Bog pomagal in stal na strani.

Iz enacih svetih namenov prekrizujejo pobožne matere že svoje otročiče, ko jih spat devajo, pobožni krščanski očetje in matere svoje sinove in hčere, preden jih pošljejo k svetim zakramentom, v šolo ali k drugim imenitnim opravilom; pobožni krščanski gospodarji in gospodinje hleb kruha, preden ga načnejo; pobožni vozniki z bičem tla pred živino, preden zavozijo izpred hiše ali z dvorišča, i. dr.

2.) Molimo gologlavi v znamenje spoštovanja in ponižnosti. — Ženske so pa pri molitvi in v cerkvi pokrite v znamenje, da so pod moževo oblastjo (1. Kor. 11, 10); pokrivalo je namreč znamenje podložnosti.

3.) Pri molitvi in tudi sicer glavo priklanjamo, zlasti kadar izgovarjamo presveto ime Jezus.

4.) Pri molitvi oči povzdiguje mo proti nebesom, ki so najveličastnejše delo božje. Bog je sicer vsegapričujoč, vendar si ga pa pričujočega mislimo zlasti tam, kjer najočitnejše razodeva svojo moč in veličastvo.

5.) Pri molitvi sklepamo roke na prsih v znamenje svoje revščine, v kateri kličemo k njemu.

6.) Pri molitvi pokleknemo ali še celó klečimo med vso molitvijo v znamenje visocega spoštovanja do Boga in v znamenje svoje ponižnosti in grešne zavesti.

Poklekujemo pa ali le z desnim kolonom ali z obema.

Na eno koleno pokleknemo, kadar v cerkev stopimo ali gremo memo altarja, v katerem je presveto rešnje telo shranjeno ali preden zapustimo cerkev.

Na obe kolena pokleknemo pred svetim rešnjim telesom, kadar je izpostavljeno ali se k bolnikom nese in kadar klečimo pri sveti maši ali pri molitvi.

Na enem kolenu klečati in se nanje opirati je nespodobno.

7.) Pri molitvi marsikedar trkamo na prsi, zlasti pri povzdigovanji, pri blagoslovu s presvetim rešnjim telesom; s trkanjem na prsi naznanujemo, da se kesamo vseh grehov ter spoznamo, da smo pred Bogom kazni vredni.

§ 5.

Cerkvene molitve pri službi božji.

Najimenoitniše molitve, ki jih pri očitni, pa tudi pri domači službi božji, in sicer, kadar sami molimo, opravljamo zunaj svete maše, so: 1.) «Očenaš», 2.) «Češčena si Marija», 3.) «Angelj Gospodov», 4.) «Rožni venec», 5.) «Litanije».

§ 6.

«Očenaš» ali «Gospodova molitev».

«Gospodova molitev», ki jo po začetnih besedah imenujemo tudi «Očenaš», je izmed vseh najimenoitniša:

- a) ker jo je učil Jezus sam;
- b) ker ima prav zato pred Bogom največo vrednost ali ceno;
- c) ker obseza v sebi vse, česar nam treba na duši in telesu.

«Očenaš» ima oговор in sedem prošenj.

Ogovor so besede: «Očenaš, kateri si v nebesih», in so najprimerniši začetek molitve, ker nam prav živo stavijo pred obličje tega, ki nas more in hoče uslišati ter nas napolnuje z otročjim zaupanjem do sebe.

Beseda «Oče» nas spominja neskončne ljubezni božje do nas ljudi, ter uči, da ga prosimo s spoštovanjem, ljubeznijo in zaupanjem. — Beseda «naš» nas uči, da smo si vsi bratje v Kristusu, torej vsi v eno družino zedinjeni, in da ne prosimo le zase, temveč v imenu vseh za vse. — Besede: «kateri si v nebesih» nas opominjajo, da svoje srce od zemlje in njenih zakladov povzdignimo k Bogu v nebesa, kjer ga svetniki gledajo od obličja do obličja.

1.) V prvi prošnji prosimo, da bi mi in vsi ljudje prav spoznali, ljubili in častili Boga.

Bog je najvišji in edino pravi konec našega življenja; in ako Boga v resnici nad vse ljubimo, gotovo nam je božja čast vselej prva in poglobitna skrb; torej precej v prvi prošnji prosimo milosti, da bi Boga častili vsi ljudje s svojim svetim ali spokornim življenjem.

2.) V drugi prošnji prosimo, da bi mi in vsi ljudje enkrat prišli v nebeško veselje.

V nebeško kraljestvo more priti le tisti, kateri je hotel že na tem svetu biti živ ud božjega kraljestva, t. j. Jezusove cerkve, in si prizadeval živeti po Jezusovem nauku; torej ste v ti prošnji tudi prošnji: da bi Bog svojo pravo cerkev in vero razširil in

utrdil in da bi nam svoje čednosti, vero, upanje in ljubezen v sreca vlil ter pomnožil.

«Pridi k nam tvoje kraljestvo» pravimo, ker ne moremo priti v božje kraljestvo, ako nas ne vleče milost božja.

3.) V tretji in četrti prošnji prosimo, naj bi nam Bog podelil to, kar nam je treba ali koristno, da dosežemo večno izveličanje.

a) V tretji prošnji namreč prosimo za milost, božje zapovedi vselej natanko in voljno spolnovati, kakor jih angelji in svetniki v nebesih spolnujejo, in za milost, vselej in v vseh razmerah udati se v voljo božjo in množiti si z voljno udajo zaslužnje.

b) V četrti prošnji pa želimo, naj bi nam Bog dal, česar nam treba za telesno in dušno življenje, namreč: a) potrebni živež in vse, česar nam treba, da telo ohranimo pri življenji; b) živež za dušo, t. j. božjo besedo, milost in presveto rešnje telo, ki je najpoglavitniša dušna hrana.

4.) V treh zadnjih prošnjah prosimo, da bi Bog od nas odvrnil sploh vse, kar nas ovira, doseči večno izveličanje.

Večno življenje doseči nas pa ovirajo: storjeni grehi, skušnjave, ki nas napeljujejo v nepokorščino do božjih zapovedi in zlo, t. j. vsa trpljenja, križi in težave.

a) V peti prošnji prosimo torej, naj bi nam Bog grehe odpustil; ker bomo pa usmiljenje le dosegli, ako smo tudi sami usmiljeni, vselej pristavljamo besede: «kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.»

b) V šesti prošnji želimo, da bi Bog od nas odvrnil vse skušnjave, ali nam vsaj vselej dal zadosti milosti in moči, zoperstaviti se jim ter jih premagati.

c) V sedmi prošnji prosimo, naj bi nas Bog rešil vseh kazni in vsega zlega, ki smo si je z grehom nakopali, zlasti dušnih in večnih kazni, pa tudi telesnih in časnih; ako in kadar niso k našemu izveličanju.

«Očenaš» so molili kristijani vseh časov najraje. «Na to molitev se vse druge molitve opirajo, ž njo se vse druge sklepaajo», piše cerkveni pisalec Tertulijan v drugem stoletji.

«Očenaš» se skoro pri vsaki očitni službi božji moli: pri sveti maši, pri svetem krstu, v duhovnih molitvenih urah, pred pridigo, po pridigi in pri vseh cerkvenih pobožnostih.

§ 7.

«Češčena si Marija.»

Z «Očenašem» večjidel molimo «Češčena si Marija», s katero prečastito Devico Marijo, Mater božjo, častimo in na pomoč kličemo.

Oziraje se na vsebino ima ta molitev dva dela:

- a) v prvem delu prečastito Devico Marijo poveljučujemo in častimo,
- b) v drugem pa jo kličemo na pomoč.

Prvi del. Poveličevanje in češčenje prečastite Device Marije.

Marijo poveljučujemo in častimo:

1.) z besedami, s katerimi jo je po božjem povelji počastil veliki angelj Gabrijel, ko ji je oznanil včlovečenje Sina božjega, kateremu je bila Marija mati izvoljena;

2.) z besedami, s katerimi je Elizabeta pozdravljala Marijo, ko jo je obiskala Marija.

Prvi del te molitve nas torej spominja najveselejše skrivnosti naše vere.

Angelj Marijo imenuje «milosti polno», ker je bila že pred svojim rojstvom napolnjena z milostjo; ker je v milosti vedno rasla in Jezusa, vir vseh milosti, rodila. — Besede: «Gospod je s teboj» nam oznanujejo imenitnost Marije Device, ki se imenuje izvoljena hči nebeškega Očeta, Mati Sina božjega in čista nevesta svetega Duha. — Besede: «blažena (blagoslovljena) si med ženami» Marijino srečo še bolj povzdigujejo. Marija je najsrečnejša izmed svojega spola: a) ker je bila ona sama mati božja izvoljena; b) ker je le ona devica in mati in c) ker je Izveličarja rodila vsemu svetu. — Besede: «blažen je sad tvojega telesa» nas učé, da Marijo častimo zavoljo njenega Sina, torej da z Marijinim češčenjem molimo Jezusa, njenega Sina, živega Boga. Kdor časti Marijo, moli Jezusa; in kdor moli Jezusa, gotovo časti tudi njegovo mater Marijo. — Blaženo imenujemo Marijo, blaženega imenujemo tudi Jezusa; toda Jezusa v veliko višjem in bistveno različnem pomenu: Jezus je poln milosti sam v sebi in sam od sebe, Marija pa je prejela polnost milosti od Boga.

Drugi del. Marijo kličemo na pomoč.

Marijo kličemo na pomoč z besedami, katere je sveta cerkev pristavila tej molitvi.

Besedi «Mati božja» ste, kakor beseda «oče» v Gospodovi molitvi, jako primeren ogovor; oni nam navdihujete visoko spo-

štovanje do Marije, pa tudi veliko zaupanje unemate v Marijino moč in dobrotljivost. — Sami sebe imenujemo «grešnike», da bi s spoznanjem svoje grešnosti Marijo tolikanj bolj nagnili, nam izprositi milost pravega spokorjenja.

Marijo sicer v vseh svojih potrebah kličemo na pomoč, da bi nam s svojo pomočjo stala na strani, zlasti pa ob «naši smrtni uri», ob kateri se nam razsodi vsa večnost.

* * *

«Češčena si Marija» sploh in navadno sklepamo z Gospodovo molitvijo:

- a) ker je Marija naša najmogočnša priprošnjica ali besednica naša pri Bogu in
- b) ker nas Marijino češčenje vselej spominja Jezusa Kristusa, zavoljo katerega vse dobro dobivamo od Boga.

§ 8.

«Angelj Gospodov.»

Molitev «Angelj Gospodov» trikrat na dan moli pobožni kristijan, ko zveni zjutraj, opoludne in zvečer; to zvonjenje imenujemo «Ave-Marija-zvonenje» ali «Zdrava Marija» ali «Angeljevo češčenje».

Ima pa ta molitev tri predreke in vsacemu predreku predstavljamo eno «Češčena si Marija»; v sklep zvečer še en «Očenaš» in eno «Češčena si Marija» molimo za verne duše v vicah.

Predreki so:

- 1.) «Angelj Gospodov je oznanil Mariji in spočela je od svetega Duha.»
- 2.) «Glej, dekla sem Gospodova, zgôdi se mi po tvoji besedi.»
- 3.) «In beseda je meso postala (se je včlovečila) in med nami prebivala.»

V ti molitvi, ki po vsem krščanskem svetu vedno puhti k Bogu, se: a) Bogu zahvaljujemo za njegovo največjo milost in dobroto, za včlovečenje Sina božjega in za svoje odrešenje; b) Marijo, mater Sina božjega in svojega odrešenika, poveljučujemo ter jo kličemo na pomoč.

Na večer ti molitvi še en «Očenaš» in eno «Češčena si Marija» pristavljamo za uboge verne duše v vicah, ki hrepené po rešenji iz kraja svojega trpljenja. — To storiti nam veva mali zvon, ki se oglašá po «Ave-Marija-zvonenji». To navado je upeljal sv. Ignacij Lojolski in kmalu so se je poprijeli po vsem svetu.

Po nekaterih krajih kristijanje še en «Očenaš» in eno «Češčena Marija» molijo v čast sv. Florijanu, priporočevaje se mu, da bi jih obvaroval časnega in večnega ognja.

Da bi sveta cerkev kristijane za to molitev še bolj unela, dovolila jim je 100 dni odpustka za vsakratno obmolenje; kdor jo pa vsak dan ves mesec moli, popolnoma odpustke prejme, ako v mesecu kateri dan koli vredno prejme sveto pokoro in presveto rešnje telo ter moli za splošne potrebe katoliške cerkve.

§ 9.

Rožni venec.

Rožni venec je zlasti Mariji v čast sestavljena molitev in ima tri dele:

1.) veseli, ki nam oznanuje včlovečenje, rojstvo in detinstvo Jezusovo (molimo ga od adventa do posta);

2.) žalostni, ki nas spominja trpljenja in smrti Jezusove (molimo ga od pepelnične srede do velike sobote);

3.) častiti, ki nam pred oči stavi častito poveličanje Jezusovo in njegove matere Marije (molimo ga od velike sobote do adventa).

Vsak del rožnega venca je sestavljen:

- a) iz apostolske vere, s katero pričenjamo moliti;
- b) iz «Očenaša» in
- c) iz treh «Češčena si Marij», ki jih molimo po veri;
- d) iz treh prošenj, ki jih vstavljamo prejšnjim «Češčena si Marija» po imenu «Jezus»;
- e) iz 50 «Češčena si Marij», ki so v 5 oddelkov po 10 razdeljene; v nje vpletamo 5 verskih skrivnosti, in sicer vsacemu oddelku po eno;
- f) iz 5 «Očenašev», ki jih molimo pred «Češčena si Marijami», in sicer pred vsacim oddelkom 10 «Češčena si Marij» eden;
- g) iz 5 verskih skrivnosti, katerih ena se vsacemu oddelku «Češčena si Marij» vstavlja.

Sploh je tudi navada, še 10 «Češčena si Marij» in en «Očenaš» vsacemu delu rožnega venca pristavljati z vpleteno prošnjo: «Usmili se vernih duš v vica!»;

- h) iz 5 hvalnic: «Čast bodi Očetu in Sinu in svetemu Duhu! Kakor je bilo od začetka, je zdaj in bo vekomaj. Amen». Teh eno vstavljamo koj po vsacem oddelku «Češčena si Marij» pred «Očenaš».

Prošnje trem «Češčena si Marijam» vpletene so:

I. Veselemu delu rožnega venca:

- 1.) kateri nam pomnoži vero;
- 2.) kateri nam potrdi upanje;
- 3.) kateri nam vžgi ljubezen.

II. Žalostnemu delu rožnega venca.

- 1.) kateri nam potrdi spomin;
- 2.) kateri nam razsvetli pamet;
- 3.) kateri nam spopolni voljo.

III. Častitemu delu rožnega venca.

- 1.) kateri nam vodi naše misli;
- 2.) kateri nam vodi naše besede;
- 3.) kateri nam vodi naša dejanja.

Skrivnosti, ki jih peterim oddelkom po 10 »Češčena si Marij« vpletamo so:

I. Za veseli del rožnega venca:

- I. katerega si devica spočela;
- II. katerega si devica v obiskanji Elizabete nosila;
- III. katerega si devica rodila;
- IV. katerega si devica v templju darovala;
- V. katerega si devica v templju našla.

II. Za žalostni del rožnega venca:

- I. kateri je za nas krvavi pot potil;
- II. kateri je za nas bičan bil;
- III. kateri je za nas s trnjem venčan bil;
- IV. kateri je za nas težki križ nesel;
- V. kateri je za nas križan bil.

III. Za častiti del rožnega venca:

- I. kateri je od smrti vstal;
- II. kateri je v nebesa šel;
- III. kateri je svetega Duha poslal;
- IV. kateri te je v nebesa vzel;
- V. kateri te je v nebesih venčal.

Skrivnosti se po desetkrat vpletajo v opomin, da naj bi jih tolikanj bolj premišljevali in si jih globočeje utisnili v srce; tudi »Češčena si Marija« se ponavlja, ker ljubezen, ki se obudi pri

premišljevanji verskih resnic, ne more jenjati povelečevati prečastite Device, ki nam je rodila Izveličarja. Ker se pri vsaki skrivnosti moli po 10 «Češčena si Marij», moli se pri celem rožnem vencu, t. j. pri vseh treh delih 150 «Češčena si Marij»: tedaj prav toliko, kolikor je psalmov, katere molijo duhovni v svojih molitvenih urah. In prav zato imenuje se ves rožni venec tudi «Marijanski psalter».

Rožni venec je molitev vsega priporočila vredna, ona nam v spomin kliče in v srce utiskuje najpoglavitnejše zgodbe in resnice naše svete vere. Ako se tudi komu vsled človeške slabosti ob tolikratnem ponavljanji pogostoma sili raztresenje, vsečna je molitev venderle Bogu, če se je le v dobrem imenu pričela, in si človek prizadeva moliti z zbranim duhom.

Rožni venec, kakor ga molimo dandanašnji, je zložil sveti Dominik, kateri ga je po božjem navdihnenji molil in moliti priporočal, da bi izprosil spreobrnjenje krivovernim Albižanom, ki so tajili Jezusovo včlovečenje in tako zmanjševali tudi Marijino češčenje. — Rožni venec se mu pravi, ker sveti cerkveni očetje Marijo imenujejo «rožo duhovno». — «In prav prilično je to ime,» pravi pisatelj Himioben, ker «rožno zeleno perje je podoba veselih skrivnosti, njeno trnje podoba žalostnih (bolečih), lepo dišeče cvetje pa častitih skrivnosti.»

Ako se združi 15 oseb, ki vsaka vsak dan ves mesec moli le desetinko celega rožnega venca (toda vsak mesec po redu drugo), imenuje se ta družba: «Družba živega rožnega venca.» — Take družbe so sploh zelo koristne in priporočevanja vredne, zlasti pa prijateljem, ki se želé ohraniti v vednem živem spominu. Gotovo je ni lepše prijateljske zveze, kakor so molitvene družbe.

§ 10.

Litanije.

Beseda «litanija» je grška beseda in pomenja v slovenskem jeziku «ponižno prošnjo».

Izmed mnogo litanij je sveta cerkev za očitno službo božjo troje potrdila:

- a) litanije vseh svetnikov,
- b) Matere božje ali lavretanske litanije in
- c) litanije presvetega imena Jezusovega.

Opomin: Pri nas so v navadi zlasti le prve in druge.

So pa tudi litanije, ki jih kristijani pri domači službi božji ali sami molijo pri mnogoterih priložnostih. S pridom se molijo vselej; a ker jih cerkev za božjo službo ni še potrdila, ne smejo

se torej pri očitni cerkveni službi božji moliti; take so n. pr.: bridkega trpljenja Jezusovega, presvetega rešnjega Telesa, sv. Alojzija, svetega Jožefa, in dr.

Vse litanije se enako začenjajo in sklepajo; začenjajo se z zaklicem: «Gospod, usmili se nas» (ali po grško: «Kyrie eleison»); — sklepajo se pa z besedami: «Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta», in dr.

a) Litanije vseh svetnikov.

Litanije vseh svetnikov imajo tri dele:

1.) V prvem delu svetnike po njihovem redu kličemo na pomoč.

2.) V drugem delu Jezusa, našega Izveličarja, prosimo milosti.

Najprej ga prosimo, da bi od nas odvrnil vse, kar je našemu izveličanju na poti: da bi nas rešil greha in jeze božje; — potem, da bi nas varoval tega, kar ovira naše spreobrnjenje: nagle in neprevidene smrti, hudega nagnjenja, časnih in večnih kazni. Poslednjič naštevamo vzroke, radi katerih upamo uslišani biti, namreč: posamezne prigodke in dejanja Jezusova v naše odrešenje.

3.) V tretjem delu prosimo Boga njegovih darov in dobrot.

Najprej prosimo odpuščenja grehov, milosti pravega spokorjenja; — potem za blaginjo svete katoliške cerkve in njenega višjega poglavarja, za mir in pravo edinost krščanskim poglavarjem in za milost, da stanovitni ostanemo v službi božji; — potem molimo za vse ljudi, zlasti za sorodovino in dobrotnike prosimo, da bi jim Bog njihove dobrote povrnil z nebeškimi blagri; — poslednjič za časne dari prosimo in se tudi spominjamo ubogih duš v vicah.

To gorečo molitev katoliška cerkev moli pri procesiji na dan sv. Marka (Litaniae majores), v ponedeljek, torek in sredo križevega tedna (Litaniae minores) in sploh, kadar gre za njen in njenih udov blaginjo; namreč: pri deljenji višjih posvečevanj subdijakonov, diakonov, mašnikov in škofov, pri posvečevanju cerkve in krstne vode, pri svetem poslednjem olji (toda nekoliko okrajšane) in pri popoludanski službi božji.

b) Litanije Matere božje ali lavretanske litanije.

Litanije Matere božje se imenujejo, ker so Mariji v čast zložene; lavretanske pa zato, ker so se v 14. stoletji začele moliti v nazareški hišici svete družine v Lavreti na Laškem.

Z lavretanskimi litanijami Marijo v mnogoterem oziru častimo:

a) slovesno poveličujemo in

b) kličemo na pomoč.

Te litanije imajo dva poglobitna oddelka; v prvem Marijo premišljujemo v njeni časti kot Mater božjo in prečisto Devico v njenih čednostih; v drugem pa premišljujemo, kaj je Marija cerkvi božji v nebesih in na zemlji.

Marijo nam lavretanske litanije predočujejo v časti, le nji lastni: da je Mati božja in Devica; — potem slavé njene čudovite prednosti v tem dvojnem oziru; — dalje nam predočujejo njene visoke čednosti in Marijo slavijo kot podobo pravice in sedež modrosti božje. Zaradi svetosti in ker je Mati božja postala, nam je začetek našega veselja, t. j. veselo upanje večnega izveličanja. Ker je Marija Mati božja, imenuje se tudi posoda duhovna, t. j. orodje, katero je sveti Duh napolnil z milostmi, in pa tudi posoda, tem milostim najbolj primerna, posoda polna pobožnosti in udaje v voljo božjo.

Zaradi duhovne lepote Marijo slavimo s Salomonovimi besedami kot «skrivnostno rožo»: kakor je vrtnica med cvetlicami kraljica, ker je krasneja in lepše diši, kakor druge cvetlice, prav tako Marija preseza razven Kristusa vse ljudi v svetosti in dušni lepoti; ona kakor stolp nad nami vsemi visoko kipi, torej jo poveljučujemo z besedami: «Turn kralja Davida, turn slonokoščeni», poln svetlobe, veličastva in moči.

Dalje jo slavimo s priimkom «hiša zlata», t. j. tempelj, z zlatom bogato okinčan, v katerem je prebival sam Bog; pravimo ji «skrinja miru in sprave», ker je v nji shranjen bil Jezus Kristus, nebeška svetost. In ker je Mati božja, pravimo ji tudi «vrata nebeška, zgodnja danica», t. j. upanje našega izveličanja; ker je Mati božja, je vsekdar tudi «zdravje bolnikov, pribežališče grešnikov, tolažnica žalostnih, pomoč kristijanov»; ker je Mati božja, je tudi «kraljica angeljev» in «kraljica vseh svetnikov»; poslednja slavilna priimka: «kraljica, brez madeža izvirnega greha spočeta» in «kraljica presvetega rožnega venca» pa prav primerno vse sklemeta; ker prvi je tako rekoč zagotovilo vseh Marijinih prednosti, drugi pa nam kliče v spomin «prošéčo vsegamogočnost» — kakor kliče v njeno pomoč tako radi zóvemo Marijo.

Potem, ko smo Marijo slavili in klicali na pomoč, prosimo v veselem zaupanju na njeno priprošnjo še Jezusa, da bi nas uslišal, in tudi te litanije sklepamo z besedami: «Jagnje božje», i. dr.

c) Litanije presvetega imena Jezusovega.

Litanije presvetega imena Jezusovega so bile neki na prošnjo vojvode Viljema V. bavarskega sredi 17. stoletja od svetega stola potrjene. Nekoliko spremenjene dobile so pa leta 1862. po papeži Piji IX. gotovo potrjenje.

B. O cerkvenem petji pri službi božji.

§ 11.

Cerkvene pesmi.

Pesmi, ki jih pojemo pri službi božji, so:

- a) ali iz svetega pisma vzete,
- b) ali so jih zložili sveto navdušeni možje in jih je cerkev sprejela in potrdila.

§ 12.

Svetopisemske pesmi ali psalmi.

Psalmi so svete pesmi, katere je večjidel David zložil po navdihnjenji svetega Duha; štejeemo jih 150; vso zbirko pa imenujemo «psalter».

Po vsebini so psalmi:

- a) častilni,
- b) hvalni,
- c) prosilni,
- d) spokorni in
- e) prerokovalni ali Mesijevi, t. j. taki, v katerih je kaj o Mesiji prerokovanega.

V vseh vejejo mnogovrstna pobožna in sveta čutila.

Psalmi so že od nekedaj bistveni del očitne cerkvene službe božje; psalmi se molijo v «breviarji», pri sveti maši, pri zakramentu poslednjega olja, pri veliko zakramentalih, pri molitvah za mrtve in pri mnogih cerkvenih pobožnostih; psalmi se tudi dobivajo skoro v vsacih molitvenih bukvah, zlasti sedem psalmov o pokori ki so prav pripravni in koristni pri prejemi svete pokore.

Psalmi se navadno sklepajo s hvalnico: «Čast bodi Očetu», i. dr., s katero se ob enem še ponavlja vsa čast in slava, ki je izrečena v celem psalmu.

Razen psalmov je v svetem pismu še nekaj družih pesmi, ki se rabijo ali pri očitni ali domači službi božji, in sicer: žalostne pesmi Jeremije preroka, hvalna pesem Caharijeva pri rojstvu njegovega sina Janeza («Benedictus» — «hvaljen Gospod», i. dr. Luk. 1, 68—79), hvalna pesem Marijina pri Elizabeti («Magnificat anima mea» = «moja duša povelečuje Gospoda», i. dr. Luk. 1, 46—55).

§ 13.

Druge svete pesmi.

Cerkvene pesmi so sveti možje zložili in sveta cerkev jih je v službo božjo vsprejela in potrdila.

Najpoglavitniše so te-le:

1.) «Gloria», t. j. slava, pri sveti maši; ž njo poveljučujemo Jezusa Kristusa, ki nas je odrešil in na desnici Boga Očeta sedé z Očetom in svetim Duhom kraljuje v večnem veličastvu.

2.) «Praefatio», t. j. predglasje, pred tiho sveto mašo.

3.) «Sanctus», t. j. «svet», pri sveti maši; ž njo poveljučujemo presveto Trojico.

4.) «Te Deum laudamus», t. j. «Tebe Bog hvalimo»; v njenem prvem delu presveto Trojico poveljučujemo, v drugem pa Izveličarja našega prosimo; sploh se trdi, da jo je zložil sveti Ambrozij.

5.) «Sequentiae» v nekaterih mašah, in sicer:

a) v velikonočni sveti maši: «Victimae paschali» t. j. «Velikonočnemu jagnjetu pesmi darujte», i. dr.; v nji se Jezusu za odrešenje zahvaljujemo, vstajenje njegovo poveljučujemo ter ga usmiljenja prosimo. Zložil jo je Vipo, menih šentgalski, začetkom 11. stoletja.

b) V binkoštni sveti maši: «Veni, sancte Spiritus», t. j. «Pridi, o sveti Duh»; to pesem je menda francoski kralj, sv. Robert, zložil; ž njo prav goreče prosimo za darove svetega Duha. — Ti pesmi podobna je pesem: «Veni creator Spiritus», t. j. «Pridi, stvarnik Duh»; ž njo poveljučujemo svetega Duha; moli se o binkoštih, pri škofovem in mašnikovem in pri cerkvenem posvečevanju. Zložil jo je, tako se trdi, papež Gregor Véliki;

c) pri maši svetega rešnjega telesa dan: «Lauda Sion», t. j. «Poveljučuj Sijon»; — pesem je zložil sv. Toma iz Akvina; druga pesem, ki se ta praznik poje, je: «Pange lingua», t. j. «Oznanuj, o jezik»; zložil jo je isti svetnik.

Poslednji dve kitici, kateri se začenjate s «Tantum ergo» in «Genitori Genitoque», se pojete pred slovesnim blagoslovom s presvetim rešnjim telesom.

d) pri maši v dan Marije sedem žalosti: «Stabat mater dolorosa», t. j. «Žalostna je mati stala»; v prvem delu te pesmi se popisujejo neizrekljive bolečine Matere božje pod križem, v drugem se pa zatekamo z ginljivo prošnjo k Mariji. Zložil je to pesem, kakor nekateri pravijo, minorit

Jakob (de Benedictis), Jacopone imenovan († l. 1306). V utreški knjigarnici pa se hrani knjiga, ki jo pripisujejo sv. Bernardu; nahaja se v nji tudi «Stabat mater»;

- e) pri mašah za duše v vicah v črnem oblačilu: «Dies irae», t. j. «Dan jeze»; v njenem prvem delu se groza poslednje sodbe živo popisuje, v drugem pa Jezusa prosimo usmiljenja. Zložil jo je, kakor je splošna misel, sveti Toma iz Celana, frančiškan sredi 13. stoletja.

§ 14.

Slovenske cerkvene pesmi.

Petje pri službi božji pobožnost vnema, oživlja, vodi in povikšuje, in sicer tolikanj bolj, kolikanj lepše je.

Pesmi, ki jih verno ljudstvo pri nas poje, so:

- a) ali poslovenjene sekvence pri imenovanih peterih svetih mašah;
- b) ali poslovenjene druge latinske pesmi, v ta namen zložene, ali vsaj po njih narejene;
- c) ali izvirne slovenske pesmi, ki so jih domači pesniki zložili za službo božjo.

Pesmi so povišane molitve, torej, kakor te: častilne, hvalne ali prosilne; ž njimi Boga molimo ali Marijo in angelje častimo.

Ni pripuščeno pri službi božji in sploh v cerkvi peti pesmi, katerih niso potrdili cerkveni predniki.

Nekoliko svetih pesmi se nahaja v vsacih molitvenih bukvah; je pa tudi več zbirk ali pesemskih knjig, v katerih so le svete pesmi.

§ 15.

O cerkvenem petji.

Cerkveno petje je tisto, katero rabi sveta cerkev pri službi božji za svoje svete namene, t. j. da ž njim a) poveljuje Boga in b) vernike k pobožnosti vnema.

Petje je v katoliški cerkvi že od nekedaj v navadi in so je cerkveni predstojniki vedno skrbno gojili. Šaj se je krščanstvo samo s petjem začelo, ko je Izveličar svetá med petjem angeljskih trum stopil na svet. Kristus je s svojim lastnim vzgledom posvetil petje; pri zadnji večerji, ko je prvič daroval in ustanovil nekrvavo daritev nove zaveze, je pel z aposteljni hvalno pesem (Mat. 26, 30). Gospodovemu vzgledu sledili so aposteljni, kateri v svojih listih vernim priporočajo, Bogu hvalo prepevati (Kol. 3, 15; Ef. 5, 19; i. dr.) s «psalmi, hvalnimi in duhovnimi pesmimi».

V prvih časih je pela vsa srenja; toda kmalu, ko se je bila služba božja bolj razvila in so se srenje povekšale, se ljudstvo ni več udeleževalo petja. Da se je pri petji red ohranil, postavil se je pevcem predpevec ali voditelj (primicerius, praecentor).

Ko so v 4. stoletji ponehala preganjanja kristijanov in se je jela liturgija vršiti z večjim bliščem, začelo se je razevitati tudi cerkveno petje. Pobožni in izobraženi papeži in škofje so skušali urediti je ter mu dati enotno obliko. Tako n. pr. na vzhodu sv. Bazilij in sv. Atanazij; v zahodni cerkvi pa papeži Damaz, Leon I., Gelazij, Janez I. in Bonifacij II. Posebne zasluge za zboljšanje cerkvenega petja pa si je pridobil milanski škof, sv. Ambrozij († 397) kot pevec in pesnik. Način njegovega petja, ki se zove ambrozijansko, ohranil se je tu pa tam celo do 9. stoletja. Tudi za pevske šole je sveta cerkev že zgodaj skrbela, tako n. pr. sveta papeža Silvester I. (314) in Hilarij (461).

Najimenitnejši pospeševalec cerkvenega petja pa je bil sveti papež Gregorij I. Veliki. Spopolnil je glasbeno vedo sploh; nabiral, izbiral in popravljaj je cerkvene pesmi raznih krajev ter je za službo božjo pripravne zbral v eno knjigo — Antiphonarius cento. — To cerkveno pesmarico položil je na altar sv. Petra, da bi bila ravnilo za vse čase; in da bi se napevi čisti ohranili, uredil je z novega pevske šole ter jo sam vodil.

1.) Novi način popevanja dobil je po njem ime «gregorijansko petje», pozneje «koral» (cantus choralis), ker ga po samostanih v koru ali zboru rabijo. Zôve se tudi «cantus romanus», da se loči od vsacega drugega petja, in «cantus planus» ali «cantus firmus», t. j. stalno petje, nasproti figuralnemu petju.

«Gregorijansko petje» ali koral se je kmalu razširil po vsi cerkvi; toda slabo prepisavanje, malomarnost in samovolja pevcev in to, da so od 12. stoletja dalje začeli mu pridevati 2., 3., 4. in še več glasov, je bilo krivo, da je propadal. Zato je papež Pij V. vsled sklepa Tridentskega cerkvenega zbora leta 1568. zapovedal, da se knjige za službo božjo (officium divinum in missale) pregledajo, popravijo in z novega na svitlo dajo, kar se je do leta 1644. tudi zgodilo.

2.) Vender sveta cerkev večglasnega petja ni zavrgla, marveč sprejela je za svoje s temi pogoji: da se naslanja na koral, da se ogiblje posvetnih napevov, da se rabijo teksti iz svetih bukev ter da se besede dobro razumevajo. Mojstri skladatelji te vrste petja so zlasti Janez Alojzij iz Palestrine († 1594), po katerem se imenuje tudi «Palestrinski zlog» (Palestrina-Styl), Orlandus Lassus († 1594), naš rojak Jakob Gallus (Kranjec † 1593) i. dr.

3.) Sveta cerkev dovoljuje tudi petje v domačem jeziku, ako so pesmi gledé vsebine in napeva v resnici pobožne in potrjene od višje oblasti. Sme se rabiti razen liturgične službe božje (t. j. razen slovesne in pete maše in slovesnih večernic) pri tihih mašah, litanijah, šmarnicah, križevem potu, pogrebih, izvenliturgičnih procesijah i. dr.

4.) Petje pri službi božji se mnogokrat sklepa ali spremlja z godbo. Prvo godbino orodje pri službi božji so bile orgle (organon). Orgle so «kraljica godbinih orodij ali instrumentov», in jih cerkev ne trpi le, ampak je rabi kot pravi in edini službeno-cerkveni instrument.

Na Angleškem, tako nekateri trdijo, so se prve orgle oglasile pri službi božji leta 640. po Kristusovem rojstvu. Drugi pravijo, da jih je papež Vitalijan († leta 669.) prvi upeljal na Laškem; splošna misel pa je, da je prve orgle grški cesar Konstantin Koprornim leta 742. ali 757. v dar poslal kralju Pipinu, očetu Karola Vélicega. — So pa tudi, ki pišejo, da je Karol Véliki prve orgle v dar dobil od grškega cesarja Konstantina Mihaela. — Na Nemškem so bile prve orgle postavljene v ahenski cerkvi leta 826.

Katoliška cerkev godbo pri posebnih slovesnostih in o visocih praznikih dopušča, da petje podpira in spremlja in da zvikšuje slovesnost. Poglavitna reč na pevskem korusu je pa vendar le petje, torej naj godba petja ne preglaša ali neumevnega ne dela. Še manj pristojna za službo božjo je pa godba, ki budi le posvetna čutila, raztresenost podpira ali pobožnost moti — taka naj se v cerkvi ne dopušča.

Ob nedeljah v adventu in postu (razen tretje adventne in četrte postne nedelje) pa godba v cerkvi pri slovesni službi božji utihne.

§ 16.

Nekoliko cerkvenih določb o cerkveni glasbi.

Ker je cerkveno petje neločljiv, celoten del slovesne službe božje, potem je očitno, da tista oblast, ki ima v liturgičnih zadevah v obče določbe ter veljavna vodila dajati, ima tudi edino ter izključljivo pravico, veljavne določbe o liturgičnem petju izdajati. Ta oblast je za vesoljno cerkev sveti apostolski stol, občni cerkveni zbori in tako imenovana *S. Congregatio Rituum* — zbor za svete obrede. — Tudi škofje imajo oblast, v svojih škofijah ozir cerkvenega petja veljavne zaukaze dajati, toda ti ne smejo z določbami apostolskega stola ali pa zbora za svete obrede biti v nikakem nasprotju.

1.) Splošne določbe:

- a) Kar se tiče jezika liturgičnega petja (t. j. pri slovesni službi božji), je ta latinski.
- b) Pri liturgični službi božji smejo se peti le oni teksti, ki so za dotični praznik po missalu ali breviarji predpisani.
- c) Tekst se ima glasiti razločno in umevno, glasba naj ga ne preglasa; naj se preveč ne razteza vsled neprilичnega ponavljanja.
- d) Ozir melodije in harmonije naj cerkveno petje nima nič nesvetega, vsakdanjega ali posvetnega; marveč bodi mirno, resno ter spodbujajoče k zbranosti in pobožnosti.
- e) Vsem tem zahtevam najbolj ustreza staro cerkveno petje ali gregorijanski koral. «Koralno petje se ima vseskozi ohraniti, kjer je še v veljavi; kjer pa je iz veljave prišlo, se ima iz nova upeljati.»
- f) Pevovodja naj s taktirko po polici za note motljivo ne bije ter naj gleda na to, da pevci in godci po nepotrebem ne govoré in ne šepetajo in se sploh dostojno vedó.

2.) Posebne določbe:

- a) Pevci ne smejo introita začeti poprej, da celebrant k altarju dospè. Navado, introit pri peti maši do cela izpuščati, je S. R. C. obsodila za razvado, ki se ima odpraviti.
- b) Mašnik «gloria» začne; kor pa ga z besedami «Et in terra pax» povzame ter celega do konca izpoje.
- c) «Credo» se mora ves peti; mašnik zapoje «credo in unum Deum», katerih besed kor ne sme ponavljati; ampak ta povzame spev z besedami: «Patrem omnipotentem».
- d) «Offertorium» se poje lahko koralno ali večglasno. Ako se koralno poje, dostavi se lahko kak (latinski) motét, prazniku primeren.
- e) «Benedictus» se ima od «sanctusa» ločiti in še-le po povzdigovanji peti.
- f) «Communio» se ima peti potem, ko je mašnik presveto kri zavžil; izpuščati se ne sme. Najprimerniše poje se koralno, kakor introit.

C. Razne cerkvene pobožnosti.

§ 17.

Popoludanska služba božja ob nedeljah in praznikih.

Ob nedeljah in zapovedanih praznikih:

- 1.) Katoliška cerkev v župnijskih cerkvah krščanski nauk odraslim vernim razlaga;

2.) potem se litanije vseh svetnikov in o Marijinih praznikih lavretanske litanije molijo (poslednje se pri nas tudi pojó) in 3.) po litanijah (o prazniških dnevih tudi pred litanijami) vernim s presvetim rešnjim telesom blagoslov deli.

Mladini se v nedeljskih šolah ali pa tudi v cerkvi po krščanskem nauku še posebej krščanski nauk razlaga, ker ne more še umeti nauka, ki je odraslim primerjen;

4.) namesto litanij se po nekaterih krajih o višjih praznikih pojejo duhovne večernice tistega dne.

Po mestih so litanije in blagoslov s presvetim rešnjim telesom tudi ob delavnikih; v stolnih, kapiteljskih in samostanskih cerkvah vsak dan celega leta kanoniki in menihi kakor dopoldne dnevne ure, tako tudi popoldne večernice molijo in o večjih praznikih pojejo.

§ 18.

Pobožnost križevega pota.

Križev pot imenujemo tisto pot, po kateri je Jezus v Jeruzalemu križ nesel od Pilatove sodne hiše na goro Kalvarijo. Na mestih, kjer se je kaj pomenljivega zgodilo, postavili so kristijani primerna znamenja ali spominke. V nemirnih časih in o preganjanji so Jezusovi sovražniki te spominke večkrat razdrli, v mirnih časih so jih pa pobožni kristijani zopet sezidali. Romarji, ki so romali v Jeruzalem, svete kraje obiskat, postajali so pri teh spominkih, zgodbo pobožno premišljevale, in od tod so se ta znamenja jela imenovati postaje ali štacijoni. Tacih postaj je štirinajst. Štirinajsta postaja je kapelica svetega groba, v kateri menihi sv. Frančiška vrsté se noč in dan molijo, odkar so papež njim izročili varstvo te kapele. Od tod se frančiškani imenujejo varuhi božjega groba.

Že od prvih časov so pobožni kristijani radi in pogosto romali v svete kraje, da so si živo stavili pred oči trpljenje Kristusovo, v nemali kesanje nad svojimi grehi, budili spokornega duha v sebi in krepčali ljubezen do Jezusa. Ker je pa malo kristijanom mogoče, romati k svetim krajem, zidali so si pri svojem domu na katem holmcu štirinajst znamenj ali majhnih kapelic, ali so štirinajst podobščin na stene svoje cerkve obešali, da bi si tolikanj lože in življe stavili pred oči jeruzalemske prave postaje, katerih niso mogli obiskati. — Oblast, taka znamenja ali kapelice ali podobščine križevega pota blagoslavljati, so papež podelili frančiškanskim menihom kot varuhom božjega groba.

Pobožnost križevega pota se tako-le opravlja:

Kristijan gre od postaje do postaje, pred vsako nekoliko postoji, premišljuje jo nekoliko, pred njo kes obudi, kak dober

sklep stori in kakošno molitev opravi. — Molitve pri križevem potu se nahajajo skoro v vsacih molitvenih bukvah; dobé se pa tudi prav v to pobožnost spisane bukve.

Obiskovalcem križevega pota, ako ga je blagoslovil kak frančiškanski menih, so podeljeni pod enakimi pogoji prav tisti odpustki, kakor romarjem v Jeruzalem.

§ 19.

Štirideseturna molitev pred presvetim rešnjim telesom.

Ta pobožnost je zlasti po velikih mestih v navadi. Imenuje se štirideseturna molitev, ker se pri nji presveto rešnje telo štiri dni, vsak dan po deset ur, tedaj v vsem vkup štirideset ur izpostavlja v spomin, da je Jezusovo sveto telo štirideset ur v grobu počivalo, in da je Jezus še štirideset dni po svojem vstajenji ostal na svetu.

Po veliko krajih se presveto rešnje telo tudi izpostavlja ob treh zadnjih pustnih dneh: v nedeljo, ponedeljek in torek pred pepelnico, iz blazega namena, da bi pobožni kristijani zadostili neštevilnim grehom, s katerimi svet prav te dni Boga žali.

Iz tega namena, in da bi verne odvrnil od razuzdanih pustnih navad, ki so ostanki neverskih šeg in so bile zlasti na Milanskem, sploh na Laškem in tudi drugod v navadi, je to pobožnost upeljal leta 1534. sv. Karol Boromej, milanski škof. Kmalu se je razširila tudi po drugih laških mestih in drugod, zlasti po jezuitih, in je bila v Rimu leta 1551. ustanovljena po materi bratovščini, katero je sv. Filip Neri v cerkvi svete Trojice leta 1548. pričel. Papež Klemen VIII. je to pobožnost razširil na celo leto, ter ji je dodelil obilno odpustkov, ki jih je potem potrdil tudi Pavel V. Papež Klemen XI. je leta 1705. dal na svitlo preimenitni «navod o štirideseturni molitvi», kateri nosi njegovo ime: «Instructio Clementina». Pij VII. je pa razglasil, da so med tem opravilom vsi altarji pooblašteni ali privilegirani.

Te pobožnosti so se v novejših časih skoraj vsa mesta in večji trgi poprijeli. Želeti je, da bi jo povsod upeljali, kjer je še ni.

§ 20.

Pobožnosti ali molitve ob kvaternih tednih.

Kvaterni dnevi so postni in spokorni dnevi, ki jih sveta cerkev zapoveduje vsako četrletje, in sicer: sreda, petek in sobota po tretji adventni nedelji (po zimi), po prvo-postni nedelji (spomladi), po binkoštni nedelji (poletu) in teden,

v katerem je prva sreda po spominu zvikišanega svetega križa (14. septembra, jeseni).

Kvaterne čase je cerkev zapovedala iz dvojnega namena:

1.) Da Bogu dolžno zahvalo dajemo za dobrote, ki smo jih tisto četrletje prejeli, da novih dobrot prosimo ter pokoro delamo za svoje grehe;

2.) da Boga prosimo dobrih in vrednih duhovnov, ki jih je cerkev po stari navadi prav ob teh kvaternih dnevih posvečevala.

Da bi pobožni kristijani v ta dvojni namen tolikanj goreč-niše molili ob kvaternih časih, katoliška cerkev presveto rešnje telo, zlasti po mestih, ob treh kvaternih dneh izpostavlja.

§ 21.

Breviarska molitev.

Breviarske molitve so tiste molitve, katere ima mašnik vsak dan opravljati. Bile so od začetka precej dolge; toda pozneje jih je sveti papež Gregorij VII. nekoliko okrajšal, spremenil in zavoljo ročnosti pri molitvi spravil v posebne bukve, katerim se je dalo ime «breviarium», po naše «breviar», t. j. okrajšane bukve, in molitvi iz teh bukev se pravi «breviarska», t. j. okrajšana molitev.

Razdeljene so v tako imenovane dnevne čase ali ure, po navadi prvih kristijanov in puščavnikov, kateri so čez dan svoje delo večkrat o gotovih urah z molitvijo prenehali. Breviarske molitve so zložene iz Davidovih psalmov, cerkvenih pesmi, sveto-pisemskih beril, iz spisov svetih cerkvenih očakov in življenjepisov svetnikov božjih.

Dnevne ure so te-le:

- 1.) Jutranjice (zgodnjice, matutinum), katere so nekedaj po noči opravljali s hvalnicami (Laudes) skup;
- 2.) prva ura (prima) ob šestih zjutraj;
- 3.) tretja ura (tertia) ob devetih dopoludne;
- 4.) šesta ura (sexta) o poludne;
- 5.) deveta ura (nona) ob treh popoludne;
- 6.) večernice (vesperae) zvečer;
- 7.) sklepnice (completorium), t. j. končna dnevna molitev.

Posamezni mašniki molijo dnevne ure na tihem sami záse; skupščine mašnikov, n. pr. po samostanih, ali korarski kapitelji jih opravljajo skup glasno moleč ali pojoč

§ 22.

Bratovščine.

Ako se več ljudi iz svetega namena združi, da bi si prizadevali za posebne čednosti in dobra dela, h katerim kristijani sploh nismo zavezani — tako združenje ali zvezo imenujemo bratovščino.

Sploh je od bratovščin pomniti, da nikogar pod grehom ne vežejo, spolnovati dolžnosti; brez greha je, kdor se bratovščini odpove ali kdor bratovskih postav ne spolnuje; toda tudi brez njihovega duhovnega dobička.

Namen bratovščin je čveteren:

- a) povikšanje časti božje;
- b) posebno pobožnost buditi v svojih udih;
- c) razširjanje svete vere podpirati;
- d) posebna dela ljubezni do bližnjega, n. pr. bolnikom streči, mrličje pokopavati, za duše v vicah moliti.

V bratovščino stopiti je kristijanom jako koristno:

- a) skupna ali zedinjena molitev, katero bratovski udje opravljajo, je Bogu prijetniša, torej močnejša, kakor posamezna;
- b) dobra dela, ki jih bratovski udje zedinjeni opravljajo, so temu, ki jih opravlja, in vsem bratovskim udom sploh bolj zaslužljiva, ker so v občestvu opravljena;
- c) lepi vzgledi, s katerimi se udje spodbujajo, so močni nagibi k čednosti in k stanovitnemu spoznanju svete vere;
- d) bratovski udje se ložje več svetih odpustkov udeležé.

Najbolj razširjene bratovščine v naših krajih so:

Bratovščina Jezusovega srca, presvetega rešnjega telesa, žalostne Matere božje, Marijinega neomadeževanega srca za spreobrnjenje grešnikov, živega rožnega venca.

Bratovščine za razširjanje katoliške vere so najznaneje pri nas: sv. Cirila in Metoda za zedinjenje ločenih Grkov s katoliško cerkvijo, sv. Leopolda za Ameriko, Marijina družba za Afriko.

Katoliška cerkev bratovščine priporoča in deli njenim udom mnogo odpustkov.

§ 23.

Procesije ali cerkveni obhodi.

Procesije so očitni in skupni obhodi duhovstva in vernega ljudstva med molitvami in petjem.

Katoliška cerkev je procesije v svojo službo božjo sprejela:

- a) ker so očitno spoznanje katoliške vere;

- b) ker so slovesno poveličanje božje;
 c) ker so lepa podoba našega skupnega potovanja v pravo nebeško domačijo.

Procesije so: ali prosilne, ali spokorne, ali slavnostne.

Procesije se tako-le vspredujejo:

1.) Pri prosilnih in spokornih procesijah se naprej nese križ v znamenje, da nam je Jezus Kristus edino pravi vodnik našega potovanja na tem svetu, in v znamenje, da le v imenu križanega Jezusa upamo uslišani biti v svojih prošnjah.

2.) Pri slavnostnih procesijah se razen križa nosijo tudi bandéra (zastavnice) v znamenje, da za njimi gre bojevalna cerkev, to je kristijani, ki se še vojskujejo za svoje izveličanje. — Bandéra so pa tudi vesela znamenja, da je tako dolgo in grozovito preganjana krščanska vera zmagala vse svoje protivnike in sovražnike. — Bandéra so v navadi že od časov cesarja Konstantina Vélikega, kateri je na Kristusovo povelje dal bandéro napraviti in zapovedal je pred vojsko nositi, s katero je slavno zmagal svojega sovražnika Maksencija.

Bandéra so ali bela, ali rudeča, ali vijolične barve in imajo Jezusove ali svetniške podobščine v sredi všite ali vezeni.

3.) Za križem ali bandérom se verni uvrstijo po starosti, stanu in spolu ter sparoma gredó, t. j. dva pa dva.

4.) Potoma verni skupno molijo ali pojejo.

Bodisi da je pri procesijah, zlasti po mestih, pa tudi zunaj na polji, veliko priložnosti k raztresenju pri molitvi, vendar so procesije zelo koristne in Bogu všeč že po dobrem namenu, iz katerega verni gredó za procesijo.

§ 24.

Božja pota ali romanje.

Ako kdo iz dobrega in pobožnega namena potuje obiskat kak svet kraj ali svetinje ali svete podobščine, pravimo, da na božjo pot gre ali da roma.

Začetek božjih potov je v prestarih časih iskati. — Pri Judih je bilo moškim od 13. leta zapovedano, vsako leto trikrat v Jeruzalem potovati. Ženskemu spolu in mlajšim moškim zapoved tega težavnega pota ni nakladala. Ali večkrat, kakor ravno od Marije očitno beremo, so ti iz lastne proste volje vendar šli v Jeruzalem; in to jim je bila božja pot. Tudi že prvi kristijani so jeli potovati, zlasti v Betlehem, Nazaret in Jeruzalem, da bi osebno počastili te kraje, katere je rojstvo, življenje in trpljenje Jezusovo posvetilo. — Iz enacega namena so tudi hodili obiskavat grobe

sv. Petra in Pavla v Rim, sv. Jakoba v Kompostelo na Španjskem in tudi v druge kraje, zlasti take, kjer se je prigodila kaka čudovita prigodba. — V Rim jih je toliko prihajalo, da so od teh popotnikov vse druge iz enacega namena jeli imenovati rimarje ali romarje, in take hôte romanje. In tako še dandanašnji tiste, ki kamor si bodi gredó na božjo pot, imenujemo romarje.

Romanje ali božja pota, kakor procesije, živo razodevajo pobožna čutila; vernim so pa tudi v dušni prid in Bogu všečna; torej jih je katoliška cerkev že od nekdaj potrdila in obdarila z mnogimi in obilnimi odpustki.

Vernim koristna in Bogu všeč so božja pota:

1.) Ona pobožnost izražajo, budé, podpirajo, zvekšujejo.

V romarjih pobožnost unema in povzdiguje že častitljivi kraj, ki je posvečen s kacim pobožnim spominom, kjer je Bog svojo moč ali milost posebno pokazal, ali kjer je prečastita Devica Marija moč svoje materine priprošnje skazala. Pa tudi že sama romarska cerkev, mnogoteri vzgledi goreče pobožnosti, ki se na božjih potih vidijo nad kristijani bližnjih in daljnih krajev, romarja vabijo in nagibajo k pobožnosti.

2.) Ona spokornega duha in vredno prejemo svetih zakramentov podpirajo.

Težavna in daljna pot, ki je večjidel do romarske cerkve, in druge neprilichnosti, ki so s potovanjem sklenene, so kaj pripravna pokora za storjene grehe ali pa zaslužljive za nebesa. — Od doma in vseh posvetnih domačih skrbi in opravil ločen, romar veliko ložje in natančneje svojo vest izprašuje, celó neznanemu izpovedniku veliko ložje svoje dušne rane odkrije, zlasti tisti, kateremu sramožljivost težave dela pri domačem izpovedniku.

3.) Na božjih potih Bog obilniše milosti delí, kar pričajo mnoge izkušnje.

Našo molitev Bog sicer povsodi lahko usliši; pa kakor je Bog dodelil zdravilno moč le nekaterim studencem in zdravilna zelišča le nekaterim deželam; kakor je judejsko deželo oblagodaril nad vsemi družimi deželami; — prav tako, kdo bo tajil, Bog ne le zamore, temveč je tudi že hotel na nekaterih krajih in pri nekaterih podobah obilniše milosti deliti, kakor drugje. To nam pričajo mnogoteri čudeži, zlasti čudovito ozdravljenje bolnikov, ki se je tam in tu godilo in se še dogaja.

Božja pot je pa le takrat koristna in Bogu po všeči, kadar kristijan roma iz svetega namena, na potu sem in tjà spodobno in pobožno se véde in nobene dolžnosti z romanjem ne zanemarja. — Romarjem je zlasti svetovati, na božjih potih sveto pokoro in sveto rešnje telo prejemati ter udeleževati se svetih odpustkov.

Nekoliko o najpoglavitnejših cerkvah v Rimu, zlasti o romarskih.

Rim ima 30 bazilik, 200 cerkvâ in 150 vélicih kapel. Izmed bazilik so najimenitnejše tiste, ki je rimski romarji navadno po opravljeni spovedi obiskujejo v zadobljenje obilnih odpustkov, in teh je sedem, namreč: 1.) Sv. Ivana v Lateranu, 2.) sv. Petra v Vatikanu, 3.) Marije Device snežnice, 4.) sv. Pavla, 5.) sv. Lovrenca, 6.) sv. križa in 7.) sv. Boštijana.

1.) Sv. Ivana cerkev v Lateranu. — Cesar Konštantin jo je ob svojem lateranskem poslopju leta 323. na hribu Céliji sezidal in dal papežu Silvestru, ki jo je 9. novembra leta 324. posvetil božjemu Izveličarju na čast, od tod se je iz začetka imenovala «Izveličarjeva cerkev»; rekli so jej pa tudi «zlata cerkev» od bliščečega njenega lišpa. V sedmem stoletju je pa bila posvečena sv. Ivanu krstniku, in takrat je dobila ime sv. Ivana v Lateranu, katero je ohranila do danes. — Tudi Lateransko poslopje je podaril cesar Konštantin papežu, in bila je ta cerkev prva, v kateri je papež opravljal očitno službo božjo, torej je še dandanašnji poglavitna cerkev papeževa in vsega krščanstva in se imenuje: «Ecclesiarum urbis et orbis mater et caput», to je: mati in glava cerkvâ mesta (Rima) in (vsega) sveta. Torej to cerkev vsak izvoljeni papež pri svojem nastopu z veliko slovesnostjo vzame v posest.

V začetku 14. stoletja je bila pogorela; bila je pa kmalu zopet sezidana. — Ona je izmed teh štirih rimskih cerkvâ, ki se v zadobljenje odpustka obiskujejo v svetem letu.

2.) Sv. Petra cerkev v Vatikanu je najveličastnejša in najkrasnejša cerkev na svetu. — Na mestu, kjer zdaj stoji ta hiša božja, je stala tista cerkev sv. Petra, katero je cesar Konštantin Véliki leta 323. sezidal njemu na čast. Konštantin je osmi dan po svojem krstu sam za njeno stalo kopal in dvanajst jerbasov nakopane prsti znosil dvanajsterim apostelnom na čast. To Konštantinovo cerkev je papež Šilvester posvetil, njen altar prvi s sveto krizmo mazilil in takrat postavil dal, do morajo altarji od tistihdôb kameneni biti. — Papež Nikolaj V. (1447 do 1455) je sklenil, to staro cerkev prezidati in je jel tudi delati priprave za novo; toda še-le papež Julij II. (1503 do 1513) ji je 18. aprila 1506 vložil stalni kamen. S kratkimi prenehleji so jo papeži zidali več ko sto let; dozidana je bila še-le leta 1614., ko je bil Pavel V. papež; posvetil jo je papež Urban VIII. leta 1626. Zidanje te veličanske cerkve je stalo 64 milijonov tolarjev. — Zidana je v podobi latinskega križa in je z lopo vred 666 črevljev dolga, 284 črevljev široka, njena veličanska kuplja je pa 413 črevljev visoka. Notranji

prazni prostor meri okoli 200.000 štirjaških črevljev. — Prav pod kupljo je véliki altar, pred katerim noč in dan gori 112 svetilnic; pri tem altarlji le papež, in tudi oni le trikrat na leto (božični, velikonočni in sv. Petra in Pavla praznik) mašujejo, ali s posebnim njihovim privoljenjem kak kardinal namesto njih. Pod vélikim altarjem je sv. Petra grob (confessio) ž njegovimi in svetega Pavla svetinjami.

Kakor se vse, kar je v resnici velikega, zvekušje in zveličuje, če je dalje gledamo, tako se sv. Petra cerkev razdaljuje, raste in se povečava njim, ki dalje hodijo v nji. Ta hiša božja, ki je bila zidana z milimi darovi vsega katoliškega sveta, je pač sveta in visoka podoba enojne in vender vse objemne vesoljnosti ali katoličanstva, ki nam svojo veličino če dalje bolj razodeva v ti meri, s katero se predrznemo, meriti jo. Kajti v nji zginjujejo vse navadne mere, s katerimi se ne smemo dotikati te visokosti, te veličine, te veličastnosti in tega visočanstva. Kar se ogledovalcu v nekoliki daljavi celó majhno vidi v nji, vzdiguje se mu v osupno veličino, če se bliža. — V zadobljenje odpustka se vatikanska cerkev obiskuje v svetem letu.

3.) Marije Device snežnice cerkev ali «Maria maggiore». — V zadobljenje odpustka svetega leta se obiskuje tudi ta največja Marijinih cerkvâ na svetu.

4.) Sv. Pavla cerkev je skoro uro daleč od Šentpetrove in pol ure zunaj mesta. Tudi to cerkev je bil sezidal cesar Konstantin, in sicer na grobu sv. Pavla, in tudi to je posvetil papež Silvester; pa že Valentinijan II., Teodozij in Honorij so jo prezidali, in tako je stala do leta 1823. — Bila je v tem času najstarejša cerkev v Rimu; ali pogorela je 21. avgusta 1823. — Papež Leon XII. je ves katoliški svet v posebnem pismu nagovoril ter milih darov prosil, da bi se pogorela cerkev zopet sezidala. Njegove prošnje so bile uslišane, cerkev se je jela zidati, in bila je v nekaterih letih toliko dovršena, da jo je papež Gregor XVI. (1831 do 1846) blagoslovil; popolnoma dodelana pa je bila še-le leta 1854. Papež Pij IX. jo je 10. decembra 1854. posvetil vpričo veliko kardinalov, patrijarhov, nadškofov in škofov iz celega sveta, ki so bili v Rim prišli zavoljo razglašenja verske resnice, da je bila prečastita Devica Marija brez madeža izvirnega greha spočeta. Imena vseh teh pričujočih kardinalov, patrijarhov, nadškofov in škofov so v stranski kapeli s zlatimi črkami vklesana v vedni spomin. — Tudi ta cerkev je jako veličanska; ni se torej čuditi, da se je zidala toliko let. Človek ostrmi gledajoč v to sijajno prostornost, pet svetličnih ladij in njihovo veličansko granitno stebrovje; in pri vsi velikosti taka natančnost v najdrobnejših njenih delih! Zlasti imenitne so pod stropom na okrog prave

podobe vseh dosedanjih papežev. — Pol ure od tod — «pri treh studencih» (tre fontane) — je bil sv. Pavel ob glavo dejan; in prav na mestu te sedanje cerkve ga je bila pobožna rimska gospa Lucina pokopala. — V zadobljenje odpustka se sv. Pavel zunaj mesta mora obiskovati o svetem letu.

5.) Sv. Lovrenca cerkev.

6.) Sv. križa cerkev, katero je tudi cesar Konstantin sezidal svetemu križu na čast potem, ko mu je bila njegova pobožna mati Helena poslala v Rim del svetega križa, ko ga je bila našla.

7.) Sv. Boštijana cerkev pri katakombah je tudi že zunaj mesta. Sv. Boštijanu na čast je papež Damaz leta 367. cerkev sezidal na pokopališči sv. Kaliksta prav nad grobom sv. Boštijana. Kardinal Scipio Borghese jo je leta 1612. popolnoma in veličastno prezidal, in taka še dandanašnji stoji. Iz te cerkve, na strani blizo velicih vrat, je vhod v katakombe, t. j. podzemeljska pokopališča prvih kristijanov, katera se imenujejo Kalikstove katakombe.

* * *

Še je posebnega spomina vredna cerkev, ki se zôve «Pantheon».

Bila je ta cerkev nekedaj paganski tempelj. Sezidal ga je bil Agripa, zet cesarja Avgusta, malikoma Martu in Jupitru na čast; pozneje so v njem častili tudi boginjo Cibelo in druge bogove, od tod je dobil ta tempelj ime «Pantheon», t. j. svetišče vseh bogov.

Da bi se ta starina ohranila, dobil je papež Bonifacij IV. (607 do 614) od cesarja Foka privoljenje, ta tempelj spremeniti v katoliško cerkev, v katero je bil dal iz katakomb prepeljati in ondi shraniti 28 vôz mučeniških kosti in jo je leta 610. (607) posvetil prečastiti Mariji Devici in vsem svetim mučenikom na čast. Od tod se tudi imenuje «sv. Marija pri mučenikih». Gregor IV. (827 do 844) jo je pa leta 830. posvetil vsem svetnikom na čast.

V to cerkev pelje obokano hodišče, čegar obok sloni na šestnajsterih granitnih stebrih, ki je vsak le iz enega samega kosa. Cerkev je od znotraj okrogla, od tod ji tudi le «rotunda», t. j. okroglina, pravijo. Povprek meri 154 črevljev in prav tolika je njena višina. Razsvetljuje jo le eno, toda velikansko okroglo okno vrh oboka, v premerji 28 črevljev. — V ti cerkvi počiva truplo slavnega slikarja Rafaela.

Drugi oddelek.

Sveti časi in dnevi.

§ 26.

Kaj in čemu so sveti časi in dnevi?

1.) Svete čase in dneve imenujemo tiste, ki so odločeni zlasti vnanji službi božji.

2.) Sveti časi in dnevi so k službi božji potrebni in krščanskemu ljudstvu v dušni prid:

a) Za službo božjo je treba lastnih časov in dni. Sicer bi moral biti vsak čas in vsak dan Gospodu posvečen in človekovo življenje bi moralo biti vedna služba božja, t. j. notranja služba božja; toda notranja služba božja se mora tudi zunaj kazati. Zunanja služba božja bi se gotovo kmalu zanemarjala, ako bi se vedno le s posvetnimi reči in skrbmi pečali in posebnih dni ne imeli, zlasti odmenjenih v zunanjo službo božjo. — Vrh tega ni le vsak posamezni človek zase dolžan, tudi po zunanje Bogu služiti; dolžno je to vse človeštvo, t. j. vsa človeška družina vkup naj Boga očitno in vnanje časti. Ker pa zavoljo potrebnih opravil ne moremo Boga po zunanje vedno častiti, zato morajo službi božji odločeni biti posebni časi in dnevi.

b) Lastnih posebnih časov in dni je pa treba tudi nam v dušni prid in izveličanje. Prava naša sreča je, da dosežemo svoj namen in konec, večno izveličanje. Kako močno nas pa posvetna opravila in skrbi nase vlečejo in kako lahko našega duha, ako se preveč pečamo ž njimi, od Boga obrnejo, uči nas lastna in tuja žalostna izkušnja. Torej je neogibno potreba, da so nekateri časi in dnevi v to namenjeni, da se v njih zlasti pečamo s skrbjo za dušno izveličanje.

§ 27.

Kdo je kristijanom svete čase in dneve odločil?

1.) Sveta cerkev, in le ona, ima pravico, svete čase in dneve, to je praznike, vernim odločevati in postavljati; kajti le nji je Jezus oblast dal, vse obravnavati, kar je Bogu na čast in vernim v izveličanje.

Kakor ima le cerkev oblast, praznike postavljati, ima tudi le ona oblast, jih preklicevati ali prestavljati po vsem svetu in

po posameznih krajih. — Uk svete cerkve je vedno in povsod tisti, ker je od Boga; kar je pa cerkvenih naredeb, šeg ali navad, so po cerkvenih ukrepih spremenljive in tudi po raznih krajih različne.

2.) Sveta cerkev je že koj v začetku svete dni in čase postavila.

Za svete dni je odločila: *a)* nedeljo in *b)* praznike, in sicer:

1.) *Gospodove*, da nas spominja najimenitniših skrivnosti našega odrešenja in posvečenja;

2.) *Marijine*, da častimo prečastito Devico, ki je v tako tesni zvezi z našim odrešenjem;

3.) *angeljev*, ki so tudi imeli, kakor poslanci božji, opraviti pri našem odrešenju;

4.) *svetnikov*, da nam očitno kažejo sad človeškega odrešenja;

5.) *dní*, ob katerih se za prejete milosti božje zahvaljujemo (n. pr. dan cerkvenega posvečevanja) ali Boga zanje prosimo (n. pr. prošnje dni).

3. Prazniki so dalje troji:

a) *Zapovedani*, t. j. taki, ki jih tako praznujemo, kakor nedeljo. — Ob nedeljah in zapovedanih praznikih opravljajo župniki daritev svete maše za svojo občino.

Opomin: V našem cesarstvu je več praznikov odpravljenih ali preklicanih po vnanje, v cerkvi pa še vedno veljajo in jih imajo tudi pobožni kristijani še dobro v spominu, ter je imenujejo sópraznike. Te dni sicer svoja opravila kakor ob delavnikih opravljajo, vendar si pa prizadevajo tudi pri sveti maši biti, ker vedó, da se še vedno, kakor o zapovedanih praznikih, za nje daruje sveta maša. — Takih praznikov imamo 21, ti so: vsi apostolski dnevi, nedolžnih otročičev dan, velikonočni in binkoštni torek, najdenje svetega križa, dan sv. Ivana krstnika, sv. Hermagora in Fortunata, sv. Ane, sv. Lovrenca, sv. Mihaela in sv. Silvestra.

b) *Nezapovedani*, t. j. taki, ki jih le duhovni opravljajo pri sveti maši in v breviarji ali v svojih duhovnih molitvah. Cerkev namreč vse dni praznike (*feria*) imenuje nam v opomin, da vsak dan kaj storimo za čast božjo in svoje izveličanje.

c) *Obljubljeni prazniki*, katere zaobljubijo ali cele dežele, večji ali manji kraji, ali kake družbe, zlasti rokodelske; taki so n. pr. sv. Florijana, sv. Roka, sv. Ahacija, sv. Vincencija.

§ 28.

Kaj je cerkveno leto in kako je delimo?

Cerkveno leto imenujemo vsako leto ozir zgodovine odrešenja in izveličanja človeškega rodu, ki se je pričelo v raji in se bode dovršilo s poslednjo sodbo.

Cerkveno leto se začne s prvo adventno nedeljo in jenja s soboto zadnjega tedna po binkošti.

Cerkveno leto delimo na tri dôle (prazniške kroge ali letne čase), namreč: *a)* božično, *b)* velikonočno in *c)* binkoštno; središča teh dôle pa so: božič, velikanoč in binkošti. — Nedelje in Gospodovi prazniki, ki so med dvema dôlebama, so namenjeni ali v pripravljane na poznejšo ali v zahvaljevanje za prejšnjo dôlebo. — Prazniki svetnikov so vpleteni vsem trem dôlebam.

§ 29.

Nedelja.

Nedelja ali prvi dan vsakega tedna je navadni sveti dan katoliških kristijanov.

Bog sam je en sveti dan vsak teden že v raji odločil in zapovedal, posvečevati ga: «Bog je blagoslovil sedmi dan ter ga posvetil» (2. Mojz. 20). — Sedmi dan vsakega tedna ali soboto posvečevati pa je Bog na sinajski gori na novo zatrdil izraelskemu ljudstvu.

Namesto sedmega dneva v tednu so pa že aposteljni po navdihnjenji svetega Duha postavili prvi dan vsakega tedna, kateri mi imenujemo nedeljo.

Nedeljo namesto sobote pa kristijani praznujemo ne le zato, da se ločimo od Judov, ampak zlasti v spomin, da je prav v nedeljo:

- a)* Bog začel svet stvariti;
- b)* Jezus Kristus s svojim vstajenjem naše odrešenje dokončal in
- c)* sveti Duh nad aposteljne prišel ter dovršil naše posvečevanje.

Vsaka nedelja je torej zavoljo tega trojnega spomina praznik ali god presvete Trojice, in se zato imenuje tudi dan Gospodov.

§ 30.

Katere dolžnosti nas vežejo ob nedeljah?

Nedelja je:

- 1.) dan počitka, torej smo dolžni ob nedeljah počivati ali praznovati. V ta namen so nam marsikatera dela prepovedana;
- 2.) sveti dan vsakega tedna, torej smo dolžni posvečevati jo, in iz tega namena:

- a)* opustiti vsa dela in opravila, ki so posvečevanju nasproti, in
- b)* pričujoči biti pri očitni službi božji in sploh skrbeti zlasti za svoje izveličanje.

§ 31.

Od česa smo dolžni ob nedeljah počivati?

Ob nedeljah smo dolžni počivati od težkih hlapčevskih del in opravil, t. j. od takih, s katerimi se pridobiva telesni živež in jih navadno za plačilo opravljajo posli, dninarji, kmetovalci in rokodelci.

Dela in opravila, ki jih opravljamo z duhom, n. pr. poučevanje samega sebe ali drugih, branje, i. dr., so pripuščena.

Hlapčevska dela in opravila so sploh pod smrtnim grehom prepovedana; smejo se le opravljati:

- a) kadar jih pripusti duhovska gosposka in
- b) kadar so v čast božjo, iz ljubezni do bližnjega ali v sili.

V čast božjo se opravljajo tista dela, ki jih je treba za službo božjo, n. pr. dela cerkvenikov in cerkvenih strežnikov sploh, pri zidanji cerkvâ, v sili, in dr. — Iz ljubezni do bližnjega se opravljajo tista dela, ki so potrebna v postrežbo bolnikom, v občno varstvo premoženja ali življenja in sploh v občni prid. — V sili so pripuščena dela in opravila, ki so potrebna, da se varujemo velike škode, n. pr. ob ognji, in sploh dela, v katerih se ne dá prenehati brez velike škode. — Tudi zavoljo velike revščine so hlapčevska dela pripuščena, toda le po dokončani službi božji, n. pr. poslom, ki morejo le ob nedeljah zase delati.

§ 32.

Katera dela in opravila so nedeljskemu posvečevanju nasproti?

Nedeljskemu posvečevanju so nasproti vsa dela in opravila, ki očitno službo božjo ovirajo ali motijo in preveč vlečejo v posvetne misli in skrbi, n. pr. očitna kupčija, sodniška opravila, hrupni lovi z gonjači, hrupne veselice ob času službe božje.

Pripuščeno pa je prodajati in kupovati stvari, ki so za tisti dan potrebne za živež; in tudi pošteno nedolžno razveseljevanje, ker je nedelja dan duhovnega veselja, v katerem naj bi kristijan pozabil težkega dela, koje nam je prinesel greh, in se veselil svojega odrešenja.

§ 33

Kako smo dolžni nedeljo posvečevati?

Druga cerkvena zapoved nam zapoveduje, vsako nedeljo (in zapovedani praznik) sveto mašo slišati, t. j. pri sveti maši pričujočim biti.

Daritev svete maše je poglavitni in bistveni del očitne svete službe božje. To zapoved so pod smrtnim grehom dolžni spolnovati vsi katoliški kristijani, ki so k pameti prišli (navadno od sedmega leta dalje) in so pri zdravi pameti.

Da je pa kdo po cerkveni zapovedi pri sveti maši, je treba:

1.) da je pri vsi sveti maši, ki jo bere mašnik. Kdor znamenit ali poglaviten del svete maše zamudi iz svojega lastnega zadolženja, n. pr. če po darovanji pride k sveti maši, ali pri svetem obhajilu cerkev zapusti, ni spolnil cerkvene zapovedi;

2.) da ima namen pri sveti maši biti ali sploh Boga častiti. Kdor tedaj n. pr. k sveti maši gre iz namena, le pevce ali godce poslušat, ni spolnil cerkvene zapovedi;

3.) da je pazljiv, spodobno in pobožno pri sveti maši. Pazljiv pri sveti maši je, kdor pazi na molitve in poglavitne dele svete maše, da vé, kaj se godi ali da ima vsaj svoje misli obrnene sploh v Boga. — Kdor bi torej poglaviten del svete maše prespal ali pogovarjal se, ali kake posvetne knjige bral, ali prostovoljno raztresen bil, ne bi spolnil cerkvene zapovedi.

Spodobno je pri sveti maši, kdor se v telesni obnaši tako véde, kakor se presveti daritvi spodobi, n. pr. da stoji, kadar je stati, in kleči, kadar je klečati.

Pobožno je pri sveti maši, kdor svoje misli z mašnikovimi sklepa, torej:

- a) začetkom svete maše kesanje obudimo nad svojimi grehi ter prosimo Boga odpuščenja;
- b) pri zbirnih molitvah vse svoje potrebe in nadloge Bogu požemo ter milosti prosimo, da bi mogli ustaviti se vsemu grešnemu nagnenju;
- c) pri listu in evangeliji trdni sklep storimo, po sveti veri stanovitno živeti;
- d) pri darovanji sami sebe in vse, kar imamo, Bogu darujemo, t. j. trdno sklenimo, v božjo voljo popolnoma udati se, vse zopernosti in težave blagovoljno sprejemati in prenašati in sploh vse Bogu v čast delati;
- e) pri spremenjeni ponižno molimo Jezusa Kristusa v podobah kruha in vina, ter ga odpuščenja grehov prosimo, trkaje na svoje prsi, in vsega prosimo, kar nam je v časno in večno srečo potrebnega;
- f) pri svetem obhajilu se tudi mi ali v resnici ali vsaj duhovno obhajajmo, t. j. želje obudimo po prejemi svetega rešnjega telesa;
- g) konec svete maše pa Boga prosimo blagoslova, da nas njegova milost vedno spremlja in varuje pri vseh delih in opravilih.

Pobožno pri sveti maši je tudi, kdor premišljuje Kristusovo trpljenje ter se v svojem duhu stavi na goro Kalvarijo pod Jezusov križ;

4.) da je pri sveti maši v očitni cerkvi, in sicer, ako je mogoče, v svoji župnijski cerkvi.

V domačih kapelah, t. j. v takih, ki so po gradéh ali hišah, smejo pri sveti maši biti le tisti, katerim duhovska gosposka privoli, drugi pa ne bi tu zadostili cerkveni zapovedi.

Domače kapele, ki imajo vhodna vrata zunaj s ceste, kapele po škofovih hišah, po semeniščih, po samostanih, bolnišnicah in jetnišnicah se pa prištevajo očitnim cerkvam.

Cerkvena zapoved, ob nedeljah in praznikih pri sveti maši biti, ne veže:

- a) tistih, ki ne morejo brez velike lastne ali tuje škode k sveti maši iti, kakor: bolniki, slabotni, strežniki bolnikom, matere, ki svojih otrok ne smejo samih doma pustiti, popotniki, ki se brez velike škode na potu ne morejo ustaviti; oni, ki morajo doma varovati ali kuhati v župnijah, ki imajo le eno sveto mašo, posli pri gospodarjih ali gospodinjah, ki jim ne pripusté, hoditi k sveti maši, dokler si ne dobé druge službe;
- b) tistih, ki brez nevarnosti ali silne težave ne morejo k sveti maši iti, n. pr. ob silno slabem vremenu, ob povodnji, zalvojo zametov ali slabih in nevarnih potov.

Kdorkoli je iz katerega tehtnega, torej izgovorljivega vzroka zadržan k sveti maši iti, naj pa vsaj želje obudi, da bi rad pri sveti maši bil, naj doma moli in se v mislih sklepa z mašnikom in ž njimi, ki so pri sveti maši pričujoči, kar se kaj lahko zgodi tam, kjer se pozvanja pri poglavitnih delih svete maše.

§ 34.

Kako nam je nedeljo še posvečevati?

1.) Pobožni kristijan je tudi, če mu je le mogoče, vsako nedeljo in vsak praznik pri pridigi, kjer se nam beseda božja oznanuje, razlaga in na srce polaga, da bi živeli po nji.

Božjo besedo moramo poslušati:

- a) sploh že zato, ker Jezus pravi: «Kdor je iz Boga, rad posluša božjo besedo» (Jan. 5, 47);
- b) ker moramo želeti in si prizadevati, da rasemo v vednosti verskih resnic;

- c) ker vemo, kako lahko in kako rado se zgodi, da pozabimo božjo besedo, ako je večkrat ne poslušamo;
- d) ker nam je znano, da nam je treba večkrat opominjanim biti k spolnovanju svetih božjih nauk, če nočemo, da bi jih opustili, kar se že tako kaj rado pogostoma zgodi;
- e) ker vemo, da smo dolžni, dajati svojemu bližnjemu dober vzgled.

2.) Pobožni kristijan je rad, če mu le vnanje okolščine pripuščajo, vsako nedeljo in zapovedani praznik tudi pri popoldanski službi božji, to je pri krščanskem nauku in litanijah.

3.) Pobožni kristijan ob nedeljah in zapovedanih praznikih po napeljevanji svete cerkve rad opravlja tudi druga dobra dela, n. pr. svete zakramente prejema, duhovne knjige bere, bolnike obiskuje, in dr.

Opomin: Kakor nedelje, tako tudi zapovedane praznike vsled prve cerkvene zapovedi praznujemo in posvečujemo, ker je tudi njihov namen, da povečujemo Boga in skrbimo za svoje dušno izveličanje.

§ 35.

Kako nas katoliška cerkev opominja in napeljuje, skrbeti tudi ob delavnikih za izveličanje?

Sveta cerkev nas opominja, tudi ob delavnikih za svoje dušno izveličanje skrbeti:

1.) Ona nas vsak dan k sveti maši vabi.

Prav koristno je, tudi ob delavnikih k sveti maši hoditi:

- a) ker s sveto mašo za svoje grehe zadostujemo;
- b) ker pri sveti maši zadobivamo veliko milosti, s katerimi se zoperstavljamo skušnjavam in grehu, in
- c) ker si pri sveti maši najgotovejše tudi izprosimo pomoči v časnih revah in nadlogah.

2.) Ona nas s trikratnim zvonjenjem ob «Ave Mariji» opominja, spominjati se včlovečenja Sina božjega in častiti prečastito Devico in Mater božjo.

3.) Ona nam z zvonom v spomin kliče ob četrtnih zvečer zadnjo večerjo, ob petkih ob treh popoldne pa trpljenje in smrt Jezusovo na križi in naše odrešenje.

4.) Ona nam priporoča vsa dela in skrbi, trpljenje in nadloge, križe in težave z dobrim namenom posvečevati ter jih rabiti v zasluženje ali pokorila.

I. Božična dôba.

§ 36.

Božična dôba sploh.

O božični dôbi se spominjamo neskončne ljubezni nebeškega Očeta, ki nam je poslal svojega edinorojenega Sina v izveličanje. V tej dôbi nam sveta cerkev pred oči stavi:

- a) obljube, odrešenika poslati;
- b) odrešenikov prihod na svet ali njegovo včlovečenje;
- c) njegovo detinstvo in skrivno življenje in
- d) njegovo učenje.

§ 37.

Pripravljanje na božične praznike ali advent.

Na božič se pripravljamo v adventu, ki ima štiri nedelje.

Ime «advent» je latinska beseda in se pravi po naše «prihod» (namreč Gospodov). Gospodov prihod ločimo trojen: prvi, ko je bil Sin božji rojen iz Marije Device; drugi, ko bo prišel poslednji dan sodit žive in mrtve, in tretji, ko Jezus s svojo milostjo v naša srca pride in je pri svetem obhajilu tako rekoč rojen v nas.

V adventu nas sveta cerkev pripravlja na božični praznik, ki je veseli spomin prvega Gospodovega prihoda. V ta namen ona torej:

- a) nam pred oči postavlja v štirih tednih štiritisoč let, ko so pobožni stare zaveze pričakovali Odrešenika in po njem hrepeneli, naj bi se tudi v nas zbudile srčne želje po Jezusu v svetem obhajilu;
- b) spominja nas družega Jezusovega prihoda ter nas k pravi pokori opominja, da nam bo njegov prihod v izveličanje, torej ne v strah in grozo.

Adventni čas je torej čas pobožnega hrepenenja, pa tudi čas resnične pokore ali spreobrnjenja. Od tod izhajajo cerkvena opravila v adventu; ta so:

1.) Sveta cerkev nas spominja hrepenenja vseh pobožnih stare zaveze in v nas budi in oživlja hrepenenje po duhovnem rojstvu Izveličarjevem v naših srcih s posebno sveto mašo, ki se sme, ako se poje, vsak dan (razen nedelj, višjih godov prve in druge vrste, Marijinih praznikov in dne pred božičem) v beli barvi obhajati na čast včlovečenja Sina božjega.

V latinskem jeziku se ti sveti maši pravi «rorate» (rosite), ker se s to besedo začenja vhodna molitev, ki je vzeta iz preroka Izaija (45, 8.), s katero prerok po Mesiji vzdihovaje hrepeni. — Po

naše pa to sveto mašo imenujemo «zorno» (zornico), ker se opravlja ob zori v spomin verske teme, ki je bila na svetu pred Jezusom Kristusom.

2.) Sveta cerkev nas v adventu opominja k spokorjenju in spreobrnjenju s tem:

- a) da se adventne maše ob nedeljah, ob delavnikih pa, če se ne obhaja god nobenega svetnika, opravljajo v vijolični ali spokorni barvi, da se pri njih izpušča «gloria» in da molitve, listi in evangeliji vabijo k pokori;
- b) da zapoveduje post ob sredah in petkih in da prepoveduje ženitovanje in očitne posvetne veselice.

Najbližje pripravljanje na božič pa je dan pred svetim dnevom, ki ga imenujemo «sveti večer». Pač se spodobi, da bi kristijani ta pripravljalni dan z zbranim duhom obhajali in s srčnimi željami pričakovali prihodnjega praznika in svetega obhajila; torej je ta dan spokoren dan in zapovedan post, ako ni nedelja; če je pa nedelja, postimo se pred ta dan, t. j. v soboto.

V veliko slovenskih krajih še sluje lepa šega, da na sveti večer proti mraku pridejo pobožni mladeniči, na štiri grla zložno zbrani, praznično oblečeni, za kak majhen dar pred hišo popevat «kolednice», t. j. svete pesmi, katere razlagajo vse, kar nam je znanega iz angeljevega pozdravljenja, Jezusovega spočetja, rojstva in detinstva. Te svete pesmi ponavljajo zvečer pred Jezusovim obrezovanjem in pred svetimi tremi kralji. Slovenci torej imenujemo vse te tri večere «svete večere». — Za prvimi koledniki pridejo drugi in tretji, dokler zvon ne zapoje, ki, kakor mili nebeški glas, verne v cerkev vabi k polunôčnici, t. j. k sveti maši o polunoči, katero sveta cerkev hvaležno obhaja v spomin tiste preblage noči in ure, v kateri je bil v Betlehemu rojen Izveličar sveta.

§ 38.

Božič ali Sveti dan.

Božični dan je praznik v spomin milosti polnega rojstva Gospodovega.

Rojstvo Gospodovo nam sveti Lukež (1, 1—7.) tako-le pripoveduje:

«Prigodilo se je pa tiste dni, da je povelje prišlo od cesarja Avgusta, da naj se popiše ves svet. In vsi so šli, da so se popisali, vsak v svoje mesto. Šel je pa tudi Jožef iz Galileje iz mesta Nazareta v Judejo, v Davidovo mesto, ki se imenuje Betlehem, zato ker je bil iz hiše in rodovine Davidove, da bi se popisal z Marijo, svojo zaročeno ženo. Prigodilo se je pa, ko sta tam bila,

da so se dnevi dopolnili. In Marija je rodila svojega prvorojenega Sina in ga je v plenice povila in položila v jasli; ker zanje ni bilo prostora v hiši.»

Po ustnem izročilu je bil Jezus o polunoci 25. decembra rojen.

Sveti božični dan sveta cerkev tako posebno obhaja, kakor nobenega družega praznika; ona pripusti vsacemu mašniku tri svete maše brati in v župnijskih cerkvah tri slovesne službe božje ali pete maše obhajati: o polunoci, zarano in pri belem dnevu. — To pa zato:

- a) da se Sveti dan od vseh družih praznikov loči in
- b) da nas spominja trojnega Kristusovega rojstva: časnega iz Marije Device, duhovnega v krščanskih srcih in večnega od Boga Očeta.

Zatorej nam evangelij prve svete maše Jezusovo človeško rojstvo pripoveduje; evangelij druge svete maše od pastirjev, ki so prvi molili božje dete; evangelij tretje svete maše pa je začetek Janezovega evangelija, ki se glasi: «V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Bog je bila Beseda . . . In Beseda je meso postala in med nami prebivala».

Pred prvo sveto mašo o polunoci pojejo duhovni molitve, ki se jim pravi jutranjice (matutinum). To petje je pripodoba, da so pobožni pastirji na betlehemske pašah bedeli tisto sveto noč.

Da se vernim sveto veselje nad Izveličarjevim rojstvom nikakor in nikoli ne kali, sveta cerkev pripusti, božični dan mesne jedi jesti, če je tudi v petek božični dan.

Visoko veselje nad Jezusovim rojstvom se tudi v domačem družinskem življenju mnogotero razodeva in zlasti obhaja z nastopno trojno šego:

- a) napravljajo se jaslice, t. j. upodabljanje betlehemskega hleva, in vsega, kar se je pri Jezusovem rojstvu godilo; to šego je pričel sv. Frančišek Asizijan;
- b) postavljajo se božičnice, t. j. drevesica, okinčana z lučicami, s trakovi, pozlačenim ali pravim sadjem ali z drugimi darili, v znamenje, da smo po novorojenem Jezusu, ki je za nas umrl na drevesu svetega križa, dušno luč, ki je sveta vera in vse preblage nebeske dari in milosti, prejeli;
- c) lepa je tudi pobožna navada, da gospodarji ali gospodinje vse tri božične večere (pred božičem, pred praznikom obrezovanja Kristusovega in pred svetimi tremi kralji) svoje stanovanje, vse hišne shrambe in druga poslopja in živino po «Ave-Mariji» z blagoslovljeno vodo kropé in s kadihom kadé; potem pa s svojo družino vse tri dele rožnega venca molijo, kleče okoli z belim prtom pogrnene mize, na kateri so božični kruhi ali poprtniki.

§ 39.

Pobožični sveti dnevi sploh.

Pobožičnim svetim dnem prištevamo:

- a) božično osmino,
- b) praznike, tej dôbi vpletene,
- c) navadne nedelje.

§ 40.

Božična osmina.

Cerkvena osmina sploh je osem dni, v katerih se pri sveti maši spominjamo kacega praznika; kar se s tem godi, da se ali vseh osem dni prazniška maša bere ali da se dnevni maši vlagajo le samo prazniške molitve: zbirna, tiha in pohajilna.

§ 41.

Prazniki, božični dôbi vpleteni.

Prazniki v božični osmini.

Ti so:

- 1.) Praznik sv. Štefana, prvega mučenca, in tudi spomin vseh mučencev;
- 2.) sópraznik sv. Ivana evangelista;
- 3.) sópraznik nedolžnih otročičev.

Ti svetniki so namreč v najtesnejši zvezi z rojstvom Jezusovim, zato jih je sveta cerkev vplétla božični osmini. Sv. Štefan je bil prvi, ki je bil v svoji krvi po Kristusu za nebesa preroben; sv. Ivan je Jezusov ljubljeneec, ki je tudi v svojem evangeliji skazal, da je Jezus, čegar rojstvo o božiči obhajamo, pravi Bog; nedolžni otročiči pa so bili pomorjeni prav zavoljo Jezusovega rojstva.

Sópraznika sv. Ivana in nedolžnih otrok nista zapovedana praznika. Nedolžnih otročičev dan, ako se obhaja v delavnik, se še celó sveta maša v vijolični barvi bere v znamenje, da mali otročiči, dasi mučenci, precej po smrti niso šli v nebesa, ampak pred pekel, kjer so čakali dovršenega odrešenja.

Zadnji dan solnčnega leta sveta cerkev opominja verne, Bogu zahvaliti se za vse v preteklem letu prejete dobrote in minljivi čas rabiti v svoje izveličanje. V ta namen se v župnijskih cerkvah po litanijah vseh svetnikov na večer poje zahvalnica, po večjih mestih pa so tudi zahvalne pridige.

4.) Praznik obrezovanja Gospodovega je osmi dan njegovega rojstva vsled svetopisemskega sporočila:

«In ko je bilo osem dni dopoljenih, bil je otrok obrezan in dano mu je bilo ime Jezus, katero je bilo imenovano po angelji, preden je bil spočet.» (Luk. 2, 21.)

Obrezovanje je bilo v stari zavezi zapovedano v predpodobo oproščenja od izvirnega greha. Jezus je bil čist in brez greha spočet, torej ga ni vezala postava obrezovanja, vendar se ji je, ker je bil rojen pod njo, prostovoljno podvrigel, da je v vsem dal vzgled popolne pokorščine.

Praznik Gospodovega obrezovanja je prvi dan solnčnega leta, od tod ime «novo leto», ki se torej začinja v Jezusovem imenu.

§ 42.

Prazniki po božični osmini.

Ti so:

1.) Praznik razglasenja Gospodovega ali svetih treh kraljev (6. prosenca) v spomin zlasti tistih prigodeb, s katerimi se je razglasil Jezus kot Mesija sveta, še predno je začel učiti pri Judih.

Te prigodbe so:

a) poklic treh modrih iz Jutrovega po svetli zvezdi in po njih poklic vseh nevernikov v Mesijevo kraljestvo. Tako je bilo novorojeno dete Jezus nevernikom kot Mesija razglašeno.

Po ustnem izročilu so bili trije modri kralji ali starejšini treh rodov iz Arabije po imeni: Gašpar, Melhijor in Baltazar.

Darovi, ki so jih novorojenemu Jezusu prinesli, so visokega pomena. Zlato je znamenje kraljeve časti Jezusove, kadilo njegove božje narave, mira pa človeške.

b) Jezusov krst v Jordanu, pri katerem je nebeški Oče Jezusa Judom razglasil za svojega Sina;

c) prvi čudež Jezusov v Kani, s katerim je Jezus prvokrat aposteljnomo pokazal svojo božjo vsegamogočnost ter se jim še posebej razglasil «Mesija»; prav kakor sveto pismo to zgodbo popisovaje okončuje, rekoč: «In njegovi učenci so verovali vanj.» (Jan. 2, 11.)

Poklic treh modrih je poglobitna prigodba tega dne, zato se ta dan tudi praznik svetih treh kraljev imenuje in je izmed najstarejših in višjih godov svete cerkve, v katero so se zbrali ne le Judje, ampak tudi in še večjidel neverniki.

Na večer pred tem praznikom se v spomin, da je Jezus s svojim krstom v Jordanu vodo posvetil, voda blagoslavlja, s katero verni svoja stanovališča kropé. — Sem ter tjà je tudi ta šega, da si dajo verni blagoslovit kadila in krede, s katero si na vrata napisujejo G. †, M. †, B. †, t. j. začetne črke kraljevskih imen. Ta šega naznanja, da svojo hišo stavijo pod varstvo teh svetih môž in da hočeje, kadar v hišo stopijo ali iz hiše gredó, v svojem srci željo in prošnjo obuditi, naj bi tudi njih nebeška luč svete vere po vseh potih njihovega življenja tako milo k Jezusu vabila in vodila, kakor svete tri kralje.

2.) Praznik presvetega Jezusovega imena.

Ta god obhajamo drugo nedeljo po svetih treh kraljih. Cerkev ga je postavila v povikševanje in češčenje presladkega imena Jezus.

Ime «Jezus», ki je je véliki angelj sam prvokrat imenoval, toliko pomenja, kakor naša beseda «Izveličar», tedaj nam vse pové, kar je Jezus za nas. Zato sv. Peter pravi: «V nikomur družem ni izveličanja; zakaj nobeno drugo ime pod nebom ni dano ljudem, v katerem bi mi zamogli izveličani biti.» (Ap. dj. 4, 12.) In sv. Pavel (Fil. 2, 9.) piše: «Zato ga je tudi Bog povikšal in mu dal ime, katero je nad vsa imena, da se v imenu Jezusovem pripogne vsako koleno.» — Presladko Jezusovo ime je torej vredno našega najvišjega češčenja.

Katoliški kristijani Jezusovemu imenu čast s tem izkazujemo, da vselej, kadar je sami izrekamo ali slišimo druge izrekati je, glavo nekoliko priklonimo ali se še celó odkrijemo; in s tem, da se v njem po starodavni in prelepi katoliški šegi pozdravljamo, rekoč: «Hvaljen bodi Jezus Kristus!» — Odgovor: «Amen na vekomaj» ali «Amen na večne čase».

Da bi nas spodbudila k večjemu češčenju in poveličevanju Jezusovega imena, sveta cerkev v ta god in vso njegovo osmino popolnoma odpustke deli tem, ki vredno prejmo sveto pokoro in presveto rešnje telo, in pobožno molijo po namenu svete cerkve za mir in edinost med krščanskimi vladarji, za povikšanje in razširjanje svete cerkve in za spreobrnjenje krivovercev in nevernikov.

3.) Praznik Marijinega očiščevanja ali Svečnica.

Ta praznik, ki ga obhajamo 2. svečana, je praznik Gospodov in Marijin:

a) Gospodov praznik je, ker je spomin Jezusovega darovanja v templju, kar nam sv. Luka (2, 22. 23.) tako-le pripoveduje:

«In ko so bili dopolnjeni dnevi Marijinega očiščevanja po Mojzesovi postavi, prinesli so dete v Jeruzalem, da so je postavili pred Gospoda in da so dar opravili, kakor je zapovedano v Gospodovi postavi».

Gospod Bog je bil vse moške prvorojence izraelske odločil sebi v službo v vedni spomin, da je izraelsko ljudstvo popolnoma njegova last, ker je je čudovito rešil iz Egipta. (2. Mojz. 13.) — Pozneje je Gospod (4. Mojz. 4, 8.) ves Levijev rod za službo božjo odločil in zapovedal (2. Mojz. 13.), da se mora vsak prvorojenec družih izraelskih rodov postaviti pred Gospoda in odkupiti z darom. — Jezusa nikakor ni vezala ta postava. Prostovoljno se ji je, ker je bil pod njo rojen, sam podvrgel, da nam je dal vzgled pokorščine.

b) Marijin praznik je v spomin njenega očiščevanja.

Po Mojzesovi postavi (3. Mojz. 12.) mati po rojstvu svojega sina 40 dni, po rojstvu svoje hčerke pa 80 dni ni smela med ljudi in tudi ne v tempelj. Ko so bili ti dnevi dopolnjeni, morala je pa mati v tempelj iti ter prinesiti v dar letno jagnje in mladega golobčeka; ako je bila revna, dve grlici ali dva mlada golobčeka; duhoven pa je zanj zapovedano molitev opravil, in tako je bila mati očiščena. — Marija ni bila podvržena ti šegni postavi, ker je Jezusa ko najčistejša devica rodila in je bil Jezus brez vsega greha; alion se je postavi podvrgla iz pokorščine; iz ponižnosti pa je prinesla dar revnih mater.

Pri darovanji božjega deteta v templju je stari Simeon v njem spoznal obljubljenega Izveličarja, oznanil ga pričujočemu ljudstvu ter ga radovaje se imenoval «Luč v razsvetljenje nevernikom».

V spomin, da je Jezus svetá luč, sveta katoliška cerkev ta praznik voščene sveče za službo božjo blagoslavlja. Tudi verni nosijo sveče blagoslovit.

Blagoslovljene sveče se prižgó, med pričujočo duhovščino razdelé in vredi se slovesen obhod po cerkvi ali okoli cerkve, pri katerem se pojó hvalne pesmi. Prižgane sveče v rokah dajó na znanje veselje, da nas je luč Jezusove vere razsvetlila in nanzanjajo naš trdni sklep, po tej sveti luči se vedno ravnati.

Tudi pri peti sveti maši po procesiji pričujoči blagoslovljene sveče prižgó in pri evangeliji ter od «sanctusa» do zavživanja v rokah drže; od tod je temu godu tudi ime svečnica.

S tem praznikomjenja tudi božična prazniška dôba.

§ 43.

Navadne nedelje po svetih treh kraljih.

Po svetih treh kraljih je šest nedelj, ki nimajo lastnega imena, ampak jih le štejemo. Evangeliji teh nedelj nam pred oči stavijo Jezusa dvanajst let starega, njegov prvi čudež v Kani, kako je ozdravil nekaj bolnikov, viharju zapovedaval in oznanoval izveličavni nauk.

Vseh šest nedelj pa ne pride vsako leto na vrsto, ampak pride jih po pet, štiri, tri, dve ali še celó ena sama, kakor je pred ali pozneje velika noč, po kateri je uravnano vse cerkveno leto. Nedelje, ki se tu izpusté, vstavijo se pa po triindvajseti nedelji po binkoštih.

II. Velikonočna dôba.

§ 44.

Velikonočna dôba sploh.

Velikonočna prazniška dôba nam zlasti pred oči stavi neskončno ljubezen Sina božjega, njegovo očitno življenje, njegove nebeške nauke in dela, njegovo trpljenje, smrt, vstajenje in njegov vnebohóhod.

§ 45.

Pripravljanje na velikonoč ali sveti postni čas (quadragesima).

Na velikonočni praznik se pripravljamo v postnem času s postom, molitvijo in premišljevanjem britkega trpljenja in smrti Jezusove v znamenje, da moramo tudi mi grehu odmréti, ako hočemo z Jezusom vstati k novemu duhovnemu življenju.

Brez dvoma so kristijani začeli postiti se, ker so hoteli posnemati Jezusa, ki se je predno je začel učiti postil štirideset dni. Prav primerno so postni čas postavili pred velikonoč v znamenje namreč, da so hoteli udeležiti se Jezusovega trpljenja.

Dandanašnji se sveti postni čas s pepelnično sredo začenja in postimo se razven nedelj ob vseh delavnikih, katerih je do velikonočne nedelje prav štirideset.

Pred šestim stoletjem pa ni bilo tako. Po nekaterih krajih se razven nedelje tudi niso postili véliki četrtek in vélika soboto, postili so se pa v ponedeljek in torek pred pepelnično sredo, in tako so tudi oni štirideset dni posta imeli. — V spomin te navade nedeljo tega tedna še zdaj imenujemo «*quingagesima*», t. j. petdeseti dan pred velikonočjo, ali tretjo predpepelnično nedeljo.

Po drugih krajih se kristijani niso postili noben četrtek, v veseli spomin, da je Jezus ta dan postavil zakrament presvetega rešnjega telesa; zato so pa post za ves teden prej pričeli; od tod se še dandanašnji nedelja tega tedna zove «*sexagesima*», t. j. šestdeseti dan pred velikonočjo ali druga predpepelnična nedelja; postili so se tudi ti kristijani štirideset dni.

Zopet drugi kristijani se pa razven nedelj in četrtkov tudi ob sobotah niso postili, torej so pričeli post še eden teden poprej; od tod nedeljo tega tedna še zdaj imenujemo «septuagesima», t. j. sedemdeseti dan, ali prvo predpepelnično nedeljo. — Kateri so se bili te šege poprijeli, imeli so le šestintrideset dni posta, in imenovali so ga desetino celega leta, ki so jo preživeli v spokornem postu, pripravljajoč se na velikonoč.

Pa ne samo imena teh nedelj so se v cerkvi do današnjega dne ohranila, cerkev jih še zdaj skoro prav tako obhaja, kakor postne nedelje; svete maše se v vijolični barvi beró in izpušča se pri njih «gloria»; «alleluja» pa popolnoma utihne od nedelje «septuagesima» do velike sobote pri vseh mašah in v breviarji.

Postni čas je spokoren čas; to cerkev s tem kaže, da je dala pokori primerjene a) zapovedi in da je postavila b) šege, pokori lastne.

§ 46.

Cerkvene zapovedi za postni čas.

- a) Katoliška cerkev o postnem času prepoveduje ženitovanje in vse očitno razveseljevanje, ki je spokornemu duhu nasproti;
- b) sveta cerkev zapoveduje o postnem času vse delavnike od pepelnične srede do velikonočne nedelje post v pravem pomenu, t. j. zdržati se mesnih jedi in le enkrat na dan do sitega jesti.

Postna zapoved nas pod smrtnim grehom veže. Smrtno se torej ne pregreši le tisti, kdor to zapoved iz zaničevanja prelomi, ampak tudi, kdor iz sladnosti ali lahkomišljenosti to stori.

Postiti se v pravem pomenu je dolžan vsak kristijan, ki je 21 let star, ako ga ne izgovarja kak tehten vzrok.

Vzroki, ki od posta v pravem pomenu izgovarjajo, so:

- a) Nezmožnost; torej niso dolžni postiti se bolniki in oni, ki so ravnokar ozdraveli;
- b) stanovske dolžnosti, t. j. težka dela pri kmetovalcih, rokodelcih, poslih, dolge in težavne hoje.

Ta dva vzroka že sama človeka izgovarjata in ni mu treba nikjer iskati kakega posebnega privoljenja, ker cerkev noče nikdar nikomur škodovati s katerokoli zapovedjo.

Opomin: Razven štiridesetdanskega posta nam cerkev še veleva postiti se:

- a) V adventu ob sredah in petkih;
- b) ob kvaternih tednih ob sredah, petkih in sobotah;
- c) ob šesterih predprazniških dnevih: pred prečistim spočetjem Marije Device (7. grudna), pred božičnim dnevom (24. grudna), binkoštno soboto, pred sv. Petrom in Pavlom (28. rožnika), pred Velikim Šmarnom (14. vel. srpana) in pred Vsemi svetniki (31. vinotoka).

Tretja cerkvena zapoved nam še zapoveduje, ob petkih in sobotah zdržati se mesnih jedi, in to imenujemo zdržek.

Mesnih jedi zdržati se je dolžan vsak kristijan, kadar k pameti pride, ako ga ne izgovarja kak resničen, tehten vzrok. Tako so od te zapovedi izgovorjeni n. pr. bolniki, bolehnici in slabotni, katerim postne jedi škodujejo ali ne dajó dosti moči; popotniki, ki postnih jedij ne dobivajo; posli, dokler ne morejo brez škode zapustiti službe, v kateri se jim dajejo le mesne jedi; vojščaki, ki le meso dobivajo; in sploh vsi, katerim škof ali v to pooblaščen izpovednik iz posebnih vzrokov privoljuje meso jesti. — Ako je očetu kake družine privoljeno meso jesti, smejo ga tudi vsi, ki so v očetovi oblasti, ako ne pripuščá premožnost, imeti dveh obedov (mesni in postni).

V novejših časih škofje s papeževim privoljenjem post, kar tiče zdržek, zelo zljajšujejo in v namestilo odločujejo kako drugo dobro delo.

Ob polajšanih postnih dneh se sme večjidel le pri južini meso jesti, zvečer ne in tudi rib pri mesu ne. — V ljubljanski škofiji je dovoljeno meso tudi zvečer uživati.

Sveta cerkev nam zapoveduje post in zdržek:

1.) Ker sta oba Bogu všeč; zakaj kakor z molitvijo svojo dušo, tako s postom Bogu posvečujemo in darujemo svoje telo, torej je Bog sam pogostoma post priporočal. Jezus sam, njegovi aposteljni in sveti ljudje vseh časov so se postili;

2.) ker sta nam post in zdržek zelo koristna; ž njima namreč ponižujemo svojo prevzetnost, brzdamo svoje poželjenje in delamo pokoro za svoje grehe ter zadostujemo zanje.

V postu nam sveta cerkev ne zapoveduje le posta, ona tudi želi, da te dni živimo v duhu pokore, da je z molitvijo posvečujemo in dobrimi deli, se tudi pripuščenega razveseljevanja ogibujemo in udeležujemo njenih pobožnosti, n. pr. postnih pridig, križevega pota.

Zelo koristno je, v postu prostovoljno molitev ali kak prostovoljni zdržek naložiti si, ali kakošno pobožnost pričeti in opravljati; zlasti se postu prilega pobožnost križevega pota.

§ 47.

Cerkvene šege v postu.

1.) Prvi postni dan, t. j. pepelnično sredo, sveta cerkev verne pepeli, t. j. v podobi svetega križa pepela kristijanom na glavo potresa, rekoč: «Spominjaj se, človek, da si prah in da se povrneš v prah.»

V prvih stoletjih krščanstva je sveta cerkev pepelila le očitne grešnike, ki so pričenjali ta dan naloženo očitno pokoro; sčasoma so se iz ponižnosti in pobožnosti tudi drugi kristijani med spokornike družili k pepeljenju. Leta 1091. je pa cerkveni zbor v Beneventu zapovedal splošno pepeljenje, kakoršno je dandanašnji v navadi, ki je pa tudi lepa in jako pomenljiva šega.

Pepel je namreč bil tudi v stari zavezi znamenje pokore, kakor v življenji kralja Davida beremo in pa od Ninivljanov; potem je pepel lepa podoba minljivosti vsega časnega, zlasti pepel, katerega katoliška cerkev pepelnično sredo potresa svojim vernim na glavo, ker je izžgan iz oljk, ki so bile cvetno nedeljo preteklega leta blagoslovljene. Torej nas pepel ne spominja le smrti, ampak nas vabi tudi k pokori, zlasti ob postnem času, in nas budi k ponižnosti.

2.) Duhovni se ogrinjajo ob nedeljah (in med tednom, kadar se ne obhaja god kakega svetnika) z oblačili višnjeve barve; pri taki sveti maši se izpušča «gloria», «alleluja» pa pri vseh mašah v postu.

3.) Od pete ali tihe nedelje se z višnjevimi prti zagrinjajo vse podobščine svetnikov po altarjih in vsa razpela po cerkvi, v spomin skrivnega življenja Jezusovega pred njegovim trpljenjem. Od te nedelje do velikonočne nedelje se pri sveti maši vse izpušča, kar koli razodeva kako veselje, n. pr. psalm začetne molitve, hvalnica: «Čast Očetu», i. dr.

Postnih nedelj je šest, ki se tako-le imenujejo: 1.) prvo-postna ali pepelnična, 2.) kvaterna, 3.) brezimna, 4.) sredipostna (laetare), 5.) tiha (črna, passionis) in 6.) cvetna (dominica palmarum).

§ 48.

Sveti veliki teden (hebdomas major).

Ves postni čas je sicer namenjen premišljevanju trpljenja in smrti Jezusove, zlasti pa zadnji teden, kateri imenujemo ali veliki teden, ker v njem nahajamo najvišje skrivnosti našega odrešenja; ali sveti teden, ker ga obhajamo s posebno pobožnostjo. — Nemci ga imenujejo: «Charwoche», ali od latinske besede «carus», t. j. ljub, tedaj teden ljubezni, ali od stare nemške besede «kara», t. j. tuga ali žalovanje, torej teden žalovanja nad Jezusovim trpljenjem.

Veliki teden se prične z nedeljo, katero imenujemo cvetno nedeljo.

§ 49.

Cvetna nedelja (dominica palmarum).

Ta nedelja se v latinskem jeziku imenuje «dominica palmarum»; v nemškem «Palmsonntag»; po naše bi se ji torej reklo «palmova nedelja», od palm, ki je cerkev blagoslavlja to nedeljo. To ime pa pri nas ni prišlo v navado, menda ker nimamo palm. — Blagoslavlja se pri nas oljke namesto palm, in verni prinašajo ta dan blagoslavljat tudi enoletne šibice, zlasti leskove, katerim sem ter tja butare pravijo in na nje navezujejo prvo zelenje in cvetje, ki je dobiti, in od tega cvetja je dobila cvetna nedelja svoje ime.

Ta dan nam cerkev pred oči stavi, kako da je Jezus, reven sicer, pa vendar kot kralj sveta, veličastno jezdil na oslici v Jeruzalem, kamor ga je spremljala velika množica, potresala mu v čast in slavo pot z vejami, držčč palmove veje in oljke v rokah, veselo prepevajoča: «Hosana Sinu Davidovemu! češčen (slavljen) bodi, ki pride v imenu Gospodovem.» (Mat. 21.)

Palmove veje so znamenje veselja in zmage, ž njimi so nasproti hodili slavnim vojvodom po zadobljeni zmagi; oljke pa so znamenje miru. Vendar pa spomin te vesele prigodbe za nas ni vesel god, ker se je Jezus jokal nad nehvaležnim in nestanovitnim ljudstvom, katero je za malo dni kričalo: «Križaj ga! križaj ga!» — Zato sveta cerkev vsa opravila tega dne obhaja v oblačilih vijolične barve.

Opravila, cvetni nedelji lastna, so:

1.) Blagoslavlja se palme v spomin Jezusove častite hoje v Jeruzalem; palme so pa tudi znamenje, da je Jezus sè svojim vstajenjem premagal smrt; oljke in druge zelene vejice so pa znamenje našega upanja, da bomo s Kristusom častitljivi od smrti vstali.

Da bi se tega večkrat spominjali in po cerkvenem blagoslovu dosegli božjega varstva, verni palme ali oljke seboj na dom jemljó, obešajo jih na kak očiten kraj ter hranijo do cvetne nedelje prihodnjega leta.

2.) Jezusa posnemaje, ki je slovesno jezdil v Jeruzalem, gredó duhovni z vernimi v procesiji okoli cerkve s palmami ali oljkami v rokah v znamenje, da so in hočejo ostati zvesti služabniki in podložni nebeškega kralja. — Dospevši do velikih vrat, hočejo v cerkev, toda vrata so zaprta; tedaj jim petje kakor petje nebeških duhov iz cerkve doni, a tudi zunaj cerkve pevci pojó «hosana». Ko so se zunanji in notranji pevci enekrati zvrstili, subdijakon s križem na vrata potrka, vrata se odpró, zunanji pevci se z notranjimi zedinijo ter, po cerkvi gredé, vsi eno pesem

pojó. — Pač lepa podoba, da so po grehu bila človeku zaprta vrata nebeška in so Boga častili, molili in gledali le čisti angeljski duhovi. Po Jezusovi smrti na križi so se pa nebeška vrata odprla, in ž njim so šli pravični v sveta nebesa ter se zedinili z angelji v čast in slavo božjo.

3.) Pri sveti maši se «pasijon» bere ali poje. «Passio» se pravi po naše «trpljenje», in tako se imenuje tisti oddelek vsakega štirih svetih evangelijev, v katerem sveti evangelisti popisujejo Jezusovo trpljenje. «Pasijon» cvetne nedelje je iz evangelija sv. Mateja. Med «pasijonom» duhovni in verni palme ali oljke v rokah držé v znamenje, da Jezusa tudi v največjem poniževanju njegovem spoznajo za svojega kralja in mu hočejo stanovitno zvesti ostati ter mu nočejo skazane časti nikdar več odtegniti, tedaj ne posnemati judovskega ljudstva v Jeruzalemu, ki mu je «hosana» klicalo cvetno nedeljo, v petek pa že kričalo: «Križaj ga!»

Pri besedah: «Jezus je svojo dušo izdihnil», duhovni in verni na obé koleni pokleknejo v znamenje velike žalosti in v znamenje, da molijo neskončno ljubeznjivega Izveličarja na tihem.

Ako je več duhovnov pri cerkvi, «pasijon» pojó. Eden poje, kar evangelist pripoveduje; eden, kar je Jezusovih besedi; eden, kar je Ana govoril; eden, kar Kajfa; eden, kar Peter; eden, kar dekla; eden, kar Pilat: vsi skupaj pa, kar jih je govorilo več ob jednom.

V torek se pri sveti maši bere «pasijon» iz sv. Marka, v sredo iz sv. Luka, v petek pa se med drugimi obrednimi molitvami tega dne bere «Gospodovo trpljenje» iz sv. Janeza.

V znamenje žalosti nad Jezusovim trpljenjem se veliki teden nobeden god ne obhaja; tudi se ne bere črna sveta maša, zakaj pri žalostnem premišljevanji Jezusovega trpljenja utihne vsaka druga žalost.

§ 50.

Vélika sreda. Jutranjice (matutinum, Mette).

Opomin: Judje so dan šteli po solncu od zahoda do zahoda; mi ga štejejo od polnoči do polnoči. Od tod izhaja, da je pri nas konec dneva, kar je bilo pri Judih začetek dneva. Naše srede večer je judovskemu četrtku jutro, i. dr.

Véliko sredo popoludne se začne premišljevanje Jezusovega trpljenja, in sicer s tem, da se v cerkvah prepevajo jutranjice, t. j. jutranje duhovske molitve. — Nemci te molitve imenujejo: «Mette», ki je prikrajšana beseda iz latinske «matutinum», to je jutranjice ali jutranja molitev.

Prav tako se godi tudi véliki četrtek in petek.

Jutranjice teh treh dni so sestavljene iz psalmov, žalostnih pesmi Jeremijevih in beril, ki merijo na trpljenje Jezusa Kristusa.

V znamenje žalosti se konec psalmov izpušča navadni hvalilni sklep: «Čast bodi Očetu in Sinu in svetemu Duhu», i. dr.

Žalostnice ali otožnice ali žalostne pesmi so tiste pesmi, v katerih prerok Jeremija objokuje pogin jeruzalemskega mesta zavoljo pregreh judovskega ljudstva in Izveličarjevo trpljenje popisuje v preroškem duhu. Te pesmi naj nas opominjajo, da so naši grehi zadolžili Jezusovo trpljenje ter naj nas budijo k spreobrnjenju in pokori, torej se končavajo z besedami: «Jeruzalem, Jeruzalem, spreobrne se k Gospodu, svojemu Bogu!» — Jeruzalem namreč nas grešnike pomenja.

Med petjem je na listovi strani pred altarjem postavljen trivoglat svečnik, na katerem je nataknenih petnajst voščenih sveč: ob robu štirinajst rumenih (t. j. iz neočiščenega voska), bela (iz čistega voska) pa na vrhu. Konec vsacega psalma se ena rumenih sveč ugasne, tako da le bela še gori. To ugasovanje pomenja, da so aposteljni in učenci Jezusa zapustili v njegovem trpljenju. Med prepevanjem Caharijeve hvalne pesmi «Benedictus» se sveče tudi na altarji pogasé v znamenje, da je hudobno judovsko ljudstvo preganjalo tudi preroke in božje poslanke.

Po odpeti poslednji vrsti hvalne Caharijeve pesmi strežnik belo gorečo svečo s svečnika sname, nese jo pred altar, ter jo kleče na listovi strani nad altarjem v roki drži v znamenje, da je z Jezusovo smrtjo na videz ugasnila luč sveta. Ko se začne peti vrstica: «Kristus je bil za nas pokoren» i. dr., strežnik vstane, nese svečo za altar, kjer jo v znamenje, da je Jezus šel pred pekel pravične tolažit, očém vernih toliko časa odtegne, da se psalm «miserere» izmoli ali odpoje in odmoli sklepna molitev. Po končanem ropotu strežnik belo, gorečo svečo zopet na svečnik natakne v znamenje Jezusovega vstajenja.

Ko duhoven sklepno molitev odmoli, s paličico na stopnice pred altarjem nekoliko udari, in tedaj se začne tudi v cerkvi ali pred cerkvijo velik ropot, ki nas opominja divjega upitja Judov in strašnih prigodeb v prirodi ob Kristusovi smrti. — Po tem ropotu sledečim jutranjicam pravijo Nemci «Pumpermette».

§ 51.

Véliki četrtek (coena Domini, Gründonnerstag).

Véliki četrtek je spomin, da je Jezus pri zadnji večerji postavil presveto rešnje telo; sveta cerkev imenuje ta dan torej tudi «Gospodovo večerjo» (coena Domini).

Judje so k velikonočnemu jagnjetu in opresnemu kruhu jedli neka zelena grenka zelišča. To šego so posnemali po nekaterih krajih menda tudi kristijani ter so ta dan jedli le zelenjad, ki je bila ravno takrat dobiti. Še zdaj, pravi pisalec Himioben, so družine, ki imajo véliki četrtek zelena zelišča pri jedi. — In od te šege je menda nemško ime «Gründonnerstag».

Cerkvene šege vélicega četrтка naznanjajo veselje in žalost; veselje nad presvetim rešnjim telesom, s katerim nam je skazal Jezus svojo neskončno ljubezen; in žalost zavoljo njegovega britkega trpljenja, ki se je pričelo ta dan.

Šege vélicega četrтка so:

1.) Sveto razpélo na vélikem altarji se ogrne z belim prtom.

2.) Sveta maša se bere v beli obleki; mašnik «gloria» veselo zapoje, na koru jo pevci slovesno z orglami nadaljujejo; petje pa spremljajo vsi zvonovi z zvonika v znamenje veselja. Ali kmalu se žalostni spomin Jezusovega trpljenja povrne, slovesno petje neha, orgle, zvonov in zvončkov veseli glasovi utihnejo ter molčé do sobote, in namesto zvonov lesena drdra (ropotulja) z zvonika drdrá (ropotá), in namesto zvončkov klepetci pri sveti maši dalje klepečejo.

Zvonovi in zvončki utihnejo v znamenje velike žalosti; zvonovi pa tudi pomenjajo aposteljne, ki so bili namenjeni, Jezusove nauke po svetu razširjati, kakor zvonovi svoje glasove. Utihnili zvonovi torej naznanjajo, da so aposteljni zapustili Jezusa v njegovem trpljenji in da se spodobi tem svetim dnem še večja tihota, kakor drugemu postnemu času.

Drdre in klepetci so znamenje žalosti, pomenjajo pa tudi hrup nekdanjega preganjanja vernih kristijanov zavoljo Kristusa.

Véliki četrtek se bere le ena sveta maša v vsaki župnijski cerkvi. — Pri tej sveti maši mašnik tri hostije posveti: eno za mašo tega dneva, drugo za véliki petek, tretjo pa za božji grob v monštranco. Prvo mašnik pri svetem obhajilu zavžije, dve drugi pa spravi v kelih, kateri zakrije.

Ker le en mašnik ta dan bere sveto mašo, drugi pričujoči duhovniki iz njegovih rók prejmo sveto obhajilo, kakor so je tudi aposteljni pri zadnji večerji prejeli iz Jezusovih rók. — Želeti je, da bi se njim družilo tudi veliko vernikov.

3.) Po sveti maši se kelih s svetima hostijama v slovesni procesiji prenese v poseben kraj, kjer se hrani do prihodnjega dne. — To prenesenje pomeni Jezusovo pot na oljsko goro po zadnji večerji.

4.) Potem se odkrijejo vsi altarji, t. j. ves lišp se jim odzame; med tem opravilom duhoven moli 21. psalm, v katerem je bilo marsikaj prerokovano o Izveličarji, zlasti pa, da bodo

njegova oblačila med-se razdelili in vadljali za njegovo suknjo. — To opravilo pomenja globoko cerkveno žalost in Jezusovo zapuščenje.

5.) V stolnih ali škofovskih cerkvah škofje sveta olja blagoslavlja in noge umivajo dvanajstim starčkom. Umivanje nóg nam kaže neskončno ponižnost Gospodovo, radi katere je Jezus noge umival apostelnom pri zadnji večerji, ter nas opominja, ponižnim biti in Jezusa častiti in ljubiti v najubožniših in najmanjših udih njegovega duhovnega telesa.

Tudi opati v samostanih in katoliški vladarji ta dan revnim starčkom noge umivajo; papež v Rimu pa trinajstim mašnikom raznih narodnosti.

Vélíki četrtek popoldne je duhovno opravilo, kakor prejšnji dan.

§ 52.

Vélíki petek (parasceve).

Vélíki petek je smrtni dan našega Gospoda in Izveličarja, Jezusa Kristusa. Ta dan ni praznik, je pa dan največje žalosti. Sveta cerkev ta dan obžaluje bitko trpljenje Jezusovo in grehe vsega človeškega rodu, ki so krivi Jezusovega trpljenja in njegove smrti.

Vse šege tega svetega dneva le žalost naznanjajo. Daritev svete maše, vedni spomin krvave daritve na križi, se ta dan ne obhaja, ker nam je živo pred očmi Jezusova daritev na križi. (Glej § 12, 6.)

Šege tega dneva so te-le:

1.) Od začetka duhovnega opravila se sveče na altariju ne prižgó in tudi v svetilnici se luč ugasne v znamenje, da je ta dan tako rekoč ugasnila luč sveta, ker je Jezus umrl. — Razpélo velikega altarja je s črnim prtom ogrneno; tudi duhovni v črnih oblačilih k altarju pristopijo, vležejo se na njegove stopnice, nekoliko časa bitko smrt Jezusovo obžalujejo ter ponižno molijo njegovo neskončno ljubezen, iz katere se je za nas daroval na križi.

2.) Potem duhovni vstanejo in mašnik, ki opravlja opravilo današnjega dne, gre k altarju in na listovi strani bere iz svetega pisma stare zaveze oddelek, v katerem je vstajenje Izveličarjevo bilo napovedano, bralec (lector) ga pa pred altarjevimi stopnicami poje. — To berilo je vsi službi božji tega dneva predpostavljeno, da nam je v nekoliko tolažbo pri premišljevanji bitke trpljenja. To berilo se konča z molitvijo: Jezusovo trpljenje nam bodi v izveličanje!

3.) Zdaj se bere tisti oddelek iz svetega pisma, v katerem je zapovedano, kako naj Judje zakoljejo in jedó velikonočno jagnje,

ki je bilo predpoda Izveličarjeva. Zato se potem bere ali poje (kakor cvetno nedeljo) «pasijon» ali trpljenje Jezusovo, kakor je nam je popisal sv. Janez v dokaz, da je bilo ta dan v resnici darovano pravo velikonočno jagnje nove zaveze.

4.) Po «pasijonu» poje mašnik molitve za vse ljudi: za papeža, škofa, vso duhovščino, za cesarja in vse verne, za krščevance, krivoverce in razkolnike ali ločence, za Jude in nevernike. Pred vsako molitvijo z besedami: «Pripognimo kolena» (flectám us génua) dijakon pričujoče verne k molitvi vabi, subdijakon pa jim veleva zopet vstati, rekoč: «Le váte», t. j. vzdignite se. Le pred molitvijo za Jude se kolena ne pripognejo v znamenje studa, da so Judje poklekóvaje zasramovali Jezusa.

Te molitve so pač živ dokaz krščanske ljubezni svete katoške cerkve. Kakor je Jezus pred svojim trpljenjem molil za svoje aposteljne in vse verne, na križi pa še celó za svoje sovražnike in morilce, prav tako moli tudi njegova sveta cerkev véliki dan našega odrešenja s srčno željo, da bi se vsi ljudje izveličali in nikdo ne pogubil. In tako sveta cerkev kaže, da sovraži in zametuje le greh in zmoto, grešnike in zmotence pa miluje in za nje moli.

5.) Po dokončanih teh molitvah mašnik s črnim prtom zakrito razpélo v roke vzame ter je polagoma razkriva; v spomin, da so bili Jezusu slekli oblačila, trikrat (drugič in tretjič z višjim glasom) pojóč: «Glejte les križa, na katerem je viselo izveličanje sveta». — «Pridite, častimo,» mašniku pevcu vselej odpojó.

Ko je mašnik odkrito razpélo, znamenje našega odrešenja, pokazal ljudstvu, nese je na pripravljeni, s črnimi prti pogrneni kraj, položi je tam na črno blazinico v spomin, da je bilo Jezusovo telo položeno v grob; potem se poda na svoj kraj, sezuje si črevlje, razpélú bližaje se trikrat pred njim poklekne, ter mu iz ponižnosti le noge poljubi. — Prav tako pričujoči duhovni in verni svetemu križu čast skazujejo. Med tem česčenjem svetega križa se na koru pojó «Očitanja» (improperia), s katerimi se judovskemu ljudstvu naštevajo brezštevne dobrote, koje je Jezusu povračevalo s toliko nehvaležnostjo.

6.) Ko je česčenje svetega križa končano, gredó duhovni v procesiji po kelih, v kateri ste bili v četrtek položeni posvečeni hostiji, prinesó ga na véliki altar in potem se pričnó opravila, ki so namesto svete maše; namreč: mašnik v kelih vina in vode vlije, nekaj molitev opravi, med katerimi je tudi «Očenaš», eno sveto hostijo z desnico s pateno vred nad desno ramo povzdigne, zlomi jo potem precej nad kelihom, kakor pri sveti maši, mali košček v kelih spusti, le zadnjo molitev pred svetim obhajilom moli,

obhaja se s sveto hostijo in zavžije vino z malim koščekom svete hostije iz kelih.

7.) Drugo hostijo dene v monštranco, katero z belim zagrijalnikom ogrne in v slovesni procesiji nese v posebni, v to napravljeni kraj, ki nam pred oči stavi Jezusov, v skalo vsekani grob, ter sveto rešnje telo tam izpostavi med lučicami in cveticami.

Ta kraj imenujemo božji grob, ki je po raznih krajih različno napravljen, olepšan in razsvetljen. Večidel pa se upodablja grob, v skalo vsekan, na Jožef Arimatejevem vrtu blizu Kalvarije, od koder se v daljni daljavi nižje vidi jeruzalemsko mesto; okoli groba so vrtna drevesa in cvetlice, pred grobom pa straža. — Da bi pač množica, ki ta in prihodnji dan obiskuje božji grob, vselej navdana bila s pravim spokornim duhom in se vselej spodobno vèdla, kakor je svetima dnevuoma in svetemu kraju pristojno! — Obiskanje božjega groba nam upodablja pobožne žene in aposteljne pri Jezusovem grobu.

§ 53.

Vélika sobota (sabbatum sanctum).

a) Dopoludne.

Vélika sobota nas spominja, da je Jezusovo telo v grobu počivalo med tem, ko je njegova duša šla pred pekel, pobožne duše stare zaveze tolažit, oznanovaje jim dovršeno odrešenje.

Sveto mašo sme, kakor v četrtek, tudi ta dan le en mašnik v slednji župnijski cerkvi brati; sveto obhajilo se kakor véliki petek tako tudi danes zdravim vernim ne deli; altarji so tudi še brez vseh lepotij, brez prtov, tabernakelj je odprt in prazen, sveto razpélo v posebnem kraju na črni blazinici na tleh leži, zunaj božjega groba v cerkvi ne gori nobena luč, ne na altarjih, ne pred altarji, ne v svetilnicah. Vse naznanja, da Jezus mirno počiva v grobu.

Vender pa molitve in opravila vélike sobote že vse na vstajenje Jezusovo merijo, in so te-le:

1.) Blagoslavljanje ognja. — Pred cerkvijo se iz kremenca ukreše ogenj, s katerim se zažgè nekoliko drv ali oglja; ta ogenj mašnik blagoslavlja in ž njim se potem vse tri sveče na stalnici s tremi roglji užgó. — Ogenj se iz kremenca izkreše v znamenje, da je temeljni ali stalni kamen našega izveličanja Jezus, iz katerega izhaja luč, ki nas razsvetljuje.

Potem mašnik pet kadilnih zrn za velikonočno svečo blagoslavlja.

Ko so se ostanki svetega olja na blagoslovljenem ognju sežgali, podá se duhovščina v cerkev. Dijakon nese stalnico s tremi roglji,

na vsak rogelj je natakna bela sveča; k velikemu altarju gredé svečo za svečo z blagoslovljenim ognjem užgè, in sicer prvo precej pri vstopu v cerkev, drugo sredi cerkve in tretjo pred velikim altarjem. Ko je vsaka sveča užgana, dijakon s stalnico vselej poklekne in vsi drugi ž njim vred; dijakon povzdigne glas ter zapoje: «Luč Kristusova»; vsi drugi duhovniki mu pojé odgovarjajo: «Bogu bodi zahvala»; namreč zato, da smo po Kristusu spoznali trojedinega Boga. — Palica ali stalnica s tremi roglji namreč pomenja presveto Trojico.

2.) Blagoslavljanje velikonočne sveče, ki nam pomenja Jezusa, vstalega od smrti.

Ko se sveča začne blagoslavljeti, še ne gori, v znamenje, da Gospod še počiva v grobu. Začne se blagoslavljeti s prelepo hvalno pesmijo na častito vstajenje Kristusovo; med petjem dijakon pet blagoslovljenih kadilnih zrn v podobi križa vanjo utakne, kar pomenja maziljenje Jezusovega telesa in pet ran Gospodovih; potem s triroglja eno svečo sname ter ž njo velikonočno svečo prižge v znamenje, da se je Jezus oživil s svojo božjo vsega-mogočnostjo; in poslednjič vse svetilnice po cerkvi prižge. — Blagoslovljena velikonočna sveča se na evangeljsko stran k altarju postavi in se odslej do praznika vnebohoda pri vsaki slovesni službi božji prižiga. Pozneje se tudi vse druge sveče na altarji prižgó v znamenje, da vsa luč, t. j. po aposteljnih razširjeni sveti nauk, izhaja od Kristusa.

3.) Prerokovanje. Bere se dvanajst oddelkov iz svetega pisma stare zaveze, v katerih se pripovedujejo poglobitniša prerokovanja in predpodebe, ki so se spolnile nad Jezusom.

4.) Blagoslavljanje krstne vode (glej § 73.).

5.) Poslednjič se daritev svete maše v beli barvi opravlja. V starih časih je bila ta sveta maša v velikonočni noči, zato se njene molitve ujemajo s to nočjo in vstajenjem Kristusovim. Ko mašnik «Gloria» zapoje, se orgle oglasé, vsi zvonovi v zvoniku in zvončki po cerkvi zadoné, vernim veselo oznanovaje častito vstajenje Jezusovo. — Po prebranem listu mašnik veselo «Alleluja» trikrat vselej z nekoliko vzdignjenim glasom zapoje, kar se mu odpeva enako na koru.

* * *

Beseda «Alleluja» se zlasti o velikonoči in vsem velikonočnem času pogostoma pristavlja mašnim in družim cerkvenim molitvam, zlasti psalmiškim «antifonam». Vzeta je iz hebrejskega jezika in v našem jeziku pomenja: «Hvalite Gospoda» ali «Bog bodi hvaljen». — S pogostim ponavljanjem te besede nas cerkev opominja, da se ljubemu Izveličarju brez prenehanja zahvaljujmo ter ga hvalimo zavoljo njegovega častitljivega vsta-

jenja. Sv. Avguštin ti navadi še drug lep vzrok pridevlje, govoreč: Velikonočni čas (od velikenoči do binkošti) nam pomenja večno izveličanje v nebesih, kjer bomo s svetniki zedinjeni, Boga brez prenehanja hvalili; postni čas pa je podoba sedanjega minljivega in betežnega življenja, kjer nam je s hudim nagnenjem vojskovati se, grehe objokovati in po nebeški domačiji zdihovati in hrepeneti. V sedanjem življenji še-le pričakujemo večnega izveličanja, deležni ga pa še nismo. Torej «Alleluja» pristuje veselemu velikonočnemu času, ne pa žalostnemu postu. — Beseda «Alleluja» se sicer rabi tudi ob družih letnih časih, če prav ne tako pogostoma, ker smo Jezusu vedno hvalo dolžni še posebno zavoljo njegovega vstajenja, zlasti se pa rabi ob nedeljah, ker je vsaka nedelja spomin Izveličarjevega vstajenja.

b) Popoludne.

Velike sobote popoludne nam velikonočno jutro predočuje; torej se ob določenem času vesele velikonočne jutranjice pojó.

Po dokončanih jutranjicah mašnik z duhovščino gre v božji grob, ondi presveto rešnje telo s kadilom pokadi, z monštrance belo, tanko ogrinjalo sname in monštranco v roke primši trikrat, vselej z zvišanim glasom, zapoje «Alleluja». Prav tako mu peveci odpevajo. Nato pevski zbor zapoje velikonočno pesem in se presveto rešnje telo v procesiji iz cerkve nese med petjem in zvonjenjem, da vstalega Izveličarja moli krščanska obilna množica, ki se je zbrala to popoludne k svetemu opravilu. — V cerkev vrnivši se, mašnik presveto rešnje telo na altar postavi, hvalno pesem «Te deum laudamus» zapoje in potem po odpetem «Tantum ergo» in «Genitori» s presvetim zakramentom vernim slovesni blagoslov dá.

§ 54.

Velikanoč (pascha).

Velikonočno nedeljo ali o vúzmi (vskrš, vskrsénije) obhajamo spomin častitljivega vstajenja Jezusa Kristusa. Ta god in praznik je v katoliški cerkvi vedno bil prvi in poglobitni dan, ali kakor ga sv. Gregor imenuje: «Največji vseh praznikov in kralj vseh dnij»; zakaj Jezusovo vstajenje je porok našega odrešenja, podlaga naši sveti veri in poroštvo našega vstajenja.

Cerkev ta god imenuje «Pasa» — praznik. «Pasa» ali «pascha» je hebrejska beseda in se po naše pravi «mémohod». Judje so ta praznik obhajali v spomin, da je morilni angelj v Egiptu memo izraelskih prebivališč, z jagnjetovo krvjo zaznamo-

vanih, memo šel med tem, ko je moril prvorojenstvo po Egiptu, in v spomin svojega rešenja iz sužnosti egiptovske.

Naša sveta cerkev z vso pravico ta god «Pascha» imenuje, zakaj dan vstajenja Jezusovega je zares mémohod, in sicer memo žalosti v veselje, memo smrti v življenje, memo satanove sužnosti v prostost božjih otrok.

Nemci imenujejo velikonočni čas «Ostern» in veliko nedeljo «Ostersonntag». — «Ostern» je pa menda iz gotske besede «urreistan», t. j. auferstehen, vstati; drugi pa besedo izpeljujejo iz «Ostara», ki je ime staronemške boginje pomladi, o kateri so jo zlasti častili.

Velikanoč je vselej v nedeljo, in sicer prvo nedeljo po pomladanskem ščipu (polni luni).

Po velikinoči se ravnaajo vsi daljni Gospodovi prazniki, ki se torej imenujejo premakljivi, n. pr. vnebohod, ki je vselej 40; binkošti, ki so vselej 50; sv. Trojice, ki je vselej 57 in presvetega rešnjega telesa, ki je vselej za 60 dni po velikinoči. In tudi število nedelj po svetih treh kraljih in po binkoštih se ravna po nji.

Vsa opravila velikonočnega praznika naznanjajo veselje nad vstajenjem Gospodovim; so pa ta-le:

1.) Altarji so, kolikor cerkev premore, okrašeni; na veliki altar je postavljena podoba vstalega Jezusa z belo-rudečim bandercem v roki, ker je smrt in pekel premagavši iz groba vstal ter nam zadobil mir s svojo krvjo. Zraven velikega altarja na evangelijski strani pri vsaki slovesni službi božji velikonočna sveča gori, razen o prošnjih dneh, ko je maša v vijolični barvi.

2.) Duhovni se oblačijo v najlepša bela oblačila, ki jih ima cerkev; pri sveti maši se po odbranem listu veselo «Alleluja» večkrat ponavlja in tudi besedam: «Ite missa est» konec maše se pristavite dve «Alleluji», ki verne opominjate, da se naj tudi doma spominjajo Gospodovega vstajenja.

Vsaka krščanska družina in še celo najubožniša družinica si za ta dan nekoliko mesa, kruha, jajec in hrena preskrbi, dá si jih blagoslovit ter jih veselega srca uživa in kaj rada prijateljem in znancem in še celo ptujcem ž njimi postreza.

Od starodavnih časov so v navadi piruhi ali pisanke, to je kuhana in rudeče pobarvana jajca, ki tudi naznanjajo vstajenje Gospodovo. Jajčeva lupina naznanja Jezusov grob, kateri je predril Jezus iz lastne moči; rudeča barva pa veselje, ki je zlasti nedolžni otročiči s piruhi imajo.

Velikonočni praznik se v cerkvi vso osmimo obhaja v znamenje vednega veselja nad Jezusovim vstajenjem; zapovedan praznik je pri nas dandanašnji pa le še ponedeljek.

§ 55.

Povelikonočni dnevi in prazniki.

Velikonočni dôbi še prištevamo štirideset dni po velikinoči v spomin, da je Jezus po svojem vstajenji še štirideset dni bival na svetu, preden je v nebesa šel. Spomin njegovega vnebohoda štirideseti dan po velikinoči, ki je vselej četrtek, obhajamo in ga vnebohod imenujemo. Ta praznik torej velikonočno dôbo sklepa.

Povelikonočna dôba šteje pet nedelj. Prva nedelja se imenuje tudi bela nedelja, v spomin, da so nekedaj tisti, ki so bili veliko soboto krščeni, to nedeljo zadnjikrat nosili belo oblačilo, katero so prejeli pri svetem krstu.

Evangelij prve nedelje nam pripoveduje prikazen Jezusovo po vstajenji, pri kateri je apostelnom dal oblast, grehe odpuščati; evangelij druge nedelje nam oznanuje priliko o dobrem pastirji, ki dá življenje za svoje ovce; evangeliji tretje, četrte in pete nedelje pa so iz Jezusovega tolažilnega govora po zadnji večerji, s katerim jih zastran svoje ločitve tolaži, obeta svetega Duha ter jih opominja k molitvi.

V velikonočno dôbo je cerkev uvrstila štiri procesije, ki so od starodavnih časov že v navadi, in sicer procesijo na svetega Marka dan (25. malega travna) in v ponedeljek, torek in sredo po peti nedelji ali pred vnebohodom Gospodovim.

Obhod na svetega Marka dan (litaniae maiores) je leta 590. upeljal sveti papež Gregor Véliki v odvrnenje kuge, ki je tiste čase grozno razsajala.

Obhode pred vnebohodom Gospodovim (litaniae minores) pa je leta 469. prvi obhajal sv. Mamert, škof Vienski na Francoskem, v očitno prošnjo, da bi Bog njegovo škofijo rešil velicih nesreč, kuge, slabih letin in požarov, ki so bile njegovo škofijo zadele; kmalu pa so bili upeljani po vseh krščanskih krajih.

Dandanašnji te tri procesije obhajamo zlasti s prošnjo, da bi nas Bog obvaroval vojske, kuge in lakote; po kmetih in malih mestih gredó procesije po polji, da bi se tolikanj gorečniše vnela naša molitev za ohranjenje nadepolne žetve. Obhajamo jih prav pred Kristusovim vnebohodom, kakor da bi hoteli Jezusu prav pred njegovim odhodom naročiti vse svoje potrebe, da jih nese v nebesa svojemu in našemu očetu.

Ves ta teden imenujemo ali prošnji teden, ker v njem svoje prošnje pošiljamo v nebesa, ali križev teden, ker se pred procesijami nosi križ.

§ 56.

Vnebohod Gospodov (ascensio).

Praznik vnebohoda Jezusovega nas spominja tistega trenutka, ko je Jezus vpričo svojih aposteljnov in učencev v nebesa šel na oljski gori.

Sveto pismo nam to prigodbo tako-le pripoveduje:

«Jezus je peljal svoje učence venkaj v Betanijo (na oljsko goro) in je svoje roke vzdignil in jih blagoslovil. In prigodilo se je, kadar jih je blagoslavljal, ločil se je od njih in je v nebesa šel. (Luk. 24, 50, 51.) — Vpričo njih se je vzdignil in oblak ga je vzel izpred njihovih oči. In ko so ga gledali v nebo iti, glej! stala sta dva moža pri njih v belih oblačilih in sta rekla: «Možje Galilejci! Kaj stojite tukaj in gledate v nebo? Ta Jezus, kateri je bil vzet od vas v nebo, bo tako prišel, kakor ste ga videli iti v nebo.» (Ap. dj. 1, 9 do 11.)

Aposteljni so bili z nekako otožnostjo napolnjeni, ko so videli Jezusa se ločiti; nekaka otožnost prevzame tudi sveto cerkev pri spominu Jezusove ločitve, vendar pa otožnost premaga veselje nad poveličanjem njegovim, ko je njegova človeška narava bila povzdignena nad vse stvari in je od tod tedaj deležna neskončnega veličastva njegove božje narave. Zato se ta dan od starodavnih časov veselo obhaja, in sicer štirideseti dan po velikinoči, ki je vselej četrtek, ker je Jezus po ustnem izročilu štirideseti dan v četrtek ob šestih, t. j. opoludne, v nebesa šel.

Temu godu lastne šege so:

- a) Velikonočna sveča se ugasne pri slovesni sveti maši po svetem evangeliji, v katerem se Jezusov vnebohod pripoveduje, in se po maši od altarja vzame v znamenje, da s tem praznikom jenja velikonočna dôba;
- b) podoba vstalega Izveličarja se z altarja vzame;
- c) v stolnih cerkvah se po nekaterih krajih opoludne duhovni snidejo k molitvi, po kateri se dá blagoslov s presvetim rešnjim telesom.

Tudi ta praznik ima svojo osmino.

III. Binkoštna dôba.

§ 57.

Binkoštna dôba sploh.

Binkoštna dôba nam pred oči stavi neskončno ljubezen svetega Duha, ki vernim deli sad odrešenja ter jih posvečuje po cerkvi, ki jo je na zemlji ustanovil Jezus Kristus.

§ 58.

Predbinkoštni dnevi ali pripravljanje na binkošti.

Predbinkoštni dnevi ali pripravljanje na binkoštni praznik sega v velikonočno dōbo, kar očitno naznanjajo evangeliji že od četrte nedelje po velikinoči, ki naše oči povzdigujejo do svetega Duha, katerega je Kristus obljubil apostelnom in svoji cerkvi.

Da se na binkoštni praznik posebno skrbno pripravljamo, opominja nas pa zlasti predbinkoštna sobota. To soboto je namreč zapovedan post, nam v opomin, da sta post in molitev najboljše pripravljanje na darove svetega Duha.

Binkoštna sobota se skoro prav tako obhaja, kakor velika sobota:

- a) Ta dan se tudi bere prerokovanje iz svetega pisma stare zaveze, toda le šest prerokovanj o Izveličarji in prihodu svetega Duha, ki so se v novi zavezi natanko dopolnila;
- b) tudi se krstna voda blagoslavlja;
- c) pri «Gloria» slovesne svete maše tudi vsi zvonovi zazvoné v znamenje veselja nad prihodom svetega Duha.

§ 59.

Binkoštni praznik (Duhovo, pentekoste).

1.) Binkoštni praznik je spomin prihoda svetega Duha in je vselej v nedeljo.

Opomin: Naša beseda binkošti, kakor nemška «Pfingsten», je izvajana iz grške besede «pentekoste», ki pomenja «petdeset»; binkoštni dan je namreč petdeseti dan po vstajenji Gospodovem.

Sveto pismo (Apostolsko dejanje 2, 1—4.) nam prihod svetega Duha tako-le opisuje:

«Ko je bilo petdeset dnij dopoljenih, bili so aposteljni vsi skupaj na tistem mestu. In vstal je nanagloma z neba šum, kakor prihajajočega silnega piša, in je napolnil vso hišo, kjer so sedeli. — In so se jim prikazali razdeljeni jeziki v podobi ognja, in je sedel na njih slehernega. — In vsi so bili napolnjeni s svetim Duhom, in so začeli govoriti v mnogoterih jezikih, kakor jim je sveti Duh dal izgovarjati.»

2.) Binkoštni dan je spomin dneva, ko se je ustanovila vidna krščanska cerkev, katera se je ta dan začela. To pripoveduje apostolsko dejanje tako-le:

«Ko je bil prišel sveti Duh nad aposteljne, apostelj Peter stopi pred zbrano množico, ter Jezusa, križanega in vstalega Mesijo, oznanuje. Ko so pa to slišali Judje, zbōdlo jih je v sree, in so

rekli Petru in onim aposteljnom: ‚Možje, bratje, kaj nam je storiti?‘ Peter pa jim je rekel: ‚Spokorite se in dajte se krstiti sleheren izmed vas v imenu Jezusa Kristusa v odpuščenje svojih grehov in prejeli bote dar svetega Duha. Zakaj vam je dana obljuba in vašim otrokom in vsem, kateri so daleč, katere koli bo poklical Gospod, naš Bog. . . .‘ ‚Kateri so njegov nauk sprejeli, bili so krščeni; in pridružilo se je tisti dan okoli tri tisoč duš.‘ (Ap. dj. 2, 37, 38, 39, 41.)

Binkoštni praznik je torej izmed najvišjih godov; zakaj odrešenje bi nam ne bilo nič pomagalo, ako bi ne bil prišel sveti Duh, ljudem delit milosti, ki jih je Jezus pridobil s svojo smrtjo na križi. Sveti Duh je prišel nad aposteljne; aposteljni so ga pa s poklado rok ali v zakramentu svetega posvečevanja izročili svojim naslednikom, da oznanujejo neizkaljeni nauk Jezusov, da svete zakramente delé in verne vodijo v večno življenje. Sveti Duh nas v zakramentih posvečuje, grešnike v otroke božje spreobrača in vse nadnaravne dari deli vernim.

Ta praznik je ime «binkošti» zadobil zato:

- a) ker je sveti Duh prav petdeseti dan po velikinoči prišel nad aposteljne, ali pa
- b) zato, ker je bil tisti dan tudi judovski binkoštni praznik, ki so ga Judje tudi petdeseti dan po velikonočnem prazniku obhajali v spomin postavodaje na sinajski gori, ali petdeseti dan po izhodu iz Egipta. — Tako bi bile judovske binkošti predpoda krščanskih binkošti.

Binkoštni god se s sedmino obhaja; zapovedan praznik je pa le še ponedeljek.

V spomin prihoda svetega Duha nad aposteljne delé škofje ta dan v svojih stolnih cerkvah zakrament svete birme; po družih krajih pa ali pred praznikom ali po prazniku.

§ 60.

Pobinkoštni sveti časi.

a) Nedelje.

Pobinkoštni dôbi se prišteva ves čas od binkošti do adventa. V tem času navadno 24 nedelj štejejo; a jih je pa tudi ali manj ali več, kakor je velikanoč, prej ali pozneje; ako jih je manj, bere se v nedeljo pred adventom sveta maša 24. nedelje po binkoštih, 23. ali 22. teden se pa izpustita; če jih je pa več od 24., uvrstijo se pred 24. nedeljo tiste nedelje, ki so ostale po svetih treh kraljih.

Pobinkoštna dôba je najdalja vsega leta in nas uči, da cerkve ne bode konec do končanja sveta, ter nas opominja, božje dobrote pogostoma premišljevati in se jih s hvaležnim srcem veseliti: — uvrstena sta pa tej dôbi tudi dva kvaterna tedna.

b) Zapovedani Gospodovi prazniki.

Zapovedana Gospodova praznika sta koj po binkoštih dva, namreč:

§ 61.

Praznik presvete Trojice (ss. Trinitatis).

Praznik presvete Trojice nam očitno in slovesno pred oči stavi najvišje skrivnosti svete vere, namreč skrivnosti presvete Trojice. Ta god je pa vselej prvo nedeljo po binkoštih, in je tako rekoč ob enem ponavljanje vseh svetih skrivnosti, katere smo slovesno obhajali o posameznih preteklih praznikih in godovih; zato so tudi opuščene vse posebne slovesnosti. — To pa tudi zato, ker po besedah papeža Aleksandra III. spomin presvete Trojice obhajamo vsako nedeljo, ali kakor rimski cerkveni red pravi, ker vsak dan mnogokrat govorimo: «Čast bodi Očetu in Sinu in svetemu Duhu».

§ 62.

Praznik presvetega rešnjega Telesa (telovo ali telesovo, «corporis Christi», «Frohnleichnam»).

Praznik svetega rešnjega Telesa obhajamo v spomin presvetega zakramenta, kateri je Jezus postavil pri zadnji večerji.

Opomin: Nemška beseda «Frohnleichnam» je sestavljena iz besede «Frohn», t. j. gospod, in «Leichnam», t. j. telo, torej se po naše pravi: «Telo Gospodovo».

Ta spomin sicer od apostolskih časov sèm veliki četrtek obhaja sveta cerkev; ali ker ta dan, ki je prav pred Jezusovo smrtjo, ne dopušča čistega veselja, prestavila je veseli spomin neizrečene ljubezni Gospodove na deseti dan po binkoštih, ali šestdeseti dan po velikinoči, t. j. na četrtek po prazniku presvete Trojice, tedaj v dôbo, ko je v omlajeni prirodi nova radost in oživljena krasota, in vrtovi in gozdi pisanih cvetlic in zelenih dreves dovolj ponujajo, da moremo veličastno obhajati preveseli spomin.

Leta 1246. so v litiški škofiji ta praznik prvič obhajali in papež Urban IV. so ga leta 1264. zapovedali za ves katoliški svet. To zapoved je pa stoprav izvršil vienski cerkveni zbor leta 1311.

Da bi verne k slovesnišemu obhajanju spodbudili, podelili so prihodnji papeži za ta praznik mnogo odpustkov.

Ta praznik svetega rešnjega Telesa cerkev iz treh vzrokov obhaja:

- a) da se nebeškemu Izveličarju očitno in slovesno zahvaljuje za neskončno ljubezen, iz katere hoče Jezus vedno pri nas ostati v presvetem zakramentu;
- b) da nevernikom in krivovercem nasproti očitno in slovesno spoznava svojo versko resnico, da je Jezus resnično pričujoč v presvetem zakramentu;
- c) da nebeškemu Izveličarju očitno in slovesno zadostuje za toliko nečast, ki mu jo v presvetem zakramentu delajo neverci, ki ga nočejo spoznati; mlačni kristijani, ki zanj ne marajo, in grešniki, ki ga nevredno prejemajo.

Praznik svetega rešnjega Telesa se povsodi kaj veličastno obhaja s procesijo, ki se, kolikor se le more, slovesno uravnava, in sicer tako-le:

1.) Po slovesni sveti maši se presveto rešnje Telo med veselim petjem in slovesnim zvonjenjem in žvenkljanjem iz cerkve nese, verno ljudstvo je spremlja; kdorkoli more od doma, hoče pričujoč biti pri veseli slovesnosti.

2.) Vsaka podružnica ima svoje bandéro, ki se pred njeno srenjo nosi; za bandérom se zbere njena soseska v procesijo, otročiči spredaj, za njimi moški in za temi ženstvo; pred ženstvom, za moškimi, se pevci zberó, ki vesele pesmi prepevajo Jezusu na čast, poslednjič pridejo na vrsto bandéra župnijske cerkve, za katerimi dečki in moški gredó; za njimi se nesete dve majhni banderci vstric pred belo oblečenimi deklicami, za katerimi hodi duhovščina; nad mašnikom, ki sveto rešnje Telo v rokah nese, se nese nebó.

Sveto rešnje Telo za mašnikom spremlja deželjska gosposka in za njo ženstvo.

3.) Koder procesija hodi, potresena je pot s cveticami, ob hišah in cestah so postavljena majhna zelena drevesca ali veje (maji), na okinčanih oknih pa goré sveče. — Po kmetih procesija po polji gre.

4.) Na štirih krajih so postavljeni altariji, pri katerih procesija postoji, mašnik sveto rešnje Telo v monštranci nanje postavi in poje se pri prvi postaji začetek evangelija sv. Mateja, pri drugi sv. Marka, pri tretji sv. Luka in pri četrti začetek evangelija sv. Janeza. Po vsacem evangeliji pa mašnik množici blagoslov se svetim rešnjim Telesom dá; po vsakem blagoslovu se skazuje Jezusu čast in zahvala s strelom.

5.) Po blagoslovu pri četrtem altarji se procesija v cerkev vrne, mašnik sveto rešnje Telo na veliki altar postavi in pokadi. Zapoje se potem «*Tantum ergo sacramentum*» in «*Genitori genitoque*», in se še enkrat zbranemu ljudstvu podeli s presvetim zakramentom blagoslov.

Ta veseli praznik ima osmino, v kateri je v mestih nekoliko časa vsaki dan presveto rešnje Telo izpostavljeno; po kmetih je pa vsak dan sveta maša pred izpostavljenim presvetim rešnjim Telesom. Namen in želja svete cerkve je, svoje verne spodbuditi, Jezusa večkrat obiskovati in moliti v presvetem zakramentu.

§ 63.

Manjši prazniki Gospodovi v binškošni dōbi.

Naša sveta mati katoliška cerkev še več praznikov Gospodovih obhaja, ki pa niso zapovedani prazniki. Obhaja jih v spomin posameznih trenutkov iz življenja Jezusovega ali v česčenje orodja njegovega trpljenja. — Zlasti so pomniti ti-le:

1.) Praznik presvetega srca Jezusovega, v petek po osmini presvetega rešnjega Telesa;

2.) praznik najdenja (*inventionis*) svetega križa 3. velikega travna in povikšanja (*exaltationis*) svetega križa 14. kimovca.

Po slavni zmagi, ki jo je cesar Konštantin Véliki po prejeti čudni prikazni svetega križa dobil nad Maksencijem, opominjana je bila Konštantinova mati v spanji, da naj gre v Jeruzalem iskat križa Gospodovega. Helena gre v Jeruzalem in ukaže podreti malikovalski tempelj boginje Venere. — Da bi bili namreč spomin Jezusovega trpljenja zatemnili, bili so neverniki pred kacimi 180 leti ta tempelj sezidali na mestu, kjer je stal križ, na katerem je bil Jezus križan. Ko je bila očistila sveta Helena oskrunjeni sveti kraj, ukazala je na njem na globoko kopati: in izkopali so ondi tri križe in posebej našli tudi napis Gospodovega križa in žreblje, s katerimi je bil Jezus nanj pribit. Ker se je napis prilegal vsacemu teh križev, ni bilo gotovega znamenja, kateri izmed njih je Gospodov križ. Toda glej, vsak dvom prežene čudež. Jeruzalemski škof, Makarij po imenu, v srčni in zaupljivi molitvi prosi Boga, da bi dal znamenje, kateri je pravi Gospodov križ. Po božjem navdihnjenji ukaže za smrt bolne žene vpričo pobožne cesarice in obilne množice dotakniti se z najdenimi križi. Prva dva ji nič ne pomagata; ko se je pa s tretjim dotaknejo, ozdravela je zdajci popolnoma.

Tako nam rimski brevijar ta čudež pri najdenji svetega križa pripoveduje, in sveta cerkev je v ta spomin postavila praznik najdenja svetega križa, 3. velikega travna.

Na mestu, kjer je bil najden pravi križ Gospodov, je dala sv. Helena zidati prelepo cerkev; eden del svetega križa je ukazala v skrinjico iz čistega srebra položiti in v ti cerkvi hraniti. Drugi del svetega križa in žreblje, s katerimi je bil naš Gospod nanj pribit, je pa poslala svojemu sinu Konštantinu v Rim, kjer je bil postavljen v cerkev svetega križa, ki se je sezidala v ta namen. Tisti čas je cesar Konštantin dal postaviti, da se odsihmal ne sme nikdo več k smrti križa obsoditi. Tako je križ, ki je bil dosihmal znamenje pohujšanja, zasramovanja in največje sramote, postal znamenje spoštovanja, časti in slave. — In v ta spomin je sveta cerkev upeljala poseben praznik z imenom povikšanje svetega križa, 14. kimovca.

Leta 614. Perzijani jeruzalemsko mesto s silo v svojo oblast dobé in sveti križ, ki je bil v zapečateni omari, odpeljejo; še-le leta 629. jim ga cesar Heraklij odvzame ter ga sam na Kalvarijo prinese. — V spomin te dogodbe se je jel ta praznik še slovesniše obhajati.

Delci svetega križa so se pozneje po vsem svetu razpošiljali in se tudi še dandanašnji razpošiljajo in se s škofovim privoljenjem v čast svetega križa dajejo vernim poljubovat.

§ 64.

Praznik cerkvenega posvečevanja.

Praznik cerkvenega posvečevanja je spomin tistega dneva, ko se je bila katera novozidana cerkev posvetila za službo božjo. V našem cesarstvu se ta spomin po vseh cerkvah ob enem obhaja, in sicer tretjo nedeljo meseca vinotoka v zahvalo, da imamo hiše božje, in v zahvalo za vse dobrote, ki jih prejemo v njih.

Osem dni pred to nedeljo se v zvonikih rudeče-bela bandéra razobešajo in se tudi osem dni po tej nedelji še-le z zvonikov jemljejo. — Ta bandéra naznanjajo veselje, da Jezus hoče med nami v cerkvah prebivati, in verne spodbujajo, da radi hodijo v hišo božjo, Jezusa obiskovat. V spomin posvečenja to nedeljo procesija gre okoli cerkve, pri kateri mašnik cerkveno zidovje z blagoslovljeno vodo kropi, in pri slovesni sveti maši se na cerkvenih stenah prižiga dvanajst sveč na mestih, ki so bila maziljena s sveto krizmo.

To nedeljo tudi Cahejevo nedeljo imenujemo, ker se pri sveti maši bere ali poje sveti evangelij, ki nam pripoveduje, da je Jezus v Cahejevo hišo šel in ga spreobrnil.

Marijini prazniki.

§ 65.

Cerkveno češčenje prečiste Device Marije.

Ob vseh časih je mati katoliška cerkev Mariji posebno češčenje skazovala. In to se prečastiti Devici tudi spodobi, zakaj:

- a) Bog sam je Mariji največjo čast, ki se le dá stvarjem misliti, skazal s tem, da jo je izvolil za Mater božjo;
- b) Marija vse angelje in svetnike v milostih in svetosti presega. Ona je bila iz posebne milosti božje brez madeža izvirnega greha spočeta, ona je bila tudi ves čas svojega življenja brez vsega greha in oblagodarjena z vsemi čednostmi;
- c) Marija vse angelje in svetnike v veličastvu presega zavoljo tesnejše zveze s Kristusom;
- d) Marija vse angelje in svetnike tudi v moči presega. Zavoljo svoje tako tesne zveze s Kristusom nam more vse milosti izprositi pri Bogu in po nji nam Bog vse milosti deli, ker je bila delavna pri našem odrešenju.

To visoko češčenje (Hochverehrung) Marijino pa ni moljenje. Boga samega molimo, ker je sam od sebe najvišji Gospod in stvarnik nebes in zemlje; Marijo pa le častimo, ker je božja stvar, katero je Bog oblagodaril z največjo častjo, ki jo more stvar imeti. Boga molimo, ker je sam od sebe neskončno popolnoma; Marijo pa častimo zavoljo visokih prednosti, ki jih je prejela od Boga. Z visokim češčenjem Marijinim tedaj le molimo Boga, ki je toliko darov skazal Mariji; Marijo pa častimo radi tesne zveze, v kateri je kakor Mati božja z Bogom.

Svoje visoko češčenje sveta cerkev prečastiti Devici Mariji skazuje s tem:

- 1.) da jo priprošnje prosi in na pomoč kliče;
- 2.) da tolikanj cerkev in altarjev v njeno čast posvečuje;
- 3.) da sveto mašo opravlja nji v čast;
- 4.) da je veliko praznikov nji na čast postavila in upeljala.

Mariji na čast je pa cerkev praznike postavila:

- a) da Marijo spodobno poveličuje in se prav s tem Bogu zahvaljuje za milosti, katere je nji in po nji tudi nam skazal;
- b) da nas uči in opominja, Marijo prositi priprošnje pri Bogu;
- c) da nas zlasti napeljuje, posnemati Marijine čednosti.

§ 66.

Zapovedani Marijini prazniki so:

1.) Neomadeževano spočetje (immaculatae conceptionis).

Praznik neomadeževanega Marijinega spočetja, 8. grudna, nas spominja verske resnice, da je bila Marija po posebni milosti božji in zavoljo zasluženja Jezusovega brez madeža izvirnega greha spočeta.

Ta visoki Marijin god ima osmino; 7. grudna, dan pred tem praznikom, je zapovedan post.

§ 67.

2.) Praznik Marijinega očiščenja (purificationis).
(Glej § 42.)

§ 68.

3.) Praznik Marijinega oznanenja (annuntiationis).

Praznik Marijinega oznanenja se 25. sušca obhaja v spomin prigodbe, ko je angelj Gabrijel Mariji oznanil, da je ona obljubljenemu Izveličarju mati izvoljena. Ta praznik je prav za prav Gospodov praznik, ker se o njem obhaja spomin, da se je Sin božji včlovečil; vendar je pa tudi Marijin praznik, ker o njem častimo tudi Marijo, da je bila vredna, spočeti Izveličarja sveta.

§ 69.

4.) Praznik Marijinega vnebovzetja (assumptionis) ali véliki Šmaren (vélika Šmárija ali Gospojnica).

Praznik Marijinega vnebovzetja, 15. vélikega srpana, obhajamo v spomin, da je Marija umrla in bila v nebo vzeta.

Marija je v resnici umrla, t. j. njena duša se je ločila od telesa in bila sprejeta v nebesa, kjer je bila povzdignjena nad vse angeljske trume ali kore; njeno telo je pa, kakor sveti cerkveni učeniki pobožno mislijo, kmalu po smrti nestrohljivo in veličastno postalo in se je z dušo sklenilo, s katero nebeško veselje uživa. Marijino vnebovzetje je ž njenim brezmadežnim spočetjem v tesni zvezi.

Praznik Marijinega vnebovzetja je najvišji Marijin god, ker nam pred oči stavi veličastvo, plačilo in zmago prečastite Device; torej ima tudi svojo osmino, in pred ta dan je zapovedan post.

§ 70.

5.) Praznik Marijinega rojstva (nativitatis, mali Šmaren, mala Šmárijá ali Gospojnica) in praznik njenega sladkega imena (ss. nominis Mariae).

Spomin Marijinega veselega rojstva 8. kimovca obhajamo.

Marijin rojstni dan zato obhajamo, ker je brez vsega madeža začela živeti. — Pri družih svetnikih sveta cerkev ne praznuje rojstnega dne, ampak dan njih smrti, ki je njihov rojstni dan za nebesa. Le sv. Ivana krstnika rojstni dan tudi veselo obhajamo, ker ga je Bog, kakor sveto pismo spričuje, še pred rojstvom s posvečujočo milostjo posvetil.

V nedeljo po Marijinem rojstvu vselej god njenega presvetega imena obhajamo. «Marija» se v našem jeziku pravi «Gospá», «zapovedovalka», in Marija je v resnici Gospa vseh stvari, ker je Stvarnikova mati. Ta praznik je po vsem svetu upeljal papež Inocencij XI. v spomin, da so bili Turki, najhujši sovražniki krščanske vere, pred Dunajem dne 12. kimovca leta 1683. premagani na Marijino priprošnjo.

Ta praznik in vso naslednjo njegovo osmino so v avstrijskem cesarstvu popolnoma odpustki, kakor v praznik presvetega in presladkega imena «Jezus». (Glej § 42.)

§ 71.

Manji in nezapovedani godovi ali sóprazniki Matere božje:

1.) Spomin Marijinega zaročenja s sv. Jožetom (desponsatio) 23. prosenca.

2.) Sópraznik Marije sedem žalosti (septem dolorum), cvetni petek in tretjo nedeljo meseca kimovca, v spomin trpljenja, katero je Marija trpela pod Jezusovim križem.

3.) Sópraznik Marije z imenom «pomoč kristijanov» (auxilium christianorum), 24. vélikega travna.

S posebno in čudovito pomočjo Matere božje so bili, kar je znano vernim vseh časov, že zmagani marsikateri sovražniki krščanske vere. — V spomin, da so kristijani pri «ehinadskih otokih» slavno zmagali sovražne Turke, dal je pa papež sv. Pij V. Mariji slavilni priimek «pomoč kristijanov» ter ukazal, v lavretanske litanije ga vplesti. — Čudovita Marijina pomoč se je pa zlasti tudi pokazala papežu Piju VII. Dvakrat s svojega sedeža iz Rima silovito pregnan, povrnil se je, kakor sam pravi, na Marijino pomoč po obojem pregnanji zopet v Rim v veselje vsem pobožnim vernim. V hvaležni spomin prejete Marijine pomoči, kateri se je

v pregnanstvu sam zaupljivo priporočal in tudi vabil verne, da bi ga priporočali, in v spomin svoje srečne vrnitve v Rim, upeljal je po vsem svetu Marijin god «pomoč kristijanov».

4.) Spomin Marijinega obiskanja (visitatio), pri katerem jo je njena teta Elizabeta Mater božjo pozdravila, 2. malega srpana.

5.) Sópraznik prečastite Device na gori Karmel (de monte Carmelo), 16. malega srpana, v spomin prikazni, pri kateri je Marija karmelskemu menihu Simonu izročila škapulir, t. j. posebno oblačilice, katero nje, ki je nosijo, vedno spominja in opominja, Marijo posebno častiti.

6.) Sópraznik Marije snežnice (ad nives), 5. vélikega srpana; ta sópraznik je prav za prav god posvečevanja ene izmed najimenitniših cerkvâ v Rimu (Glej § 25). Podlago temu sóprazniku je dala prigodba, katero pripoveduje rimski brevijar tako-le:

«Ob času papeža Liberija († 366) je živel v Rimu mož, Ivan po imenu, in njegova žena. Visocega stanu sta bila in silno bogata, otrok pa nista imela; torej sta svoje premoženje obljubila Materi božji ter jo presrčno prosila, da bi jima dala kako znamenje, v katero dobro delo bi je porabila po njeni volji. Njuno obljubo in prošnjo Marija usliši in s čudežem potrdi. 5. avgusta, ko je v Rimu navadno huda vročina, po noči neki prostor na holmci Eskvilinu pobeli sneg. Prav tisto noč pa je Ivanu in njegovi ženi, vsacemu posebej, v spanji Marija naznanila, da naj na tistem kraji, ki ga bosta videla s snegom pobeljenega, sezidata cerkev, katera se naj nji v čast posveti, tako namreč, da ona želi pododovati njuno premoženje. To prikazen Ivan naznani papežu Liberiju, ki mu pa pove, da se je tudi njemu prav to prigodilo. — Liberij se torej med slovesnimi molitvami poda na grič, kateri je bil s snegom pokrit, in ondi določi prostor, kjer se je cerkev zidala s premoženjem Ivanovim in njegove žene.» — Ta cerkev je imela in še ima več imen. Imenuje se «Liberijeva» cerkev, sv. Marija pri Gospodovih jaslicah, ki jih je dal papež Teodor tjâ prenesti, sveta Marija večja in Marija snežnica.

7.) Sópraznik «rešenja jetnikov» (B. M. V. de mercéde), 24. kimovca, v spomin tolikanj jetnikov in sužnjev, ki so jih menihi, v ta namen pod Marijinim varstvom zedinjeni, oprostili jetništva ali sužnosti.

8.) Rožnivenška nedelja (Rosárii), prva nedelja meseca vinotoka, upeljana v spomin slavne zmage, ki so jo kristijani nad Turki dobili pri Lépantu leta 1571. prav tisti dan, ko so udje bratovščine rožnega venca v Rimu obhajali svojo bratovsko procesijo; to nedeljo se tudi obhaja spomin zmage nad Turki pri Temešvaru leta 1716.

9.) Sópraznik Marijinega varstva (patrocinium), v naši škofiji drugo nedeljo po prvem dnevu meseca listopada, v splošni hvaležni spomin vseh dobrot, po Marijini priprošnji prejetih.

10.) Sópraznik Marijinega darovanja (praesentatio), 21. listopada, v spomin dneva, ko sta Joahim in Ana svojo hčer Marijo Bogu darovala.

11.) V spomin pričakovanja Marijinega poroda (expectatio partus), 18. grudna.

Vrh toliko zapovedanih praznikov in njenih sópraznikov, ki so vpleteni v vse dôbe cerkvenega leta, sveta katoliška cerkev verne k Marijinemu češčenju napeljuje tudi s tem, da je še več dni zapored Mariji v čast odločila; taki so zlasti:

a) vse sobote celega leta;

b) vsi dnevi meseca vélikega travna, ki se zato tudi Marijin mesec imenuje; v njem se «šmarnice» obhajajo.

Šmarnična pobožnost se je v novejših časih v Rimu pričela in v malo letih se je skoraj po vsem svetu, zlasti po mestih, trgih in velicih vaseh, razširila brez vse zapovedi. Ni je skorej več župnije ali hiše na Slovenskem, kjer bi se Materi božji v čast šmarnice ne obhajale, kar je očitno znamenje, kako močno se pobožnemu krščanskemu srcu prilaga to češčenje. Šmarnice se obhajajo ali skupno ali posamno, v cerkvi ali domá; obhajajo jih ali verni sami, ali jim jih vodi njihov dušni pastir. — Altar ali kaka podobščina Matere božje se lepo s cveticami ozaljša, tam se kaka Marijina čednost ali kaka verska resnica premišljuje, Mariji na čast moli ali poje in delajo dobri sklepi.

c) Devet dni (devetdnevica, novena) v adventu, ob katerih se zorna sveta maša posebno slovesno opravlja; s to devetdnevico se še posebno pripravljamo na veseli rojstni ali božični dan Jezusa Kristusa.

§ 72.

Praznik svetih angeljev.

Od najstarejših časov katoliška cerkev angelje očitno časti:

a) ker angelji Boga gledajo in neprenehoma molijo;

b) ker so bili angelji večkrat poslanci božji pri našem odrešenju;

c) ker so angelji nam varuhi dani in nam k izveličanju pomagajo.

Angeljem češčenje skazujemo s tem, da jim v čast stavimo cerkve in altarje in obhajamo praznike.

Prazniki angeljem na čast so:

- 1.) God angeljev varuhov v nedeljo, katera je najbližja prvemu dnevju meseca kimovca; ž njim angelje varuhe častimo in hvalo dajemo Bogu, da nam je svoje angelje dal za varuhe;
- 2.) sópraznik vélikega angelja Gabrijela 24. sušca;
- 3.) sópraznik vélikega angelja Mihaela 29. kimovca;
- 4.) sópraznik vélikega angelja Rafaela 24. vinotoka.

§ 73.

Prazniki svetnikov božjih.

a) Kaj so svetniki? — Koga in kako sveta katoliška cerkev stavi med svetnike?

Svetnike imenujemo tiste pobožne stare in nove zaveze in tiste duše vernih kristijanov, ki so v tem življenju dosegli posebno visoko stopinjo krščanske čednosti in zdaj gotovo gledajo in uživajo Boga od obličja do obličja.

Med svetnike štejemo:

- a) tiste, katerih svetost spričuje sveto pismo;
- b) tiste, ki se časté s cerkvenim privoljenjem od starodavnih časov;
- c) tiste, ki jih razglašajo papeži slovesno za svetnike.

Preden se pa kdo razglasi za svetnika, postavijo ga papež med izveličane, t. j. privolijo, da ga časté v kaki cerkvi ali v kacam kraji.

Preden se pa kdo postavi med izveličane, mora biti spričano, da je bil služabnik božji zares v slovesu posebno visoke (junaške) čednosti in čudodelne moči.

Da je kdo za izveličanega mučenca spoznan, treba je dokazati, da je bil mučen zavoljo svete vere, in čudeže, ki so se zgodili po njegovi priprošnji.

Vse preiskovanje in pričevanje se z največjo natančnostjo in previdnostjo godi: življenje izveličanega in njegova sveta dejanja se morejo potrditi s priseženimi pričami, njihova čudapolna dela, ozdravljenja i. dr. pa po izvedenih naravoslovcih in vestnih zdravnikih, ki morajo dokazati, da se niso zgodila po naravnih potih in močeh.

Da se sodniki, priče in zdravniki ne prenačijo, izvoli se k temu imenitnemu opravilu tudi ugovornik, ki se pričam in zdravnikom upira z vsemi ugovori in dvomi, ki se dadó navesti po zdravi pameti.

Kadar je vse neovržljivo dokazano vzlic vsemu ugovarjanju, papež po večkratnem posvetovanji s svojimi svetovalci in po večletni pravdi izrekó, da na naj se ta in ta šteje še-le med izveličane.

Da se izveličani razglasi za svetnika, treba je ravno tako gotovo in neovržljivo po gori imenovanem načinu dokazati, da sta se najmanj dva čudeža zgodila na priprošnjo izveličančevo.

Razglašenje za svetnika se s posebnimi slovesnostimi v Rimu obhaja in vsemu katoliškemu svetu priporoča novega svetnika častiti in klicati na pomoč.

Svetnike sveta cerkev deli v te-le vrste:

- a) Aposteljne in evangeliste,
- b) mučence,
- c) spoznovalce, škofe in neškofe,
- d) device mučenke ali le device,
- e) nedevce, mučenke ali nemučenke,

§ 74.

b) Zakaj in kako katoliška cerkev časti svetnike?

Svetnike častimo zato:

- a) ker so že pri Bogu in kraljujejo s Kristusom v nebesih;
- b) ker Boga za nas prosijo ter nas varujejo;
- c) ker so nam prelepi vzgledi krščanske čednosti;

Svetnikom čast skazujemo s tem:

- a) da jih kličemo na priprošnjo in na pomoč;
- b) da njim na čast zidamo cerkve in stavimo altarje;
- c) da njim na čast opravljamo daritev svete maše;
- d) da častimo njihove ostanke in svetinje.

Svetinje imenujemo vse, kar je ostalo od njihovega telesa, ali katerekoli njihove lastnine, n. pr. kosti, oblačila, orodje smrti. Cerkev je od nekdanj skrbela, da se le prave svetinje vernim izpostavljajo, zato je ukazala le tiste častiti in izpostavljati, katere je ona za prave spoznala ali potrdila.

- e) Da njihove podobe in slike postavljamo v cerkev in doma;
- f) da zlasti njihove svete čednosti posnemamo;
- g) da nekatere dni obhajamo njim na čast.

Sveta cerkev vsak dan v letu spomin kacega svetnika ali njih več obhaja.

Nekateri izmed teh dni so zapovedani prazniki, kakor sv. Štefana, sv. Jožefa (pri nas, ker ga častimo kót deželnega varuha), sv. Petra in Pavla in vseh svetnikov dan.

Nekateri so nekdanj bili zapovedani, zdaj pa niso več; sóprazniki jim pravimo (glej § 27.).

Nekateri se pa le v cerkvenih molitvah in pri sveti maši obhajajo na tihem.

§ 75.

c) Zapovedani in nekateri nezapovedani prazniki svetnikov so:

1.) Dan sv. Štefana 26. grudna (glej § 41).

2.) Dan sv. Jožefa 19. sušca (glej spodaj 5).

3.) Praznik sv. Petra in Pavla, 29. rožnika, v spomin, da sta oba aposteljna en dan umrla, sv. Peter na križi, sv. Pavel pa pod mečem; ta god ima osmino, in pred ta dan je zapovedan post.

Cerkev več godov teh dveh svetih aposteljnov na tihem obhaja, ki nas spominjajo posamnih dogodob njunega življenja, n. pr. sv. Petra stol, sv. Petra verige, sv. Pavla spreobrnjenje.

4.) Praznik vseh svetnikov, vsem svetnikom na čast, ker ni mogoče, vsacemu posebnega dneva v letu odločiti in ker vseh še po imenu ne vemo.

Ta god je upeljal papež Bonifacij IV. leta 610., ko je bil v Rimu posvetil pravemu Bogu na čast veliko poslopje, «Pantheon» imenovano, ki je je bil cesar cerkvi podaril in je bilo poprej posvečeno vsem bogovom. — Pri tem posvečevanju se je iz podzemeljskih krajev ali «katakomb» le-sèm slovesno preneslo veliko svetinj ali kosti svetih mučencev.

Vseh svetnikov praznik je 1. listopada, ima svojo osmino, in pred ta dan je zapovedan post.

5.) Prazniki deželnih, cerkvenih ali soseskinih in osebnih varuhov.

Deželne varuhe imenujemo tiste svetnike, ki so si jih posamne dežele izvolile, da jih posebno časté in na pomoč kličejo. Izvolile so si dežele za varuhe svetnike-rojake, ali take, ki so deželi veliko dobrega storili in so njenim vernim sploh lepi vzgledi žive vere in posebne pobožnosti.

Cerkvene ali soseskine varuhe imenujemo tiste svetnike, katerim na čast je bila cerkev sezidana.

Osebnih varuhov pa tistim svetnikom pravimo, katerih imena so nam bila dana pri svetem krstu in pri sveti birni.

Katoliška cerkev pripušča in potrjuje češčenje posebnih svetnikov varuhov. — Če je svetnik, ko je še živel na svetu, zlasti za kako deželo, za kak kraj, za kako osebo skrbel, se trudil in delal: kako bi ta njegova posebna skrb jenjala v nebesih, kjer je njegova ljubezen do Boga in do bližnjega utrjena še bolj? (II. Mak. 15, 14.)

Prazniki deželnih, cerkvenih in osebnih svetnikov-varuhov so torej različni po deželah, soseskah in osebah.

Na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem, Goriškem, Tržaškem in Istrijanskem svetega Jožefa, rednika Jezusovega, 19. sušca, deželnega svetnika-varuha obhajamo; sv. Jožefa so pa oklicali

papež Pij IX. tudi varuha vesoljni sveti cerkvi na zemlji. Na Avstrijskem obhajajo sv. Leopolda; na Češkem sv. Janeza Nepomučana in sv. Vaelava; na Moravskem sv. Cirila in Metoda; na Ogerskem in Hrvaškem sv. Štefana kralja. — Sicer pa nam je vsem Slovanom sosebno mil praznik slovanskih blagovestnikov, sv. Cirila in Metoda, ki so ga leta 1880. vsemu katoliškemu svetu z encikliko *«Grande munus — Veliko darilo»* oklicali ter od leta 1881. naprej vsakikrat 5. julija dostojno obhajati zapovedali sveti oče Leon XIII.

Vsaka škofija in duhovnijska soseska ali cerkev, kakor tudi podružniške soseske in cerkve, in tudi nekatera mesta imajo svoje svetnike-varuhe.

Pobožna navada je, praznovati dan svojega svetnika-varuha, čegar ime smo prejeli pri svetem krstu in pri sveti birmi. Pobožnemu kristijanu je ta dan svet dan; torej k sveti maši gre, zakramente svete pokore in presvetega rešnjega telesa prejme in več kakor druge dni moli ter se priporoča svojemu svetemu varuhu.

Rojstni dan obhajati je le takrat krščanska šega, kadar se obhaja v zvezi s svetim krstom, t. j. z duhovnim prerobenjem; zakaj malo bi nam hasnilo (pomagalo), da smo bili rojeni, ako ne bi bili prerobeni.

Sveta cerkev svojim vernim priporoča, tudi za posebne zadeve in nadloge, v bolezni in trpljenji posebne svetnike-varuhe voliti, častiti in na pomoč klicati, ter se jim priporočati, ker skušnja dokaj uči, da je bil že marsikdo skoro čudovito uslišan. — Pobožni kristijani si volijo za posebne varuhe take svetnike, ki se njihovem srcu zlasti prilegajo, ki so bili zlasti izvrstni v čednosti, za katero si prizadevajo sami.

Vse hvale in priporočila vredne so devetdnevnic, izvoljenim svetnikom-varuhom na čast. Ker je sveta cerkev mladini sploh, zlasti pa šolski sv. Alojzija, mladeniča angeljske čistosti, dala za svetnika-varuha, zato ona njegov spomin 21. rožnika, ali vso osmino, ali še celó šest nedelj pred njegovim godom ali po njem slovesno in pobožno obhaja.

§ 76.

Vseh vernih duš dan.

Spomin vernih duš, t. j. vseh umrlih vernih kristijanov, ki so v vicah, je dan po prazniku vseh svetnikov, t. j. 2. listopada. Ta spomin, ki se tolikanj prilega blazim čutilom človeškega srca, je benediktinski opat Odilon leta 998. prvi upeljal v klunjijskem samostanu, in kmalu ga je sveta cerkev povsod upeljala in zapovedala. Ta spomin je v tesni zvezi s praznikom vseh svetnikov.

Po veselem spominu in poveličevanji izveličanih duhov se sveta cerkev milo ozre v vice, kjer časne kazni trpé njeni otroci, kateri niso popolnoma očiščeni šli s tega sveta. Veselo olepšana hiša božja se žalostno obleče, in duhovni v črnih oblačilih opravljajo službo božjo današnjega dne.

Vernih duš dan duhovni pastir vsake duhovnije za vse verne duše v vicah mašuje v črnem mašnem oblačilu. Po črni svet maši v mestih in večjih duhovnijah mašnik tumbo, t. j. mrtvaški oder, v ta namen pripravljen, drugod pa mrtvaško krsto, ali črno pogrnjalo z mrtvaško glavo, z blagoslovljeno vodo kropí in s kadilom kadí ter vsim vernim ranjcim v prid posebne molitve za mrtve opravlja.

Lepa in vsega priporočila vredna je navada, vseh vernih duš dan, ali že vseh svetnikov popoludne grobe ranjcih obiskovati in za duše v vicah moliti; sem ter tjà je tudi navada, da duhovni pastir svojo srenjo v procesiji pelje na pokopališče, tam grobe blagoslavlja ter opravlja molitve za ranjce. — Lučice, ki jih verni prižigajo na grobéh svojih ranjcih, naznanjajo gorečo prošnje: «Večna luč naj jim svetil!», katera gotovo vsacemu pravemu kristijanu iz srca puhti pred sedež milosti božje.

Vernih duš dan nas pa tudi prav resno gotove smrti spominja ter uči, čas, ki ga imamo še na tem svetu, v dobro rabiti in pokoro delati, dokler je dan; zakaj nastala bo noč, da ne bo mogel nikdo več delati.

Imenski in rečni obseg

prvega in drugega dela v abecednem redu.

Arabska številka kaže stran.

Abeceda pri posvečevanju cerkvâ 89.
«Absolutio» (odveza) 57.
«Acolythat» (strežništvo) 65.
Advent, kaj je? česa nas spominja? duhovna opravila v adventu; «rorate» ali zornice, sveti večer, kolednice, polunočnice 140.
«Agnus Dei» 38, pri črni maši 42.
«Alba» 13.
«Alleluja» 25, 157.
Alojzija, sv., dan, pobožnost 176.
Altar: kakošen mora biti? nekoliko o njegovi zgodovini 17; kako mora biti opravljen? 18, véliki in stranski altar 84.
Ambrozij, sv. 120.
«Amen», konec molitve, vere 22.
«Amictus» 13.
«Ampullae» 16.
Angelj Gospodov, molitev 111.
Angelji: kako se upodabljajo 86.
Angeljski prazniki sploh 133, posebej 172, angeljev varuhov, vélicih angeljev: Gabrijela, Mihaela, Rafaela 173.
«Annulus» 14.
«Antiphona» 23.
Antiphonarius cento 120.
Aposteljnov podobe 86.
Apostolski dnevi 133.
Ave-Marija-zvonenje 111.
Bandera 127.
«Baptismus» 43.
«Baptisterium» 17, 85.

Barve, cerkvene 15.
Bela nedelja 160.
Belo oblačilice pri sv. krstu 47.
«Benedicamus Domino» 40.
Berilo pri sveti maši 25.
Bilje 100.
Binkošti 162.
Binkoštna dôba 161.
Binkoštna nedelja 163.
Binkoštna sobota 162.
Biret 13.
Birna sv.: kaj je? 48, bistvo 48, 49; kdo jo deli? komu? kedaj? 49, botri 49, obred 49, ime 49, udarec na lice 50.
Bistveni deli službe božje 3.
Bistvena znamenja pri svetih zakramentih 42.
Bistvo sv. maše ali njeni poglavitni deli 20.
Bistvo sv. krsta 43.
> sv. birme 48.
> sv. pokore 55.
> sv. poslednjega olja 60.
> sv. podslužništva 65.
> sv. služništva 66.
> sv. mašništva 67.
> sv. škofstva 69.
> sv. zakona 71.
Blagoslavljanje sploh 75, posebej 75, 92.
> osebno 77, 97, rečno 77, 92.
> vseh prirodnih pridelkov pri sv. maši 35.

- Blagoslavljanje katoliških cerkvâ 92.
- » katoliških pokopališč 92.
 - » zvonov 94.
 - » olja 95.
 - » krstne vode 96, 157.
 - » vode sploh 97.
 - » vernega ljudstva 97.
 - » zakonskih mater po porodu 98.
 - » umirajočih 99.
 - » mrličev 99.
 - » pepela 149.
 - » sveč 145.
 - » ognja 156.
 - » velikonočne sveče 157, 160.
- Blagoslov sploh 75, posebej 76.
- » cerkven, necerkven 77.
 - » konec sv. maše 40.
- Blažila 75.
- Bogočastje 1.
- Boštijana, sv., cerkev v Rimu 131.
- Botri pri sv. krstu 44, pri sv. birmi 49.
- Božič kaj je? kako ga obhajamo? tri maše, jutranjice o polnoči 141; o družinskem življenji: jaslice, božičnice, kropljenje in kajenje poslopij in živine, božični kruhi ali poprtniki 141.
- Božična dâba 139.
- Božična osmina 142.
- Božični prazniki 142.
- Božični večeri 140.
- Božičnice 141.
- Božja pota: kaj so? njihova korist 127, 128.
- Božji grob 156.
- Bratovščine 126, njih namen in korist 126.
- Bralstvo 65.
- Breviar 125.
- Brezimna nedelja 149.
- Brisalnica 16.
- Bukve cerkvene 17.
- Bursa 16.
- Butare cvetne nedelje 150.
- Cahejeva nedelja 167.**
- «Calix» 16.
- «Campana» 94.
- «Canon» 31.
- «Cantata missa» 21.
- «Cantus choralis, romanus, planus, firmus» 120.
- «Casula» 13.
- «Charwoche» 149.
- «Charfreitag» 154.
- «Charsamstag» 156.
- «Chiroteca» 14.
- Cerkev: začetek 82, vnanje lice 83, od znotraj 84, zaljšanje 86, posvečevanje 87, blagoslavljanje 92.
- Cerkveniki 15.
- Cerkve, poglavitniše v Rimu 129 in dalje.
- Cerkvena sprava 92.
- Cerkvenega posvečevanja spomin 167.
- Cerkveni dvori 93.
- Cerkveno leto: kaj je? kako je delimo 135.
- Cerkveno petje 117, pesmi 119, godba 121.
- «Ciborium» 16.
- «Cingulum» 13.
- Ciril in Metod 6, 176, njuna bratovščina 126.
- «Cochlear» 17.
- «Coemetria» 93.
- «Coena Domina» 152.
- «Colare» 13.
- «Collectae» 24.
- «Completorium» 125.
- «Confessio» sv. Petra 130.
- «Confirmatio» 48.
- «Consecratio» 76.
- «Corporale» 16.
- «Corporis Christi» 164.
- «Credo» 27.
- «Cultus» 1.
- Cvetna nedelja 150 in dalje.
- Časi sveti: čemu so? 132, kdo jih odločuje? 132, kateri so? 133.
- Častilna molitev 103.
- Črke G + M + B 144.
- Črna barva 15.
- Črna sv. maša 41.
- Črna nedelja 149.
- «Češčena si Marija» 110.
- Češčena si Marija Devica 110, 168.
- Čoln v cerkvi 84.
- Čolnič 17.
- Črevlji škofovski 14.
- Dalmatica 14.**
- Dan, kaj je? kedaj se začenja, kako ga cerkev deli? 125.
- Dan Gospodov 134.
- Darila pri sv. birmi 50.

- Darilnice v cerkvi 85.
 Darovanja Marijinega godu 172.
 Darovanje pri sv. maši sploh 27, v tesnejem in širjem pomenu 28.
 Darovi sv. kraljev 143.
 Delavniki: kaj nam cerkev ob delavnikih priporoča? 138.
 Deli sv. maše: 20, prvi 21, drugi 27, tretji 31, četrti 36.
 Delci sv. križa 167.
 «Deo gratias» 25.
 Drdra 153.
 Deveta ura 125.
 Devetdnevnic 172.
 «Diaconatus» 66.
 «Dies irae» 119.
 «Directorium» 17.
 Dnevi sveti: čemu so? 132, kdo jih odločuje? 132, kateri so? 133.
 Dnevne ure 125.
 Določil, nekoliko o sv. maši 17.
 Dolžnosti naše ob nedeljah 135.
 Domača kapela 85, 137.
 «Dominica palmarum» 150.
 «Dominus vobiscum» 23, 24.
 Družba živega rožnega venca 114.
 Duhovne molitvene ali dnevne ure 125.
 Duhovnišče 84.
 Duhovno obhajilo 153.
 Duhovski stan, duhovstvo, duhovščina 63.
 Duhovo 162.
 Dvanajst mašnikov pri blagoslavljanji sv. olja 95.
 Dvori, cerkveni 93.
 «Efeta» 46.
 Enkrat na dan maševati 20.
 «Episcopi titulares» 71.
 «Eucharistia» 51.
 Evangelij pri sv. maši 25.
 Evangelistov podobe 86.
 Evangeljske bukve 17.
 «Evlogion» 36.
 «Exorcismus» 76.
 «Exorcistat» 65.
 «Extrema unctio» 60.
 «Feria» 133.
 «Flectamus genua» 155.
 Florijanu, sv., na čast zvoni 112.
 «Friedhof» 93.
 «Frohnleichnam» 164.
 Gabrijela, sv., vél. angelja god 173.
 Gallus Jak. 120.
 General, redovni, 81.
 «Genitori genitoque» 118.
 Glavi sv. Petra in Pavla, kje ste? 130.
 «Gloria» pri sv. maši, 23, 118, 153, 157.
 Godba pri službi božji 121.
 Gologlav biti v cerkvi, pri molitvi 107.
 Gospodova molitev 108.
 Gospodovi prazniki 133.
 Gospojnica, vélika 169, mala 170.
 «Graduale» 25.
 Gredna 25.
 Gregorijanska voda 89.
 Grški križ 106.
 Grški obredi 5.
 Grob v altarjih 90.
 «Gründonnerstag» 152.
 «Gvardian», redovni 81.
 «Hebdomas major» 149.
 Hiša božja 82.
 Hlapčevska dela 135.
 Hleba kruha pri škofovem posvečevanju 70.
 «Hosanna» 150.
 Hostije, kakošne so pri latinskem obredu, kakošne pri grškem? 12.
 Hram božji 82.
 Humerale 13.
 «Hvaljen bodi Jezus Kristus» 144.
 Hvalna molitev 103.
 Hvalnice 125.
 «Idite, maša je minóla» 40.
 Ime pri sv. krstu 45, pri sv. birmi 49, pri duhovnih redovih 80.
 Imena Jezusovega praznik 144, od-pustki 144.
 Imena Marijinega praznik 170.
 «Instructio Clementina» 124.
 «Improperia» 155.
 «Infula» 14.
 «Introitus» 23.
 «Ite missa est» 42.
 Izhodni obredi 5.
 Izveličan 173.
 Izveličarjeva cerkev v Rimu 129.
 Jabolko na zvoniku 83.
 Jagnje božje 38.
 Jaslice 141.
 Janeza, sv., evangelista podoba 86; praznik 142.

Janeza, sv., krstnika cerkev v Rimu 130.
 Jožefa, sv., praznik 174, 175.
 Jutranja zora 20.
 Jutranjice sploh 125, o božiči 141, veliki teden 151.

Kadilnica 17.
 Kadilo 17.
 Kalvarija 86.
 Kancelj 84.
 Kapa mašniška 13, škofovska 14.
 Kapelice: očitne, domače po gradéh, hišah, vaseh 85, 137, znamenja ali pili 85, kalvarija 86.
 Kardinal 78.
 Karmelske gore ali škapulirski god 171.
 Katakombe 131, 175.
 Kazalnica 16.
 Kelih 16, kako se ogrinj. pri sv. maši 16.
 Krst, sv., kaj je? 43, kdo ga deli? 44, komu se deli? 44, kedaj? obred, botri, ime 45, v sili 44, krstni kamen 17, 85.
 Krstna obljava 47.
 Krstna voda 43, se blagoslavlja 96, 157.
 Krščanski nauk v cerkvi 122, 138.
 «Kirchhof» 93.
 «Kyrie eleison» 23, 115.
 Klečé moliti, kaj pomeni? Kako poklekujemo? 107.
 Klepetci 153.
 Kolar 13.
 Koledar 17.
 Kolednica 140.
 «Kolena pripognimo» 156.
 Konec sv. maše 40.
 Konklave 79.
 Kor v cerkvi 85.
 Koralno petje 120.
 Korska srajčica 13.
 Krezelec 14.
 Križ: znamenje sv. križa; kako ga delamo? zakaj? kedaj? veliki (latinski), mali (grški) križ, kaj med pre-križevanjem govorimo? 105 in dalje.
 Križ, sv., Jezusov najden 166, povikšan 167, njegovi delci 167.
 Križev pot 123, 148.
 Križev teden 160.
 Križi nad mašnimi darovi 34.
 Krogljina hiš božjih 83.
 Kronanje sv. Očeta papeža 78.

Kropilni kamen 17, 85.
 Kupa 16.
 Kvadrat 13.
 Kvaterni časi ali tedni in post 124.

Ladija v cerkvi 84.
 Lassus Orlandus 120.
 Lateranska cerkev in poslopje v Rimu 129.
 Latinski križ 105.
 Latinski obredi 5.
 «Lauda Sion» 118.
 «Laudes» 125.
 «Laus tibi Christe» 26.
 Lavretanske litanije 114.
 Leca 84.
 Lectorat 65.
 Leopolda, sv., bratovščina 126.
 Leto novo, praznik 143.
 Leto sveto, navadno, nenavadno 59.
 «Levate» 155
 Leviti 14, škofje 14.
 Levitom lastna oblačila 14.
 «Libera» 100.
 List pri sv. maši 25.
 «Litaniae majores, minores» 115, 160.
 Litanije sploh 114, vseh svetnikov 115, Matere božje (lavretanske) 115, presv. imena Jezusovega 116.
 Liturgika 1.
 Liturgični jeziki 5, 6, 7.
 Lovrenca, sv., cerkev v Rimu 131.
 Luč: njen pomen pri sveti maši 19, večna 84.
 «Luč Kristusova» 157.
 Lučice na grobéh 177.
 Luka, sv., podoba 87.
 Lunica ali lunin srp v monštranci 16.

Mala Šmárijia ali Gospojnica 170.
 Mali križ 106.
 Mali Šmaren 170.
 «Manipulus» 13.
 Marijanski psalter 114.
 Marijina družba 126.
 Marijini prazniki sploh 133, posebej 168, sóprazniki 170.
 Marijino čiščenje 110, 168.
 «Maria maggiore», cerkev v Rimu, 130.
 Marijina, sv., pri mučenikih, rimska cerkev, 131.
 Marka, sv., podoba 87, dan in procesija 160.
 Maša, sv.: kaj je? ime 9, kdo jo je prvi opravljal, kdo in kedaj po-

- stavil, kdo ima oblast opravljati jo? Ravno tista daritev je kot na križi, pa se vendar nekoliko loči od nje 10; komu se daruje? iz katerega namena? 10, za kóga? 11, za kóga ne? 11. Tvarina: Kruh in vino 11, mašna oblačila 13, posoda 16. Nekoliko določil o sv. maši: kje se sme brati? 17 in naprej. Kedaj? 19, véliki petek ne 19, kedaj le ena sama na dan? 20, ima tri poglavitne dele, sploh pa štiri štejemo 20, samitna, očitna, tiha, peta, slovesna 21, posamezni obredi 21.
- Maša, sv.: Kedaj smo dolžni pri sv. maši biti? kdo? 135, kdo ne? 137, kako ta zapoved veže? 137, kako bodimo pričujoči? 136, kje? 137. Kako man je še nedeljo posvečevati 137.
- Maša nevernikov ali poučevancev 27.
Maša vernikov 27.
Mašne bukve 17.
Mašna kapa 13.
Mašna oblačila mašnikov 13, škofov 14.
Mašna srajca 13.
Mašni plašč 13.
Mašnikovo posvečevanje 67.
Mašnikov red: kaj je? koliko redov je? kdo ga deli? kdo ga veljavno prejme? kdo vredno 63. Nižji redovi 64, višji 65 in naprej.
Mašništvo 67.
Matere božje litanije 115.
Matere božje prazniki sploh 133, posebej 168.
Mateja, sv., podoba 87.
«Matutinum» 125.
Maziljenje s krstnim oljem 46.
» s sv. krizmo pri sv. krstu 47, pri sv. birmi 48, pri mašnikovem posvečevanju 68, pri škofovem 70.
» z bolniškimi oljem 62.
- Medsebojne molitve pri sv. maši 22,
«Memento» za mrtve 35.
«Memento» za žive 32.
Memohod 159.
Menihi 80.
Mrtvaški zvon 99.
Metod in Ciril, sv., 6, 176.
«Mette» 125, 151.
Mihaela, sv., god 173.
«Missa cantata, solemnis, privata» 21.
- «Missa votiva» 24.
«Missa catechumenorum, fidelium» 27.
«Missale» 17.
«Mitra» 14.
Mivnica 16.
Modra barva 15.
Molitev, kaj je in kako jo delimo? 103, notranja, vnanja, premisljevanje, častilna, zahvalna, prosilna, cerkvene molitve in njihove posebne lastnosti 104, začetek, osnova in sklep 104; šege pri molitvi: prekrizjevanje 105, moški gologlavi, ženske pokrite molijo 107, pri molitvi glavo priklanjamo, oči povzdigujejo 107, roke sklepamo, poklekujemo, na prsa trkamo 107.
Molitev: «Očenaš» 108, — «Češčena si Marija» 110, — «Angelj Gospodov» 111, — «Rožni venec» 112, — «Litanijske» sploh 114, — vseh svetnikov 115, — lavretanske 115.
Molitvene ure 125 in dalje.
Molitvenice 85.
Monštranca 16.
Mučencev, sv., podobe 87.
- Nadramnica 13.
Nadškof 71.
Nadškofovsko oblačilo 14.
Naglavnica 13.
Najdenja sv. križa god 166.
Nameniti komu sv. mašo 20.
Naprsnica 13.
Naročnica 13.
Naslednjica 25.
Nastopna molitev pri sv. maši 21.
«Navicula» 17.
Nazovni škofje 71.
Nebistvena znamenja pri sv. zakramentih 42.
Nedelja, kaj je? 134, naše dolžnosti ob nedeljah 134, od česa smo dolžni počivati? 135, katera dela so nedelj-nemu posvečevanju nasproti? 135. Kako nedeljo posvečujemo? 135. Kóga cerkvena zapoved ob nedeljah ne veže? 137.
Nedolžnih otročičev god 134.
Nedolžnih otročičev pogreb 101.
Neomadeževanega izpočetja praznik 169.
Nezapovedani prazniki 133.
Nicejsko-carigrajska vera 27.

- Nižji redovi 63, zakaj jih je cerkev pridržala 64, kateri so in kako se delé 64.
- Njiva božja 92.
- Noge umivajo papež, škof, katoliški vladarji 154.
- «Nola» 94.
- «Nona» 125.
- Notranja molitev 103.
- Nova maša, sreberna, zlata 69.
- «Novena» 172.
- Novic, novicijati 81.
- Novo leto 143.
- Nuna 80.
- Obhajilo pri sv. maši 36, 38, v podobi kruha 51, kolikokrat? 51, kedaj? kje? 52, dušna in telesna priprava 52, kedaj se deli? kedaj ne? Obred 53, kako bolnikom za popotnico? 54.
- Obhajilna molitev 39.
- Obhajilni kelih 16.
- Obhodi, cerkveni 126.
- Obiskanja Marijinega praznika 171.
- Oblačila cerkvenih strežnikov 15.
- Obleka duhovska 13.
- Obljuba redovnih ljudij 81.
- Obljubljeni prazniki 133.
- Obred (ritus), kaj je? 1.
- Obred sv. maše 20 in dalje.
- » sv. krsta pri otrocih 45.
 - » sv. birne 49.
 - » sv. obhajila 53.
 - » sv. popotnice 54.
 - » sv. pokore 56.
 - » sv. poslednjega olja 61.
 - » sv. mašnikovskega reda 67.
 - » sv. zakona 73.
 - » sv. cerkvenega posvečevanja 88.
- Obredni jeziki 5.
- Obrednik 1.
- Obredniške bukve 17.
- Obredoslovje 1.
- Obrezovanja Gospodovega, praznik 143.
- «Oče naš» pri sv. maši 37.
- «Oče naš», razlaga njegova 108 in dalje.
- Očiščevanja Marijinega praznika 145, 169.
- «Očitjanje» véliki petek 155.
- Očitna kapela 85, maša 20, izpoved pri sv. maši 22.
- «Odpri se» 46.
- Odpustek: zaumen 58, popolnoma, nepopolnoma, osebni, krajni, rečni 58, pogoji za odpustek, delilec, prejemalec, svetega leta 59, presv. imena Jezus 144, Marije 170.
- Odveza, kako se deli 57.
- «Offertorium» 28.
- Oglavnica 13.
- Ogrinjalo 16.
- Olje, sv., olje se blagoslavlja 95.
- Oljke cvetno nedeljo 150.
- Opat, opatinja, opatija 81.
- Opresen kruh 11.
- «Ordo» 63.
- «Oremus» 24, 104.
- Osebnost posvečevanje in blagoslavljanje 76, 77.
- Oskrunjena cerkev 92.
- Oskrunjenje pokopališč 94.
- Osmina božična 142, velikonočna 159, binkoštna 163, presv. rešnjega telesa 166.
- «Ostensorium» 16.
- «Ostern» 159.
- «Ostiarat» 64.
- Otiralo 16.
- Otožnice 152.
- Ovratnice 13.
- Oznanenja Marijinega praznika 169.
- «Pala» 16.
- Palestrina Jan. Al. 120.
- Palica škofovska 14.
- «Pallium» 14.
- Palme, cvetno nedeljo 150.
- «Palmsonntag» 150.
- «Pantheon» 131.
- Papežev blagoslov 63.
- «Parasceve» 154.
- Pas 14.
- «Pascha» 158.
- «Passio» 151.
- Pastirska palica 14.
- «Pastorale» 14.
- «Patena» 16.
- Pavla, sv., podoba 86, cerkev v Rimu 131, praznik 175.
- Pazljivo pri sv. maši biti 136.
- «Pectorale» 14.
- «Pentekoste» 162.
- Pepel 149.
- Pepeljenje 149.
- Pepelnična sreda 148.
- Perilo cerkveno 15.
- «Primicerius, praecentor» 120.
- Prsni križ, škofovski 14.
- Prsni 14.
- Prstan, škofovski 14, 71, zakonski 74.
- Prti na altarji 18, 154.
- Perutnice na dopah božjih angeljev 86.

- Prva ura 125.
 Prvi blagoslov pri sv. birmi 49.
 Pesmi 117, svetopisemske 117, svete, slovenske 119.
 Peta maša 21.
 Petje cerkveno 119.
 Petra, sv., podoba 86, cerkev in grob v Rimu 129, praznik 175.
 «Pfungsten» 162.
 Piruhi 159.
 Pisanke 159.
 Plava barva 15.
 Pleša 64.
 «Pluviale» 14.
 Pobinkoštni čas 163.
 Pobožni čas 143.
 Pobožno pri sv. maši biti 136.
 Pobožnosti cerkvene 122, popoludanska služba božja 122, križevega pota 123. Štiridesurna molitev 124, ob kvaternih tednih 124, breviar 124 in dalje.
 Počivališča 91.
 Podobe v cerkvah sploh 86, zlasti: presv. Trojice, Boga Očeta, Boga Sina, Boga sv. Duha, Matere božje, angeljev, aposteljnov, evangelistov, mučencev in drugih svetnikov 86 in 87.
 Podslužništvo 65.
 «Poenitentia» 55.
 «Pogoje» v zadobljenje odpustkov 59.
 Pogreb 100.
 Poklada rok pri sv. krstu 46, pri sv. birmi 48, pri mašništvu 67, pri škofstvu 70.
 Pokop cerkven 100, komu se odreče 101.
 Pokopališča in njihovo blagoslavljanje 92.
 Pokopavanje mrličev 100.
 Pokora, sv.: kaj je? bistvo 55, delilec 55, obred 56.
 Pokrit biti v cerkvi ali pri molitvi 107.
 Pokrivalo 16.
 Poljubovanje pred sv. obhajilom pri sv. maši 38.
 Polunočnica 140.
 Pomena vnanjih znamenj službe božje je treba vedeti 8.
 Pomiluj 23.
 Pomoč kristijanov, Marijin god 170.
 «Pontificale» 17.
 Poobhajilne molitve 39.
 Poprtnik 141.
 Popoludanska služba božja 122, 138.
 Popotnica, sv. 54, kako se deli? 54.
 Poravnica 13.
 Poroka 73, sreberna, zlata 75.
 Portatile 17.
 Poslednje olje, sv. (maziljenje): bistvo, delilec, prejemalec 60, naj se ne odlašaja 61, kaj je treba pripraviti v izbi za ta sv. zakrament, obred 61.
 Posoda cerkvena 16.
 Posodica blagoslovljene vode 97.
 Post, postni čas, šege, postne nedelje 146 in dalje.
 Postaja pri križevem potu 123.
 Posvečevanje: splošni nauk 75, posebni 77.
 » osebnost 78, rečno 82.
 » redovnih ljudi 80.
 » opatov 81.
 » cerkvâ 87.
 » altarjev 89.
 Posvečevalna služba božja 1.
 Potrdba 48.
 Potrdilo 48.
 Povelikonočni čas 160.
 Povikšanja sv. križa god 166.
 Povzdigovanje 33.
 Pratika cerkvena 17.
 Prazniki: zapovedani, nezapovedani, obljubljeni 133.
 Predglasje 30, 118.
 «Praefatio» 30, 118.
 Pregraja 84.
 Prekriževanje? kako? kedaj in zakaj se prekrižujemo? 105, 106.
 Prekvašen kruh pri sv. maši 11.
 Prelat 14.
 Prelomljenje sv. hostije 37.
 Premakljiv altar 18.
 Prenešenje mašnih bukev na evangelijsko stran 26.
 Prenosljiv altar 18.
 Pričakovanja Marijinega poroda god 172.
 Pridržani grehi 56.
 Pridiga 137.
 «Prima» 125.
 «Prior» 81.
 Priporočevanje duš v božjo milost 99.
 «Privata missa» 21.
 Prižnica 84.
 Procesije sploh 126, čemu so? kako se vredujejo 127.
 » o svečnici 145.
 » cvetno nedeljo 150.
 » veliko soboto 156.

- Procesije Marka, sv., dan 160.
 > križevi ali prošnji teden 160.
 > presv. rešnjega telesa 158.
 «Profes» 81.
 Prošnji teden 160.
 «Publica missa» 21.
 «Purificatorium» 16.

 «Quadragesima» 146.
 «Quadrat» 13.
 «Quinquagesima» 146.

Rafaela, vél. angelja, god 173.
 Razglašenja Gospodovega praznik 143.
 Razloček med posvečevanjem in blagoslavljanjem cerkve 92.
 Razpélo, sv. 18.
 Razpélo, sv., na altarji 19.
 Razposvečena cerkev 92.
 Rečno blagoslavljanje in posvečevanje 76, 77, 92.
 Red: Kaj je? redovni ljudje? začetek redovnega življenja 79; koristno: redovnikom samim in vsemu človeštvu 80, kako jih cerkev posvečuje 80, kolikero redov imamo? 81, kolikeri so predniki? 81, posvečevanje opata 81.
 Rešenja jetnikov god 171.
 Rešnje, sv., telo: zakrament 51, praznik 164, procesija 165.
 Rimski obredi 5.
 Rituale 17.
 Rojstni dan 176.
 Rojstvo Gospodovo 140.
 Rojstva Marijinega praznik 170.
 Rokavnica 13.
 Roke na prsih sklenene pri molitvi 107.
 Raket 13.
 Rokavice škofovske 14, 71.
 Romanje, začetek, korist 127.
 Romarske cerkve v Rimu 129 in dalje.
 Ropot véliki teden 152.
 Ropotulja 153.
 «Rorate» 139.
 «Rotunda» 131.
 Rožnivenška nedelja 171.
 Rožni venec 112.
 Rudeča barva 15.

Sobota 134, vélika 156, binkoštna 162, Mariji posvečena 172.
 S. Congregatio Rituum 4.
 Samitna maša 20.

 Samotniki, samoživci 80.
 «Sanctus» pri sv. maši 30, 118.
 «Sandalia» 14.
 «Secreta» pri sv. maši 29.
 Sedem dijakonov in subdijakonov pri blagoslavljanji sv. olja 95.
 Sedem žalosti Marijinih praznik 170.
 Sedmina binkoštna 163.
 «Septuagesima» 147.
 «Sequentia» 25, 118.
 Sreca Jezusovega bratovščina 126, praznik 166.
 «Sexagesima» 146.
 «Sexta» 125.
 Skledica božja 16.
 Sklepnice 125.
 Sladkega imena Jezusovega 144, in Marijinega praznik in odpustki 170.
 Slovanski obredni jezik 6.
 Slovesna sv. maša 21.
 Služnice 15.
 Služništvo 66.
 Snežnice Marije cerkev v Rimu 130, god 171.
 Sodeca vina pri škofovskem posvečevanju 70.
 Sol pri sv. krstu 46.
 «Solemnis missa» 21.
 Sóprazniki 133.
 Spavališče 93.
 Spočetja Marijinega praznik 169.
 Spodobno pri sv. maši biti 136.
 Spomin za mrtve pri sv. maši 35, za žive 32.
 Spomin vernih duš 176.
 Spovednice 85.
 Sprava cerkvena 92.
 Sprava pokopališč 94.
 Spreminjevanje pri sv. maši 31.
 Srajčica 13
 «Stabat mater dolorosa» 118.
 Stalni kamen 87.
 Stolp cerkveni 83.
 Streči pri sv. maši 15.
 Strežništvo 66.
 Striženje 64, 80.
 «Subdiaconat» 65.
 «Superior» 81.
 Superpelliceum 13.
 Sveča pri sv. krstu 48, velikonočna 157, 161.
 Sveče voščene 19.
 Svečnica 144.
 Svečniki 19.
 Sveti teden 149.

- Sveti večer 140.
 Svetinje: Kaj so? 174.
 Svetinje v altarji 18, pri posvečevanju altarjev 90, sv. Petra in Pavla 130.
 Svetišče v cerkvi 84.
 Svetniki: Kaj so? kóga in kako cerkev med svetnike stavi? 173; razne vrste svetnikov, zakaj jih častimo 174, svetniki 175.
 Svetnikov podobe 86.
 Svetniški prazniki sploh 133, posebej 133.
 Sveto, sveto, sveto pri sv. maši 30, 118, pesem pred blagoslovom 118.
 Svestvo ali zakrament 42.
 Šesta ura 125.
 Škapulirja god 171.
 Škofje brez škofij ali v krajih nevernikov 71.
 Škofovo posvečevanje 69.
 Škofovska oblačila 14.
 Škofovska znamenja 14, 82.
 Šmaren, véliki 169, mali 170.
 Šmarnice 172.
 Šotor 84.
 Štacijon pri križevem potu 123.
 Štefana, sv., praznik 142.
 Štihar 14.
 Štiridesurna molitev 124.
 Štirivogljina 83.
 Štola 13.
 Tabernakelj 84.
 Talar 13.
 «Tantum ergo sacramentum» 118.
 «Te Deum laudamus» 118.
 Telovo (telesovo) 164.
 Telesnik 16.
 Tempelj 82.
 Trkati na prsa 107.
 «Tertia» 125.
 «Tiara» papeževa 79.
 Tiha maša 21, 31.
 Tiha molitev pri sv. maši 30.
 Tiha (črna) nedelja 149.
 «Tonsura» 64, 80, kako se deli? 64.
 «Tractus» 25.
 Treh, sv., kraljev praznik in darovi 143.
 Tretja ura 125.
 Trojice, presv., bodoba 86, praznik 164.
 «Tudi nam grešnikom» 35.
 «Tunicella» 14.
 «Thuribulum» 17.
 Udarec na lice 45.
 Ugovarjalec pri razglaševanju izveličancev in svetnikov 173.
 Umivanje nog véliki četrtek 154.
 Umivanje rok 29.
 «Unctio extrema» 60.
 «Urceoli» 16.
 Urine molitve 125 in dalje.
 Varstva Marijinega god 172.
 Večeri sveti 140.
 Večernice 125.
 Večernični plašč 14.
 Večna luč 84.
 «Večna luč naj jim sveti» 177.
 Vélika maša 21.
 » nedelja 158.
 » sobota 156.
 » sreda 151.
 Velikanoč 158.
 Velikonočna dôba 146.
 Velikonočna sveča 157, 161.
 Velikega travna pobožnost 172.
 Véliki četrtek 152.
 » križ 105.
 » petek 154.
 » plašč 14.
 » teden 149.
 «Velum» 16.
 «Veni, sancte (creator) Spiritus» 118.
 Vera pri sv. maši 26.
 Vrèki 16.
 Vernih duš dan 176.
 «Vesperae» 125.
 Veža božja 82.
 Vhod sv. maše 23.
 «Victimae paschali» 118.
 Vijolična barva 15.
 Vino pri sv. maši 12, pomen 28.
 Vipo 118.
 Višji redovi 65.
 Vnanja molitev 103.
 Vnanja služba božja: kaj je? 1; nje namen? kako jo delimo 1, zakaj nam je je treba? 2, kdo jo je upeljal, uredil in komu je čuti na njo? 3, kolikero imamo? 4.
 Vnebohoda Jezusovega praznik 161.
 Voda treh kraljev 144.
 Voda pri sv. maši vinu prilita! Zakaj in kaj pomeni 28, kako se blagoslavlja 97.
 Vogeljni kamen 87.
 Volitev sv. Očeta papeža 78.
 Voščene sveče 19.

- Vratarstvo 64.
 Vseh svetnikov praznik 175.
 Vskers 158.
 «Vzdignite se» 155.
- Z**ačetek sv. maše 21.
 Zadnji blagoslov pri sv. maši 41.
 Zadnji blagoslov pri sv. birmi 50.
 Zadnji evangelij 41.
 Zahodni obredi 5.
 Zahvalimo Gospoda 40.
 Zahvalna molitev 103.
 Zakon, sv.: Kaj je? 71, bistvo 71, kaj se še zahteva 71, z nekatoličani 72, zadržki božji, cerkveni, državljski 72, oviralni, razvezalni 72, prijemanje, kedaj se deli? 72, kaj treba pred prejem? 72, obred 73, prstan 74, sreberna, zlata poroka 75.
 Zakrament 42, zakramenti umirajočih 60.
 Zakramentali 75.
 Zakristija 85.
 Zapovedani prazniki 133.
 Zaročenja Marijinega god 170.
- Zarotništvo 65.
 Zarotovanje sploh 76, pri sv. krstu 46.
 Za svete maše dajati 20.
 Za verne duše v vicah moliti 111.
 Zbirne molitve 24.
 Zdrava Marija zvonenje 111.
 Zelena barva 15.
 Zgodnjice 151.
 Zlata cerkev v Rimu 129.
 Zmešanje sv. hostije z rešnjo krvjo 37.
 Znamenja na grobeh 93.
 Znamenje sv. križa na čelu in prsih pri sv. krstu 45.
 Zornice 140.
 Zvonik 83.
 Zvonenje «Ave Marija» za verne duše v vicah 111, sv. Florijanu na čast 112.
 Zvonovi: Pomen, zgodovina, blagoslavljanje 94, 95.
- Ž**agrad 85.
 Žalostnice 152.
 Ženitnina: sreberna, zlata 75.
 Živi rožni venec 114.
 Žličica 17.

Faint, illegible text in the upper left quadrant, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text in the upper right quadrant, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

